

Programmabegroting 2019

OZB

€ 243,-

Uitgangspunt voor de berekening:

woningwaarde € 244.000

Rioolheffing

Eenpersoonshuishouden € 123,-

Meerpersoonshuishouden € 244,-

Uitgangspunt voor de berekening:

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

Afvalstoffenheffing

	Vast	Variabel	Totaal
Eenpersoonshuishouden	€ 149,-	€ 17,-	€ 166,-
Meerpersoonshuishouden	€ 209,-	€ 26,-	€ 235,-
Tarief huisvuilzak € 1,-			

Uitgangspunt voor de berekening:

eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

meerpersoonshuishouden circa 26 zakken per jaar

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Algemeen.....	6
Voorwoord en persberichten	6
Samenvatting.....	9
Leeswijzer.....	10
Berg en Dal in cijfers.....	10
Ambities	11
Programma's	12
Inwoner.....	12
Doelen & resultaten	12
Wat willen we bereiken?.....	12
Wat gaan we daarvoor doen?.....	12
Beleidsindicatoren	16
Wat gaat het kosten?.....	19
Ontwikkelingen	24
Beleidskaders.....	24
Verbonden partijen	25
Onze buurt.....	28
Doelen & resultaten	28
Wat willen we bereiken?.....	28
Wat gaan we daarvoor doen?.....	28
Beleidsindicatoren	36
Wat gaat het kosten?.....	39
Ontwikkelingen	47
Beleidskaders.....	48
Verbonden partijen	49
Onze gemeente	58
Doelen & resultaten	58
Wat willen we bereiken?.....	58
Wat gaan we daarvoor doen?.....	58
Beleidsindicatoren	64
Wat gaat het kosten?.....	66
Ontwikkelingen	71
Beleidskaders.....	71
Verbonden partijen	72
Ons geld	81
Beleidsindicatoren	84
Wat gaat het kosten?.....	85
Ontwikkelingen	88
Beleidskaders.....	88
Verbonden partijen	89
Overhead	92
Beleidsindicatoren	95
Wat gaat het kosten?.....	97
Ontwikkelingen	98
Beleidskaders.....	98
Paragrafen	99
Lokale heffingen	99
Geraamde inkomsten	99
Beleid lokale heffingen	100
Overzicht op hoofdlijnen per heffing	101
Kwijtscheldingsbeleid	107

Lokale lastendruk	108
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	110
Algemeen	110
Risicoregister.....	111
Inventarisatie risico's	112
Berekening weerstandscapaciteit	120
Structurele weerstandscapaciteit	120
Incidentele weerstandscapaciteit	121
Totaaloverzicht weerstandscapaciteit	122
Ratio weerstandsvermogen	122
Conclusie	122
Financiële kengetallen.....	123
Toelichting kengetallen.....	123
Berekening kengetallen	124
Beoordeling kengetallen	124
Onderhoud kapitaalgoederen.....	126
Algemeen	126
Algemeen	126
Financiering	137
Financiering.....	137
Rente	138
Staat van herkomst en besteding van middelen	139
Bedrijfsvoering	141
Algemeen	141
Personeel.....	141
Organisatie	143
Informatievoorziening	145
Digitale dienstverlening	146
Inkoop en aanbesteding	147
Duurzaamheid	147
Verbonden partijen.....	149
Grondbeleid	170
Visie op en wijze van het grondbeleid.....	170
Te verwachten resultaat	172
Bedrijventerrein Mies.....	174
Centrumplan Groesbeek	174
Drulse Beek.....	174
Bouwkamp	175
Pastoor van Tielstraat.....	175
Inzicht in gronden als materieel vaste activa.....	175
Vorderingen op de balans.....	176
Beleidsuitgangspunten reserves en voorzieningen.....	178
Financiële begroting	179
Inleiding	179
Financiële kaders.....	179
Overzicht baten en lasten	180
Incidentele baten en lasten	181
Financieel MeerjarenPerspectief.....	183
Verwachte balans	184
Verwachte balans.....	184
Reserves	185
Voorzieningen	188
Bijlagen	193
Raadsvoorstel.....	193
MeerjarenInvesteringsPlan	203

Reserves en voorzieningen.....	215
Langlopende leningen.....	219
EMU-saldo	220
Kader subsidies	222
Formatie	224
Toelichting financiële begrippen.....	225
Toelichting afkortingen.....	228

Algemeen

Voorwoord en persberichten

Voorwoord

Welkom bij onze begroting 2019! De eerste begroting van deze raadsperiode.

De begroting is een van de belangrijkste documenten van een gemeente. Het is de basis voor de keuzes die we maken en het dagelijkse werk dat we doen.

In deze begroting is het coalitieprogramma "Duurzaam verder bouwen" uitgewerkt in de doelen en resultaten. We willen uiteraard grote stappen voorwaarts zetten om onze ambities te realiseren.

Het is gelukt om een sluitende begroting aan te bieden. Dit betekent dat onze jaarlijkse uitgaven en inkomsten met elkaar in evenwicht zijn. In de jaren na 2019 verwachten we op dit moment zelfs nog meer inkomsten dan uitgaven.

Met vriendelijke groet,

College van Burgemeester en Wethouders

Burgemeester Mark Slinkman:

"We zijn er voor u!"

Portefeuille

Algemene en bestuurlijke zaken, Samenwerkingsagenda (sub)regionaal, Internationale samenwerking, Strategische visie, Beleidscoördinatie, Bedrijfsvoering/P&O, Dienstverlening, Politie, Openbare orde, Brandweer, Veiligheid en rampenbestrijding, "Burgervader-rol" bij crisissituaties, Asielbeleid, Integrale veiligheid, Voorlichting, Representatie, Communicatie en (lokale) media, Coördinatie toezicht en handhaving (voor alle portefeuilles)

Wethouder Sylvia Fleuren:

"Berg en Dal aantrekkelijk!"

Portefeuille

Financiën, Belastingen, Toerisme en recreatie, Verkeer, vervoer en mobiliteit, Openbare werken, Nutsbedrijven

Wethouder Irma van de Scheur:

"Aan de slag!"

Portefeuille

Sociale teams, Welzijn en volksgezondheid, Wmo en jeugd, Werk en inkomen, Economische zaken en werkgelegenheid

Wethouder Annelies Visser:

"Samen tot resultaten komen!"

Portefeuille

Natuur en landschap, Monumenten, Erfgoed en archeologie, Integraal waterbeheer, Coördinatie thema leefbaarheid, Kunst, cultuur en musea, Bibliotheek, Onderwijs en sport, Accommodaties en subsidies

Wethouder Nelson Verheul:

"Met elkaar werken aan een schoon, veilig en energieneutraal Berg en Dal!"

Portefeuille

Coördinatie thema duurzaamheid, Milieu, energie en klimaat, Afval, Wonen, Ruimtelijke ordening en ontwikkeling, Coördinator Omgevingswet, Grondzaken, Vergunningverlening en handhaving, ICT, Inkoop- en aanbestedingsbeleid

Secretaris Edwin van der Velde:

"Goede dienstverlening, tegen zo laag mogelijke kosten!"

Verantwoordelijk voor de ambtelijke organisatie

Persbericht Begroting 2019

Groesbeek, 27 september 2018

Extra mogelijkheden voor duurzaamheid en inwonersinitiatieven

De gemeente geeft haar inwoners de ruimte in de begroting 2019

Het college van de gemeente Berg en Dal legt de gemeenteraad een sluitende begroting 2019 voor. Dit betekent dat het college verwacht dat de uitgaven betaald kunnen worden uit de inkomsten. In deze begroting heeft de gemeente ruimte gemaakt voor verduurzaming en voor inwonersinitiatieven. De gemeenteraad beslist op 1 november over deze begroting.

Ambities

In deze begroting heeft het college haar ambities uit het [coalitieakkoord "Duurzaam verder bouwen"](#) vertaald in concrete doelen en resultaten. Met deze eerste begroting van het huidige college zet de gemeente grote stappen op -onder andere- het gebied van duurzaamheid en inwonersinitiatieven. Het college vindt dat wij en onze (klein)kinderen moeten kunnen opgroeien in een mooie, veilige en gezonde -en dus duurzame- omgeving. Bovendien stimuleert de gemeente haar inwoners om maatregelen op het gebied van duurzaamheid uit te voeren. Daarmee kunnen de inwoners hun energiekosten verlagen.

Goed gevulde spaarrekening

Om tegenslagen op te vangen heeft de gemeente een spaarrekening. Het bedrag op de spaarrekening is de laatste jaren gestegen; zelfs meer dan nodig is. De gemeente kan dus een deel van dat spaargeld uitgeven. De gemeente gaat samen met de inwoners en gemeenteraad van Berg en Dal bekijken naar welke projecten dit geld gaat. Zo bouwen we gezamenlijk verder aan een voor iedereen aantrekkelijke gemeente.

Kosten sociaal domein

Door slimme keuzes te maken gaat de gemeente de kosten van de zorg voor ouderen en jeugd verminderen. Dit moet ook omdat we in Berg en Dal meer uitgeven voor deze zorg dan dat wij van de Rijksoverheid ontvangen.

Lasten alleen met inflatie gestegen

De belastingen van de gemeente Berg en Dal zijn een van de laagste van Nederland. "Hier zijn wij trots op. De gemeentelijke belastingen hebben we ook dit jaar alleen met de index laten stijgen," aldus wethouder Fleuren van Financiën, "Onze gemeente staat er financieel nog steeds goed voor. We kunnen wat extra's doen door een deel van het spaargeld uit te geven. Waaraan we dit gaan uitgeven bepalen we samen met onze inwoners."

Behandeling van de begroting

Op donderdag 1 november vanaf 16.00 uur behandelt de gemeenteraad de begroting. De politieke partijen kunnen dan nog onderdelen van de begroting wijzigen. Op 4 oktober is er om 20.00 uur een technische toelichting over de begroting voor de gemeenteraad.

Waar kunt u de begroting zien?

De (informatie over de) begroting 2019 staat vanaf 4 oktober op:

<http://programmavan.bergendal.nl/>.

Samenvatting

De begroting 2019, inclusief de meerjarenraming 2020-2022, is meerjarig structureel sluitend.

Daarnaast ziet ons weerstandsvermogen er goed uit en blijven we met onze lokale lasten onder het landelijk gemiddelde.

Het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) in deze begroting ziet er als volgt uit:

	Bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022
FMP na vastgestelde Kadernota 2019	-466	-6	675	672
Ontwikkeling saldo	470	56	-166	-120
Actueel FMP	4	50	509	552
waarvan incidenteel	-111	-59	-5	0
structureel	115	109	514	552
FMP in begroting 2019	4	50	509	552

In de volgende tabel zijn de verschillen tussen de begroting 2018 en 2019 weergegeven.

	Bedragen x € 1.000						
	Begroting 2018 actueel			Begroting 2019			Vershil 2018/2019
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Saldo
Inwoner	11.302	-44.763	-33.461	11.333	-45.176	-33.843	-382
Onze buurt	8.497	-20.920	-12.422	8.855	-21.487	-12.632	-209
Onze gemeente	1.753	-6.631	-4.877	1.369	-6.688	-5.320	-442
Ons geld	62.223	-4.898	57.324	63.343	-5.245	58.098	774
Overhead	0	-9.282	-9.282	0	-9.052	-9.052	230
Saldo rekening baten en lasten	83.776	-86.494	-2.718	84.900	-87.648	-2.749	-5.467
Toevoeging aan reserves	-	-2.778	-2.778	-	-1.102	-1.102	3.813
Onttrekking aan reserves	3.838	-	3.838	3.855	-	3.855	1.693
Resultaat rekening baten en lasten	87.613	-89.272	-1.658	88.755	-88.751	4	1.662

Toelichting verschillen tussen begroting 2018 en begroting 2019

Per programma is een toelichting gemaakt. Voor de details verwijzen wij naar de toelichting per programma.

Leeswijzer

Hoe is deze begroting opgebouwd?

Eerst volgt het gedeelte 'Algemeen' met het voorwoord en persbericht, de samenvatting, deze leeswijzer en Berg en Dal in cijfers. Daarna zijn de `ambities` van onze gemeente weergegeven. Daar staat beschreven wat wij als gemeente belangrijk vinden en willen bereiken.

De `programma's` bevatten wat we willen bereiken.

De `paragrafen` gaan over onderwerpen die van invloed zijn op alle programma's.

Onder `financiële begroting` staat een overzicht van de verwachte baten (inkomsten) en lasten (uitgaven) in 2019. Daarnaast zijn bij dit onderdeel de financiële kaders opgenomen, een overzicht van de incidentele baten en lasten, het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) en de verwachte balans.

Tot slot zijn in de `bijlagen` het raadsvoorstel en diverse overzichten en specificaties opgenomen. Ook wordt hier een toelichting gegeven op afkortingen en financiële begrippen.

Onze schrijfstijl proberen we kort en helder te houden en verwijst met 'elektronische links' naar de documenten die erbij horen.

Berg en Dal in cijfers

Berg en Dal in cijfers

34.746
Inwoners
1 januari 2018

241
Geboortes
2017

22,47%
AOW
1 januari 2018

15.813
Woningen
1 januari 2018

€ 224.664
WOZ-waarde
1 januari 2018

299
Aanbod
september
2018

2,13%
Werkloosheid
1 januari 2018

20
Basisscholen
1 januari 2018

9.330 ha
Oppervlakte
1 januari 2018

Ambities

Onze missie is:

“Iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.”

1. We doen het samen!

De gemeente Berg en Dal is er voor haar inwoners. Die inwoners vormen samen de gemeenschap Berg en Dal. Met elkaar zorgen we ervoor dat het goed wonen is in onze gemeente. Maar er verandert wel iets in de manier waarop we dat doen. De tijd dat de gemeente voor alles zorgde én over alles besliste is voorbij. Dat kan niet meer en dat willen we ook niet meer. U als inwoner vraagt en krijgt steeds meer zeggenschap. En u zorgt steeds vaker zelf voor een goed woon-, werk- en leefklimaat. Voor uzelf en voor anderen. De gemeente wil hierbij een gelijkwaardige partner zijn. We willen ruimte geven aan uw initiatieven en u ondersteunen om dingen mogelijk te maken.

2. Betaalbaar Berg en Dal!

Wij zijn ons er heel goed van bewust dat wij met gemeenschapsgeld werken. De portemonnee van de gemeente verschilt daarbij niet zo veel met die van uzelf. Niet alles wat we willen kan ook, dus maken wij duidelijke keuzes. En we geven niet meer uit dan er binnenkomt. Als er een tekort dreigt dan kijken we eerst of er in de uitgaven geschrapt kan worden. We kunnen ook de belastingen verhogen, maar dat willen we zoveel mogelijk voorkomen. Onze belastingen zijn bijna de laagste van Gelderland en dat willen we zo houden.

3. Hier wordt gewerkt!

We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Als u daar niet op eigen kracht in slaagt, dan helpen wij daarbij. Onze gemeente heeft een prachtige natuur en ligt in een afwisselend landschap. We hebben een rijke geschiedenis en daarvan is in onze gemeente veel terug te vinden. Buiten, maar ook in onze musea. Het toerisme is dan ook belangrijk voor onze gemeente en we werken er hard aan om onze gemeente nog aantrekkelijker te maken. Voor u als inwoners, maar ook voor al die bezoekers. Het toerisme zorgt ook voor werkgelegenheid. Dat is belangrijk. Onze missie is niet voor niets: iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.

4. Duurzaam Berg en Dal!

De zorg voor de wereld van morgen is ontzettend belangrijk. Onze kinderen moeten kunnen opgroeien in een mooie, veilige en gezonde omgeving. Daarom gaan we energie besparen, meer schone energie opwekken, grondstoffen hergebruiken, blijven we lokale initiatieven ondersteunen en zorgen voor minder afval. Doordat ons klimaat verandert, krijgen we ook steeds extremer weer. We moeten zorgen dat we onze omgeving hier goed op inrichten. Hiervoor is de komende jaren veel geld nodig. Wij kunnen dat niet alleen, dat moeten we samen doen met u. Wij passen de openbare ruimte aan. Aan u vragen wij hetzelfde te doen op uw eigen terrein.

5. Zichtbaar en betrouwbaar!

Onze inwoners, instellingen en bedrijven weten voor welke producten en diensten zij bij de gemeente terecht kunnen. Wij communiceren hier duidelijk over. Aan de balie, de telefoon, maar ook op de gemeentepagina, website en sociale media. U weet ons te vinden en u bent tevreden over onze dienstverlening. Dat komt omdat we duidelijk zijn over wat we doen en wat we niet doen. We zijn vriendelijk, geven snel antwoord op eenvoudige vragen en leveren maatwerk als dat nodig is. We bieden hulp aan mensen in nood. We hebben contact met u en weten wat er speelt in onze gemeente en in de regio. Wij laten zien dat wij opkomen voor de belangen van onze inwoners.

Programma's

Inwoner

Meestal heb je de gemeente niet nodig in je dagelijks leven. Je redt het prima zelf. Dat is ook de bedoeling. Maar dat lukt niet iedereen. Soms lukt het niet om alles zelf te regelen. Vaak zonder dat je daar zelf iets aan kunt doen. De gemeente probeert je dan te helpen. Dat kan voor een korte of lange tijd zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om zorg, inkomen, onderwijs of gezondheid. De belangrijkste dingen die je nodig hebt om op een normale en prettige manier te kunnen leven. De gemeente is vaak een laatste plek voor hulp. Daarbij werkt de gemeente samen met andere organisaties of huurt hen hiervoor in. Onze bedoeling is iedereen een goede basis te geven, een steun in de rug, zodat je verder kunt en mee kunt blijven doen!

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Minder regels - Meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 1.1 Ik heb voldoende inkomen.
- 1.2 Ik kan hulp vragen als dat nodig is.
- 1.3 Ik ben betrokken en doe mee.
- 1.4. Alle kinderen krijgen gelijke kansen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Resultaten

1.1.1 Inwoners met een laag inkomen kennen de regelingen waar zij gebruik van kunnen maken.

Het gebruik ten opzichte van 2018 is toegenomen. Wij brengen de regelingen op verschillende manieren onder de aandacht van onze inwoners.

1.1.2 We ondersteunen initiatieven voor inwoners met een laag inkomen.

Inwoners met een laag inkomen nemen vaker deel aan initiatieven voor hen. Voorbeelden hiervan zijn het buurtsoepie, een kleding- of speelgoedbank of schuldhulpbuddy's.

1.1.3 We nemen zo veel mogelijk administratieve rompslomp weg.

We gebruiken de beschikbare (persoonlijke) gegevens die we al hebben. Procedures en formulieren zijn zo eenvoudig mogelijk. Formulieren zijn digitaal en offline beschikbaar.

1.2.1 Inwoners kunnen de weg vinden in het zorglandschap.

Niet iedereen weet even makkelijk de weg naar passende ondersteuning/zorg of andere voorzieningen te vinden. Het stelsel is voor veel mensen ingewikkeld. We maken dit makkelijker door onder andere informatie te verstrekken over de sociale teams en wat er van hen verwacht kan worden. Via internet, social media, website, de lokale krant en folders verstrekken we meer informatie over ondersteuning, zorg en de Sociale Teams. Er komt een digitale sociale kaart. Dit is een digitale wegwijzer naar hulp bij inkomen, werk, wonen, welzijn en zorg in onze gemeente of regio. Daarnaast gaan we in 2019 onderzoeken wat de huidige behoefte aan cliëntondersteuning is en of dit nog aansluit bij het bestaande aanbod.

1.2.2 Zorg en ondersteuning is beschikbaar op die plekken waar onze inwoners het nodig hebben.

Hulp en ondersteuning zetten we zo dicht mogelijk bij huis in. Dus op de scholen, kulturhuizen, wijkcentra, dorpskernen, huisartsen, in de gezinnen en bij de mensen thuis. Aanbieders zetten hun hulpverleners in daar waar de doelgroep zich bevindt. Hierdoor is zorg toegankelijker, wordt er sneller gesignaleerd en hulp ingezet. Dat scheelt ook in de kosten. We gaan door met het bieden van jeugdzorg op school. We onderzoeken of we praktijkondersteuners in kunnen zetten bij huisartsen. We organiseren overleg en bijeenkomsten met professionals en inwoners (sociale teams, aanbieders, scholen etc.) om de sociale kaart van Berg en Dal goed in beeld te krijgen. De positieve ervaringen over zorg dichtbij uit pilot wijkgericht Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ), die in 2018 in de kern Groesbeek werd uitgevoerd, passen we toe in de rest van de gemeente.

1.2.3 Zorgorganisaties denken actief mee over kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg.

Met de WMO en jeugdhulp organisaties die werkzaam zijn voor Berg en Dal vormen we een netwerk, waarin we gezamenlijk werken aan kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg. Zorg die op elkaar afgestemd is. In 2019 staat de uitbouw van de relatie met hen centraal om te komen tot goede afspraken over goede betaalbare zorgverlening. We maken met hen een plan waarin we vastleggen wat we willen bereiken, hoe we dat gaan doen en wat de rolverdeling is.

1.2.4 De relatie met verwijzers naar zorg verbetert.

(Huis)artsen en gezinsvoogden verwijzen inwoners voor hulp en zorg naar het Sociaal Team, maar ook naar bijvoorbeeld jeugdhulp. Dit laatste is vaak duurdere en wat zwaardere hulp. Ons streven is inwoners goed te helpen, maar ook goedkoper als dat kan. De eerste stap in de hulpverlening is daarbij van grote invloed. Goed contact en overleg met verwijzers is daarom heel belangrijk. In 2019 werken we daarom aan het verbeteren van het netwerk en onze relatie met zorg- en hulpverleners in Berg en Dal. Zij krijgen daarbij inzicht onze gemeentelijke doelstellingen, het gemeentelijk beleid en de financiën. Het doel is om meer grip op de kosten te krijgen.

1.2.5 We helpen inwoners zichzelf te redden.

Voorkomen is beter dan genezen. We helpen inwoners met informatie over activiteiten, cursussen en voorzieningen. Ook organiseren we groepsactiviteiten over onderwerpen waar veel vragen over zijn. We ondersteunen mensen die te maken krijgen met dementie, eenzaamheid, zingeving of psychische problemen. Bijvoorbeeld door cursussen of informatiebijeenkomsten te organiseren. We versterken de samenwerking tussen mensen. Bijvoorbeeld door groepen deskundige vrijwilligers te ondersteunen die mensen helpen.

1.2.6 Wij helpen mantelzorgers, zodat zij de zorg voor hun naasten kunnen blijven bieden.

Het steunpunt Mantelzorg Berg en Dal staat klaar voor mantelzorgers in onze gemeente. Kijk hiervoor op www.mantelzorgbergendal.nl.

In 2018 is een nieuwe nota mantelzorg opgesteld, samen met vrijwilligers van Mantelzorg Berg en Dal. Hierin staat hoe wij de komende jaren onze mantelzorgers ondersteunen om zo de positie van de mantelzorger enigszins te verlichten. Dit kan door bijvoorbeeld respijtzorg (vervangende zorg) aan te bieden, informatieavonden te organiseren maar ook door ontmoetingen tot stand te brengen tussen mantelzorgers onderling of activiteiten voor ontspanning. Want, mantelzorgers willen graag (h)erkend worden, een luisterend oor vinden en informatie krijgen over allerlei onderwerpen waar mantelzorgers mee te maken krijgen.

Samen met Mantelzorg Berg en Dal willen we in 2019 meer jonge en werkende mantelzorgers vinden. Ook staat in 2019 respijtzorg beter op de rit. Mantelzorg Berg en Dal blijft actief om voldoende vrijwilligers met specialistische kennis aan hen te binden en te vinden

1.2.7 De hulp en ondersteuning die u krijgt voldoet aan de wettelijke (kwaliteits-)eisen.

Hulp en ondersteuning moeten van goede kwaliteit zijn en op een goede manier ingezet worden. Niet alleen voor de hulp die u krijgt, maar ook voor de medewerkers in de sociale teams, Veilig Thuis en de aanbieders die samen met u kijken wat er nodig is. Samen met bijvoorbeeld huisartsen, uitvoerders en aanbieders werken we aan het verbeteren van de kwaliteit, maar ook aan het voorkomen van fraude. In 2019 zetten we in op verdere verbetering van de kwaliteit en de controle of er ook echt kwalitatief goede zorg geleverd wordt.

1.2.8 De verbeteringen uit de evaluatie van de sociale teams zijn uitgevoerd.

De sociale wijkteams zijn in 2017 geëvalueerd. Ook is in 2017 een onderzoek uitgevoerd naar de gemeentelijke organisatie. Werkwijze en personele inzet zijn hierbij nader onderzocht. De evaluatie en het onderzoek hebben geleid tot een veranderingstraject van de sociale teams. Dit verandertraject is in 2018 gestart en loopt ook in 2019 door.

Daarnaast heeft de evaluatie een aantal verbeterpunten opgeleverd. In 2019 werken we verder aan deze verbeteringen. Bijvoorbeeld het beter monitoren van ontwikkelingen en resultaten. Het aanbod van voorzieningen stemmen we beter af op de vragen en behoeften van de inwoners in onze gemeente.

1.3.1 Inwoners bepalen zelf welke onderwerpen belangrijk zijn voor hun dorp en gaan hiermee aan de slag.

Inwoners bespreken met elkaar wat ze in hun dorp kunnen doen. Hierover maken ze samen afspraken. Inwoners bepalen zelf waar ze aan willen werken en waar ze hulp van de gemeente of andere organisaties bij nodig hebben. De onderwerpen waar ze aan willen werken, maken samen de 'dorpsagenda'. De gemeente stimuleert inwoners een 'dorpsagenda' te maken en daarmee de leefbaarheid te verbeteren. Ook vanuit de Omgevingswet staat de invloed van de inwoner op zijn omgeving centraal. Per dorp of wijk werken we daarom samen met inwoners aan wat er in het dorp moet gebeuren. Er is budget beschikbaar om te helpen de wensen van inwoners te realiseren. Er is ruimte om te zoeken naar de beste ideeën en oplossingen. Ook inwoners die door het jaar heen met ideeën komen, maar niet goed weten hoe ze deze kunnen realiseren, helpen we.

1.3.2 Alle statushouders doen mee in de Berg en Dalse samenleving.

We blijven inwonersinitiatieven met en voor statushouders ondersteunen. Wij helpen de statushouders naar betaald werk, werkervaringsplaatsen en taalstages. Er staat een goede basis voor integratie, doordat we huisvesting en bijv. deelname aan vrijwilligerswerk en inzet van een taalmaatje of taalcoach geregeld hebben. In 2019 willen we meer statushouders helpen aan betaald werk.

1.3.3 In 2019 zijn de Mantelzorg Berg en Dal, het maatjesproject en het Vrijwilligerssteunpunt actief en werken gezamenlijk aan het koppelen van individuele vrijwilligers aan 'een maatje'.

Het koppelen van maatjes is erg waardevol. Wij vinden het belangrijk dat inwoners andere inwoners helpen. Dit is één van de methodes om er voor te zorgen dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Door vanuit verschillende oogpunten (bijvoorbeeld mantelzorg en vrijwilligerswerk) samen te werken kan de ondersteuning beter georganiseerd worden. In 2019 willen we o.a.:

- Maatjesprojecten meer zichtbaar maken.
- De vraag om een maatje vanuit mantelzorgers zichtbaar maken: mantelzorgers weten van het bestaan van maatjes en durven ook de vraag te stellen.
- Maatjesprojecten ondersteunen bijvoorbeeld d.m.v. gezamenlijke deskundigheidsbevordering.

1.3.4 In 2019 is duidelijk hoe we het doelgroepenvervoer na 2020 organiseren.

We onderzoeken in 2018 of we ons doelgroepenvervoer na 2020 regionaal blijven inkopen of dat we het op een andere manier (helemaal of deels zelf of in kleiner regionaal verband etc.) gaan organiseren. We onderzoeken dit los van de BVO DRAN maar wel samen met andere gemeenten. Het onderzoek vergt tijd, naar verwachting volgt begin 2019 besluitvorming hierover.

1.3.5 Eind 2018 worden de mogelijkheden van Inloop en Ontmoeting door een grotere groep inwoners benut.

In veel kernen zijn er plaatsen waar mensen zelf activiteiten kunnen organiseren en elkaar kunnen ontmoeten, de Inloop en Ontmoetingpunten. In 2019 willen we er voor zorgen dat meer mensen en ook meer verschillende (kwetsbare) inwoners hiervan gebruik maken.

1.4.1 Jongeren helpen we in hun ontwikkeling naar het volwassen worden.

In 2019 is de gemeente twee keer met Berg en Dalse jongeren in gesprek gegaan op thema's die voor hen belangrijk zijn. De jongeren kunnen meedenken en ook invloed uitoefenen. Ook ondersteunt de gemeente initiatieven van en door jongeren. Dit zijn initiatieven die een positieve bijdrage leveren aan de leefomgeving van de jongeren in onze gemeente. Jongeren leren door zelf iets te organiseren.

1.4.2 Wij streven naar gezonde en fitte inwoners

In 2019 onderzoeken we hoe we inwoners kunnen stimuleren gezond(er) te leven. Hiervoor gaan wij in gesprek met onze partners. Hierbij willen we ook een volledig beeld krijgen wat voor onze gemeente aandachtspunten zijn rond middelengebruik, zoals alcohol, drugs en roken. Op basis hiervan stellen we een integrale, preventieve en repressieve aanpak op om gezonder leven te stimuleren en het gebruik van middelen terug te dringen. Dit onderwerp is de afgelopen jaren al actief opgepakt in de regio. Dit heeft geleid tot afspraken en acties. Zoals bijvoorbeeld het jaarlijks beschikbaar stellen van leeftijdsbandjes tijdens carnaval.

1.4.3 Voor ouders met opvoedvragen is er informatie en praktische hulp.

Ouders kunnen op verschillende manieren informatie en hulp krijgen. Bijvoorbeeld via de website www.opvoedinforegionijmegen.nl en de peutercafés. Er is ook hulp thuis, zoals video home training en Forte Thuis. De sociale teams kijken samen met ouders wat het beste past bij de behoefte van de ouders.

1.4.4 Ieder kind groeit op in een veilige omgeving

Samen met maatschappelijke organisaties, zoals scholen, maar ook 'Veilig Thuis', verbeteren we de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Met name het signaleren, bespreken en aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling.

1.4.5 Ieder kind heeft startkwalificatie, zodat er een goede kans op werk is.

We willen dat alle kinderen de school verlaten met een diploma. Dat vergroot de kans op werk. Onze leerplichtambtenaren ondersteunen ouders en leerlingen als er problemen zijn. Leerlingen op MBO niveau 1 worden extra begeleid. Scholen voor voortgezet onderwijs helpen leerlingen bij de overstap naar het middelbaar onderwijs.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze begroting de gegevens per 1 september 2018 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)%			
Gemeente	1,2	NB	1,5
Provincie	1,7	NB	1,4
Nederland	2,0	NB	1,7
<i>Eenheid:</i>	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.		
<i>Bron:</i>	DUO		
<i>Toelichting:</i>	Percentage begroting 2019 komt uit periode 2016.		
Relatief verzuim			
Gemeente	19,77	19,77	14,86
Provincie	23,70	23,70	23,10
Nederland	26,88	26,88	26,58
<i>Eenheid:</i>	Aantal leerplichtigen wel ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig, per 1.000 inw. 5-18 jr.		
<i>Bron:</i>	DUO		
<i>Toelichting:</i>	Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017		
Absoluut verzuim			
Gemeente	7,70	7,70	7,70
Provincie	2,77	2,77	2,77
Nederland	2,01	2,01	2,01
<i>Eenheid:</i>	Aantal leerplichtigen niet ingeschreven op een school per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar		
<i>Bron:</i>	DUO		
<i>Toelichting:</i>	Aantallen komen uit periode 2016		
% kinderen in armoede			
Gemeente	4,63	4,63	4,63
Provincie	5,05	5,05	5,05
Nederland	6,58	6,58	6,58
<i>Eenheid:</i>	% kinderen tot 18 jaar		
<i>Bron:</i>	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel		
<i>Toelichting:</i>	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Het genoemde percentage komt uit de periode 2015.		

Jongeren met een delict voor de rechter

Gemeente	0,85	0,85	0,85
Provincie	1,29	1,29	1,29
Nederland	1,45	1,45	1,45

Eenheid: % 12 t/m 21 jarigen

Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Toelichting: Percentage komt uit periode 2015.

% Jeugdwerkloosheid

Gemeente	1,84	1,84	1,84
Provincie	1,35	1,35	1,35
Nederland	1,52	1,52	1,52

Eenheid: % 16 t/m 22 jarigen

Bron: Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Toelichting: Percentage komt uit periode 2015.

Bijstandsuitkeringen

Gemeente	36,4	33,6	36,4
Provincie	35,9	33,8	35,1
Nederland	41,9	40,5	41,1

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners 18 jaar e.o.

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen kolom begroting 2019 komen uit de periode over het tweede halfjaar 2017

Jongeren met jeugdbescherming

Gemeente	1,1	1,3	1,1
Provincie	1,0	1,1	1,0
Nederland	1,0	1,2	1,0

Eenheid: % van alle jongeren tot 18 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Percentage rekening 2017 komt uit de periode tweede halfjaar 2017

Jongeren met jeugdhulp

Gemeente	8,2	10,1	8,8
Provincie	8,7	10,4	9,6
Nederland	8,8	10,7	9,7

Eenheid: % van alle jongeren tot 18 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Percentage begroting 2019 komt uit periode tweede halfjaar 2017

Jongeren met jeugdreclassering

Gemeente	0,3	0,3	0,3
Provincie	0,4	0,5	0,4
Nederland	0,4	0,5	0,4

Eenheid: % van alle jongeren van 12 tot 23 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Percentage begroting 2019 komt uit de periode tweede half jaar 2017

WMO-cliënten met een maatwerkarrangement

Gemeente	55	59	56
Provincie	51	54	55
Nederland	54	62	57

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: GMSD

Toelichting: Aantallen rekening 2017 komen uit de periode tweede half jaar 2017

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-43.622	-44.763	-45.176	-44.194	-43.668	-43.262
Baten	12.349	11.302	11.333	11.370	11.407	11.444
Totaal programma	-31.273	-33.461	-33.843	-32.824	-32.261	-31.818

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Openbaar basisonderwijs	-21	0	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	-1.879	-1.874	-1.863	-1.852	-1.834	-1.809
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.336	-1.513	-1.634	-1.690	-1.746	-1.783
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.899	-1.743	-1.838	-1.838	-1.836	-1.861
Wijkteams	-2.576	-3.125	-2.962	-2.862	-2.762	-2.662
Inkomensregelingen	-15.030	-14.698	-15.107	-15.107	-15.057	-15.057
Begeleide participatie	-5.163	-4.896	-4.777	-4.638	-4.368	-4.168
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-1.652	-1.727	-1.944	-2.044	-2.044	-2.044
Maatwerkdienstverlening 18+	-6.368	-6.908	-6.653	-6.511	-6.368	-6.225
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.410	-3.558	-3.748	-3.748	-3.748	-3.748
Geëscaleerde zorg18+	-313	-421	-385	-385	-385	-385
Geëscaleerde zorg 18-	-3.975	-4.302	-4.266	-3.520	-3.520	-3.520
Totaal Lasten	-43.622	-44.763	-45.176	-44.194	-43.668	-43.262

Baten						
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	104	123	145	182	219	256
Samenkracht en burgerparticipatie	390	361	353	353	353	353
Wijkteams	18	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	10.958	10.319	10.535	10.535	10.535	10.535
Begeleide participatie	183	0	0	0	0	0
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening 18+	488	500	300	300	300	300

Maatwerkdienstverlening 18-	207	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	12.349	11.302	11.333	11.370	11.407	11.444
Totaal programma	-31.273	-33.461	-33.843	-32.824	-32.261	-31.818

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Openbaar basisonderwijs/Alg.	-21	0	0	0	0	0
Onderwijshuisv./Basisonderwijs	-836	-859	-843	-843	-835	-821
Onderwijshuisv./Speciaal onderwijs	-686	-664	-672	-664	-657	-649
Onderwijshuisv./Voortgez. onderwijs	-358	-351	-348	-345	-342	-339
Onderwijsbegeleiding/Algemeen	0	0	0	0	0	0
Stimuleren schooldeelname/Leerpl.	-125	-153	-157	-157	-157	-157
Leerlingenvervoer/Algemeen	-579	-728	-750	-750	-750	-750
Peuteropvang/Algemeen	-287	-277	-305	-304	-304	-304
Ov. onderw. voorz./Achterst. beleid	-221	-255	-322	-378	-435	-472
Ov. onderw. voorz./Maatsch. vorming	-64	-63	-63	-63	-63	-63
Ov. onderw. voorz./Kunstz. vorming	-31	-36	-37	-37	-37	-37
Volwasseneneducatie/Algemeen	-9	0	0	0	0	0
Voortgezet onderwijs/Algemeen	-21	0	0	0	0	0
Samenkr&bürgerpart/kinderopvang	-269	-193	-205	-205	-205	-205
Samenkr&bürgerpart/alg. vrz. WMO/jgd	0	0	0	0	0	0
Samenkr&bürgerpart/jeugdgez. zorg	0	0	0	0	0	0
Samenkr&bürgerpart/soc. maatsch. werk	-202	-365	-375	-375	-345	-345
Samenkr&bürgerpart/jeugdwerk	-258	-119	-122	-121	-121	-120
Samenkr&bürgerpart/ouderenzorg	-111	-117	-119	-119	-119	-119

Samenkr&bürgerpart/maatsch.werk	0	0	0	0	0	0
Samenkr&bürgerpart/WMO	-83	-83	-87	-87	-87	-87
Dorps- en buurthuizen/Algemeen	-125	-124	-220	-222	-221	-219
Dorpshuis de Mallemolen	-152	-163	-162	-162	-162	-162
Dorpshuis Op d'n Heuvel	-234	-244	-247	-247	-247	-247
Dorpsb. Kloosterstr. 7-9 Fanf./Maddogs	-11	-13	-13	-13	-13	-13
Dorpshuis den Ienloop	-248	-140	-146	-146	-176	-204
Kulturhus Kekerdóm	-2	-6	-3	-3	-3	-3
Jeugdsoos Dispel Rietlanden 5	-7	-8	-8	-8	-8	-8
Dorpshuis de Ubburch	-36	-37	0	0	0	0
Kulturhus Beek	-43	0	0	0	0	0
Kulturhus Leuth	-119	-131	-131	-130	-130	-129
Wijkteams/1e lijnslok.WMO/Jgd-uitv	-2.431	-2.802	-2.620	-2.520	-2.420	-2.320
Wijkteams/1e lijnslok.WMO/Jgd-zrg/ROB	0	-235	-252	-252	-252	-252
Wijkteams/1e lijnslok.WMO/Jgd-CJG	-146	-88	-89	-89	-89	-89
Ink.-bijst.voorz./Algemeen	-1.193	-1.156	-1.168	-1.168	-1.168	-1.168
Ink.-bijst.voorz./Participatiewet	-11.438	-10.869	-11.030	-11.030	-11.030	-11.030
Ink./bijst.voorz./BBZ	-222	-255	-431	-431	-431	-431
Ink./bijst.voorz./minima en schuldenbel.	-1.715	-1.941	-2.009	-2.009	-1.959	-1.959
Ink./bijst.voorz./Kwijtschelding	-402	-398	-398	-398	-398	-398
Ink./bijst.voorz./Soc.recherche	-60	-79	-72	-72	-72	-72
Begel.participatie/Algemeen	-69	-74	-78	-78	-78	-78
Beg.participatie/Soc.werkvoorz.	-5.094	-4.822	-4.699	-4.560	-4.290	-4.090
Maatwerkvoorz.(WMO)/Algemeen	-1.652	-1.431	-1.629	-1.729	-1.729	-1.729
Maatwerkvoorz./WMO/DRAN DG.Vervoer	0	-296	-315	-315	-315	-315
Maatwerkdnstverl.18+/Huish.verz	-3.058	-2.982	-3.104	-3.104	-3.104	-3.104
Maatwerkdnstverl.18+/Mantelzorg	-144	-169	-171	-171	-171	-171
Maatwerkdnstverl.18+/Dagbest. Blok A	-3.166	-1.052	-474	-332	-189	-46

Maatwerkdienstverl.18+/Inkoop Blok A/B	0	-2.431	-2.629	-2.629	-2.629	-2.629
Maatwerkd 18+ Arbma. Dagbesteding	0	-274	-274	-274	-274	-274
Maatwerkvrz.18-/Individuele voorz.	-3.284	-3.297	-3.487	-3.487	-3.487	-3.487
Maatwerkdienstverlening 18-/PGB	-126	-150	-150	-150	-150	-150
Maatwerkdienstverl.18-/Ouderbijdr	0	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverl.18-/Subsidies	0	-111	-111	-111	-111	-111
Geësc.zorg18+/Opv./besch.wonen	-313	-421	-385	-385	-385	-385
Geësc.zorg 18-/Veil./reclas./opvang	-3.975	-4.302	-3.520	-3.520	-3.520	-3.520
Totaal Lasten	-43.622	-44.763	-45.176	-44.194	-43.668	-43.262

Baten

Leerlingenvervoer/Algemeen	7	10	7	7	7	7
Peuteropvang/Algemeen	0	0	0	0	0	0
Ov.onderw.vorz./Achterst.beleid	97	113	175	212	249	
Samenkr&bürgerpart/kinderopvang	3	2	2	2	2	2
Samenkr&bürgerpart/soc.maatsch.werk	43	0	0	0	0	0
Samenkr&bürgerpart/ouderenzorg	0	0	0	0	0	0
Samenkr&bürgerpart/WMO	51	48	50	50	50	50
Dorps- en buurthuizen/Algemeen	0	0	0	0	0	0
Dorpshuis de Mallemolen	96	100	100	100	100	100
Dorpshuis Op d'n Heuvel	0	0	0	0	0	0
Dorpsh. Kloosterstr. 7-9 Fanf./Maddogs	10	11	11	11	11	11
Dorpshuis den Ienloop	115	130	130	130	130	130
Jeugdsoos Dispel Rietlanden 5	1	1	1	1	1	1
Dorpshuis de Ubburch	11	10	0	0	0	0
Kulturhus Leuth	60	60	60	60	60	60
Wijkteams/1e lijnslok.WMO/Jgd-uitv	18	0	0	0	0	0
Ink.-bijst.vorz./Participatiewet	10.766	10.041	10.093	10.093	10.093	10.093
Ink./bijst.vorz./BBZ	41	203	367	367	367	367

Ink./bijst.voorz./minima en schuldenbel.	150	75	75	75	75	75
Beg.participatie/Soc.werkvoorz.	183	0	0	0	0	0
Maatwerkvoorz.(WMO)/Algemeen	1	0	0	0	0	0
Maatwerkdnstverl.18+/Huish.verz	488	500	300	300	300	300
Maatwerkdnstverl.18+/Mantelzorg	0	0	0	0	0	0
Maatwerkdnstverl.18+/Dagbest. Blok A	0	0	0	0	0	0
Maatwerkvrz.18-/Individuele voorz.	207	0	0	0	0	0
Geësc.zorg 18-/Veil./reclas./opvang	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	12.349	11.302	11.333	11.370	11.407	11.444
Totaal programma	-31.273	-33.461	-33.843	-32.824	-32.261	-31.818

Toelichting verschillen tussen begroting 2018 en begroting 2019

In onderstaande tabel vindt u de toelichting op de verschillen tussen de begroting 2018 en de begroting 2019. De verschillen zijn per taakveld toegelicht.

Een '-' is een nadeel en een '+' een voordeel.

		<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Vershil	I/S/RES
Leerlingenvervoer	- De raming is bijgesteld op basis van de begroting 2019 DRAN (Doelgroepenvervoer Arnhem Nijmegen).	-23	S
Overige onderwijsvoorzieningen	- Het budget voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) is bijgesteld, omdat we hiervoor een hogere rijksbijdrage ontvangen via de algemene uitkering. De hogere algemene uitkering staat geraamd op programma Ons Geld. Per saldo budgetneutraal.	-16	S
Samenkracht&burgerparticipatie	- Bijstelling diverse budgetten zoals inspectie gebouwen kinderopvang en indexering van subsidies	-25	I
Dorps-&buurthuizen	- De Ubburch is verkocht waardoor geen exploitatielasten meer.	25	S
Wijkteams	- Indexering van inkoop van ondersteuning van wijkteams.	-50	S
Inkomens- en bijstandsvoorziening	- De budgetten voor de verschillende bijstandsvoorzieningen zijn bijgesteld op basis van huidige aantallen. Daarnaast is het eigen risico voor een vangnetuitkering verhoogd.	-147	S

	- Budget voor schuldhulpverlening is bijgesteld in verband met een extra uitkering van het rijk ter voorkoming van schulden en bestrijding van armoede. Deze middelen gaan we hiervoor inzetten. De hogere algemene uitkering staat geraamd op programma Ons Geld. Per saldo budgetneutraal.	-50	I
Begeleide participatie	- De bijdrage voor de sociale werkvoorziening is bijgesteld volgens de begroting 2019 van de MGR.	123	S
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- De bijdrage is bijgesteld volgens de conceptbegroting DRAN (Doelgroepenvervoer Arnhem Nijmegen).	-19	S
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- De budgetten voor de diverse voorzieningen (vervoer, rolstoel en wonen) zijn bijgesteld. We verwachten een toename van aanvragen als gevolg van de verlaging van het abonnementstarief Wmo.	-65	S
Maatwerkdienstverlening 18+	- Lagere kosten voor zorgkosten Wmo (dagbesteding en begeleiding). Hierin is rekening gehouden met een taakstellende bezuiniging van € 143.000 voor terugdring van het tekort op sociaal domein.	72	S
Maatwerkdienstverlening 18-	- Hogere kosten voor blok B (begeleiding en ambulante) jeugd.	-192	S
Geëscaleerde zorg 18+	Lagere kosten voor Veilig thuis.	39	I
Geëscaleerde zorg 18-	Lagere zorgkosten voor blok C (zorg met verblijf).	41	S
Kapitaallasten	- Mutatie op kapitaallasten	8	
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-103	
Diverse verschillen	-	0	
Totaal programma Inwoner		-382	

Ontwikkelingen

Op dit programma zijn geen andere belangrijke ontwikkelingen te melden.

Beleidskaders

Gemeentelijke kaders

Sociaal Maatschappelijke Visie 2014-2018

Algemene subsidieverordening Berg en Dal 2017

Nota vrijwilligerswerk 2017-2019

Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018
Partiële wijziging

Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregels Beschermd Wonen en Opvang Groesbeek 2015

Verordening Tegenprestatie naar Vermogen gemeente Berg en Dal 2016

Afstemmingsverordening (maatregelenverordening) Participatiewet, loaw en loaz gemeente Groesbeek 2015

Verordening cliëntenparticipatie werk en inkomen gemeente Berg en Dal 2016

Verordening Doe mee Plus gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregel bijzondere bijstand 2016

Beleidsregel kinderopvang gemeente Groesbeek 2015

Verordening leerlingenvervoer Groesbeek 2014

Verbonden partijen

Gemeentelijke GezondheidsDienst

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	lid algemeen bestuur
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De GGD voert de wettelijke taken uit de Wet Publieke Gezondheid en Jeugdwet uit. Daarnaast voert de GGD-Gelderland Zuid ook andere taken uit bijvoorbeeld op het gebied van maatschappelijke opvang en jeugd.

Visie

De kracht en kennis van de GGD ligt in het vormgeven van collectieve en individuele preventie, signalering en behandeling. Zo werkt het team Gezonde wijk van de GGD samen met gemeenten aan het verbeteren van de gezondheid van mensen in de gemeenten en wijken in onze regio. De ambitie is om sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen en de zelfredzaamheid van burgers te vergroten. Dit doen we door te stimuleren dat de gezonde keuze ook de makkelijkere keuze wordt.

Beleidsvoornemens

- In 2019 starten we met het opstellen van een nieuwe meerjarenstrategie 2020-2023.
- GGD voert een radarfunctie in voor de gewijzigde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling die in gaat vanaf 2019.
- Er is een bezuinigingstaakstelling i.v.m. HR21 (functiewaarderingsstelsel) oplopend tot € 556.000 in 2021.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-1.307	-1.307	-1.543

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	5,85%	5,85%
Resultaat		-1.254
Omvang eigen vermogen	912	786
Omvang vreemd vermogen	5.463	4.280

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De GGD heeft eind 2015 de meerjarenstrategie 2016-2019 vastgesteld. Dit heeft geleid tot een zevental verbindende en vernieuwende producten:

1. Goed begin;
2. Gezond ouder worden;
3. Welbevinden op school;
4. Vluchtelingen;
5. infectiepreventie/ antibioticaresistentie;
6. Integrale advisering gezonde leefomgeving;
7. Personen met verward gedrag;

Door deze producten is de GGD integraler gaan werken en is de samenwerking met de netwerkpartners versterkt. Ook zijn er nieuwe netwerkingsverbanden ontstaan door de nieuwe taken Wmo en jeugdhulp en de kanteling en de wijkgerichte werkwijze met lokale netwerken/sociale teams. De GGD wil met zijn dienstverlening aansluiten bij de veranderende samenleving en de (nieuwe) taken van gemeenten. Om dit mogelijk te maken, investeren en innoveren zij intern en samen met hun ketenpartners op de volgende terreinen:

1. Partner op het gebied van een gezonde jeugd
2. Het organiseren van preventie in het sociaal domein
3. Samenwerken aan sociale veiligheid
4. Betrouwbare bijdrage aan een veilige en gezonde leefomgeving

Per 1 januari 2019 geldt de gewijzigde wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Organisaties zijn vanaf dat moment verplicht een afwegingskader op te stellen. Het afwegingskader wordt opgesteld door beroepsorganisaties in overleg met Veilig Thuis. Van Veilig Thuis wordt een actieve rol verwacht in ondersteuning en verbinding met andere beroepsvelden, het aantal meldingen en adviezen zal toenemen alsmede het aantal zaken dat op de radar komt en waarbij Veilig Thuis moet blijven monitoren.

Risico's

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

Instituut Bijzonder Onderzoek

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Wijchen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Wijchen, Beuningen, Heumen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Opsporing van oneigenlijk gebruik van uitkeringsgelden.

Visie

Behartiging van de gemeenschappelijke belangen op het gebied van de naleving van sociale zekerheidswetgeving. Dit betreft de naleving van de onderhoudsplicht en terugvordering van teveel ontvangen uitkering door (voormalige) uitkeringsgerechtigden, onderhoudsplichtigen en partners van (voormalig) uitkeringsgerechtigden. Een onderzoek tot bijzondere controle op de naleving vindt plaats na een daartoe strekkende opdracht van de deelnemende gemeente aan het Instituut Bijzonder Onderzoek. Het IBO wordt in stand gehouden door de gemeenschappelijke Regeling tussen de gemeente Berg en Dal, Beuningen, Heumen en Wijchen. De gemeente Wijchen fungeert als centrumgemeente.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-59	-79	-71

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	29,54%	29,54%
Resultaat		0
Omvang eigen vermogen	5	2
Omvang vreemd vermogen	164	179

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in het begrotingstekort.

De bijdrage wordt berekend op basis van het aantal inwoners per 1 januari van het betreffende jaar en het aantal afgewikkelde opdrachten. Het IBO brengt éénmaal per jaar een voorschot in rekening bij de deelnemende gemeenten. Het IBO kan hierdoor aan haar betalingsverplichtingen voldoen. Als er onvoldoende geld mocht zijn, schiet de gemeente Wijchen voor.

Ontwikkelingen

Handhaven in de sociale zekerheid is een van de voornaamste doelen van het huidige kabinet. Centraal staan een steviger aanpak van fraude in de sociale zekerheid, het betrappen van fraudeurs en het aanpakken van uitbuiting van werknemers. Per 1 januari 2013 is de wetgeving rondom handhaving fors aangescherpt. Dit resulteert in een hardere aanpak van (sociale zekerheid) fraude met daarbij behorende hogere straffen. De straffen bestaan uit een forse boete bij het schenden van de plicht om informatie te verstrekken (een boete die in verhouding staat tot de benadeling of het financiële voordeel) en bij herhaalde fraude gedurende enkele maanden geen uitkering.

Risico's

Door verdeling van het nadelig saldo over de deelnemende gemeenten heeft de gemeenschappelijke regeling geen behoefte aan extra reserves. Voor de gemeente vormt dit wel een risico.

Onze buurt

Je brengt een groot deel van je vrije tijd door in de gemeente en het dorp waar je woont. Je wilt daar fijn kunnen leven en wonen. Dat gaat niet vanzelf. Daar moet aan gewerkt worden. Denk bijvoorbeeld aan een schone buurt, veilige wegen, goede riolering en het onderhouden van bomen en planten. Maar ook aan sport en bewegen. De gemeente heeft daarin een aantal taken, maar inwoners en ondernemers hebben dat ook. We hebben elkaar nodig om deze dingen goed te regelen. Daarbij geeft de gemeente steeds meer ruimte aan inwoners en ondernemers om zelf met ideeën te komen. De gemeente wil helpen de ideeën van inwoners en ondernemers te realiseren

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Minder regels - Meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 2.1 In onze buurt is iedereen, zo veel als mogelijk, lichamelijk, geestelijk en sociaal gezond.
- 2.2 Ik voel me veilig in mijn buurt. Inwoners en ondernemers werken samen met de gemeente, politie en andere (zorg)instanties om dat zo te houden.
- 2.3 In onze buurt is het goed wonen.
- 2.4 We willen een duurzame gemeente zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Resultaten

2.1.1 Inwoners die actief hun eigen gezondheid willen verbeteren ondersteunen we.

Uitvoering van het Plan van aanpak Gezond in Berg en Dal. Samen met inwoners worden activiteiten georganiseerd die bewegen en gezond eten bevorderen: o.a. voortzetting en uitbreiding kookcursus voor mannen 60+, beweegroutes in alle dorpen, sportactiviteiten voor statushouders. In Programma "Onze gemeente" gaan we nader in op wandelroutes. We maken fitplannen voor inwoners die een uitkering hebben. Samen met de Sociale Teams promoten we gezondheidsactiviteiten.

2.1.2 Elke inwoner kan dichtbij huis sporten en spelen.

Speeltuinen vernieuwen wij in samenwerking met kinderen en buurtbewoners. In 2018 is het vervangingsschema voor speelplekken bijgewerkt. Dit doen wij iedere drie jaar opnieuw. Hierin staat welke speeltuin wij in een jaar vervangen en wat hiervoor de kosten zijn. Daardoor kan het zijn dat de planning voor de aankomende jaren verandert. Dit kan veranderen doordat speelplekken nog goed zijn. In dat geval hoeven wij ze nog niet te vervangen. Het schema is namelijk op theoretische vervangingsjaren opgebouwd.

In het huidige vervangingsschema staan de volgende plekken voor 2019 op de planning:

1. Een speelplekje aan de Van Arkelstraat in Millingen aan de Rijn.
2. Twee speelplekken aan de Kievitstraat in Beek. Eén naast en één in de dierenweide.
3. De speelplek aan de Hengemunde in Leuth.

Ook gaan wij verder met een inwonersinitiatief in Groesbeek. Dit gaat over Buurtpark d'n Drul tussen de Van de Veldeweg en Mesdagweg. Mogelijk zijn wij in 2019 ook nog bezig met de afronding van een inwonersinitiatief voor een speelplek aan de Kerkstraat in Groesbeek.

Na de afschrijvingstermijn van een speelplek, vervangen we deze niet automatisch. Eerst kijken we naar wat nodig is in de wijk(en).

2.1.3 In mijn buurt is begrip voor mensen met psychische problematiek en/of dementie.

We willen inwoners met psychische problemen helpen, zodat ze zelfstandig kunnen wonen en mee kunnen blijven doen aan activiteiten in hun buurt. Ook met psychische problemen en/of dementie moeten inwoners in onze dorpen prettig kunnen leven en wonen. Hiervoor geven we cursussen aan vrijwilligers, buurtbewoners, wijkbeheerders en professionals in de wijk. Over hoe verwardheid en/of dementie te herkennen is en hoe je dan met iemand een gesprek kunt voeren. We bieden hiervoor bijvoorbeeld de cursus Mental Health First Aid. Dit is een soort EHBO cursus gericht op mensen met psychische nood. We onderzoeken hoe het samenwerkingsproject in het dorp Berg en Dal tussen huisarts, wijkverpleging en opbouwwerk voor dementerende inwoners ook in andere dorpen kan plaatsvinden. Bij de plaatsing van mensen met psychische problemen willen we met betrokken instanties (bijvoorbeeld politie) kijken naar een evenwichtige verdeling binnen onze gemeente. Het belang van omwonenden speelt hierbij uiteraard een belangrijke rol.

2.2.1 Mijn kind kan zelfstandig naar school.

Om dit te bereiken voeren we in 2019 school-thuis route projecten uit. Samen met basisscholen en de kinderen zorgen we voor veilige school-thuisroutes met verkeerseducatie (hoe kunnen kinderen de wegen en paden veilig gebruiken) en kleine infrastructurele aanpassingen.

2.2.2 Fietzers beschikken over een veilig en comfortabel netwerk.

In 2019 leggen we het vrijliggende fietspad aan langs de Heumensebaan – Rijlaan. Ook realiseren we een fietsstrook heuvelop langs de Herwendaalseweg.

Om eenzijdige ongevallen te voorkomen hebben we in 2018 samen met de Fietzersbond onveilige obstakels op fietspaden rond Millingen aan de Rijn, Kekerdom en Leuth weggenomen. In 2019 volgen andere gebieden van onze gemeente.

Op de route Nijmegen – Beek – Leuth – Millingen aan de Rijn werken we samen met Nijmegen en de Provincie Gelderland aan het verbeteren van de hoofdfietsroute. In 2019 reconstrueren wij de Parallelweg in Ubbergen. Als de provincie instemt realiseren wij openbare verlichting langs het fietspad naast de N325. Met de provincie onderzoeken we verder welke verbeteringen nodig en mogelijk zijn langs de N840, bijvoorbeeld bij de oversteekplaats De Snap. Uitvoerig van die maatregelen kan plaatsvinden met het groot onderhoud aan de N840 in 2021. In 2019 besluiten we op basis van een haalbaarheidsstudie over een fietsrondweg in Leuth. Bij een positief besluit houden we rekening met grondaankoop in 2020 en feitelijke aanleg na de noodzakelijke procedures in 2025.

2.2.3 We nemen obstakels voor voetgangers en rolstoelgebruikers weg.

In 5 jaar tijd passen we de kruisingen zodanig aan dat er geen obstakels meer voorkomen voor voetgangers en rolstoelgebruikers.

2.2.4 Op de dijken gaan alle verkeersdeelnemers goed samen.

Gastvrijheid is ook op onze dijken een belangrijk goed. Wij willen daarom eerst goede parkeervoorzieningen mogelijk maken alvorens het parkeren op de dijken te verbieden. In 2019 heroverwegen we de eerder vastgestelde locaties voor dergelijke Toeristische Opstappunten (TOP's), als ook onze rol in het realiseren van deze punten. Wij zien nadrukkelijk ook een taak weggelegd voor Staatsbosbeheer en zien op een aantal locaties ook aantrekkelijke mogelijkheden voor ondernemers.

2.2.5 Alle verkeersdeelnemers reizen veilig en prettig door de gemeente.

In 2019 voeren we een nader mobiliteitsonderzoek uit naar een passend verkeersaanbod en -gedrag in het centrum van Groesbeek. De onderzoeksvragen zijn in het najaar van 2018 door de raad opgesteld. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek en besluitvorming daaromtrent zullen wij in 2019 nadere maatregelen aankondigen.

Conform onze mobiliteitsvisie werken we verder aan het realiseren van goede, veilige alternatieve routes rondom het Groesbeekse centrum; in 2019 passen we de Kerkstraat aan tot 'erftoegangsweg plus' door aanleg van een trottoir aan de zijde van de woningen en rode streken voor het fietsverkeer.

2.2.6 (Elektrisch) openbaar vervoer verbindt alle kernen.

In 2019 zetten wij niet alleen in op het behoud van de bestaande busverbindingen, maar streven we ook naar uitbreiding. In het reguliere openbaar vervoer is de Provincie Gelderland van mening dat uitbreiding enkel mogelijk is als gelijktijdig bespaard kan worden. Wij zullen de provincie verzoeken om dit standpunt los te laten en meer te investeren in goed, dekkend en betrouwbaar openbaar vervoer.

Om de frequenties van de lokale buurtbuslijnen te kunnen verhogen, dan wel uit te breiden reserveren wij vanaf 2020 structureel een extra bijdrage ad € 60.000 op jaarbasis. Vanuit de 'groene' gedachte zetten wij daarbij in op de inzet van elektrische bussen. Wij denken daarbij vooral aan een frequentere buslijn 562 Malden – Groesbeek – Berg en Dal – Beek met goede aansluitingen op de bussen van lijnen 80 en 82 van/naar de polder.

De gemeente Lingewaard heeft het initiatief genomen een haalbaarheidsstudie te doen naar een (extra) fiets-/voetveer Bemmelen - Ooij. Aan de studie hebben we financieel bijgedragen. Als alles volgens plan verloopt, kunnen we het voetveer op z'n vroegst in mei 2019 gebruiken.

2.2.7 We helpen inwoners hun eigen veiligheid en zelfredzaamheid te vergroten.

Buurtbewoners hebben in alle woonkernen van onze gemeente toegang tot WhatsApp Buurtpreventiegroepen, om zo de veiligheid in de wijk te verbeteren. Binnen het werkgebied van politieteam Tweestromenland gaan de 6 gemeenten gezamenlijk een integraal veiligheidsplan 2019-2022 opstellen, met als belangrijkste onderwerpen aanpak ondermijning (incl. hennep) en samenwerking zorg-veiligheid bij aanpak kwetsbare personen. Dit sluit ook aan bij de belangrijkste onderwerpen van politie en OM.

Nadat in 2018 binnen de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid extra aandacht is besteed aan het thema 'continuïteit van voorzieningen' staat in 2019 het thema 'gevaarlijke stoffen' op het programma. Welke hoeveelheden stoffen worden in onze regio opgeslagen of vervoerd, welke preventieve activiteiten zijn mogelijk om de risico's hiervan te beperken en hoe kunnen onze burgers zich voorbereiden op de eventuele gevolgen van een incident? Samen met hulpdiensten, bedrijven en instellingen/inwoners organiseren we hiervoor onderzoek, oefening en planvorming. Daarnaast moet in 2019 uitvoering worden gegeven aan het vastgestelde Brandweezorgplan, dat onder andere inhoudt hoe het beschikbare personeel en materieel zo efficiënt en effectief mogelijk kan worden ingezet. We letten daarbij op de risico's in het gebied en wat er door alle betrokkenen aan het voorkomen van risico's wordt gedaan.

2.2.8 We bevorderen de Veiligheid en Leefbaarheid.

In het kader van verbeteren van veiligheid en leefbaarheid breiden we de BOA-capaciteit uit. De raad heeft eerder besloten om onze BOA's in te zetten om de leefbaarheid in de wijken te vergroten door:

- meer te controleren op (zwerf)afval en hondenpoep
- vooral zichtbaar en aanspreekbaar te zijn in de wijk
- bij evenementen aanwezig te zijn.

Verder handhaven zij op de parkeer- en stopverboden op de dijken om zo de veiligheid op de weg en de bereikbaarheid van hulpdiensten te vergroten.

We gaan steeds meer inzetten op controles buiten kantoortijden. Daarnaast vindt er steeds meer overleg plaats met de wijkagent en verdelen we de taken.

2.3.1 Onze dorpscentra zijn aantrekkelijk en gastvrij.

Op de volgende plekken zijn/gaan we bezig met de voorbereiding van projecten:

- In het centrum van Ooij; herinrichting Reinier van Ooijplein, de uitvoering volgt op zijn vroegst in 2021.
- In het centrum van Groesbeek; herinrichting van het marktplein. Uitvoering is op zijn vroegst in 2020.
- In het centrum van Beek; aanpassing winkelcentrum Beek. Uitvoering is op zijn vroegst in 2020.

In 2017 is een proef gestart, of we door gebruik van verkeerslichten het autoverkeer kunnen verminderen op de Dorpsstraat in Groesbeek. In 2019 besluiten we daarover. Om in ieder geval te beschikken over alternatieven voor het verkeer verbeteren we routes. Denk hierbij aan (een gedeelte van) de Kerkstraat en de Burg. Ottenhofstraat.

We willen dat er een prettige sfeer is in de verschillende dorpen. Dat doen we in de eerste plaats voor onze inwoners, maar ook voor de toeristen die op onze gemeente af komen en daardoor langer blijven. De toeristische sector kan zich hierdoor verder verbeteren.

2.3.2 We gebruiken de accommodaties beter.

Na de herindeling is het accommodatiebeleid geharmoniseerd. Nu starten we met fase 2. In fase 2 willen we het gebruik proberen te verbeteren, de kosten te verminderen en de opbrengsten te verhogen. Hierbij komt ook aan de orde of accommodaties kunnen blijven bestaan. We doen dit omdat we ontmoetingsplekken belangrijk vinden voor de leefbaarheid van een dorp. Met accommodaties bedoelen we gemeentelijke gebouwen of gebouwen die met gemeenschapsgeld zijn opgezet of in stand worden gehouden. Al deze gebouwen willen we samen met de gebruikers en de besturen doorlichten. Indien mogelijk sluiten we aan bij de dorpsagenda waarbij inwoners zelf bepalen wat zij belangrijk vinden voor hun dorp. Per jaar doen we twee dorpen. In 2019 starten we onder andere in Millingen. Voor de uitwerking zijn hiervoor proceskosten in de begroting geraamd.

2.3.3 We zijn zuinig op de bijzondere, oude panden/monumenten in onze gemeente.

In Millingen aan de Rijn bekijken we (in overleg met de eigenaren) wat de bijzondere panden zijn en wijzen we er weer enkele aan als gemeentelijk monument.

2.3.4 We maken het landschap mooier en beter bereikbaar.

We voeren het Plan van Aanpak Regie op Wandelen uit. We brengen alle basisscholen en natuurorganisaties bij elkaar om natuurprojecten op te nemen in het lespakket. Bij de scholen zelf leggen we verschillende groene lesplekken aan of breiden deze uit.

Indien er zich mogelijkheden voordoen zoals genoemd in het Landschapsontwikkelingsplan (LOP), dan zullen wij daarop inspringen. Onze aandacht ligt hierbij op die projecten, op het gebied van toerisme en recreatie.

2.3.5 Wij houden groenvoorzieningen op peil.

De contracten voor groenonderhoud zijn vorig jaar opnieuw aanbesteed. In principe ligt daarmee vast dat we de aankomende drie jaar dezelfde kwaliteit behouden. Bepaalde gebieden in Leuth zijn grijs en sober ingericht. Daarom staat vergroening van Leuth ter voorbereiding op de agenda. In 2020 gaat de schop in de grond. Daarnaast vernieuwt de gemeente enkele oude en vervallen bomenlanen. Daarmee zetten we in op behoud van waardevolle boomstructuren op de lange termijn.

2.3.6 Lokaal nieuws willen we betaalbaar en lokaal brengen.

De raad heeft besloten om de subsidie aan de lokale omroep te verlagen van € 34.000 in 2016 naar € 22.500 in 2020. Voor 2018 is nog eenmalig het subsidiebedrag met € 11.800 verhoogd. Vanaf 2019 zou de begroting sluitend zijn. Onlangs heeft de lokale omroep een bijgestelde meerjarenbegroting overlegd. Daaruit blijkt dat er sprake is van verder teruglopende reclame inkomsten. Door de lokale omroep is een verzoek ingediend om de jaarlijkse subsidie te verhogen naar € 45.000 per jaar. Op dit moment zijn we hierover nog in overleg. We komen hier op terug bij de raad. Ook het kijk- en luisteronderzoek wordt daarbij betrokken. Daarom ramen we deze ontwikkeling voorlopig op 'pm'.

2.3.7 We onderzoeken hoe we in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen kunnen aanleggen.

Snelle en betrouwbare internetverbindingen worden steeds belangrijker voor bedrijven en inwoners. Daarom bekijken we hoe we er (samen met marktpartijen) voor kunnen zorgen dat er in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen zijn.

Op dit moment zijn we in gesprek met een aantal netwerkaanbieders die graag in onze gemeente snel internet willen aanleggen. Dit zijn alle adressen in het buitengebied waar geen glasvezel en/of coax ligt. De bedoeling is dat in 2019 gestart wordt met de feitelijke aanleg en in 2020 wordt afgerond.

Geïnteresseerde bedrijven hebben aangegeven reeds in 2018 te willen starten met een vraagbundelingstraject. Eind 2018 wordt aan de raad een aanpassing voorgesteld van de Legesverordening en de Verordening Werkzaamheden Kabels en Leidingen, waardoor wij verwachten betere voorwaarden te scheppen voor de bedrijven die het netwerk moeten gaan aanleggen.

2.4.1 We werken aan een duurzame gemeente door te werken aan energiebesparing en het opwekken van duurzame energie.

De laatste jaren zetten we stappen vooruit op gebied van energiebesparing en het opwekken van duurzame energie. We gaan door met successen zoals het Loket Duurzaam Wonen Plus en de stimuleringsregelingen.

Aan de hand van het green destinations program en de uitbreiding en aanscherping van het energieconvenant gaan we in gesprek met onze ondernemers om verder te verduurzamen.

Daarnaast blijven we ook veelbelovende initiatieven van bijvoorbeeld sportverenigingen, woningbouwcorporaties, scholen, musea en uiteraard inwoners ondersteunen. Dit doen we onder andere door beschikbaar stellen van energiescans. Zelf nemen we ook initiatief. Zo blijven we werken aan een netwerk van laadpalen voor elektrische auto's en vervangen we de huidige straatverlichting door LED-verlichting. Ook zijn we samen met onze inwoners en gemeenteraad op zoek naar waar we welke mogelijkheden zien om binnen onze gemeente duurzame energie op te wekken.

Het gasloos bouwen is verplicht vanaf 1 juli 2018. Ook gaan we woningen van het aardgas af halen. Hiervoor stellen we een warmtevisie op.

We gaan dus in de volle breedte aan de slag. Dit moeten we ook om onze doelstellingen te kunnen halen. Tot nu toe werken we vanuit de Energievisie, deze doet zijn werk naar behoren. Echter, als we onze doelen willen halen, is het belangrijk om de Energievisie uit te breiden naar een document dat de volledige breedte van duurzaamheid beslaat. We stellen daarom een duurzaamheidsactieplan vast. Een duurzaamheidsactieplan biedt de mogelijkheid om onze acties integraal op te pakken en te organiseren.

Verduurzamen is een enorme opgave. Het beslaat elk domein, het kost tijd, het kost geld, we kunnen het niet alleen. We moeten dus op zoek naar mogelijkheden om gezamenlijk slagen te maken. Dat betekent dat we ook moeten zoeken naar mogelijkheden om op hoger schaalniveau oplossingen te vinden. Hierbij gaat het zowel om maatregelen als om financiering. Voor financiering kijken we ook naar andere (private) investeerders. Op regionaal niveau spelen we een actieve rol om zelf zoveel mogelijk aan het stuur te blijven zitten.

2.4.2 We geven zelf het goede voorbeeld en stimuleren onze inwoners, bedrijven en instellingen om te verduurzamen.

We willen ieder jaar 3 tot 5% minder CO₂ (kooldioxide) uitstoten en zoeken bedrijven en instellingen die met ons meedoen. Binnen 7 jaar is 50% tot 80% van alle elektriciteit die de gemeente zelf gebruikt duurzaam opgewekt in onze regio. Wat we nog niet regionaal duurzaam opwekken en nog moeten kopen, mag vanaf 2018 alleen nog maar Nederlandse groene stroom zijn. We zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de resultaten beter te integreren in de bedrijfsvoering, beter te monitoren en gestructureerd te rapporteren. Deelname aan de CO₂-prestatieladder is hiervoor een van de instrumenten. Uiteraard gaat dit ook onderdeel uitmaken van het duurzaamheidsactieplan.

2.4.3 We stimuleren het verminderen van de hoeveelheid restafval.

De hoeveelheid restafval in 2015 per inwoner in de voormalige gemeente Ubbergen was 190 kg. In de voormalige gemeenten Groesbeek en Millingen was dit 70 kg per inwoner. Vanaf 2017 wordt in de hele gemeente op dezelfde wijze afval opgehaald. Over 2017 is de hoeveelheid restafval per inwoner nog iets hoger dan het streven van 70 kg restafval per inwoner.

We proberen deze hoeveelheden nog verder terug te brengen, bijvoorbeeld door gescheiden inzameling en verwerking van luiers en incontinentiemateriaal. Besluitvorming zal naar verwachting gedurende 2019 plaatsvinden. Bestaande faciliteiten zoals de regionale milieustraten worden waar mogelijk nog verder verbeterd.

Ook besteden we meer aandacht aan communicatie en educatie, en het beperken van zwerfafval. We ondersteunen initiatieven, die ertoe leiden dat afval steeds meer als grondstof wordt gebruikt (circulaire economie).

2.4.4 We nemen maatregelen tegen de effecten van klimaatverandering.

We zoeken een oplossing voor de wateroverlast in de kernen Beek en Breedeweg. Uitvoering van deze oplossing staat gepland in de periode 2018-2020. We moedigen inwoners aan om bij de inrichting van hun tuin rekening te houden met extremere weersomstandigheden. Bijvoorbeeld regenwater niet meer via het riool afvoeren, ook wel afkoppelen genoemd en meer groen en minder tegels, zodat het water in de bodem kan zakken. We gaan samen met bijvoorbeeld Waterschap nieuwe methodes zoeken om de effecten van bijzonder harde regenbuien beter in de vingers te krijgen. De wijk Groesbeek Noord vormt hierbij een proeflocatie. We stellen samen met de gemeentes in de regio een plan op om in de toekomst overlast van klimaatverandering (te nat, te droog, te warm) zo veel mogelijk te voorkomen (Regionale Adaptatie Strategie, RAS). In dit RAS komen dus zaken aan de orde als hittestress en wateroverlast.

2.4.5 Wij nemen maatregelen om wateroverlast te voorkomen.

Op diverse plekken hebben inwoners overlast van water door hevige regenbuien. De overlast bestaat uit hinder en schade aan privé en gemeentelijke eigendommen. Vooral Breedeweg, Beek, het centrum van Groesbeek en Heilig Landstichting zijn plekken die hiermee regelmatig te maken hebben. Daarom start de gemeente aankomend jaar met een aantal voorbereidingen en realisaties:

Breedeweg.

- Door extreme regenval is de parkeerplaats Wilgstraat-Kruksebaan al twee keer ondergelopen met bijna een meter water. Wij hebben een oplossing bedacht voor het traject Knapheideweg richting buurtsuper. Deze is eind 2018 doorgerekend. Uitvoering staat voor de winter van 2018-2019 op de planning.
- Aan de knapheideweg zoekt Waterschap Rivierenland ruimte voor een extra wateropvang. Deze moet het water vanaf "Klein Amerika" opvangen en afvoeren naar de retentievoorziening aan de Knapheideweg- Zandbaan/Hemeltje. Dit doen we samen met Waterschap Rivierenland. Ieder heeft een aandeel van 50% in de kosten.
- Tot slot gaan we vanaf de Parachutistenstraat tot aan de waterzuivering in de Bruuk het transportriool vergroten om de wateroverlast te verminderen. In 2019 starten wij met de voorbereidingen. Een jaar later gaat dit werk in uitvoering.

Beek

- In 2019 staat de voorbereiding en aanleg van "watersnelwegen" op de planning. Het water uit het Keteldal kunnen we relatief eenvoudig via de Lindenstraat afvoeren naar de groene ruimte tussen de huizen en de N325. Hiervoor moeten we aanpassingen maken in het straatprofiel. Het water uit het Filosofendal kunnen we afvoeren via het tracé Waterstraat, Bongerdstraat, Colonel Ekmanstraat en Reigerstraat.
- De stuwwal droogt langzaam uit. In het Keteldal bestaat de mogelijkheid om water op te vangen en te laten infiltreren in de bodem. Overeenkomsten met grondeigenaren zijn hiervoor noodzakelijk. Deze moeten voor 2021 gesloten zijn, want dan staat uitvoerig op de agenda.
- In 2019 starten we met voorbereiding en uitvoering van "water werkt". Dit is een vierjarig traject. Er is al een plan gemaakt om alle gemetselde natuurstenen goten voor verval te behoeden. Voor de watervoerende functie is dit systeem essentieel.
- 20 jaar geleden zijn de natuurlijke beken in Beek en Ubbergen weer zichtbaar gemaakt. Dit is destijds met veel subsidie aangelegd. De totale kosten waren toen 2 miljoen gulden. Het systeem raakt in verval. In 2019 starten we met herstel van metselwerk en watergoten. Het project zal enige jaren duren.

Centrum Groesbeek

- Het gaat om het riool tussen Dries-Stekkenberg en Burgemeester Ottenhofstraat/ Margrietstraat tot aan de Molenweg/Dorpsstraat. We willen dit gedeelte af gaan koppelen, zodat het water kan infiltreren in de grond. Daarvoor willen we infiltratieriolen aanleggen en de bestaande riolering vervangen.
- Ook gaan we de duiker onder de oude Jan Linders (Burgemeester Ottenhofstraat) vergroten.

Heilig Landstichting

- Bij hevige regenval ontstaat wateroverlast op het laagste punt (Andreaslaan). De oorzaak hiervan is dat te veel hemelwater op de riolering komt, waardoor vervuild water overstort op straat (er zijn daar geen sloten). Omdat de openbare wegen al voor 90% zijn afgekoppeld biedt dit ook geen uitkomst meer. Het probleem is op te lossen door alle daken in Heilig Landstichting af te koppelen en water te infiltreren in de tuinen. De looptijd van dit project is 10 jaar.

Naast deze nieuwe werken, gaat ook het reguliere onderhoud door. Dit bestaat uit diverse reconstructies van riool en wegen. Ook bij deze werken is aandacht voor overlast door water. Daar waar mogelijk maken we werk met werk.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze begroting de gegevens per 1 september 2018 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Verwijzingen Halt			
Gemeente	40	NB	110
Provincie	93	NB	94
Nederland	137	NB	131
<i>Eenheid:</i> Aantal per 10.000 jongeren 12-17 jaar			
<i>Bron:</i> Bureau Halt			
<i>Toelichting:</i> Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017			
Harde kern jongeren			
Gemeente			
Provincie			
Nederland			
<i>Eenheid:</i> Aantal per 10.000 inwoners			
<i>Bron:</i> KLPD			
<i>Toelichting:</i>			
Winkeldiefstallen			
Gemeente	0,4	0,9	0,4
Provincie	1,8	2,0	1,7
Nederland	2,3	2,4	2,2
<i>Eenheid:</i> Aantal per 1.000 inwoners			
<i>Bron:</i> CBS			
<i>Toelichting:</i> Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017			
Geweldsmisdrijven			
Gemeente	4,2	4,2	4,3
Provincie	4,4	4,4	4,2
Nederland	5,3	5,3	5,0
<i>Eenheid:</i> Aantal per 1.000 inwoners			
<i>Bron:</i> CBS			
<i>Toelichting:</i> Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017			

Diefstallen uit woning

Gemeente	3,0	3,0	1,9
Provincie	3,1	3,1	3,1
Nederland	3,3	3,3	2,9

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017

Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)

Gemeente	3,3	3,9	4,2
Provincie	5,1	5,3	4,3
Nederland	5,6	6,1	4,8

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017

Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig

Gemeente

Provincie

Nederland

Eenheid: %

Bron: VeiligheidNL

Toelichting:

Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser

Gemeente

Provincie

Nederland

Eenheid: %

Bron: VeiligheidNL

Toelichting:

Niet sporters

Gemeente	44,7	NB	44,7
Provincie	46,8	NB	NB
Nederland	48,7	NB	48,7

Eenheid: %

Bron: RIVM

Toelichting: Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.
Percentage uit periode 2016

Fijn huishoudelijk restafval

Gemeente	96		NB
Provincie	151		NB
Nederland	200		189

Eenheid: Kg/inwoner

Bron: CBS

Toelichting: Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval. Aantal kg uit periode 2016

Hernieuwbare elektriciteit

Gemeente	2,0	2,0	2,9
Provincie	5,5	6,4	NB
Nederland	12,2	11,8	12,6

Eenheid: %

Bron: RWS

Toelichting: Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

Percentage begroting 2019 is uit periode 2016.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-19.576	-20.920	-21.487	-22.043	-22.389	-22.877
Baten	10.408	8.497	8.855	9.089	9.274	9.471
Totaal programma	-9.168	-12.422	-12.632	-12.954	-13.115	-13.406

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Beheer overige gebouwen en gronden	-152	-127	-134	-134	-134	-134
Crisisbeheersing en brandweer	-2.022	-2.181	-2.196	-2.200	-2.203	-2.203
Openbare orde en veiligheid	-311	-373	-456	-506	-531	-531
Verkeer en vervoer	-3.968	-4.281	-4.574	-4.872	-5.037	-5.287
Parkeren	-170	-174	-209	-209	-209	-209
Sportbeleid en activering	-624	-654	-745	-735	-735	-735
Sportaccommodaties	-1.658	-1.636	-1.567	-1.530	-1.606	-1.686
Cult.presentatie,productie,participatie	-526	-473	-492	-495	-494	-496
Cultureel erfgoed	-189	-205	-214	-214	-214	-214
Media	-778	-742	-695	-692	-692	-692
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.110	-2.265	-2.280	-2.348	-2.281	-2.247
Volksgezondheid	-1.211	-1.320	-1.356	-1.385	-1.356	-1.356
Riolering	-2.022	-2.359	-2.482	-2.644	-2.819	-3.010
Afval	-3.035	-3.040	-3.186	-3.181	-3.179	-3.180
Milieubeheer	-657	-968	-780	-780	-780	-780
Begraafplaatsen en crematoria	-141	-121	-120	-118	-118	-117
Totaal Lasten	-19.576	-20.920	-21.487	-22.043	-22.389	-22.877

Baten

Beheer overige gebouwen en gronden	105	93	94	94	94	94
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	17	25	25	25	25	25
Verkeer en vervoer	1.560	149	204	129	129	129

Parkeren	74	62	74	74	74	74
Sportbeleid en activering	1	1	1	1	1	1
Sportaccommodaties	644	612	617	582	582	582
Cult.presentatie,productie,participatie	44	50	50	50	50	50
Cultureel erfgoed	53	43	43	43	43	43
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	750	8	8	8	8	8
Riolering	3.192	3.414	3.583	3.761	3.948	4.144
Afval	3.858	3.920	4.045	4.202	4.200	4.202
Milieubeheer	55	75	63	71	71	71
Begraafplaatsen en crematoria	55	45	50	50	50	50
Totaal Baten	10.408	8.497	8.855	9.089	9.274	9.471
Totaal programma	-9.168	-12.422	-12.632	-12.954	-13.115	-13.406

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Overige gebouwen&gronden/Alg.	-152	-127	-134	-134	-134	-134
Crisisbeheersing/Rampenplan	-37	-38	-39	-39	-39	-39
Brandweer/Regionale Brandweer	-1.985	-2.143	-2.157	-2.160	-2.163	-2.164
APV&Bijzondere wetten/Beleid	-166	-193	-256	-306	-331	-331
APV&Bijzondere wetten/APV	-4	-6	-6	-6	-6	-6
APV&Bijzondere wetten/Drank&Horeca	-42	-44	-44	-44	-44	-44
Integr.veiligheid/Beleid&uitvoering	-81	-103	-122	-122	-122	-122
Beschermende maatr./Dierenbesch.	-16	-13	-13	-13	-13	-13
Beschermende maatr./Doodschouw	-3	-10	-10	-10	-10	-10
Beschermende maatr./Overig	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Beschermende maatr./Explosieven	0	-4	-4	-4	-4	-4
Wegen/Beheer	-2.356	-2.561	-2.784	-3.134	-3.351	-3.539
Wegen/Onderhoud	-84	-95	-95	-75	-75	-75

Wegen/Bermen	-60	-57	-57	-57	-57	-57
Wegen/Schoonhouden wegen	-321	-330	-330	-330	-330	-330
Rationeel wegbeheer/Beheer	-153	-236	-181	-226	-176	-226
Gladheidsbestrijding/Beheer	-209	-129	-156	-157	-157	-157
Kabels en leidingen/Beheer	-34	-33	-90	-35	-35	-35
Openbare verlichting/Beheer	-377	-446	-466	-456	-456	-466
Openbare verlichting/Onderhoud	-43	-48	-48	-48	-48	-48
Verkeersplannen/Beheer	-56	-76	-81	-66	-65	-65
Verkeersmaatr./Verkeersveiligheid	-255	-260	-278	-279	-279	-280
Verkeersmaatr./Verkeersmiddelen	-20	-9	-9	-9	-9	-9
Parkeren/Parkeerbeleid	-29	-31	-75	-76	-76	-76
Parkeren/Parkeergarage Dorpsstraat	-128	-140	-124	-124	-124	-124
Parkeren/Gehandicaptenparkeerplaats	-13	-3	-3	-3	-3	-3
Parkeren/Parkeergarage Spoorlaan	0	0	-6	-6	-6	-6
Onderst. sportinstell./Combinatiefunctie	-260	-294	-360	-360	-360	-360
Ondersteuning sportinstell./Subs.	-364	-360	-385	-375	-375	-375
Sporthallen/Algemeen	-59	-70	-337	-337	-336	-336
Sporthal/Heuvelland	-157	-145	-118	-118	-118	-117
Sportzaal/Biga	-86	-80	-79	-78	-78	-77
Sporthal/De Duffelt	-272	-211	-185	-169	-169	-168
Accom.de Til/Rietlanden 7	-6	-8	-8	-8	-7	-7
Zwembad De Lubert	-496	-554	-327	-302	-301	-300
Sportvelden algemeen	-399	-381	-369	-393	-475	-573
Sportvelden Achilles'29	-9	-6	-3	0	0	0
Sportvelden BVC'12	-34	-68	0	0	0	0
Sportvelden de Treffers	0	0	0	0	0	0
Sportvelden DVSG	-7	-7	-20	-6	-6	-1
Sportvelden Germania	-4	-1	-3	-3	-3	1
Sportvelden Groesb.Boys	-4	-1	-11	-13	-3	-3
Sportvelden Rood-Wit	-6	-1	-3	-1	-6	-1

Sportvelden VVLK Leuth	0	0	0	0	0	0
Sportvelden SC Millingen	-17	-4	-1	0	0	0
Sportvelden SVO'68 Ooij	-102	-102	-102	-102	-102	-102
Sportvelden DKV De Horst	0	0	-1	0	-1	0
Sportvelden DKV Klimop	0	0	0	0	0	0
Muziek, dans en toneel/Algemeen	-207	-227	-223	-223	-223	-223
Kunstbevordering/Algemeen	-105	-42	-43	-43	-43	-43
Kunstbevordering / onderhoud	0	-16	-16	-16	-16	-16
Volksfeesten&Evenementen/Evenementen	-175	-160	-181	-185	-184	-185
Volksfeesten&Evenementen/Vlksfstn	-23	-11	-11	-11	-11	-11
Volksfeesten&Evenementen/Kermis	-16	-17	-17	-17	-17	-17
Monum.zorg&Archeologie/Algemeen	-42	-43	-52	-52	-52	-52
Monum.zorg&Archeologie/Monumenten	-143	-154	-155	-155	-155	-155
Monum.zorg&Archeologie/Archeologie	-5	-8	-8	-8	-8	-8
Openbare bibliotheek/Algemeen	-748	-702	-670	-670	-670	-670
Lokale media/Lokale omroep	-30	-39	-25	-23	-23	-23
Natuurlijk groen/algemeen	-486	-546	-572	-581	-582	-588
Natuurlijk groen/Stedelijk groen	-787	-786	-854	-834	-834	-794
Natuurlijk groen/Landsch.groen	-197	-341	-218	-218	-218	-218
Natuurlijk groen/Boombeheer	-90	-85	-81	-156	-86	-86
Natuurlijk groen/Openbare hygiene	-28	-37	-57	-57	-57	-57
Kapvergunningen/Algemeen	-7	-9	-12	-12	-12	-12
Speeltuinen/Algemeen	-168	-121	-141	-142	-141	-141
Speeltuinen/Subsidie	0	-4	-4	-4	-4	-4
Waterlossingen/Beheer	-2	-4	-6	-10	-13	-13
Natuur en landschap/Algemeen	-153	-163	-180	-180	-180	-180
Natuur en landschap/Projecten	-193	-171	-156	-156	-156	-156
Basisgezondheidszorg/Algemeen	-1.154	-1.226	-1.279	-1.308	-1.279	-1.279

Overige instellingen/Algemeen	-46	-83	-65	-65	-65	-65
Jeugdgez.zorg, uniform deel/Alg.	-11	-11	-12	-12	-12	-12
Riolering/Beleid	-1.304	-1.525	-1.662	-1.811	-1.983	-2.173
Riolering/Hoofdrielen	-281	-271	-269	-269	-269	-269
Riolering/Kolken	-29	-81	-81	-81	-81	-81
Riolering/Huisaansluitingen	-58	-40	-40	-40	-40	-40
Rioolgemalen/Beheer	-278	-346	-326	-338	-342	-342
Rioolheffing/Algemeen	-72	-96	-104	-104	-104	-104
Afval/Algemeen	-372	-332	-382	-377	-375	-376
Afval/Inzameling	-1.096	-1.201	-1.230	-1.230	-1.230	-1.230
Afval/Verwerking	-699	-629	-671	-671	-671	-671
Afval/Aankoop materialen	-178	-184	-188	-188	-188	-188
Afval/Milieustraten	-454	-502	-514	-514	-514	-514
Afval/Advies en projecten	-172	-132	-135	-135	-135	-135
Afvalstoffenheffing/Algemeen	-63	-61	-67	-67	-67	-67
Milieubeheer/Beleid en uitvoering	-140	-232	-206	-206	-206	-206
Milieubeheer/ODRN	-470	-433	-424	-424	-424	-424
Milieubeheer/Duurzaamheid	-47	-303	-149	-149	-149	-149
Begraafplaats/Algemeen	-29	-30	-29	-27	-27	-27
Begraafplaats/Heselenberg	-62	-69	-69	-69	-69	-69
Begraafplaats/Vossengraaf	-51	-22	-22	-22	-22	-22
Totaal Lasten	-19.576	-20.920	-21.487	-22.043	-22.389	-22.877

Baten

Overige gebouwen&gronden/Alg.	105	93	94	94	94	94
Brandweer/Regionale Brandweer	0	0	0	0	0	0
APV&Bijzondere wetten/APV	5	8	8	8	8	8
APV&Bijzondere wetten/Kansspelen	4	5	5	5	5	5
APV&Bijzondere wetten/Drank&Horeca	6	2	2	2	2	2
Beschermende maatr./Doodschouw	2	10	10	10	10	10
Wegen/Beheer	1.376	0	0	0	0	0
Wegen/Onderhoud	1	3	3	3	3	3

Wegen/Bermen	0	0	0	0	0	0
Wegen/Schoonhouden wegen	0	0	0	0	0	0
Rationeel wegbeheer/Beheer	1	21	21	1	1	1
Gladheidsbestrijding/Beheer	45	55	55	55	55	55
Kabels en leidingen/Beheer	116	53	108	53	53	53
Openbare verlichting/Beheer	9	14	14	14	14	14
Verkeersmaatr./Verkeersveiligheid	12	3	3	3	3	3
Parkeren/Parkeerbeleid	15	0	10	10	10	10
Parkeren/Parkeergarage Dorpsstraat	50	58	60	60	60	60
Parkeren/Gehandicaptenparkeerplaats	9	4	4	4	4	4
Onderst. sportinstell./Combinatiefunctie	0	0	0	0	0	0
Ondersteuning sportinstell./Subs.	1	1	1	1	1	1
Sporthallen/Algemeen	0	1	1	1	1	1
Sporthal/Heuvelland	85	90	90	90	90	90
Sportzaal/Biga	33	30	30	30	30	30
Sporthal/De Duffelt	85	85	89	54	54	54
Accom.de Til/Rietlanden 7	1	3	3	3	3	3
Zwembad De Lubert	312	299	299	299	299	299
Sportvelden algemeen	3	3	3	3	3	3
Sportvelden BVC'12	6	0	0	0	0	0
Sportvelden de Treffers	6	6	6	6	6	6
Sportvelden DVSG	1	1	1	1	1	1
Sportvelden Germania	1	1	1	1	1	1
Sportvelden Rood-Wit	1	1	1	1	1	1
Sportvelden VVLK Leuth	0	0	0	0	0	0
Sportvelden SC Millingen	20	2	2	2	2	2
Sportvelden SVO'68 Ooij	92	92	92	92	92	92
Sportvelden DKV De Horst	0	0	0	0	0	0
Volksfeesten&Evenementen/Evenementen	0	6	6	6	6	6
Volksfeesten&Evenementen/Kermis	44	44	44	44	44	44

Monum.zorg&Archeologie/Monumenten	53	42	42	42	42	42
Monum.zorg&Archeologie/Archeologie	0	1	1	1	1	1
Natuurlijk groen/Stedelijk groen	11	3	3	3	3	3
Natuurlijk groen/Boombeheer	0	0	0	0	0	0
Kapvergunningen/Algemeen	1	2	2	2	2	2
Speeltuinen/Algemeen	29	0	0	0	0	0
Natuur en landschap/Algemeen	2	3	3	3	3	3
Natuur en landschap/Projecten	707	0	0	0	0	0
Riolering/Beleid	26	0	0	0	0	0
Riolering/Hoofdrionen	26	21	21	21	21	21
Riolering/Huisaansluitingen	32	13	13	13	13	13
Rioolgemalen/Beheer	1	0	0	0	0	0
Rioolheffing/Algemeen	3.107	3.380	3.549	3.727	3.914	4.110
Afval/Algemeen	97	61	61	61	61	61
Afval/Inzameling	0	6	6	6	6	6
Afval/Aankoop materialen	337	350	350	350	350	350
Afval/Milieustraten	137	112	112	112	112	112
Afval/Nedvang	592	588	588	588	588	588
Afvalstoffenheffing/Algemeen	2.695	2.803	2.928	3.086	3.084	3.085
Milieubeheer/Beleid en uitvoering	0	3	11	11	11	11
Milieubeheer/ODRN	0	24	0	0	0	0
Milieubeheer/Duurzaamheid	55	48	52	60	60	60
Begraafplaats/Vossengraaf	0	0	0	0	0	0
Begraafplaats/Begraafplaatsrechten	55	45	50	50	50	50
Totaal Baten	10.408	8.497	8.855	9.089	9.274	9.471
Totaal programma	-9.168	-12.422	-12.632	-12.954	-13.115	-13.406

Toelichting verschillen tussen begroting 2018 en begroting 2019

In onderstaande tabel vindt u de toelichting op de verschillen tussen de begroting 2018 en de begroting 2019. De verschillen zijn per taakveld toegelicht.

Een '-' is een nadeel en een '+' een voordeel.

		<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Regionale brandweer	- De bijdrage aan de VRGZ is bijgesteld volgens de begroting 2019 van de VRGZ.	-14	S
APV	- Extra budget voor Toezicht en Handhaving door BOA's. Dit betreft het budget voor auto, kleding en opleiding.	-15	S
Wegen	- Budget opgenomen voor het wegnemen van obstakels voor voetgangers en rolstoelgebruikers.	-35	I
Rationeel wegbeheer	- Eens in de twee jaar hebben we hogere kosten voor de verplichte wegininspecties.	70	I
Gladheidsbestrijding	- Budget voor de huur van materialen voor de gladheidsbestrijding is bijgesteld op basis van de werkelijke cijfers van de afgelopen jaren.	-31	S
Openbare verlichting	- Extra (advies) kosten voor het opstellen van onderhoudsbestekken inclusief de aanbestedingsprocedure. Dit gebeurt eens in de drie jaar.	-10	I
Verkeersplannen	- We willen een nader mobiliteitsonderzoek doen. Hiervoor gaan we samen met de raad vragen bedenken. Het is afhankelijk van de vragen wat we gaan onderzoeken. Hiervoor reserveren wij eenmalig € 15.000.	-15	I
Parkeren	- We willen meer parkeerplaatsen inrichten rondom de dijken. Hiervoor moeten we gronden huren.	-15	S
Ondersteuning sportinstellingen	- We willen samenwerking tussen sport- en welzijnsorganisaties stimuleren.	-15	S
	- Bijdrage Tennisvereniging Berg en Dal voor duurzaamheidsmaatregelen.	-10	I
Sportvelden	- In 2018 is eenmalig budget voor afkoopsom onderhoud en bijdrage veldverlichting BVC'12.	68	I
	- Bijstelling budget voor overgangsregeling onderhoudssubsidies sportvelden voormalige gemeente Groesbeek.	-28	S
Openbare bibliotheek	- Op grond van het dekkingsplan (Kadernota 2017) wordt het budget voor bibliotheek Gelderland Zuid verlaagd met 50.000 wegens efficiëntere bedrijfsvoering. Er vindt wel compensatie plaats voor inflatie.	33	S
Natuurlijk groen	- Budget voor maatregelen om hondenoverlast tegen te gaan (€ 15.000) en budget voor inwonersinitiatieven (€ 60.000). Daarnaast was in 2018 een eenmalig budget opgenomen voor het afvoeren van bagger uit watergangen (€ 100.000).	25	S/I

Speeltuinen	- Hogere dotatie obv actualisatie onderhoudsplan speelplekken	-15	S
Natuur en landschap	- In 2018 eenmalig budget voor herstel trappen Koekeleklef.	15	I
Riolering	- Hogere opbrengst rioolheffing (€ 169.000), hogere dotatie aan de voorziening riolering (€ 72.000) en diverse kleine mutaties op rioleringsbudgetten. Per saldo leiden deze mutaties tot een voordeel van € 106.000.	106	S
Afval	- Hogere opbrengst afvalstoffenheffing (€ 125.000), hogere kosten dvo Dar (€ 90.000) en diverse kleine mutaties op afvalbudgetten. Per saldo leiden deze mutaties tot een voordeel van € 26.000.	26	S
Milieu	- Voor 2019 is € 100.000 extra beschikbaar gesteld voor duurzaamheid. Daarnaast was in 2018 eenmalig budget (€ 250.000) beschikbaar voor duurzaamheidssubsidies.	150	S
Kapitaallasten	- Mutatie op kapitaallasten	-221	S
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-280	S
Diverse verschillen	-	2	S/I
Totaal programma Onze buurt		-209	

Ontwikkelingen

Verkeer en vervoer binnen de gemeente

Wij doen een nieuw, breed opgezet mobiliteitsonderzoek waarbij de raad de kaders en vraagstelling vast stelt. Hierbij kijken we naar vervoer over de weg (auto, fiets, lopend, OV) en via het water en naar bestaande wegen en nieuwe mogelijkheden.

Concreet besteden wij extra aandacht aan comfort en veiligheid voor fietsers en voetgangers. Verdere speerpunten zijn het verbeteren van de verkeerssituaties op de dijken, een nader onderzoek naar de mobiliteit in het centrum van Groesbeek en verbeteringen in het openbaar vervoer.

Omgevingswet

Zoals het er nu naar uit ziet wordt de Omgevingswet op 1 januari 2021 ingevoerd. De wet voegt een groot aantal wettelijke regels op het gebied van de fysieke leefomgeving samen in één Omgevingswet en 4 AMvB's. De bedoeling van de nieuwe wet is dat de toe te passen regels beter op elkaar worden afgestemd, de burgers de regels beter begrijpen en de gemeente sneller besluiten kan nemen. De bedoeling van de wet is ook dat de gemeente meer ruimte aan burgers geeft om hun eigen leefomgeving in te vullen. In enkele pilotprojecten oefent de gemeente daar al mee. De gemeente wil dat ook het komende jaar blijven doen. Naast het verder gaan met deze pilots wil de gemeente, aan de hand van een op te stellen plan van aanpak de invoering van de Omgevingswet verder voorbereiden. Het opstellen van een Omgevingsvisie, waartoe de wet verplicht, maakt daar deel van uit. We betrekken in een vroeg stadium alle partijen actief bij het opstellen ervan.

Beleidskaders

Bovengemeentelijke kaders

Gemeentewet

Algemene wet bestuursrecht

Wet veiligheidsregio's

Politiewet

Wet Natuurbescherming

Aanbestedingswet

Bouwstoffenbesluit bodem- en oppervlaktewaterenbescherming

Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten

Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen

Kaderrichtlijn water

Nationaal bestuursakkoord water

Waterwet

Wet milieubeheer

Gelders Energieakkoord (www.geldersenergieakkoord.nl)

Wegenverkeerswet

Wegenwet

Erfgoedwet

Omgevingswet

Gemeentelijke kaders

Sociaal-maatschappelijke-visie

Nota accommodatiebeleid "ontmoeten en verbinden met accommodaties"

Nota subsidiebeleid

Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal risicoprofiel Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal crisisplan Veiligheidsregio VRGZ

Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2015-2018

Visiedoc notitie Kernenbeleid

Beheerplan gemeentelijke gebouwen

Basisvisie groen

Beheerverordening begraafplaatsen

Bomenstructuurplan

Landschapsontwikkelingsplan

Vervangingsplan speelvoorzieningen

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)

Samenwerkingsovereenkomst Werkeenheid regio Nijmegen

Verkeerscirculatieplan

Verkeersbeleidsplan

Mobiliteitsplan

Wegenbeheersplan

Wegenbeleidsplan

Verlichtingsbeheerplan

Verordening geurhinder en veehouderij 2017

Bodemnota en bodemkwaliteitskaart

Woonvisie

Energievisie gemeente Berg en Dal 2017-2020

Subsidieverordening Erfgoedprojecten in de kernen gemeente Berg en Dal 2017

Woonvisie Berg en Dal

Verbonden partijen

Dar N.V.

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Algemene vergadering aandeelhouders
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Verwerking van afval in de regio Nijmegen.

Visie

Samen met andere regiogemeenten is er nu een intensieve samenwerking op het gebied van afvalbeheer. Het is de bedoeling de komende jaren het afvalbeheer verder te verduurzamen en schaalvoordelen te realiseren.

Beleidsvoornemens

De bekende slogan is: "Dar, en 't is weer fris!" Fris is de kernboodschap van de visie, 'Dar houdt de regio fris'. Fris is immers ambitieus en zegt meer dan 'schoon'. Wij vinden die bredere visie noodzakelijk. Fris staat ook voor duurzaam ondernemen. Het staat voor intensieve betrokkenheid van medewerkers, partners en burgers bij alles dat wij doen. Fris betekent dat de regio uitstekende dienstverlening krijgt en dat iedereen begrijpt hoe hij of zij daar een directe rol in speelt. Fris betekent niets minder dan op weg zijn naar de schoonste regio van Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	65	30	30

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	6.234 aandelen (5,67%)	6.234 aandelen (5,67%)
Resultaat		201
Omvang eigen vermogen	14.042	13.094
Omvang vreemd vermogen	11.896	13.186

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017

Ontwikkelingen

Door de bundeling van kennis van de uitvoering en afvalbeleid bij DAR versterken we de regionale afvalsamenwerking. Dit geeft een impuls aan het afvalbeleid. Het wordt eenvoudiger om de ambities en gewenste innovaties rondom duurzaam afvalbeheer te realiseren. Innovatie vraagt immers kennis, kennis vraagt schaalgrootte. Een gezamenlijke aanpak kan, mits goed uitgevoerd, ook op een efficiëntere manier gebeuren. Door de grotere schaal (gemeente Nijmegen zorgt voor een verdubbeling van de schaalgrootte) kunnen meer financiële en kwaliteitsvoordelen behaald worden. Ook zijn er synergievoordelen te behalen bij de inzameling. De inzamelroute hoeft immers niet op te houden bij een gemeentegrens.

Voor sommige afvalstromen is er echter eerst wel een zekere harmonisatie nodig in de inzamelmethodiek. Zo is een synergievoordeel behaald bij een regionale infrastructuur van milieustraten. Als aandeelhouder is de gemeente verbonden aan één partij. Dit geeft meer stabiliteit in de begroting en in de communicatie naar de burger. Een nadeel van het aansluiten bij een regionaal afvalbedrijf is een verlies van marktwerking. De regiogemeenten hebben vooraf daarom de eis van marktconforme tarieven neergelegd. De marktconformiteit is gewaarborgd door van DAR een hybride organisatie te maken die met een bepaalde basis aan capaciteit en know how de inzamelactiviteiten rond restafval, gft, plastic+ en papier indien mogelijk aan de markt overlaat. Jaarlijks verantwoordt Dar de mate waarin de activiteiten aan de markt worden overgelaten. Dit betekent dat gemeenten de zekerheid hebben dat bij een imperfecte markt de tarieven niet onverwacht zullen stijgen. DAR functioneert immers als tariefplafond. Aan de onderkant kunnen gemeenten binnen de toekomstige DAR wel profiteren van de (incidentele) marktvoordelen zolang deze wel functioneert. Het inzetten van DAR als gezamenlijk regiebedrijf c.q. hybride organisatie geeft regiogemeenten een gezamenlijk instrument in handen om de regionale afvalsamenwerking te intensiveren. Daarmee worden op een meer gestructureerde manier synergie- en efficiencyvoordelen gerealiseerd. Hierbij wordt ook gedacht aan voordelen op andere gebieden zoals sociale werkgelegenheid. Inmiddels voert DAR ook IBOR (Integraal Beheer Openbare Ruimte) -taken uit; in combinatie met inzet van medewerkers van het Werkbedrijf.

Risico's

Dar wordt hoofdzakelijk gefinancierd via langlopende leningen met de gemeente Nijmegen en de gemeenten geven voorschotten gedurende het jaar. Bij eventuele kortlopende tekorten heeft Dar een kredietfaciliteit bij de ING bank.

De realisatie van een gepland regionaal textielsorteerbedrijf gaat niet door. De sterk schommelende marktontwikkelingen in de textielmarkt maken de ontwikkeling van een dergelijke onderneming een te risicovolle onderneming.

Leisurelands

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	22 Gemeenten en een gemeenschappelijke regeling met recreatiegebieden in Gelderland en Noord Limburg.

Openbaar en gemeentelijk belang

Het in stand houden, optimaliseren en laagdrempelig toegankelijk houden van openbare recreatieplassen.

Visie

Leisurelands heeft de ambitie om in een sterk veranderende wereld en markt verder uit te groeien tot een nog slagvaardiger en toonaangevender recreatiebedrijf. Dat vraagt om een bij de tijd passend aanbod dat afgestemd is op de wensen en eisen van gasten (bezoekers, organisaties) en de op de gebieden gevestigde leisure ondernemers. Daartoe zal het productaanbod kwalitatief en kwantitatief verder worden verbreed en uitgebreid.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	0	0	0

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	3.098 aandelen (1,57%)	3.098 aandelen (1,57%)
Resultaat		1.277
Omvang eigen vermogen	56.279	57.556
Omvang vreemd vermogen	20.195	21.679

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.
De gemeente Berg en Dal verstrekt geen subsidie aan deze verbonden partij en Leisurelands keert geen dividend uit.

Ontwikkelingen

De kans op maatschappelijk rendement kan worden vergroot als de recreatieplassen van Leisurelands door meer inwoners worden bezocht. Ondermeer door het laagdrempelig houden van deze recreatievoorzieningen. Bij het Wylermeer staat dit onder druk door de terugkerende algen-problematiek.

Risico's

Geen gegevens bekend

Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Dagelijks Bestuur & Algemeen Bestuur
Deelnemers	10 gemeenten in de regio Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

De MARN is een samenwerking tussen een tiental gemeenten in de regio Nijmegen. Deze samenwerking richt zich op het brede terrein van milieu.
Door de regionalisering van de Dar en de komst van de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN) is het (regionale) belang van MARN op het gebied van projecten voor afval en milieu afgenomen. MARN heeft als gemeenschappelijke regeling nog wel een belangrijke rol om met de regiogemeenten onze belangen in de ARN te behartigen.

Visie

De Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen, afgekort MARN, is een samenwerkingsverband van tien gemeenten in de regio Nijmegen. De MARN ondersteunt de deelnemende gemeenten bij de bescherming van het milieu op de onderwerpen afval, bodem, externe veiligheid, klimaat en energie.

Beleidsvoornemens

MARN heeft zelfstandig geen beleidsvoornemens. In ieder geval wordt uitvoering gegeven aan het aandeelhouderschap van ARN BV. Daarnaast wordt naar wens samenwerking tussen de regiogemeenten gefaciliteerd op de verschillende beleidsterreinen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	52	48	52

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	10,33%	10,33%
Resultaat		11.007
Omvang eigen vermogen	517	11.073
Omvang vreemd vermogen	2.000	2.000

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De gemeente Berg en Dal maakt samen met 7 regiogemeenten deel uit van de gemeenschappelijke regeling MARN. De MARN is medeaandeelhouder van de afvalenergiecentrale ARN BV te Weurt. Daar wordt het huishoudelijke restafval uit de regio verbrand. Dit levert stroom en warmte op. Ook wordt het huishoudelijk GFT afval bij ARN vergist en gecomposteerd, dit levert biogas, CO2 en compost op.

Naast aandeelhouder is de MARN ook klant van ARN B.V. en heeft in die zin een "afval-aanleveringsovereenkomst" met ARN. In 2015 is door MARN besloten deze overeenkomst met 5 jaar te verlengen, waarbij afgesproken is dat de in 2010 bedongen korting van 25,71% op het verwerkingstarief wordt voortgezet én aanvullend vanaf 2021 een korting van 6% op het tarief zal worden toegepast.

Bovendien is de ARN gevraagd meer inzicht te geven in onder andere de tariefopbouw. De geboden korting beschouwen we dan ook als een minimum en de discussie over het tarief zullen we blijven voeren.

Als afvalverwerker is ARN bezig met de ontwikkeling van een milieuvriendelijke verwerkingsmethode van incontinentiemateriaal.

Met de komst van Dar en ODRN is de personele capaciteit van de gemeenschappelijke regeling gereduceerd, de organisatie is omgebouwd naar een netwerkorganisatie waarbij de deelnemers in onderling overleg capaciteit leveren. De secretariële en administratieve taken zijn uitbesteed aan Dar.

Risico's

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V.. Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen. Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen dient aan te houden anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting. Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN. In onze begroting houden we rekening met € 0.

Vitens NV

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde in Algemene Vergadering van Aandeelhouders
Deelnemers	Gemeenten en provincies in het verzorgingsgebied van Vitens

Openbaar en gemeentelijk belang

Het voorzien in schoon en veilig drinkwater.

Visie

Vitens wil water voor mensen laten werken.

Door te zorgen voor een voortreffelijke dienstverlening, handige producten en diensten en betrouwbare informatieverstrekking. Daarom zoekt Vitens voortdurend naar verbeteringen. Waar iedereen zijn voordeel mee kan doen. De klant, het milieu, de economie en de maatschappij. Daarom gaat Vitens de dialoog aan over de rol van drinkwater, over thema's als duurzaamheid en innovatie, zowel nationaal als internationaal.

Waardevol water voor nu en in de toekomst. Dat is hun missie.

Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich ook actief in om onze kostbare drinkwaterbronnen te beschermen.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	44	32	32

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	13.352 gewone aandelen (0,23%)	13.352 gewone aandelen (0,23%)
Resultaat		64.000
Omvang eigen vermogen	489.100	533.700
Omvang vreemd vermogen	1.249.200	1.194.399

Toelichting

Financieel resultaat en omvang eigen- en vreemd vermogen op basis van jaarverantwoording 2017.

Ontwikkelingen

Vitens wil vooruitlopen op de volgende ontwikkelingen:

- toenemende mate transparantie en verantwoording richting burgers en gemeenten;
- zichtbaar maken hoe de kwaliteit van drinkwater hoog wordt gehouden;
- uitspraak doen in het debat over bescherming waterbronnen;
- leveren van hoge flexibiliteit en service;
- meer online-dienstverlening.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Veiligheidsregio Gelderland Zuid

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Algemeen bestuur
Deelnemers	Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Geldermalsen, Heumen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.

Openbaar en gemeentelijk belang

De VRGZ behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid.

Visie

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid opereert in een samenleving die zich kenmerkt door snelle technologische en infrastructurele ontwikkelingen, een toenemende invloed van de media, individualisering, economische en demografische veranderingen en groter wordende veiligheidsrisico's. De veiligheidsregio signaleert deze maatschappelijke ontwikkelingen, speelt hier alert en proactief op in en stemt haar beleid en taakuitvoering hierop af.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zorgt voor een snelle en goede geneeskundige hulpverlening en brandweezorg aan de inwoners van de regio.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is leidend op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Zij neemt initiatief en zorgt voor coördinatie tussen gemeenten en alle betrokken organisaties op dit gebied. Zij levert meerwaarde door kwalitatief goede producten, bindend vermogen, betrouwbaarheid en een open communicatie.

Door opleiding, oefening en training, maar ook door het vergroten van het lerend vermogen en professionalisering van de informatievoorziening, zorgt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid voor een optimale voorbereiding op grootschalige incidenten, rampen en crises.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is een expert in het inschatten van veiligheidsrisico's en het voorkomen van onveilige situaties. Deze rol vervult zij via een krachtig netwerk, een proactieve en alerte houding en gevraagde en ongevroegde adviezen van hoogwaardig niveau.

Een focus op vernieuwen, verbeteren en professionele ontwikkeling maakt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid tot een vanzelfsprekende en leidende partner in veiligheid.

Beleidsvoornemens

Overkoepelend voor alle ambities voor de komende vier jaar is het begrip 'integraliteit': het vinden van samenhang en bundelen van krachten binnen en buiten de organisatie

Het beleidsplan is opgebouwd volgens een aantal regionale en landelijke ontwikkelingen die zijn geclusterd tot vier thema's: informatiemanagement, communicatie, risicogerichtheid en zelfredzaamheid en burgerparticipatie.

Tevens richt het beleidsplan de aandacht op de belangrijkste risico's in Gelderland-Zuid die zijn genoemd in het regionaal risicoprofiel. Deze zijn in het beleidsplan weggezet als jaarthema's. Doel van een jaarthema is om een belangrijk risico in de volle breedte te bekijken en te onderzoeken.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-1.974	-2.132	-2.145

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	5,75%	5,75%
Resultaat		-1.379
Omvang eigen vermogen	5.732	4.030
Omvang vreemd vermogen	75.301	66.214

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De programmabegroting 2017 van de VRGZ is opgesteld volgens de indeling van het Regionaal Beleidsplan 2016-2019. In dit plan zijn de bestuurlijke ambities voor de komende jaren verwoord. Eens in de 4 jaar stelt de Veiligheidsregio zo'n regionaal beleidsplan vast, met betrokkenheid van alle relevante partners. In 2019 zal worden gewerkt aan de totstandkoming van het Regionaal Beleidsplan 2020-2023.

Risico's

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

Onze gemeente

Sommige dingen die de gemeente voor je regelt ken je. Bijvoorbeeld een nieuw paspoort, trouwen of het registreren van een pas geboren kind. In dit programma wordt duidelijk wat je van ons kan verwachten als dienstverlener.

Maar we regelen meer voor je. Dingen waar je niet zoveel van merkt en die verder gaan dan onze gemeentegrenzen. Denk aan het versterken van de economie, zodat er genoeg bedrijven en banen zijn. Of woningbouw-afspraken om woningen te mogen bouwen of het organiseren van zorg. Om dat goed te kunnen doen werken we samen met andere gemeenten om ons heen. Wat we ook doen, het belang van onze inwoners staat voorop!

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Minder regels - Meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 3.1 Onze inwoners weten ons te vinden en zijn tevreden over hoe ze worden geholpen.
- 3.2 We hebben een sterke, lokale economie met volop werkgelegenheid. We hebben in 2050 een circulaire economie.
- 3.3 De juiste woning, op de juiste plek, voor de juiste doelgroep.
- 3.4 We willen goede en betaalbare dienstverlening voor onze inwoners. En om dit te kunnen bieden, werken we samen met andere gemeenten.
- 3.5 Toeristen en recreanten bezoeken graag Berg en Dal.

Wat gaan we daarvoor doen?

Resultaten

3.1.1 We verbeteren onze dienstverlening en blijven ons hiervoor inzetten.

Hiermee bedoelen we met name het verbeteren van de telefonische bereikbaarheid, het adequaat reageren op e-mails en een consequente ja, tenzij houding naar inwoners en ondernemers.

In 2019 hebben wij de maatregelen uit het Plan van Aanpak Telefonische Bereikbaarheid uitgevoerd en is de telefonische dienstverlening verbeterd.

We werken volledig met een nieuw Contact Centrum Berg en Dal (CCB). In een goed ingericht CCB is alle informatie over activiteiten van de gemeente beschikbaar voor medewerkers van het CCB. We brengen de veel voorkomende eenvoudige producten in beeld. Op deze manier kunnen we steeds beter invulling kunnen geven aan de 'eerstelijns' dienstverlening van de gemeente. Om onze dienstverlening verder te verbeteren onderzoeken we in 2019 de mogelijkheden voor een nieuw gebruiksvriendelijker afsprakensysteem voor de balie burgerzaken.

3.1.2 Regelmatig meten hoe de tevredenheid bij inwoners en bedrijven is over onze dienstverlening.

We organiseren voor een laatste keer een onderzoek naar de telefonische bereikbaarheid van de organisatie. Daarna kunnen we soortgelijke informatie structureel en op elk gewenst moment halen uit de statistieken van het Contact Centrum Berg en Dal.

In 2019 gaan we door met het tevredenheidsonderzoek dat we in 2018 gestart zijn.

3.2.1 We zijn blijvend in gesprek met ondernemers en zorgpartijen.

We hebben een structuur opgezet waarin wij in gesprek zijn met zorgpartijen en ondernemers. Het gesprek voeren we vanuit economisch perspectief.

3.2.2 We benutten de kansen van schone technologie voor bedrijvigheid en werkgelegenheid.

We willen bij bedrijven nagaan hoe we ze kunnen helpen om zich voor te bereiden op nieuwe technologische ontwikkelingen. Bijvoorbeeld: het bouwen van gasloze woningen. Wat heeft een bedrijf daarvoor nodig? Is het nodig dat er meer samengewerkt wordt met onderwijsinstellingen? Is het aanbod op de arbeidsmarkt goed (kwalitatief) of moeten mensen worden bijgeschoold?

3.2.3 We hebben aantrekkelijke en concurrerende winkelgebieden.

Winkelgebieden hebben het moeilijk om aantrekkelijk te blijven voor de klant. Samen met de ondernemers vergroten wij de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden in Millingen aan de Rijn, Beek en Groesbeek. Dit doen we door de volgende zaken op te pakken.

In Millingen aan de Rijn is draagvlak voor meer samenwerking in het centrum. In 2018 is een plan van aanpak opgesteld om het centrum te versterken. In 2019 gaan we dit plan samen met de ondernemers uitvoeren.

In Groesbeek is in 2017 een BedrijvenInvesteringsZone (BIZ) voor het centrum ingesteld. Ondernemers in deze zone betalen allemaal mee aan een fonds waaruit acties worden gefinancierd die het winkelgebied aantrekkelijker moeten maken. Wij faciliteren dit door de bijdragen te innen via de aanslag gemeentebelastingen en dit blijven wij doen.

Daarnaast zijn we actief bezig om de leegstand terug te dringen. Hiervoor zijn we o.a. in gesprek met vastgoedeigenaren en winkeliers en hierbij kijken we naar aanpassingen van de ruimtelijke structuur en de inrichting van het centrum om het kernwinkelgebied te versterken.

Als in Beek ondernemers zijn die meer samen willen werken, dan willen we dat ook ondersteunen.

3.2.4 We hebben aantrekkelijke bedrijventerreinen.

Op de bedrijventerreinen is circa 10% van de werkgelegenheid in Berg en Dal te vinden. We gaan de kwaliteit van de bedrijventerreinen verder verbeteren. Goede samenwerking tussen bedrijven (en de gemeente) is essentieel voor het behoud en op termijn verbetering van de kwaliteit van een bedrijventerrein. Deze samenwerking kan vorm krijgen in bijvoorbeeld een parkmanagementorganisatie.

Een aantal ondernemers van de bedrijventerreinen in de polder hebben aangegeven graag meer te willen samenwerken. In 2018 zijn we in gesprek gegaan met deze ondernemers en hebben we een plan van aanpak uitgewerkt om tot meer en gestructureerde samenwerking te komen en zo de bedrijventerreinen te versterken. In 2019 gaan we hiermee verder.

Op termijn is het idee om de samenwerking uit te breiden naar de bedrijventerreinen in Groesbeek.

3.2.5 Onze inwoners kunnen meer streekproducten kopen, eten en drinken.

In 2018 hebben wij een subsidie toegekend gekregen van de Provincie Gelderland om samen met de gemeente Heumen en de Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) meer samenwerking tussen boeren, voedselverwerkers en (super)markten te creëren. Zodat het voedsel dat hier verbouwd wordt steeds meer hier ook wordt gekocht, gegeten en gedronken (eten uit de eigen omgeving). Dit is goed voor het milieu (minder voedselkilometers bijvoorbeeld) en voor de economie (betere prijs voor de boeren bijvoorbeeld). In 2018 hebben wij een coördinator ingehuurd. In 2019 gaat deze coördinator verder aan de slag om een samenwerkingsverband op te richten met het doel het versterken van de korte voedselketen.

3.2.6 We helpen inwoners die een baan zoeken.

We zetten ons onverminderd in op het laten uitstromen van mensen naar betaald werk. 'Berg en Dal werkt' is een belangrijk instrument voor dit resultaat.

We zien dat de groep mensen die wij bemiddelen steeds vaker een (zeer grote) afstand tot de arbeidsmarkt heeft en dat maatwerk hierbij gewenst is. Daarnaast is het belangrijk om aandacht te hebben voor de specifieke vraag van het bedrijfsleven.

Het matchen van vraag en aanbod en het wegnemen van belemmeringen bij zowel inwoner als bedrijfsleven om werk toegankelijk te maken, vraagt om een Strategisch Arbeidsmarktbeleid. Dit gaan we in de regio opstellen. Ook gaan wij extra inspanningen leveren op maatwerk.

3.2.7 Van de inwoners die bij de sociale werkvoorziening werken, werken zoveel mogelijk medewerkers bij reguliere bedrijven.

Het gaat om inwoners die een plek hebben bij de sociale werkvoorziening. Van de groep mensen die daar werken, werkte 66% halverwege 2017 bij een regulier bedrijf. In 2019 willen we dit percentage verhogen. Daarnaast willen we het ziekteverzuim van SW medewerkers verlagen van 16% naar 14%.

3.2.8 Het lokale bedrijfsleven is dynamisch en vernieuwend.

Als vervolg op Het Beste Idee van Berg en Dal hebben we in 2018 een start gemaakt om innovatieve startende bedrijven en ZZP'ers op verschillende manieren te ondersteunen. Zij zijn erg belangrijk voor de lokale economie en zorgen voor vernieuwing, vitaliteit en dynamiek. Zo gaan we een werkplek voor ze creëren, subsidie aanbieden en een startersbijeenkomst organiseren. In 2019 gaan we 3 startende ondernemers verder helpen.

3.3.1 We helpen woningzoekenden met een laag inkomen om een passende woning te vinden.

We maken afspraken met de woningcorporaties over het bouwen en verkopen van huurwoningen. We verstrekken startersleningen aan starters die geen passende woning kunnen kopen. Als er van een soort woning te weinig zijn, geven we voorrang aan plannen waarin dat soort woningen is opgenomen.

3.3.2 De woningen in Berg en Dal zijn van goede kwaliteit. Mensen kunnen goed wonen en blijven wonen.

We stimuleren het aanpassen van bestaande woningen. We verstrekken momenteel leningen zodat mensen kunnen blijven wonen in hun huis: de zogenoemde blijversleningen. Deze blijverslening functioneert niet goed. We gaan de blijverslening daarom evalueren en kijken of deze kan worden vervangen of aangepast.

We stemmen met onze buurgemeenten af welke woningen waar worden gebouwd, zodat er binnen de regio voldoende keuzevrijheid is voor woningzoekenden.

3.3.3 Veel woningen in Berg en Dal zijn duurzaam.

Met de corporaties Waardwonen en Oosterpoort zijn afspraken gemaakt om energielabel A te halen in respectievelijk 2025 en 2030, zo mogelijk eerder.

We starten samen met de corporaties en de gemeente Heumen een pilot waarbij we een bestaande wijk gasloos willen maken.

Gasloos en energieneutraal wonen nemen we als uitgangspunt in alle bouwplannen. We bespreken dit met ontwikkelaars en leggen dit vast in realiseringsovereenkomsten.

De doelstelling voor verduurzaming van de particuliere woningvoorraad valt binnen de gehele duurzaamheidsdoelstelling van een jaarlijkse energiebesparing van 1,5% in de gemeente. In het kader hiervan zetten we ook fors in op het subsidiëren van zonnepanelen en isolatie van woningen.

3.3.4 We gaan de Woonagenda evalueren.

Om in de snel veranderende woningmarkt de juiste keuzen voor de korte en lange termijn te kunnen maken, evalueren we in 2019 de Woonagenda Berg en Dal uit 2017. Daarin nemen we onder andere ook mee:

- Wat kunnen we doen om nieuwe woningen toekomstbestendig en energie neutraal te laten zijn;
- Op welke wijze kunnen we tegemoet komen aan de woonwensen van het stijgende aantal huishoudens met senioren?
- Hoe groot is de vraag naar vrije bouwkavels en hoe kunnen we bijbehorend aanbod creëren?

3.4.1 Als opdrachtgever zijn wij duidelijk wat we van samenwerkingsverbanden verwachten.

We zijn opdrachtgever voor samenwerkingsverbanden zoals de omgevingsdienst, de modulair gemeenschappelijke regeling, het Gemeenschappelijk Orgaan, enzovoorts. Onze opdrachten aan de samenwerkingsverbanden bestaan grofweg uit 2 delen: inhoud en financiën. Wat willen we bereiken en hoeveel mag dit kosten?

We gaan de opdrachten die we aan de samenwerkingsverbanden geven, kritisch doornemen en bekijken waar we de opdracht scherper kunnen maken.

3.4.2 We betrekken de raad op verschillende manieren in de samenwerking die we met andere gemeenten hebben.

De raadswerkgroep Samenwerkingen wordt gecontinueerd. Daarin bespreken we:

- Onze opdrachten naar de samenwerkingen: zijn we duidelijk en hoe sturen we?
- Wat raadsleden in de samenleving hebben opgehaald over de effecten van de samenwerkingen.

Portefeuillehouders koppelen duidelijk terug naar de raad over zaken die spelen in de samenwerkingen.

We organiseren zelf een avond "Wij zijn de regio". Dit doen we daarna ook met andere gemeentes in het Rijk van Nijmegen.

3.4.3 De sturing op samenwerkingsverbanden maken we efficiënter.

We willen het planning en control proces vereenvoudigen. We willen hierin meer samen met andere gemeenten optrekken.

3.4.4 We kunnen de regio beter vinden op thema's die wij belangrijk vinden.

Wij zitten in verschillende regionale verbanden. Bijvoorbeeld in het Rijk van Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen en de Euregio. Wij zijn nadrukkelijk betrokken bij wat deze regio's belangrijk vinden en kunnen de kansen die daar voor ons liggen beter benutten.

3.4.5 Samenwerkingen die niet de gewenste effecten opleveren indien mogelijk beëindigen of afslanken.

We bekijken of we het doelgroepenvervoer vanaf 2020 anders kunnen organiseren.

3.5.1 In de periode 2017-2020 stijgen de toeristische bestedingen met 4%.

Ook het aantal toeristische bezoeken en overnachtingen willen we laten stijgen met 4%.

In 2019 vindt er een periodiek regionaal onderzoek plaats naar de bestedingen in het Rijk van Nijmegen en kunnen we zien of en in welke mate de bestedingen zijn gestegen.

3.5.2 We zetten in op behoud van onze musea.

Voor het Bevrijdingsmuseum is reeds geld gereserveerd. Daar waar mogelijk faciliteren wij het bevrijdingsmuseum zodat het museum tijdig kan worden geopend voorafgaande aan de herdenkingen in 2019.

Met Orientalis voeren wij nadere gesprekken om te komen tot een haalbaar plan tot behoud van dit (te vernieuwen) museum. Daarna kan bekeken worden in hoeverre de gemeente (en andere overheden) hieraan moeten bijdragen.

3.5.3 Toeristen die zorg nodig hebben, kunnen op vakantie in onze gemeente.

Toeristen die zorg nodig hebben, hebben de keuze uit verschillende vakantie arrangementen in Berg en Dal ("Zorgeloos op vakantie in het Rijk van Nijmegen"). We werken in dit traject nauw samen met de regio Rijk van Nijmegen.

We brengen de geschikte accommodaties en attracties via een (landelijk) systeem in kaart.

We laten een toegankelijkheidsscan uitvoeren en gaan aan de hand hiervan met de toeristische bedrijven deze (nog) toegankelijker maken.

We onderzoeken de financieringsmogelijkheden bij de provincie, de Euregio en bij andere partijen.

In de openbare ruimte worden vanaf 2019 aanpassingen gedaan, zodat onze gemeente toegankelijker wordt (zie ook Programma 'Onze buurt').

3.5.4 Wandelaars weten onze gemeente te vinden.

We doen mee aan de wedstrijd "wandelmunicipaliteit van het jaar". Dat betekent dat onze wandelwebsite in 2019 klaar is, we de wandelmogelijkheden en routes in beeld hebben zodat bij meldingen beheerders meteen kunnen optreden. We geven uitvoering aan het communicatieplan "Regie op wandelen".

We realiseren een aantal dorpsommetjes samen met inwoners uit de dorpen.

We zorgen ervoor dat er ook routes en/of wandelmogelijkheden toegankelijk zijn voor minder validen.

3.5.5 Toeristen weten waarom ze Berg en Dal moeten bezoeken.

De informatiefolder met bezienswaardigheden is in 2019 klaar. We delen actief het ontwikkelde promotiemateriaal (films, foto's) via toeristische ondernemers, RBT KAN en STER.

We investeren in Duitse marktbewerking en trekken daarmee Duitse toeristen.

We hebben geïnvesteerd in een informatie- en promotietoolkit voor ondernemers.

In 2019 evalueren we of ondernemers deze goed gebruiken of dat er aanpassingen nodig zijn.

We promoten vóór het toeristisch seizoen de complete folder met aanbod van Berg en Dal.

3.5.6 Fietzers weten onze gemeente te vinden.

Wij blijven jaarlijks ons fietsroutenetwerk verbeteren en uitbreiden. Dit ten behoeve van toerisme, maar ook voor verbetering van woon- werkverkeer. We gaan de fietsverbinding Dennenkamp – Driestenenpad/Gellelloan aanleggen in 2020. Voor verdere acties op dit vlak zie onder programma 'Onze buurt'.

3.5.7 Berg en Dal wordt een Green Destination.

Green Destinations is een tool om duurzaamheid en toerisme te verbinden. Vanuit toeristisch oogpunt biedt het kansen om ons te positioneren en verder te ontwikkelen als groene, duurzame bestemming en daarmee een nieuwe doelgroep te bereiken. Vanuit duurzaamheid biedt het kansen om de toeristische sector te motiveren en activeren om te verduurzamen met aandacht voor de thema's milieu, mens, landschap, cultuur.

Op 27 september 2018 ontvingen we een Green Destinations Award. Met de aanbevelingen die hieruit volgen, gaan we in 2019 aan de slag.

We willen een startbijeenkomst organiseren waarin we samen met de (regionale) evenementenorganisaties kijken hoe we onze evenementen kunnen verduurzamen.

3.5.8 We ontvangen een groot aantal bezoekers in verband met Market Garden 2019.

We organiseren in samenwerking met lokale en regionale organisaties diverse evenementen en activiteiten die veel bezoekers aantrekken, niet allen tijdens "75 jaar vrijheid", maar ook daarna.

We spannen ons extra in om de polder nauw te betrekken door plaatsen en verhalen zichtbaar te maken.

We bieden de basisscholen een educatieprogramma aan met verhalen uit de oorlog en excursies in onze gemeente.

We plaatsen borden met informatie over de Tweede Wereldoorlog in respectievelijk Beek, Leuth, Millingen en Heilig Landstichting.

3.5.9 Er is een fiets- voetveerverbinding tussen Ooij en Bommel

Dit is een burgerinitiatief vanuit de gemeente Lingewaard. Op dit moment loopt er een onderzoek naar de haalbaarheid van zo'n verbinding. Als dit positief wordt afgerond, dan willen we in mei 2019 starten met een fiets-voetveerverbinding (seizoen mei tot oktober).

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze begroting de gegevens per 1 september 2018 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Functiemenging			
Gemeente	46,6	46,9	46,6
Provincie	52,8	52,6	52,8
Nederland	52,4	51,3	52,4
<i>Eenheid:</i> %			
<i>Bron:</i> LISA			
<i>Toelichting:</i> Weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken).			
Vestigingen (van bedrijven)			
Gemeente	126,8	121,4	126,8
Provincie	135,5	130,1	135,5
Nederland	139,7	122,4	122,4
<i>Eenheid:</i> Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar			
<i>Bron:</i> LISA			
<i>Toelichting:</i> Aantallen begroting 2019 komen uit periode 2017			
Banen			
Gemeente	617,3	620,8	617,3
Provincie	752,0	741,8	752,0
Nederland	758,2	721,7	758,2
<i>Eenheid:</i> Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 / 64 jaar			
<i>Bron:</i> LISA			
<i>Toelichting:</i>			
Netto arbeidsparticipatie			
Gemeente	64,2	64,3	65,4
Provincie	66,0	65,8	67,3
Nederland	65,8	65,4	66,7
<i>Eenheid:</i> % van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking			
<i>Bron:</i> CBS			
<i>Toelichting:</i> Percentage begroting 2019 komt uit periode 2017			

Aantal re-integratievoorzieningen

Gemeente	6,4	6,0	7,3
Provincie	21,2	25,6	21,7
Nederland	27,1	31,2	29,0

Eenheid: Aantal per 1.000 inwoners van 15 - 65 jaar

Bron: CBS

Toelichting: Aantallen 2019 uit periode tweede halfjaar 2017

Nieuw gebouwde woningen

Gemeente	13,5	5,9	5,9
Provincie	7,6	9,0	9,0
Nederland	6,4	7,2	7,2

Eenheid: Aantal per 1.000 woningen

Bron: Eigen gegevens

Toelichting: Aantallen begroting 2019 uit periode 2016 ABF-Systeem Woningvoorraad

Demografische druk

Gemeente	76,6	76,2	77,5
Provincie	72,4	71,8	73,1
Nederland	69,0	68,5	69,6

Eenheid: %

Bron: CBS

Toelichting: De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-11.008	-6.631	-6.688	-6.608	-6.683	-6.717
Baten	6.998	1.753	1.369	1.382	1.444	1.401
Totaal programma	-4.010	-4.877	-5.320	-5.226	-5.239	-5.315

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Bestuur	-1.737	-1.433	-1.434	-1.434	-1.434	-1.434
Burgerzaken	-798	-856	-773	-640	-700	-702
Economische havens en waterwegen	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Openbaar vervoer	-107	-75	-107	-131	-137	-136
Economische ontwikkeling	-143	-156	-158	-158	-158	-158
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-386	0	3	3	3	3
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-95	-84	-90	-90	-90	-90
Economische promotie	-324	-372	-361	-362	-362	-362
Musea	-205	-49	-50	-51	-50	-50
Arbeidsparticipatie	-1.416	-1.513	-1.657	-1.702	-1.713	-1.745
Ruimtelijke ordening	-472	-512	-520	-520	-520	-520
Grondexploitatie (niet-bedrijfsventerrein)	-3.604	-45	-75	-75	-75	-75
Wonen en bouwen	-1.718	-1.532	-1.463	-1.446	-1.445	-1.444
Totaal Lasten	-11.008	-6.631	-6.688	-6.608	-6.683	-6.717

Baten

Bestuur	122	0	0	0	0	0
Burgerzaken	761	689	385	349	361	318
Economische havens en waterwegen	11	10	10	10	10	10
Openbaar vervoer	11	12	12	12	12	12
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	479	0	0	0	0	0
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	59	60	60	60	60	60
Economische promotie	315	269	294	294	294	294

Arbeidsparticipatie	82	40	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening	17	48	48	48	48	48
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	4.365	0	0	0	0	0
Wonen en bouwen	776	624	559	609	659	659
Totaal Baten	6.998	1.753	1.369	1.382	1.444	1.401
Totaal programma	-4.010	-4.877	-5.320	-5.226	-5.239	-5.315

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Bestuursorganen/Gem.raad	-720	-336	-349	-349	-349	-349
Bestuursorganen/Raadsonderst.	-363	-202	-215	-215	-215	-215
Bestuursorganen/Rekenkamerfunctie	-7	-6	-6	-6	-6	-6
Bestuursorganen/B&W	-497	-718	-658	-658	-658	-658
Best.samenwerking/Samenw.verbanden	-151	-171	-206	-206	-206	-206
Burgerzaken/GBA	-390	-477	-486	-486	-486	-486
Burgerzaken/Persoonsdocumentatie	-297	-257	-98	-87	-89	-79
Burgerzaken/Natural.en naamswijz.	-13	-20	-20	-20	-20	-20
Burgerzaken/Burgerlijke stand	-32	-35	-36	-36	-36	-36
Burgerzaken/Huisn.&straatnaamgev.	-8	-11	-12	-12	-12	-12
Burgerzaken/Verkiezingen	-58	-57	-123	0	-58	-70
Econom.havens&waterwegen/Loswal	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Openbaar vervoer/Beheer	-57	-29	-21	-85	-91	-91
Openbaar vervoer/Veerdiensten	-22	-25	-65	-25	-25	-25
Doelgroepen vervoer	-27	-22	-21	-21	-21	-21
Economische ontwikkeling/Algemeen	-143	-156	-158	-158	-158	-158
Fys.bedr.infr.str./Algemeen	0	0	0	0	0	0
Bedrijventerrein Mies Groesbeek	-374	0	3	3	3	3
Bedrijventerrein Lieskes Wengs Leuth	-6	0	0	0	0	0

Bedrijventerrein Bouwkamp Ooij	-6	0	0	0	0	0
Bedr.loket en bedrijfsreg./Beheer	-52	-55	-56	-56	-56	-56
Markten/Beheer	-43	-29	-34	-34	-34	-34
Economische promotie/Beheer	-18	-15	-16	-16	-16	-16
Toerisme/Beleid & uitvoering	-307	-357	-345	-346	-345	-346
Musea/Musea	-205	-49	-50	-51	-50	-50
Arbeidsparticipatie/Algemeen	-63	-68	-68	-68	-68	-68
Arbeidsparticipatie/Re-integratie	-1.070	-1.365	-1.500	-1.545	-1.556	-1.588
Arbeidsparticipatie/Inburgering	-283	-79	-89	-89	-89	-89
RO/Structuurplannen en -visies	0	0	-475	-475	-475	-475
RO/Bestemmingsplannen	-404	-337	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening/Projecten	-68	-165	-45	-45	-45	-45
Ruimtelijke ordening/Planschade	0	-10	0	0	0	0
Grondexploitatie/Algemeen	-669	-11	-41	-41	-41	-41
Grondexploitatie/Centrum Groesbeek	-1.642	-34	-34	-34	-34	-34
Grondexploitatie/loc.Drulse Beek	-1.156	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/Morgenbad	-74	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/P.v.Tielstraat	-3	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/locatie Hofei	0	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/loc.Hubertushof	2	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/J.Arntzstr.K'dom	-61	0	0	0	0	0
Bouwvergunningen/Algemeen	-1.445	-1.340	-1.288	-1.288	-1.288	-1.288
Bouwvergunningen/Leges	0	-1	-1	-1	-1	-1
Woningbouw/Algemeen	-171	-158	-154	-137	-136	-135
Stedelijke vernieuwing/Algemeen	-102	-32	-20	-20	-20	-20
Totaal Lasten	-11.008	-6.631	-6.688	-6.608	-6.683	-6.717
Baten						
Bestuursorganen/Gem.raad	0	0	0	0	0	0

Best.samenwerking/Samenw.verbanden	122	0	0	0	0	0
Burgerzaken/GBA	35	31	31	31	31	31
Burgerzaken/Persoonsdocumentatie	633	558	253	217	229	186
Burgerzaken/Natural.en naamswijz.	19	28	28	28	28	28
Burgerzaken/Burgerlijke stand	73	72	72	72	72	72
Econom.havens&waterwegen/Loswal	11	10	10	10	10	10
Openbaar vervoer/Veerdiensten	11	12	12	12	12	12
Bedrijventerrein Mies Groesbeek	435	0	0	0	0	0
Bedrijventerrein Lieskes Wengs Leuth	6	0	0	0	0	0
Bedrijventerrein Bouwkamp Ooij	38	0	0	0	0	0
Bedr.loket en bedrijfsreg./Beheer	31	31	31	31	31	31
Markten/Beheer	29	29	29	29	29	29
Toerisme/Beleid & uitvoering	315	269	294	294	294	294
Arbeidsparticipatie/Re-integratie	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie/Inburgering	82	40	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening/Projecten	17	45	45	45	45	45
Ruimtelijke ordening/Planschade	0	3	3	3	3	3
Grondexploitatie/Algemeen	160	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/Centrum Groesbeek	1.642	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/loc.Drulse Beek	2.072	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/Morgenbad	75	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/P.v.Tielstraat	103	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/locatie Hofei	0	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/loc.Hubertushof	310	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/J.Arntzstr.K'dom	2	0	0	0	0	0
Grondexploitatie/Bdr.terr.Mies	0	0	0	0	0	0

Grondexploitatie/loc.Bouwkamp Ooij	0	0	0	0	0	0
Bouwvergunningen/Algemeen	-36	71	6	6	6	6
Bouwvergunningen/Leges	736	553	553	603	653	653
Woningbouw/Algemeen	1	1	1	1	1	1
Stedelijke vernieuwing/Algemeen	76	0	0	0	0	0
Totaal Baten	6.998	1.753	1.369	1.382	1.444	1.401
Totaal programma	-4.010	-4.877	-5.320	-5.226	-5.239	-5.315

Toelichting verschillen tussen begroting 2018 en begroting 2019

In onderstaande tabel vindt u de toelichting op de verschillen tussen de begroting 2018 en de begroting 2019. De verschillen zijn per taakveld toegelicht.

Een '-' is een nadeel en een '+' een voordeel.

		<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Taakveld	Toelichting	Vershil	I/S/RES
Bestuur	- Lagere dotatie aan de voorziening pensioenen wethouders volgens actuele berekening.	30	S
Burgerzaken	- Lagere opbrengst geraamd van leges reisdocumenten in 2018. Hier staat tegenover dat de geraamde afdrachten ook lager zijn, maar per saldo betekent dit een nadeel van € 150.000. In 2018 was eenmalig budget beschikbaar voor de aanschaf van een nieuw kassasysteem bij Burgerzaken (€ 20.000). Daarnaast is het budget voor de verkiezingen hoger (€ 66.000), omdat er in 2019 twee keer verkiezingen zijn.	-196	S/I
Openbaar vervoer	- Bijdrage in aanleg fiets-/voetveer Bommel- Ooij (Kadernota 2019).	-40	I
Toerisme	- Bijstelling opbrengst Toeristenbelasting op basis van de werkelijke opbrengst over 2017	25	S
Arbeidsparticipatie	- Bijstelling budget reïntegratietrajecten door MGR in verband met een hogere rijksbijdrage. Deze rijksuitkering sluiten we door naar de MGR. De hogere algemene uitkering staat geraamd op programma Ons Geld. Per saldo budgetneutraal.	-138	S
	- De rijksuitkering voor maatschappelijke begeleiding (inburgering) is opgenomen in de algemene uitkering. De hogere algemene uitkering staat geraamd op programma Ons Geld. Per saldo budgetneutraal.	-40	S
Ruimtelijke ordening	- In 2018 eenmalig budget voor implementatie nieuwe Omgevingswet (€ 100.000) en locatie-studie duurzame energie € 20.000.	120	I

Bouwvergunningen	- Lagere bijdrage 2019 (€ 33.000) aan de ODRN op basis van werkplan 2017. Daarnaast is in 2018 de afrekening over 2017 ontvangen (€ 65.000).	-32	S/I
Woningbouw	- Uitvoering geven aan de vastgestelde Woonagenda en woonvisie (Kadernota 2019)	-15	I
Kapitaallasten	- Mutatie op kapitaallasten	5	S
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	-157	S
Diverse verschillen	-	26	S/I
Totaal programma Onze gemeente		-442	

Ontwikkelingen

Op dit programma zijn geen andere belangrijke ontwikkelingen te melden.

Beleidskaders

Wet gemeenschappelijke regelingen

De re-integratieverordening MGR

Re-integratieverordening-rijk-van-Nijmegen

Nadere-regels-en-beleidsregels-re-integratieverordening-participatiewet-mgr-rijk-van-nijmegen

De financiële verordening MGR

Inkoopbeleid MGR

Het Werkbedrijf

Inrichtingsplan-module-werkbedrijf

Werkzoekende

Sociaal Maatschappelijke Visie 2015

Sterke werkwoorden

Werk is de uitkomst

Visie document Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek

Structuurvisie Berg en Dal

Economische Visie Hier wordt gewerkt

Kadernota Toerisme Van trots naar topbestemming

Integraal toezicht en handhavingsbeleid

Notitie grondexploitatie van de commissie BBV

Strategische agenda 2020 Euregio

Verbonden partijen

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Bestuurslid
Deelnemers	19 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De vervoersorganisatie heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.

De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de vervoersorganisatie.

Visie

De BVO DRAN is een gemeenschappelijke regeling van de 18 gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen. De BVO DRAN koopt voor de gemeenten het doelgroepenvervoer in (Wmo-, leerlingen-, dagbestedings- en Jeugdwetvervoer) en ziet toe op de uitvoering ervan.

Beleidsvoornemens

De negentien gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen en de provincie Gelderland werken samen aan het regionale doelgroepenvervoer. Doelgroepenvervoer is vervoer voor inwoners die geen of niet altijd gebruik kunnen maken van regulier openbaar vervoer. De samenwerkende gemeenten hebben hiervoor de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen opgericht.

De vervoersorganisatie brengt de belangen van de gemeenten samen op het gebied van aanvullend vervoer. Samen werken de gemeenten aan het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken vervoersysteem. Dit vervoer rijdt per 1 september 2016 onder de naam Avan. Het houdt rekening met de mogelijkheden van de reizigers en hun sociale netwerk. En het bedient ook het buitengebied en de kleine kernen, met optimale aansluiting op het reguliere openbaar vervoer.

In de vervoersorganisatie sturen en beheersen de gemeenten samen de uitvoering en ondersteunende processen voor dit aanvullend openbaar vervoer.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-492	-966	-1.025

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	4,5%	4,5%

Resultaat

Omvang eigen vermogen

Omvang vreemd vermogen

Toelichting

Ontwikkelingen

De BVO DRAN is in september 2016 gestart. Het blijkt dat onze kosten voor het vervoer de afgelopen jaren flink zijn gestegen. Dit heeft te maken met de wijze waarop het vervoer is aanbesteed (kostenverhogende factoren in het bestek) en met een nieuwe verdeling van de kosten over de gemeenten. Die nieuwe verdeling is gekozen omdat de oude verdeling de kosten niet goed toerekende aan de gemeenten. Berg en Dal is een nadeelgemeente en moet veel meer betalen, vooral voor het leerlingenvervoer. Dit leidt ertoe dat we overwegen om (deels) uit de BVO DRAN te stappen, bijvoorbeeld het leerlingenvervoer eruit halen en weer zelf of samen met andere gemeenten gaan inkopen. We gaan dit onderzoeken. Daarnaast bekijkt de BVO DRAN of er op de korte termijn al kostenbesparende maatregelen genomen kunnen worden.

Risico's

De DRAN heeft een bijgestelde begroting 2018 neergelegd. Er komt een overgangsregeling voor de jaren 2017-2020 in verband met aanpassing van de verdeelsleutel. Ook vindt er onderzoek plaats naar de mogelijke besparingen op kosten. In 2018 is hierover door het bestuur reeds een besluit genomen. Voor toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.044 mln.

Euregio (Rhein-Waal)

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Kleve
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Euregioraad
Deelnemers	Duitse en Nederlandse gemeenten, regionale overheden

Openbaar en gemeentelijk belang

Stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking in het Nederlands-Duits grensgebied.

Visie

De Euregio Rijn-Waal geldt als pleitbezorger voor de gehele grensregio. Wij zetten ons bij Nederlandse, Duitse en Europese instellingen en organen in voor de belangen van de grensregio, om de grensoverschrijdende toegankelijkheid duurzaam te verbeteren. De belangenbehartiging vindt plaats op alle maatschappelijk relevante gebieden, van economie en infrastructuur tot onderwijs en cultuur.

Daarnaast biedt de Euregio Rijn-Waal ook een platform voor diverse doelgroepen in de regio. Enkele voorbeelden zijn het Euregionale Forum voor Grensoverschrijdende Gezondheidszorg en de Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid. Ook faciliteert de Euregio Rijn-Waal desgewenst grensoverschrijdende ad-hoc werkgroepen rondom diverse actuele thema's.

Beleidsvoornemens

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam, waarbij circa 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking te verbeteren en te intensiveren. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten.

De Euregio Rijn-Waal wil zich nog duidelijker positioneren en onderscheiden als expert op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking. De Euregio Rijn-Waal is vertegenwoordigd in vele netwerken aan beide zijden van de grens en heeft veel expertise in huis om grensoverschrijdende vragen te kunnen beantwoorden. De Euregio Rijn-Waal is niet alleen expert op het gebied van het Europese subsidieprogramma's als INTERREG en Eures, maar is ook het aanspreekpunt voor haar inwoners als het gaat om grensoverschrijdend wonen en werken. De Euregio Rijn-Waal faciliteert actief de netwerken op het gebied van onder andere intergemeentelijke samenwerking, gezondheidszorg en openbare orde en veiligheid. Met haar brede kennis wil de Euregio Rijn-Waal haar leden en stakeholders motiveren grensoverschrijdend actief te worden.

Meer beleidsvoornemens zijn te vinden in de Strategische Agenda 2020 Euregio.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-8	-8	-8

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	Niet bekend	Niet bekend
Resultaat		1.314
Omvang eigen vermogen	1.315	1.406
Omvang vreemd vermogen	2.391	2.453

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De versterking van grensoverschrijdende samenwerking geldt voor vele beleidsterreinen zoals economische ontwikkeling, onderwijs en arbeidsmarkt, cultuur en sport, toerisme en recreatie, milieubescherming en afvalverwerking, natuurbehoud en landschapsbeheer en sociale zaken.

Risico's

Risico's van enige omvang zijn niet te verwachten. De Euregio heeft een stabiele en solide financiële positie.

Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	19 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

Na de opheffing van de Stadsregio Arnhem – Nijmegen is in de regio Arnhem-Nijmegen de wens blijven bestaan om op een aantal gebieden samen te blijven werken. Dit zijn de gebieden economie, wonen, mobiliteit en duurzaamheid. Deze samenwerking is geregeld in een lichte vorm van een gemeenschappelijke regeling: het Gemeenschappelijk Orgaan (GO).

Het GO richt zich op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de Arnhem Nijmegen City Region, in zowel nationaal als internationaal perspectief. Het doel van het GO is om op de gebieden economie, mobiliteit, wonen en duurzaamheid het beleid onderling en met de provincie af te stemmen.

Het GO bestaat uit een Bestuurlijk Overleg (hier nemen over het algemeen de burgemeesters in plaats). Onder dit Bestuurlijk Overleg hangen 4 regionale portefeuillehoudersoverleggen: economie, wonen, duurzaamheid en mobiliteit.

Visie

De Regio Arnhem Nijmegen is een regionaal samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten gericht op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de regio Arnhem Nijmegen, in nationaal en internationaal perspectief. De Regio Arnhem Nijmegen is een platform van overleg en afstemming, gericht op de thema's Duurzaamheid, Economie, Wonen en Mobiliteit.

Beleidsvoornemens

De Stadsregio Arnhem Nijmegen als WGR+ regio is geliquideerd en functioneert niet meer als regionaal samenwerkingsverband. De gemeenten hechten nog wel waarde aan een vorm van regionale samenwerking op de terreinen Economie, Mobiliteit, Wonen en Duurzaamheid. Voor deze samenwerking is het Gemeenschappelijk Orgaan opgericht. Deze samenwerking moet leiden tot een structureel betere positie van de regio in (inter)nationaal perspectief. Ook moet het leiden tot een intensieve samenwerking met ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en de overheid: de Triple Helix.

Bedragen x € 1.000			
	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-51	-51	-68

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	4,47%	4,47%
Resultaat		0
Omvang eigen vermogen	0	0
Omvang vreemd vermogen	0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in de uitgaven van het gemeenschappelijk orgaan. De bijdrage per inwoner is € 1,88.

Ontwikkelingen

De ambitie is om te werken aan een steviger profiel van de regio.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Grenzland Draisine GMBH

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Kranenburg(Duitsland)
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid toezichtsraad
Deelnemers	Kleve, Kranenburg en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Toeristische exploitatie van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve

Visie

Het exploiteren van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve.

Beleidsvoornemens

Mede in het kader van het project "Zorgeloos op Vakantie" en de ambitie een toegankelijke regio te zijn, zijn in 2019 enkele familie-draisinen geschikt gemaakt voor rolstoelgebruikers. De drie Draisinestations in Groesbeek, Kranenburg en Kleef krijgen een rolstoeloprit. Daarnaast geeft de Grenzland Draisine GmbH in 2018 meer aandacht aan promotie in Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	0	0	0

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	33,33%	33,33%
Resultaat		2
Omvang eigen vermogen	25	28
Omvang vreemd vermogen	64	64

Toelichting

Door de gemeente Berg en Dal is in totaal € 40.000 ingelegd. Bij de oprichting € 10.000 en in 2015 een eenmalige exploitatiebijdrage van € 30.000.

Het financieel resultaat en de omvang van het eigen vermogen is gebaseerd op het jaar 2017.

Ontwikkelingen

Risico's

Geen gegevens bekend.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren/I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Dagelijks Bestuur/ Lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar, Wijchen, Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

De MGR heeft twee modules, het Werkbedrijf en IRvN. De gemeente Berg en Dal is deelnemer in beide modules. Het Werkbedrijf voert voor de regiogemeenten de wettelijke re-integratie taken uit op grond van de Participatiewet. Daarnaast voert ze de wettelijke taken uit op grond van de Wet sociale werkvoorziening. De module IRvN voert een aantal ICT-taken uit voor de regiogemeenten.

Visie

In het koersdocument "In een goede relatie geef je elkaar de ruimte" staat een aantal principes gedefinieerd voor regionale samenwerking. Principes die tot stand zijn gekomen na een traject van ruim 2 jaar met raden en colleges:

1. Samenwerking haalt het maximale uit de uitvoering.
2. Samenwerking laat beleid een lokale aangelegenheid.
3. Samenwerking levert geen bestuurlijke drukte op.
4. Samenwerking gaat uit van ontkokering en integraliteit.

Het werkbedrijf en ICT Rijk van Nijmegen staan als modules van de MGR voor de uitdaging vorm te geven aan de eerste twee principes. Het is aan de MGR om invulling te geven aan de laatste twee principes. Dit wordt onder meer gedaan door de platformfunctie, waarmee gesprekken op het niveau van het Rijk van Nijmegen over thema's die meerdere gemeenten aangaan gefaciliteerd kunnen worden. Ook de overige ondersteuning van het bestuur, breder dan alleen voor wat betreft de invulling van de platformfunctie, valt onder dit kopje. Hiermee is er aansluiting bij de praktijk, waarin dit ook geen gescheiden taken en werkzaamheden betreft.

Beleidsvoornemens

Met betrekking tot het Werkbedrijf zijn de voornemens:

- Meer arbeidsgehandicapten aan de slag.
- Dienstverlening aan statushouders.
- Invullen wettelijke verplichting beschut Werk Participatiewet.
- Verbeteren samenspel met afdelingen Inkomen.
- De positieve lijn van een stijgende toegevoegde waarde per SW-medewerker wordt doorgezet.
- Verder bouwen aan de keten van loonvormende arbeid.
- Kandidaten die zich ontwikkelen in de niet-loonvormende keten, de stap naar de loonvormende keten te laten zetten. Iemand die door bepaalde omstandigheden niet meer in staat is tot loonvormende arbeid, toe te leiden naar de lokale situatie voor een niet-loonvormende activiteit.

Met betrekking tot de platformfunctie zijn de voornemens:

- Evaluatie van de platformfunctie van de MGR;
- Aanknopingspunten uit de evaluatie benoemen en uitvoeren om op andere wijze de platformfunctie uit te gaan voeren;
- Het thema demografie verdiepen met het oog op regionale samenwerking;
- In samenwerking met de Agendacommissie twee regionale (raads)bijeenkomsten organiseren;
- Verbeteren van de website, zodat de openbare vergaderingen en stukken toegankelijk zijn.

Voor nadere informatie: zie [MGR Regio Rijk van Nijmegen Begroting 2019-2022 en bijstelling 2018](#)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-7.058	-7.117	-7.184

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	10,96%	10,96%
Resultaat		-164
Omvang eigen vermogen	4.433	6.468
Omvang vreemd vermogen	19.409	10.377

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

Risico's

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 5,745 mln. en het risico op € 2.850 mln. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 10%.

Omgevingsdienst Rijk van Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid algemeen bestuur/Lid dagelijks bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen, Berg en Dal en provincie Gelderland

Openbaar en gemeentelijk belang

De ODRN behartigt de belangen van de deelnemers op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht.

Het doel van de vorming van de ODRN is het bereiken van een hogere kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en door bundeling van deze taken de efficiency te verbeteren.

Alle deelnemende gemeenten hebben hun milieutaken ingebracht (verplichting vanuit het Rijk). De gemeente Berg en Dal, gemeente Nijmegen en de provincie Gelderland hebben ook de uitvoering van de bouwtaken (Wabo-breed) ingebracht.

Visie

De opgedragen taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving zodanig uitvoeren dat deze dienstbaar zijn aan veilige fysieke leefomgeving. Hierbij vindt de uitvoering plaats op kwalitatief goed niveau, efficiënt en met het oog voor de klant. Extra aandacht wordt hierbij gegeven aan de risicovolle (bedrijfs)activiteiten in het kader van het toezicht op risicobedrijven en de vergunningverlening bij complexe bedrijven.

Beleidsvoornemens

Bij uitvoering van de taken gelden, naast wettelijke voorschriften, de beleids -en/of toetsingskaders die worden ingebracht door de partners. Steeds zal worden beoordeeld in hoeverre er verschillen zitten in deze beleidskaders van de partners en zullen voorstellen gedaan worden hoe met deze verschillen om te gaan.

Er loopt een discussie over de cultuurverandering bij de ODRN naar de 'Ja, mits' houding. Deze verandering sluit ook aan bij de transitie die de komende Omgevingswet van ons vraagt.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-1.796	-1.630	-1.588

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	13,87%	13,87%
Resultaat		730
Omvang eigen vermogen	738	1.405
Omvang vreemd vermogen	3.252	919

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De lokale zichtbaarheid verder uitbreiden, bijvoorbeeld door middel van het Lokale Omgevings Loket en het Omgevingsloket online.

De investering in het management informatiesysteem (WRS) van de laatste jaren betaalt zich uit. Het permanente zicht op de stand binnen het primaire proces maakt dat de ODRN levert wat afgesproken is. Daarmee presenteert het zich als een betrouwbare partner naar de opdrachtgever. Het wetsvoorstel over private kwaliteitsborging en de Omgevingswet (geplande gefaseerde invoering vanaf 2019) zullen effect hebben op de uitvoering van de VTH-taken door de ODRN.

Risico's

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Elst
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

Het vergroten van het toeristisch marktaandeel van de Regio Arnhem Nijmegen.

Visie

De vrijetijdseconomie vormt een belangrijk onderdeel van de economie in de regio Arnhem Nijmegen. Het streven naar economische groei binnen recreatie en toerisme zorgt voor meer bestedingen en werkgelegenheid. Hierdoor ontstaat een kwalitatief goed verblijfsklimaat. Een klimaat dat uitnodigt om te bezoeken, in te wonen en in te werken. RBT KAN heeft de ambitie een belangrijke partner te zijn in deze regionale ontwikkelingen.

Beleidsvoornemens

De missie van RBT KAN is het in gang zetten en beschikbaar stellen van een collectieve marketingaanpak die ingezet kan worden om duurzame groei te realiseren in de vrijetijdseconomie van de regio Arnhem Nijmegen. Daarvoor werkt RBT KAN intensief samen met een grote hoeveelheid aan partners binnen en buiten de regio. We intensiveren in 2019 de samenwerking met de provincie. Hun recente koersnotitie biedt daartoe kansen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-46	-46	-46

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	Niet bekend	Niet bekend

Resultaat

Omvang eigen vermogen

Omvang vreemd vermogen

Toelichting

De gemeentelijke bijdrage is bepaald op basis van het aantal inwoners.

De bijdrage per inwoner bedraagt € 1,34.

Ontwikkelingen

Samen met het Veluws Bureau voor Toerisme (VBT) heeft RBT/KAN Regiomarketing Gelderland opgericht voor de toeristische marketing van beide regio's.

In september 2016 is de strategische marketingvisie 2017-2020 gepresenteerd.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Ons geld

In dit programma staat:

- waar ons geld vandaan komt: overzicht van de algemene dekkingsmiddelen (inclusief treasury en reserves);
- hoeveel vennootschapsbelasting we moeten betalen;
- hoe we het bedrag voor dingen hebben besteed, die we niet hadden kunnen voorzien.

Algemeen

Wij willen een financieel gezonde gemeente zijn voor nu en in de toekomst. Dit betekent dat wij een verantwoord financieel beleid voeren met sluitende begrotingen. Daarbinnen maken we ruimte voor noodzakelijke en gewenste veranderingen van beleid en het opvangen van onvoorziene omstandigheden. Wij maken steeds de afweging tussen onze bestuurlijke ambities en de daarvoor beschikbare middelen.

Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen

Volgens artikel 8 van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) bevat het overzicht algemene dekkingsmiddelen ten minste:

- a. lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- b. algemene uitkeringen;
- c. dividend;
- d. saldo van de financieringsfunctie;
- e. overige algemene dekkingsmiddelen.

Hieronder staat een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen met een toelichting per onderdeel.

<i>bedragen x € 1.000</i>				
Omschrijving	Rekening 2017	Begroting 2018 Actueel	Begroting 2019	Vershil Begroting 2019 Begroting 2018
Lokale heffingen				
- OZB	5.023	5.146	5.269	123
- Toeristenbelasting*	276	250	275	25
- Baatbelasting	1	1	1	0
- Forensenbelasting*	19	15	15	0
- Uitvoeringskosten*	-436	-401	-427	-27
Totaal lokale heffingen	4.884	5.012	5.133	121
Algemene uitkering				
- uitkering	48.908	51.261	51.828	567
- uitvoeringskosten	-15	-13	-14	0
Totaal algemene uitkering	48.894	51.248	51.814	567
Dividend				
- opbrengsten	213	291	191	-100
- kosten	-5	-8	-5	4
Totaal dividend	209	282	186	-96
Saldo financieringsfunctie	756	625	666	41
Overige dekkingsmiddelen				
- Post onvoorzien	0	-16	-25	-9
- Stelposten / diversen	0	474	451	-23
- Saldo kapitaallasten	122	333	350	18
- Diversen	0	0	0	0
	122	791	776	-15
Totaal algemene dekkingsmiddelen	54.864	57.958	58.576	618
Mutaties op reserves				
- toevoeging aan	-6.167	-2.778	-1.102	1.676
- onttrekking aan	5.278	3.838	3.855	17
Totaal reserves	-889	1.060	2.753	1.693
Batig resultaat	1.222	-1.658	4	1.662

* De toeristenbelasting en forensenbelasting met de daarbij horende uitvoeringskosten zijn vermeld bij programma 3 Onze gemeente. Dit is verplicht op grond van het BBV.

a. Lokale heffingen

Onder lokale heffingen verstaan we de Onroerende zaakbelastingen, Toeristenbelasting, Forensenbelasting en de Baatbelasting. Voor een verder toelichting verwijzen we naar de paragraaf 'Lokale heffingen'.

De uitvoeringskosten zijn in het overzicht apart zichtbaar gemaakt. Dit om de ontwikkeling van de opbrengsten goed zichtbaar te maken.

b. Algemene uitkeringen

De belangrijkste inkomstenbron van de gemeente is de uitkering die wij ontvangen van het Rijk uit het Gemeentefonds. Deze algemene uitkering is berekend op basis van de meest actuele gegevens voor onze gemeente, zoals aantallen inwoners, uitkeringsgerechtigden enzovoort. De raming is gebaseerd op de meicirculaire 2018.

c. Dividend

Het betreft het dividend dat we ontvangen van de BNG en Vitens.

d. Saldo financieringsfunctie

In de regelgeving is het saldo van de financieringsfunctie apart vermeld als onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen. Onder dit saldo wordt verstaan: het saldo van de kosten en opbrengsten die samenhangen met het uitzetten en opnemen van geld, en de renteopbrengsten van de eigen financieringsmiddelen. De eigen financieringsmiddelen zijn de reserves en voorzieningen.

e. Overige algemene dekkingsmiddelen

Vennootschapsbelasting

De gemeente moet belasting afdragen over de winst die met "commerciële activiteiten" wordt gemaakt. Met commerciële activiteiten worden in dit verband activiteiten bedoeld, die zowel door de gemeente als door ondernemers (kunnen) worden verricht. Te denken valt hierbij aan de grondexploitatie. Op dit moment verwachten wij dat wij in 2019 geen vennootschapsbelasting hoeven te betalen. Hiervoor is dan ook geen raming in deze begroting opgenomen.

Onvoorzien/ stelposten

In de jaren 2019 tot en met 2022 hebben we voor onvoorziene uitgaven jaarlijks een raming van € 25.000 opgenomen.

Daarnaast hebben we een stelpost voor nieuw beleid (sociaal domein) van jaarlijks in de begroting verwerkt. Van deze stelpost is er nog een bedrag van € 49.027 over (deze was € 100.000). Deze stelpost is bedoeld voor beleid dat nog nader uitgewerkt moet worden.

Vanaf 2018 hebben wij in de begroting de stelpost onderuitputting opgenomen. Hierbij staat onderuitputting voor de situatie waarbij de werkelijke kosten onder het budget blijven.

Aanleiding hiervoor is het feit dat wij bij het opstellen van de jaarstukken (achteraf) telkens een overschot hebben. Dit overschot heeft incidentele oorzaken, die vooraf vaak niet concreet aan te wijzen zijn. Om hier in onze begroting toch al rekening mee te houden, hebben wij een stelpost onderuitputting opgenomen. Wij zijn hierbij uitgegaan van een bedrag van jaarlijks € 500.000.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze begroting de gegevens per 1 september 2018 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Gemiddelde WOZ waarde woningen			
Gemeente	218	216	227
Provincie	218		227
Nederland	216	219	
<i>Eenheid:</i> Duizend euro			
<i>Bron:</i> CBS			
<i>Toelichting:</i> Waarde 2019 is waarde uit periode 2018			
Woonlasten eenpersoonshuishouden			
Gemeente	491	491	483
Provincie	644	644	656
Nederland	644	644	649
<i>Eenheid:</i> In Euro's			
<i>Bron:</i> COELO			
<i>Toelichting:</i> Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten			
Bedrag begroting 2019 betreft periode 2018			
Woonlasten meerpersoonshuishouden			
Gemeente	695	695	677
Provincie	727	727	725
Nederland	723	723	721
<i>Eenheid:</i> In Euro's			
<i>Bron:</i> COELO			
<i>Toelichting:</i> Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten			
Bedrag begroting 2019 komt uit 2018			

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-11.705	-7.676	-6.347	-5.996	-6.282	-6.514
Baten	65.290	66.060	67.198	66.165	66.515	66.714
Totaal programma	53.585	58.384	60.851	60.169	60.233	60.200

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Treasury	-5.085	-5.082	-5.263	-5.468	-5.767	-6.009
OZB woningen	-280	-256	-273	-273	-273	-273
OZB niet-woningen	-124	-115	-121	-121	-121	-121
Belastingen overig	-35	-300	0	0	0	0
Algem. uitk. en ov. uitk. gem.fonds	-15	396	-14	-14	-14	-14
Overige baten en lasten	0	458	426	426	426	426
Mutaties reserves	-6.167	-2.778	-1.102	-545	-532	-523
Totaal Lasten	-11.705	-7.676	-6.347	-5.996	-6.282	-6.514
Baten						
Treasury	6.082	6.227	6.247	6.449	6.720	6.988
OZB woningen	3.357	3.453	3.535	3.567	3.567	3.567
OZB niet-woningen	1.663	1.691	1.732	1.750	1.750	1.750
Belastingen overig	1	1	1	1	1	1
Algem. uitk. en ov. uitk. gem.fonds	48.908	50.851	51.828	52.287	52.648	52.892
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	5.278	3.838	3.855	2.111	1.829	1.516
Totaal Baten	65.290	66.060	67.198	66.165	66.515	66.714
Totaal programma	53.585	58.384	60.851	60.169	60.233	60.200

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Treasury/Langlopende leningen	-909	-856	-868	-896	-919	-852
Treasury/Kortlopende leningen	-1	-10	0	0	0	0
Treasury/Beleggingen	-5	-8	-5	-5	-5	-5
Treasury/Kapitaallasten	-4.171	-4.208	-4.390	-4.568	-4.844	-5.153
OZB woningen/Belasting	-280	-256	-273	-273	-273	-273
OZB niet-woningen/Belasting	-124	-115	-121	-121	-121	-121
Overige bel./Baatbelasting	-35	0	0	0	0	0
Overige bel./Overigen	0	-300	0	0	0	0
Uitk.gemeentefonds/Algemeen	-15	396	-14	-14	-14	-14
Overige baten en lasten/Alg.	0	458	426	426	426	426
Mutaties reserves/Algemeen	-6.167	-2.778	-1.102	-545	-532	-523
Totaal Lasten	-11.705	-7.676	-6.347	-5.996	-6.282	-6.514
Baten						
Treasury/Langlopende leningen	360	350	270	235	196	155
Treasury/Kortlopende leningen	33	10	0	0	0	0
Treasury/Beleggingen	213	291	191	207	207	207
Treasury/Kapitaallasten	5.476	5.575	5.786	6.008	6.317	6.626
OZB woningen/Belasting	3.357	3.453	3.535	3.567	3.567	3.567
OZB niet-woningen/Belasting	1.663	1.691	1.732	1.750	1.750	1.750
Overige bel./Baatbelasting	1	1	1	1	1	1
Uitk.gemeentefonds/Algemeen	48.908	50.851	51.828	52.287	52.648	52.892
Overige baten en lasten/Alg.	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves/Algemeen	5.278	3.838	3.855	2.111	1.829	1.516
Totaal Baten	65.290	66.060	67.198	66.165	66.515	66.714
Totaal programma	53.585	58.384	60.851	60.169	60.233	60.200

Toelichting verschillen tussen begroting 2018 en begroting 2019

In onderstaande tabel vindt u de toelichting op de verschillen tussen de begroting 2018 en de begroting 2019. De verschillen zijn per taakveld toegelicht.

Een '-' is een nadeel en een '+' een voordeel.

<i>Bedragen x € 1.000</i>			
Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Treasury	- Dividendopbrengsten bijgesteld op basis van verwachtingen Vitens en BNG.	-100	S
	- Actualisatie van de rentes, dividenden en dergelijke in 2019 levert per saldo een nadeel op van € 76.000 ten opzichte van 2018.	-76	S
OZB	- De opbrengst ozb is verhoogd met het inflatiepercentage 2,4%.	123	S
	- De bijdrage aan GR Munitax is bijgesteld op basis van de begroting 2019 van Munitax.	-24	S
Overige belastingen	- In 2018 eenmalige korting op de belastingaanslag, € 20 per huishouden.	300	S
Algemene uitkering	- Hogere algemene uitkering o.b.v. meicirculaire 2018.	567	I
Overige goederen en diensten	- De stelpost onvoorzien en nieuw beleid zijn weer op niveau gebracht. Dit leidt tot een nadeel ten opzichte van 2018 van € 32.000.	-32	S
Reserves	- zie tabel verschillenanalyse reserves	1.693	I
Kapitaallasten	- Mutatie op kapitaallasten	16	S
Salaris- en inhuurkosten	- Dit betreft de doorbelasting van de salaris- en inhuurkosten van de tijd die de organisatie aan dit programma besteedt.	6	S
Diverse verschillen	-	-6	S
Totaal programma Ons geld		2.467	

<i>Bedragen x € 1.000</i>			
Naam reserve	Toelichting	Verschil	I/S
Algemene reserve	- In 2018 hebben we voor de laatste keer de frictiekostenvergoeding in verband met de herindeling ontvangen en toegevoegd aan de algemene reserve (€ 1.571.000). Daarnaast is de bespaarde rente geactualiseerd. Per saldo leiden deze mutaties tot een voordeel van € 1.536.000.	1.536	I
	- In 2018 is een (incidentele) bijdrage uit de algemene reserve geraamd voor diverse projecten/ uitgaven. Dit leidt in 2019 tot een nadeel van € 289.000. Daarnaast is er in 2019 een bijdrage geraamd uit de algemene reserve voor de afbouw van het tekort op het sociaal domein (€ 1.484.000), professionalisering van het beheer bij jongerencentrum Maddogs (€ 30.000) en voor het niet 100% kostendekkend zijn van de afvalstoffenheffing (€ 190.750).	1.416	I

Vaste algemene reserve	- In 2018 is een (incidentele) bijdrage uit de vaste algemene reserve geraamd voor diverse projecten/ uitgaven (aangenomen moties tijdens de begrotingsbehandeling 2018). Dit leidt in 2019 tot een nadeel van € 409.000.	-409	I
Reserve groen-blauwe diensten	- De dotatie is € 9.000 hoger, omdat de bespaarde rente is geactualiseerd.	-9	S
Reserve lopende projecten	- In 2018 is voor diverse projecten/uitgaven een bedrag van € 200.000 toegevoegd aan de reserve lopende projecten.	200	I
	- In 2018 eenmalige bijdrage van € 100.000 voor implementatie nieuwe Omgevingswet.	-100	I
Reserve dekking kapitaallasten	- Dotatie van onder andere € 500.000 aanpak extreme wateroverlast.	-551	I
	- Bijdrage van de reserve.	-8	I
Egalisatiereserve ODRN	- De reserve egalisatiereserve ODRN is in 2019 leeg. De lasten van de ODRN drukken vanaf 2020 volledig op de exploitatiebegroting.	-61	I
Aanpak extreme wateroverlast	- In 2018 eenmalige dotatie aan deze nieuwe reserve	500	I
Aanpak extreme wateroverlast	- Bijdrage in 2019 (overgeheveld naar dek.kap.last	500	I
Attributen sportcomplexen	- Jaarlijks halen we voor diverse investeringen aan voetbalclubs een bijdrage uit deze reserve. Dit bedrag verandert dus ieder jaar.	12	I
Jeugd & Wmo	- In 2018 is deze reserve helemaal ingezet. Dat leidt in 2019 tot een nadeel van € 1.320.000.	-1.320	I
Reserve Den Ienloop	- Jaarlijks halen we het exploitatietekort op Kulturhus Den Ienloop uit deze reserve. Het bedrag verandert jaarlijks.	-6	I
Reserve Parkeergarage	- Jaarlijks halen we het exploitatietekort op Parkeergarage Dorpsstraat uit deze reserve. Het bedrag verandert jaarlijks.	-17	I
Afrondingsverschillen	-	10	
Totaal reserves		1.693	

Ontwikkelingen

Op dit programma zijn geen andere belangrijke ontwikkelingen te melden.

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie rente van de commissie BBV

Notitie overhead van de commissie BBV

Notitie riolering van de commissie BBV

Notitie waardering vastgoed van de commissie BBV

Financiële verordening Berg en Dal 2017 (art. 212 GW)

Controleverordening Groesbeek 2015 (art. 213 GW)

Belastingverordeningen gemeente Berg en Dal

Budgethoudersregeling Groesbeek 2015

Nota inkoopbeleid Berg en Dal 2016

Financieringsstatuut

Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing Groesbeek 2015

Financiële verhoudingswet

Verbonden partijen

Bank Nederlandse gemeenten

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Den Haag
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	Overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang

Openbaar en gemeentelijk belang

BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.

Visie

De primaire doelstelling van de BNG is uitoefening van het bankbedrijf voor overheden.

Missie en strategie hierbij zijn:

- behoud van een substantieel marktaandeel in de Nederlandse (semi)publieke sector;
- behalen van een redelijk rendement voor aandeelhouders;
- behoud van een excellente kredietwaardigheid.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000			
	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	169	260	178

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	103.116 aandelen (0,19%)	103.116 aandelen (0,19%)
Resultaat		393
Omvang eigen vermogen	448.600	495.300
Omvang vreemd vermogen	1.494.830	1.350.410

Toelichting

Gemeente Berg en Dal heeft 103.116 aandelen van de BNG.

Jaarlijks wordt over de winst 25% dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders.

De BNG verstrekt geen begrotingscijfers. Zij moet zich houden aan de regels van de Autoriteit Financiële Markten. Deze regels houden onder andere in dat er geen koersgevoelige informatie wordt verstrekt.

Opgenomen zijn daarom de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

Gedurende het begrotingsjaar hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van aandeelhouders in BNG Bank.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Munitax Gemeentelijk belastingkantoor

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Beuningen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Beuningen, Heumen, Wijchen, Druten en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Munitax is de uitvoeringsorganisatie van vijf regiogemeenten op het gebied van belastingen. Deze organisatie is ondergebracht bij de centrumgemeente Beuningen, op basis van de wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De taken van Munitax zijn vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling en bestaan uit:

- a. de heffing en invordering van belastingen;
- b. de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ);
- c. het administreren van de relevante vastgoedgegevens;
- d. het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en aan derden.

Visie

Munitax staat voor kwaliteit en efficiënt werken. Dit merken de deelnemende gemeenten en hun inwoners. We zijn continu bezig met het optimaliseren van onze dienstverlening. Verbetering van (interne) processen, digitalisering en het uitbreiden en delen van onze kennis zijn daarbij essentieel. We zijn transparant naar de inwoners, bedrijven en deelnemende gemeenten. Informeel contact is daarbij erg belangrijk voor ons. Daarom moedigen we persoonlijk, telefonisch contact aan. Want een eenvoudig telefoontje met een van onze specialisten kan veel verhelderen.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-584	-559	-599

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	25,23%	25,23%
Resultaat		0
Omvang eigen vermogen	0	0
Omvang vreemd vermogen	0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen ieder voor hun aandeel bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.

Ontwikkelingen

Risico's

Geen gegevens bekend.

Overhead

We moeten de overheadkosten apart in de begroting en jaarrekening verwerken. Het gaat hier om kosten die te maken hebben met de ondersteuning van de organisatie.

Wat is overhead?

De commissie BBV legt de overhead uit als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het primaire proces zijn de kerntaken van de gemeente. Dit zijn de producten en diensten waar de inwoner mee geholpen wordt. Alle kosten die gemaakt worden bij de sturing en ondersteuning hiervan zijn dus overheadkosten.

In de begroting worden de kosten zoveel mogelijk verzameld op het programma waar ze bij horen. De overheadkosten worden niet verdeeld over de programma's. Deze kosten worden verzameld op een apart overzicht overhead en zijn daarmee beter zichtbaar.

Welke indeling?

In de regelgeving is de overhead verdeeld in vier hoofdgroepen.

1. Loonkosten overhead

Het gaat hier om de loonkosten van:

- a. Leidinggevenden in het primaire proces
- b. Financiën, toezicht en controle
- c. P&O
- d. Inkoopfunctie
- e. Communicatiefunctie
- f. Juridische zaken
- g. Bestuurszaken en bestuursondersteuning
- h. Informatievoorziening en automatisering
- i. Documentaire informatie voorziening (DIV) / informatiebeheer
- j. Facilitaire Zaken en huisvesting
- k. Managementondersteuning in het primaire proces

2. ICT-kosten

Dit zijn bijvoorbeeld de computers, intranet, applicatiebeheer en de Windows software.

3. Huisvestingskosten

De onderhoudskosten en kapitaallasten (rente en afschrijving) van bijvoorbeeld het gemeentehuis horen hier ook bij.

4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering

Het gaat hier om uitbesteding van reguliere overheadtaken (bijv. schoonmaak) of inhuur van overheadpersoneel.

Overhead in cijfers:

Voor de gemeente Berg en Dal leidt dit tot de volgende ramingen, die we opgenomen hebben in onze begroting:

<i>Bedragen x € 1.000</i>		
Overhead	2018	2019
1. Loonkosten overhead	-6.316	-5.907
2. ICT-kosten	-1.947	-2.029
3. Huisvestingskosten	-611	-546
4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	-694	-613
Totaal	-9.568	-9.095
Toerekening aan projecten/grondexploitatie	286	254
Overhead ten laste van exploitatie	-9.282	-8.841

ad 1 Loonkosten overhead

In deze raming zijn naast de directe loonkosten ook opgenomen:

- de kosten van participatiebanen;
- diverse kosten, waaronder opleidingen, abonnementen, vakliteratuur en lidmaatschappen.

ad 2 ICT-kosten

In deze raming zijn onder meer opgenomen:

- kosten van onderhoud software;
- leasekosten van de PC's;
- bijdrage aan de IRVN (ICT Rijk van Nijmegen).

ad 3 Huisvestingskosten

In deze raming zijn opgenomen:

- kosten gemeentehuis in Groesbeek;
- kosten voormalige gemeentehuis in Ubbergen.

ad 4 Uitbestedingskosten bedrijfsvoering

In deze raming zijn opgenomen:

- stelpost inhuur
- stelpost flexibele schil

Een stelpost is een raming/reservering voor uitgaven waarvan we nog niet weten waar die precies thuishoren. Een voorbeeld hiervan is de stelpost voor inhuur. Deze wordt ingezet als vervanging bij uitval van een zieke medewerker of bij het opvangen van werkzaamheden als er een vacature niet kan worden ingevuld. Bij de raming van zo'n stelpost inhuur weten wij wel vooraf dat het nodig is maar niet door welke afdelingen dit budget ingezet gaat worden. We kunnen daarom deze ramingen niet vooraf toerekenen aan de programma's. Dat is de reden dat deze meegenomen zijn in de overhead.

Daarnaast is er een flexibele schil, dat zijn middelen (mensen en geld) die we vanuit de flexibele schil inzetten om goed in te kunnen spelen op externe ontwikkelingen.

Toerekening aan projecten/grondexploitatie

Een deel van de overheadkosten kan worden toegerekend aan de projecten/grondexploitatie. Deze overheadkosten drukken daardoor niet op het begrotingssaldo.

Opslag overhead

De overheadkosten worden niet verdeeld, maar moeten in de begroting apart zichtbaar gemaakt worden. Dat gebeurt in dit programma.

De kosten die we doorrekenen aan de programma's mogen alleen nog maar zogenaamde directe kosten zijn en dat is overhead niet.

Bij het berekenen van kostendekkendheid (bij tarieven) mogen we echter wel een opslag voor overhead meenemen, zodat de kosten juist en volledig zijn. De kosten worden dan verhoogd met een percentage voor de overhead.

Daarnaast is het mogelijk om de overhead uit te drukken als percentage van de formatie.

Opslagpercentage (op basis van euro's)

Zoals hierboven aangegeven bedragen onze overheadkosten in totaal € 9.102 (x 1.000). De direct toegerekende loonkosten bedragen in totaal € 8.661 (x 1.000).

Het opslagpercentage is dan $9.102 / 8.661 \times 100\% = 105,10\%$.

Dit betekent dat we de directe loonkosten verhogen met 105,10%, zodat de overhead juist meegenomen wordt.

Percentage formatie (op basis van fte's)

Kijken we naar de formatie (hoeveel personeel overhead is er opgenomen in de begroting ten opzichte van het totaal), dan komen we tot de volgende berekening (1 fte is één fulltime medewerker):

Onze totale formatie is 187,46 fte (exclusief flexibele schil).

Hiervan heeft 65,54 fte (verspreid over de hele organisatie) betrekking op overhead.

Het percentage overhead van de formatie is dan $65,54 \text{ fte} / 187,46 \text{ fte} = 35\%$.

Dit betekent dat 35% van onze formatie belast is met overheadwerkzaamheden. Dit percentage is ongeveer gelijk aan de voorgaande jaren (2017: 35% en 2018: 34%). In 2017 hebben we een benchmark uitgevoerd en daaruit bleek dat wij onder het gemiddelde zitten voor wat betreft kosten voor overhead.

Voor meer informatie over de organisatie en de bedrijfsvoering verwijzen wij je naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren moeten we verplicht opnemen in de begroting volgens de Bbv. De gegevens en een toelichting op de beleidsindicatoren zijn te vinden op de website Waarstaatjegemeente.nl. Daarnaast kunt u daar cijfers van andere gemeenten vinden. De cijfers zijn afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Deze cijfers zijn soms niet actueel en kunnen ieder moment wijzigen. Wij hebben in deze begroting de gegevens per 1 september 2018 opgenomen.

Indicator	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Apparaatskosten			
Gemeente	475	495	527
Provincie			
Nederland			
<i>Eenheid:</i>	Kosten per inwoner		
<i>Bron:</i>	Eigen begroting		
<i>Toelichting:</i>	Berekening: € 18.308 (x 1.000) / 34.700 inwoners = € 527. Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvesting-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.		
Bezetting			
Gemeente	5,0	4,9	4,9
Provincie			
Nederland			
<i>Eenheid:</i>	Fte per 1.000 inwoners		
<i>Bron:</i>	Eigen gegevens		
<i>Toelichting:</i>	Berekening: 170,19 fte / (34.700 inwoners / 1.000) = 4,9. De bezetting is de werkelijke invulling van de werkplekken.		
Formatie			
Gemeente	5,2	5,3	5,4
Provincie			
Nederland			
<i>Eenheid:</i>	Fte per 1.000 inwoners		
<i>Bron:</i>	Eigen gegevens		
<i>Toelichting:</i>	Berekening: 187,46 fte / (34.700 inwoners / 1.000) = 5,4. De formatie is het aantal werkplekken volgens het formatieplan.		

Externe inhuur

Gemeente	9,5	5,9	9,6
Provincie			
Nederland			

Eenheid: Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen

Bron: Eigen begroting

Toelichting: Berekening: $\text{€ } 1.409 / (\text{€ } 13.215 + \text{€ } 1.409) \times 100\% = 9,6\%$.

Overhead

Gemeente	9,35	10,76	10,35
Provincie			
Nederland			

Eenheid: % van totale lasten

Bron: Eigen begroting

Toelichting: Berekening: $\text{€ } 9.102 / \text{€ } 87.938 \times 100\% = 10,35\%$. De totale lasten zijn alle lasten, exclusief de stortingen in reserves.

Wat gaat het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-8.128	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109
Baten	217	0	0	0	0	0
Totaal programma	-7.911	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Overhead	-8.128	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109
Totaal Lasten	-8.128	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109
Baten						
Overhead	217	0	0	0	0	0
Totaal Baten	217	0	0	0	0	0
Totaal programma	-7.911	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten						
Overhead/Algemeen	-8.128	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109
Totaal Lasten	-8.128	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109
Baten						
Overhead/Algemeen	217	0	0	0	0	0
Totaal Baten	217	0	0	0	0	0
Totaal programma	-7.911	-9.282	-9.052	-9.115	-9.109	-9.109

Toelichting verschillen tussen begroting 2018 en begroting 2019

In onderstaande tabel vindt u de toelichting op de verschillen tussen de begroting 2018 en de begroting 2019. De verschillen zijn per taakveld toegelicht.

Een '-' is een nadeel en een '+' een voordeel.

Bedragen x € 1.000

Taakveld	Toelichting	Verschil	I/S/RES
Overhead	- Budget voor het meten van de tevredenheid bij burgers en inwoners over onze dienstverlening (Kadernota 2019).	-15	S

- Lagere toerekening van de salaris- en inhuurkosten die de organisatie aan overhead besteedt.	24	S
- Lagere toerekening van overheadkosten. Het positieve verschil is voornamelijk veroorzaakt door eenmalig budget in 2018 voor verzelfstandiging Sociale teams € 255.000). Daarnaast was in 2018 eenmalig budget beschikbaar voor het afwickelen van het project digitalisering bouw- en milieudossiers (€ 50.000), diverse arbomaatregelen (€ 20.000) en de aanschaf van een KlantContactSysteem (€ 10.000). De ICT-kosten stijgen per saldo met € 22.000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere softwarekosten en lagere lease- en projectkosten. Verder leiden diverse kleine mutaties in de kosten voor de bedrijfsvoering per saldo tot een nadeel van € 9.000).	304	S
- Hogere bijdrage aan GR iRvN op basis van de begroting 2019 van de iRvN.	-60	S
- Lagere doorbelasting van overheadkosten aan projecten en investeringen.	-32	S
Diverse verschillen	9	S
Totaal programma Overhead	230	

Ontwikkelingen

Op dit programma zijn geen andere belangrijke ontwikkelingen te melden.

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie overhead van de commissie BBV

Paragrafen

Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over de belastingen en heffingen die een gemeente mag innen. We gaan in op de volgende onderdelen:

- de verwachte (geraamde) belastinginkomsten
- het beleid over de lokale heffingen
- een overzicht van de diverse heffingen
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid
- een aanduiding van de lokale lastendruk

De gemeente mag een aantal belastingen en heffingen innen. Deze gemeentelijke belastingen en heffingen maken voor ongeveer 16% deel uit van de gemeentelijke inkomsten. We maken in het gemeentelijk belastinggebied onderscheid tussen:

- belastingen, dit zijn onder andere de onroerendezaakbelastingen (OZB), BIZ-belasting, toeristenbelasting en forensenbelasting: de opbrengst hiervan is niet gekoppeld aan bepaalde diensten die wij aanbieden.
- bestemmingsheffingen, zijn heffingen die gekoppeld zijn aan een bepaalde dienst van de gemeente. Dit zijn bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges.

Geraamde inkomsten

Hieronder vindt u een overzicht van de verwachte (geraamde) belastinginkomsten voor de jaren 2018 en 2019 en de gerealiseerde inkomsten 2017. De regels met betrekking tot belastingen worden vastgelegd in een zogenaamde verordening. Per verordening of belastingsoort zijn de inkomsten afzonderlijk vermeld.

In vergelijking met de verwachte opbrengsten 2018 is de raming van de totale belastingen opbrengsten in 2019, per saldo € 217.000 hoger.

De belangrijkste verklaringen zijn:

- meer OZB-opbrengsten € 123.000 door inflatiecorrectie 2,4%;
- € 170.000 meer inkomsten op de afvalstoffenheffing door tariefstijging van 3,4% (2,4% inflatiecorrectie en 1,0% verbrandingsbelasting);
- hogere opbrengsten rioolheffing € 169.000 door tariefstijging van 5% conform GRP;
- de legesopbrengsten worden voor 2019 € 250.000 lager ingeschat. Dit komt met name door afname van het aantal aanvragen voor persoonsdocumenten (paspoorten en identiteitskaarten). Met legesinkomsten voor aanleg van glasvezel in het buitengebied is rekening gehouden.

Onder het kopje 'Overzicht op hoofdlijnen per heffing' leggen we uit welke ontwikkelingen er zijn. Ook leggen we de voorgenomen wijzigingen van de tarieven voor 2019 uit.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil Begroting- Begroting
Legesverordening	1.551	1.281	1.031	-250
Verordening marktgelden				
- Marktgelden	19	20	20	-
Verordening afvalstoffenheffing				
- Afvalstoffenheffing	2.696	2.764	2.934	170
- Huisvuilzakken	337	375	350	-25
Verordening rioolheffing				
- Rioolheffing	3.115	3.386	3.555	169
Verordening Grafrechten				
- Grafrechten	55	45	50	5
Verordening OZB				
- Onroerendezaakbelasting	5.023	5.146	5.269	123
Verordening Forensenbelasting				
- Forensenbelasting	19	15	15	-
Verordening Toeristenbelasting				
- Toeristenbelasting	276	250	275	25
Verordening BIZ-belasting				
- BIZ-belasting	32	31	31	-
Totaal geraamde belastinginkomsten	13.123	13.313	13.531	217

Beleid lokale heffingen

Op 27 september 2018 staat de Kadernota 2019 op de agenda van de gemeenteraad. Hierin is het beleid opgenomen over de lokale heffingen voor de komende jaren. Bij het opstellen van de begroting 2019, en de meerjarenraming, is van dit financiële kader uitgegaan. Gezien de planning konden we niet wachten op de door de raad uitgestelde behandeling van de kadernota.

Voor de OZB betekent dit een stijging van 2,4% (inflatiecorrectie).

De tarieven voor de afvalstoffenheffing stijgen met 3,4% (2,4% inflatiecorrectie en 1,0% verbrandingsbelasting).

We gaan ervan uit dat de rioolheffing, het rioolaansluitrecht en de leges 100% kostendekkend zijn. Dit betekent dat de opbrengsten en kosten aan elkaar gelijk zijn.

De tarieven toeristenbelasting stijgen met € 0,01 per overnachting per persoon. Dit sluit aan met de in het verleden gemaakte afspraken met de STER (Stichting Toerisme en Recreatie).

Voor de forensenbelasting sluiten we aan bij ons gemeentelijk beleid over de toeristenbelasting. Uitgaande van het laagste tarief toeristenbelasting betekent dit een verhoging van het tarief forensenbelasting met 2%.

Voor de Bedrijfs Investerings Zone Belasting (BIZ) is een uitvoeringsovereenkomst aangegaan met de Vereniging BIZ Groesbeek Centrum voor een periode van 5 jaar. Munitax voert voor onze gemeente de belastingwerkzaamheden en de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) uit. Munitax is het gemeenschappelijk belastingkantoor waar wij bij zijn aangesloten. Munitax verzendt de belastingaanslagen.

Overzicht op hoofdlijnen per heffing

Onroerendezaakbelastingen

De inkomsten Onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn niet bestemd voor bepaalde producten of diensten. Het is een zogenaamd algemeen dekkingsmiddel.

De OZB kent twee soorten belastingen:

- een eigenarenbelasting
dit is belasting die de eigenaar van een gebouw moet betalen.
- een gebruikersbelasting
dit is een belasting die een gebruiker bijvoorbeeld een huurder van een gebouw moet betalen.

In tegenstelling tot de eigenarenbelasting wordt de gebruikersbelasting alleen geheven van de gebruikers van niet-woningen. Deze belasting is een zogenaamde tijdstipbelasting. Dit betekent dat de toestand per 1 januari van het betreffende jaar bepalend is voor de OZB-heffing. De OZB wordt berekend op basis van de vastgestelde waarde van het pand. Het tarief is een percentage van de waarde van een gebouw. Deze waarde wordt bepaald op basis van de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ).

Bij het opstellen van deze begroting is voor 2019 uitgegaan van een verhoging van 2,4% (inflatie). Wij verwachten dat de inkomsten in 2019 € 5.269.000 zullen zijn.

De spelregels over de OZB leggen we vast in een verordening. De gemeenteraad stelt in december 2018 de verordening OZB 2019 vast. Omdat de WOZ-waarde van een pand het uitgangspunt is voor de heffing houden we bij het berekenen van de tarieven ook rekening met de verandering in de waarde (waardeontwikkeling) van de panden per 1 januari 2018 ten opzichte van 1 januari 2017 (waardepeildatum).

Toeristenbelasting

De inkomsten Toeristenbelasting zijn ook algemene dekkingsmiddelen. Voor 2019 gaan wij ervan uit dat de tarieven stijgen met € 0,01 per overnachting per persoon. Dit sluit aan bij de in het verleden gemaakte afspraken met de STER (Stichting Toerisme en Recreatie). De opbrengst voor 2019 is begroot op € 275.000.

In 2017 hebben we alle toeristische ondernemers op de hoogte gebracht van de tarieven voor de Toeristenbelasting. Daarbij hebben we ook aandacht gevraagd voor het doorberekenen van de juiste tarieven. Wij én ook de STER hebben hier blijvend aandacht voor.

Forensenbelasting

Forensen zijn mensen die meer dan 90 dagen, maar minder dan 9 maanden in één kalenderjaar, in een woning in onze gemeente verblijven en geen inwoner zijn van onze gemeente zijn. Zij moeten in onze gemeente ook belasting betalen. Dit noemen we de forensenbelasting.

Mensen die forensenbelasting betalen hoeven geen toeristenbelasting te betalen. Dit is geregeld in de verordening.

Voor 2018 is het tarief vastgesteld op € 150 per woning per jaar. We sluiten voor de tariefsverhoging voor 2019 aan bij ons gemeentelijk beleid over de toeristenbelasting. Dit betekent een verhoging van 2%. Het tarief ronden we af op hele euro's en komt voor 2019 uit op een bedrag van € 153. Voor 2019 verwachten wij € 15.000 aan inkomsten.

Afvalstoffenheffing

Wij brengen afvalstoffenheffing in rekening op grond van de Wet milieubeheer. Belastingplichtig is degene, van wie de gemeente het huishoudelijk afval moet inzamelen.

De tarieven voor de afvalstoffenheffing stijgen met 3,4% (2,4% inflatiecorrectie en 1,0% verbrandingsbelasting). De verwachte opbrengst in 2019 is € 2.934.000. Daarmee komt de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing uit op 96%. Dit betekent dat we met de totale opbrengsten 96% van de kosten kunnen betalen. In 2019 halen we het verschil eenmalig uit onze spaarpot (algemene reserve).

Afvalstoffenheffing

7.3 Afval incl btw	-3.859.749
6.3 Kwijtschelding	-175.000
0.4 Overhead	<u>-206.591</u>

Totale kosten	-4.241.340
----------------------	-------------------

Opbrengst belastingen	2.934.000
Overige opbrengsten	<u>1.116.588</u>

Totale opbrengsten	4.050.588
---------------------------	------------------

Dekking	96%
----------------	------------

Rioolheffing

De gemeente moet zorgen voor de afvoer van het stedelijk afvalwater (rioolwater) en hemelwater (regenwater). De kosten betalen we uit de rioolheffing.

Eind 2015 heeft de gemeenteraad het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2016-2020 vastgesteld. De tarieven verhogen we elk jaar met 5%, zoals in het GRP is afgesproken. De totale opbrengst komt daarmee voor 2019 op € 3.555.000. Op basis van de begroting is de rioolheffing 100% kostendekkend. Dit betekent dat de kosten net zo hoog zijn als de inkomsten.

Rioolheffing

7.2 Riolering incl btw	-2.894.402
5.7 Natuurlijk groen incl btw	-88.330
6.3 Kwijtschelding	-175.000
2.1 Schoonhouden wegen incl btw	-64.664
0.4 Overhead	<u>-366.604</u>

Totale kosten	-3.589.000
----------------------	-------------------

Opbrengst belastingen	3.555.000
Overige opbrengsten	<u>34.000</u>

Totale opbrengsten	3.589.000
---------------------------	------------------

Dekking	100%
----------------	-------------

Rioolaansluitrecht

Bij de harmonisatie van de tarieven in verband met de herindeling (in 2015) is gekozen voor een vast tarief als we een standaard aansluiting op het riool moeten maken. Uitgangspunt hierbij is dat met de opbrengsten de kosten kunnen betalen.

Rioolaansluitrecht

7.2 Huisaansluitingen incl btw	-9.114
0.4 Overhead	<u>-732</u>

Totale kosten	-9.846
----------------------	---------------

Leges	9.000
-------	-------

Totale opbrengsten	9.000
---------------------------	--------------

Dekking	91%
----------------	------------

Marktgelden

In de marktgeldverordening staan de gemeentelijke regels over de markt. We verhogen de tarieven voor 2019 met 2,4% (inflatie).

Het dekkingspercentage, inclusief de inkomsten uit staangelden, is 62%. Dit betekent dat we met de totale opbrengsten (€ 29.000) voor 2019, 62% van de kosten (€ 46.992) kunnen betalen. Er is dus een tekort van € 17.992 (zie ook tabel Marktgelden). Volgens ons zijn kostendekkende tarieven niet haalbaar.

Marktgelden

3.3 Markten	-33.509
0.4 Overhead	<u>-13.483</u>

Totale kosten	-46.992
----------------------	----------------

Opbrengst belastingen	20.000
Overige opbrengsten	<u>9.000</u>

Totale opbrengsten	29.000
---------------------------	---------------

Dekking	62%
----------------	------------

Lijkbezorgingsrechten/Grafrechten

Met de opbrengst uit de begraafrechten betalen we de kosten van het begraven en het onderhouden van de begraafplaatsen. Voor 2019 verhogen we de tarieven met 2,4% (inflatie).

Wij verwachten een opbrengst van € 50.000. Op basis van de begrotingsgegevens realiseren wij een dekkingspercentage van 37%. Het gevolg is een tekort op de exploitatie van € 85.161 voor 2019. Kostendekkende tarieven vinden we niet haalbaar.

Begraafplaatsrechten

7.5 Begraafplaatsen	-120.031
0.4 Overhead	<u>-15.130</u>

Totale kosten	-135.161
----------------------	-----------------

Opbrengst belastingen	50.000
Overige opbrengsten	<u>-</u>

Totale opbrengsten	50.000
---------------------------	---------------

Dekking	37%
----------------	------------

BIZ-belasting

Per 1 januari 2017 is de Verordening Bedrijveninvesteringszone (BIZ) Centrum Groesbeek 2017 in werking getreden. Het hoofddoel van de BIZ Centrum Groesbeek is om de concurrentiekracht van het winkelgebied te vergroten, zodat de omzet van de ondernemers in het werkgebied toeneemt. Hiervoor hebben we een Uitvoeringsovereenkomst gesloten met de Vereniging BIZ Groesbeek Centrum voor een periode van vijf jaar.

De BIZ-bijdrage dragen wij over aan de Vereniging BIZ Centrum Groesbeek, waarvan de leden gezamenlijk bepalen welke activiteiten ze voor dit bedrag (laten) organiseren. In hun jaarplan staat onder andere gezamenlijke online marketing, evenementen en citydressing.

Leges

Op basis van de legesverordening worden de rechten geheven van degenen die gebruik maken van de diensten, beschikbaar gesteld door het gemeentebestuur. De Tarieventabel bij de verordening is conform het VNG-model ingedeeld in drie titels zijnde:

Titel 1 Algemene dienstverlening;

Titel 2 Dienstverlening vallende onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunningen;

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijnen.

In artikel 229b van de Gemeentewet is bepaald dat de tarieven zodanig moeten zijn vastgesteld dat de geraamde baten van de rechten niet uitgaan boven de geraamde lasten. Daar waar rijksnormen of maximumtarieven gelden (zoals bij reisdocumenten), zijn deze leidend. De overige tarieven in de legesverordening worden - los van overige wijzigingen van de legesverordening - verhoogd met een inflatiecorrectie van 2,4%.

Legesverordening							
Titel/ hoofdstuk	Onderwerp	Taakveld	Toe te rekenen lasten	Overhead	Totaal lasten	Baten	Dekking in %
Titel 1 Algemene dienstverlening							
1	Burgerlijke stand	0.2 Burgerzaken	-62.324	-30.229	-92.553	72.260	78%
2	Reisdocumenten	0.2 Burgerzaken	-53.356	-18.338	-71.693	60.385	84%
3	Rijbewijzen	0.2 Burgerzaken	-170.983	-18.338	-189.321	192.700	102%
4	Verstrekkings uit basisregistratie personen	0.2 Burgerzaken	-9.238	-3.987	-13.225	7.480	57%
5	Verstrekkings uit het Kiesregister		n.v.t.			-	n.v.t.
6	Verstrekkings o.g.v. Wet bescherming persoonsgegevens		n.v.t.			-	n.v.t.
7	Bestuursstukken		-	-	-	-	-
8	Vastgoed informatie		-	-	-	-	-
9	Overige publiekszaken	0.2 Burgerzaken	-23.579	-4.828	-28.407	23.900	84%
10	Gemeentearchief		-	-	-	-	-
11	Huisvestingswet		-	-	-	-	-
12	Leegstandswet		-	-	-	-	-
13	Gemeentegarantie		-	-	-	-	-
14	Marktstandplaats		n.v.t.			-	n.v.t.
15	Winkeltijdenwet	1.2 APV en bijz. wetten	-	-	-	-	-
16	Kansspelen	1.2 APV en bijz. wetten	-4.454	-2.814	-7.267	5.000	69%
17	Kabels en leidingen	2.1 Verkeer en vervoer	-84.163	-18.511	-102.674	69.000	67%
18	Gehandicaptenparkeer kaart	2.2 Parkeren	-32.115	-14.949	-43.795	4.000	9%
19	Diversen		-	-	-		-
Totaal titel 1			-440.211	-111.993	-548.935	434.725	79%
Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunningen							
	Bouwen	8.3 Wonen en bouwen	-797.929	-7.298	-805.227	551.450	68%
	Ruimtelijke ordening		-170.830	-99.840	-270.669	25.000	9%
		8.1 Ruimtelijke ordening					
	Kapvergunningen		-42.658	-12.736	-55.394	2.000	4%
		5.7 Openbaar groen					

Uitritvergunningen	2.1 Verkeer en vervoer	-16.404	-559	-16.963	450	3%
Aanlegvergunningen		-8.300	-6.621	-14.921	3.000	20%
	5.7 Openbaar groen					
Overigen		-16.431	-4.959	-21.390	1.000	5%
Totaal titel 2		-1.052.552	-132.014	-1.184.566	582.900	49%
Totaal titel 1 en 2		-1.492.764	-244.007	-1.733.501	1.017.625	59%
Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn						
1 Horeca	1.2 APV en bijz. wetten	-20.477	-21.308	-41.785	2.000	5%
2 Organiseren evenementen/markten		-	-	-	-	-
3 Prostitutiebedrijven	n.v.t.				-	n.v.t.
4 Splitsingsvergunning woonruimten	n.v.t.				-	n.v.t.
5 Leefmilieuverordening	n.v.t.				-	n.v.t.
6 Brandbeveiligingsverordening		-	-	-	-	-
7 Kinderopvang		-2.490	-515	-3.004	2.000	67%
	6,1 Peuterspeelzalen					
8 Overige / Leges APV	1.2 APV en bijz. wetten	-86.774	-89.372	-176.145	9.500	5%
Totaal titel 3		-109.740	-111.194	-220.934	13.500	6%
Totaal titel 1 en 2 en 3		-1.602.504	-355.201	-1.954.435	1.031.125	53%

Kwijtscheldingsbeleid

Het is voor belastingplichtigen mogelijk om voor de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en de rioolheffing kwijtschelding aan te vragen. In de begroting 2019 is hiervoor een bedrag van € 350.000 opgenomen.

Dit bedrag is geraamd op basis van ervaringscijfers van de laatste twee jaren. Of de aanvrager in aanmerking komt voor kwijtschelding hangt af van zijn persoonlijke financiële situatie. Wij verlenen kwijtschelding als aan alle voorwaarden voor kwijtschelding is voldaan. In onze gemeente hanteren wij de zogenaamde 100 procent kwijtscheldingsnorm. Dit betekent dat mensen met een inkomen op bijstandsniveau, zonder vermogen, altijd in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Belastingkantoor Munitax regelt voor ons de uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid. Zij maken voor het verlenen van geautomatiseerde kwijtschelding gebruik van de informatie van het landelijk Inlichtingenbureau. Het bureau toetst het gemeentelijke bestand met de huishoudens die in 2017 recht hebben op kwijtschelding aan de hand van gegevens van het UWV, de Belastingdienst en de RDW. Afhankelijk van het toetsingsresultaat wordt het recht op kwijtschelding wel/niet ambtshalve verleend.

Lokale lastendruk

De belastingen en heffingen die inwoners betalen, verschillen per persoon. Toch bestaat de behoefte om gemeenten te vergelijken. Voor die vergelijking maken we gebruik van de gemeentelijke lastendruk. Hierbij gaan we uit van een standaardsituatie met de tarieven van onze gemeente. In de berekening van de lastendruk houden we rekening met de Onroerendezaakbelastingen, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing.

Tabel: Lokale lasten per type huishouden 2019

Belastingsoort	Berg en Dal		Berg en Dal	
	Eigenaar woning		Huurder woning	
	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.
Ozb	243	243	-	-
Rioolheffing	244	123	244	123
Afvalstoffenheffing	209	149	209	149
Afvalzakken	26	17	26	17
Totaal	722	532	479	289

Uitgangspunten voor de berekening:

Ozb: woningwaarde € 244.000, tarief 0,0972% + 2,4%

Rioolheffing: meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

tariefstijging 5% (volgens GRP)

Afvalstoffenheffing: stijging tarief met 3,4% (2,4% inflatie + 1,0% verbrandingsbelasting)

Afvalzakken: meerpersoonshuishouden circa 26 zakken per jaar
eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

Tabel: Lokale lasten per type huishouden 2018

Belastingsoort	Berg en Dal		Berg en Dal		Landelijk*	
	Eigenaar woning		Huurder woning			
	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.
Ozb	237	237	-	-	288	288
Rioolheffing	233	117	233	117	194	176
Afvalstoffenheffing	202	144	202	144	253	205
Afvalzakken	26	17	26	17		
Eenmalige korting op de belastingaanslag	-20	-20	-20	-20		
Totaal	678	495	441	258	735	669

*) Gegevens uit COELO-atlas 2018

Uitgangspunten voor de berekening:

Ozb: woningwaarde € 244.000, tarief 0,0972%

Rioolheffing: meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

Afvalzakken: meerpersoonshuishouden circa 26 zakken per jaar
eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

Tabel: Lokale lasten per type huishouden 2017

Belastingsoort	Berg en Dal		Berg en Dal		Landelijk*	
	Eigenaar woning		Huurder woning			
	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.	Meerpers.	Eenpers.
Ozb	227	227	-	-	272	272
Rioolheffing	211	106	211	106	192	174
Afvalstoffenheffing	199	142	199	142	260	204
Afvalzakken	26	17	26	17		
Totaal	662	492	436	265	724	650

*) Gegevens uit COELO- atlas 2017

Uitgangspunten voor de berekening:

Ozb: woningwaarde € 228.000, tarief 0,0995%

Rioolheffing: meerpersoonshuishouden waterverbruik 150 m³

eenpersoonshuishouden waterverbruik 50 m³

Afvalzakken: meerpersoonshuishouden circa 26 zakken per jaar

eenpersoonshuishouden circa 17 zakken per jaar

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om kosten die onverwacht en substantieel zijn op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van taken en de bedrijfsvoering in gevaar komen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de financiële positie van de gemeente is. Voor het beoordelen van de "weerstand" is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten binnen de exploitatiebegroting beschikbaar zijn. In deze paragraaf gaan wij in op onze risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen.

Algemeen

Wet- en regelgeving

De wettelijke kaders op het gebied van weerstandsvermogen zijn opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Hierin is bepaald dat bij de begroting en jaarrekening een paragraaf weerstandsvermogen wordt opgenomen. De bepalingen luiden als volgt (citaat uit BBV):

Artikel 11.

- 1. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:*
 - a. de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
 - b. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*
- 2. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat ten minste:*
 - a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;*
 - b. een inventarisatie van de risico's;*
 - c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;*
 - d. een kengetal voor de:*
 - 1a°. netto schuldquote;*
 - 1b°. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;*
 - 2°. solvabiliteitsratio;*
 - 3°. grondexploitatie;*
 - 4°. structurele exploitatieruimte; en*
 - 5°. belastingcapaciteit*
 - e. een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.*
- 3. Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de wijze waarop de kengetallen, genoemd in het tweede lid, onderdeel d, door provincies en gemeenten worden vastgesteld en in de begroting en het jaarverslag worden opgenomen.*

Gemeentelijke regelgeving op het gebied van het weerstandsvermogen is opgenomen in de verordening ex. artikel 212 Gemeentewet.

In de "Financiële verordening Berg en Dal 2017", is het volgende opgenomen:

Artikel 16. Weerstandsvermogen & risicobeheersing

In een nota weerstandsvermogen en risicobeheersing stelt de raad aanvullende regels vast met betrekking tot weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Op 17 september 2015 is de "Nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing Groesbeek 2015" vastgesteld.

Risicoregister

In het risicoregister hebben wij alle bekende risico's in beeld gebracht, beoordeeld en geanalyseerd. Vervolgens geven wij aan hoe wij met het risico willen omgaan in termen van beheersing. De risico's zijn gekwantificeerd en de risicoscore is bepaald. Per risico geven we het financiële belang aan, vervolgens bepalen wij de kans dat het risico zich daadwerkelijk voordoet, uitgedrukt in een percentage. Hierna hebben wij de risicoscore bepaald door het financieel belang te vermenigvuldigen met de kans.

Klasse-indeling

De gehanteerde klasse-indeling ziet er als volgt uit:

Kans		
Klasse	Referentiebeelden	Kwantitatief
1	Zeer klein (< of 1 keer per 10 jaar). Zeer onwaarschijnlijk, komt niet voor in de branche, voor zover bekend	1 - 20%
2	Klein (1 keer per 5 - 10 jaar). Niet waarschijnlijk maar mogelijk, is binnen andere gemeenten wel eens voorgekomen (in de afgelopen 5 jaar)	21 - 40%
3	Gemiddeld (1 keer per 2 - 5 jaar). Komt zelden voor maar is wel al eens voorgekomen (in de afgelopen 5 jaar)	41 - 60%
4	Groot (1 keer per 1 - 2 jaar). Is verscheidene malen voorgekomen (3x of vaker in de afgelopen 5 jaar)	61 - 80%
5	Zeer groot (1 keer per jaar of >). Komt met enige regelmaat voor (1 of meerdere keren per jaar)	81 - 100%

Beheersen van risico's

In deze fase bepalen wij oplossingen om de benoemde risico's te beheersen. Het is van belang dat wij ook iets met de risico's doen. Voor elk risico maken wij een keuze uit de volgende vier maatregelen:

1. Beëindigen (B)

Dit houdt in dat wij beleid waar een risico door ontstaat (adviseren te) beëindigen, op een andere manier vorm te geven of geen beleid te starten dat een risico met zich meebrengt. Ook kunnen wij werkprocessen zodanig invullen, dat we bepaalde risico's vermijden.

2. Verminderen (V)

Door het risico af te dekken middels een verzekering, een voorziening of een ander budget in de begroting kunnen wij het risico verminderen. Hiermee worden de gevolgen van een risico dus beperkt. Tevens kan bij verminderen gedacht worden aan het aanpakken of wegnemen van de oorzaak van het risico.

3. Overdragen (O)

Dit kan door het beleid dat een risico met zich meebrengt, uit te laten voeren door een andere betrokken partij, die daarbij ook de financiële risico's overneemt.

4. Accepteren (A)

Als wij een risico niet (kunnen) vermijden, verminderen of overdragen accepteren wij het risico en zullen wij de eventuele financiële schade volledig middels de weerstandscapaciteit moeten afdekken. Dit betekent niet dat het risico niet beïnvloedbaar is en daarom maar geaccepteerd moet worden. Het betekent dat wij het risico op dit moment accepteren en niet op één of andere wijze afdekken. Mocht de wens bestaan om het risico in de toekomst anders te beheersen dan zullen wij moeten kiezen voor beëindigen, verminderen of overdragen.

Inventarisatie risico's

Bij dit onderdeel presenteren wij de risico's. Wij hebben een inventarisatie uitgevoerd, de risico's geanalyseerd en beoordeeld en vervolgens zoveel als mogelijk gekwantificeerd.

We kunnen de risico's als volgt onderverdelen:

- Aansprakelijkheidsrisico's
- Risico's op eigendommen
- Risico's van de bedrijfsvoering
- Financiële risico's
 - Grondexploitatie
 - Verbonden partijen
 - Open-einde regelingen
 - Grote projecten
 - Overige financiële risico's

Bedragen x € 1.000

Categorie	Risico
1. Aansprakelijkheid	410
2. Eigendommen	119
3. Bedrijfsvoering	245
4. Financieel	1.875
Totaal risico's	2.649

1. Aansprakelijkheid (totaal risico € 410.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin. Belang €	Kans		Risico score €
			Kl.	%	
Nalatigheid of onrechtmatig handelen	V	100	1	5%	5
Planschade	O/V	50	1	10%	5
Schadeclaims	A	2.000	1	20%	400
Totaal		2.150			410

Nalatigheid of onrechtmatig handelen

De risico's zijn in de meeste gevallen beperkt, doordat waar mogelijk verzekeringen zijn afgesloten. Ook hebben wij in de begroting diverse budgetten beschikbaar, bijvoorbeeld om ons eigen risico af te dekken.

Planschade

Planschade dekken we zoveel mogelijk af in contracten met ontwikkelaars. In geval van een gemeentelijke ontwikkeling (waar geen verhaal kan plaatsvinden), houden we hier bij de kredietvotering rekening mee.

Schadeclaims

De gemeente loopt altijd het risico dat er schadeclaims ingediend worden. Over het algemeen zijn dit langlopende procedures waarvoor de risico's moeilijk in te schatten zijn. Daarom is hiervoor in de exploitatie geen raming opgenomen. Om de risico's toch mee te kunnen nemen in deze paragraaf, zijn we uitgegaan van een totaal bedrag van € 2 miljoen met een kans van 20%.

2. Eigendommen (totaal risico € 119.000)

Bedragen x €1.000					
Categorie Onderwerp	Beh.	Fin.	Kans		Risico
		Belang €	Kl.	%	score €
Eigen risico schadegevallen	V	25	3	50%	13
Schade door vandalisme/diefstal (in openb. ruimte)	V	40	3	50%	20
Onderhoud gemeentelijke gebouwen en terreinen	A	100	3	50%	50
Ruiming explosieven	V	50	1	10%	5
Bodemsanering	V	100	2	25%	25
Archeologie	V	25	2	25%	6
Totaal		340			119

Eigen risico schadegevallen

De risico's met betrekking tot onze eigendommen hebben wij aanzienlijk beperkt door het afsluiten van brand- en stormverzekeringen. Hiervoor geldt een eigen risico van € 2.500 per gebeurtenis. Zaken als bijvoorbeeld vandalisme zijn uitgesloten van de verzekering.

Schade door vandalisme/diefstal (in de openbare ruimte)

Vandalisme is niet verzekerd. De kosten vangen we op binnen de normale budgetten en leiden niet tot grote overschrijdingen. We maken ook bewuste keuzes bij het gebruik van materialen in de openbare ruimte, risicomijdend.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen en terreinen

Wij voeren voor onze eigendommen planmatig beheer en onderhoud uit. Dit doen wij op basis van de beheerplannen en actuele inspecties. De onderhoudstoestand van de gebouwen is op peil en de noodzakelijke dotaties aan de onderhoudsvoorzieningen actualiseren we iedere drie jaar. Voor een aantal gebouwen loopt de discussie over voortgezet gebruik. Hiervoor voegen we op dit moment geen bedrag toe aan de voorzieningen.

Ruiming explosieven

Er is een risico dat bij grondwerken explosieven worden aangetroffen waarvoor onderzoeken, dan wel ruiming en plaatsvinden. De kosten hiervan ramen we zoveel mogelijk vooraf in de projectkosten en/of brengen we in rekening bij de ontwikkelaars. Daarnaast kunnen we een deel van de kosten declareren bij het Rijk.

Bodemsanering

Bij projecten worden partijkeuringen uitgevoerd op vrijgekomen grond. Bij het aantreffen van ernstige verontreiniging kan dit tot aanzienlijke verwerkingskosten leiden.

Archeologie

We lopen het risico dat er archeologische vondsten gedaan worden bij projecten in de openbare ruimte. Dit risico onderzoeken we door middel van het maken van proefsleuven voor de start van een project.

3. Bedrijfsvoering (totaal risico € 245.000)

Bedragen x €1.000					
Categorie Onderwerp	Beh.	Fin. Belang €	Kans Kl.	%	Risico score €
Bedrijfsongevallen	V/A	250	1	2%	5
Fraude en diefstal	B	p.m.	1	1%	p.m.
Afwezigheid personeel wegens ziekte of anderszins	V	628	2	25%	157
Vertrek personeel	V	100	1	10%	10
ICT	V	129	3	50%	65
Informatiebeveiliging	V	800	1	1%	8
Totaal		1.907			245

Bedrijfsongevallen

Wij hebben de "Goed Werkgeverschapsverzekering" afgesloten. Werkgevers hebben de wettelijke zorgplicht voor de veiligheid van werknemers en die zorgplicht wordt uitgebreid. De werkgever is aansprakelijk voor bedrijfsongevallen en beroepsziekten van werknemers. Ook molest is meeverzekerd. Naast ambtenaren vallen ook raadsleden, wethouders en de burgemeester onder de polis.

Fraude en diefstal

De huidige economische ontwikkelingen kunnen voor de gemeente leiden tot verhoogde prikkels of gelegenheden tot het doen van of meewerken aan fraude. Er is een Fraude- en Berovingsrisicoverzekering afgesloten.

Daarnaast zijn fysieke en/of administratieve maatregelen genomen (functiescheiding, procesbeschrijvingen). De interne controle richt zich ook op deze zaken.

Afwezigheid van personeel wegens ziekte of anderszins

Kennis en kunde zijn (tijdelijk) niet beschikbaar waardoor de kwaliteit van de organisatie en de door de organisatie geleverde producten lager worden. Uitgangspunt bij ziekteverzuim is een interne oplossing en geen externe inhuur, afhankelijk van de duur van de afwezigheid en taak.

Vertrek personeel

Als gevolg van vertrek van personeel kan er kennis en kunde verloren gaan. Daarnaast is er bij het huidige personeel veel ervaring en kennis van de lokale situatie aanwezig, welke bij vertrek verloren gaan. Dit kan leiden tot inefficiency.

ICT

Computeruitval kan tot gevolg hebben dat onze dienstverlening niet meer uitgevoerd kan worden en onze medewerkers niet meer optimaal kunnen werken. Vooral de laatste tijd zijn bedreigingen van virussen in het nieuws, hetzelfde geldt voor datalekken.

Informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging wordt steeds actueler. Er is weliswaar steeds meer aandacht, maar het risico wordt ook steeds groter. Denk hierbij aan datalekken. In de stuurgroep BHBD is voornamelijk besloten om geen cybercrime verzekering af te sluiten, maar de actuele ontwikkelingen laten zien dat de risico's groter worden.

4. Financieel (totaal risico € 1.875.000)

Bedragen x €1.000

Categorie Onderwerp	Beh.	Fin. Belang €	Kans Kl.	%	Risico score €
Open-einde regelingen					
Doelgroepenvervoer (wmo-cliënten en leerlingen)	A	104	3	50%	52
Nieuwe Wmo en Jeugdwet	A	1.384	3	50%	692
Hulp bij het huishouden	A	266	3	50%	133
Af-/toename aantal uitkeringen PW/IOAW/IOAZ	V/A	p.m.	2	25%	p.m.
Vangnetuitkering Participatiewet	A	p.m.	1	10%	p.m.
Toename aanvragen bijz.bijstand/armoedebestrijding	V	180	1	10%	18
Toename aanvragen schuldhulpverlening	V	20	1	25%	5
Toename aantal Bbz regeling (leningen)	A	30	2	25%	8
Toename aanvragen voorzieningen Wmo	V	65	3	50%	33
Vermindering legesopbrengsten bouwvergunningen	V	138	1	5%	7
Toename bezwaar/kwijtschelding	V	80	1	5%	4
Lagere opbrengsten OZB, AH en RH door leegstand	V/A	160	1	5%	8
Verbonden partijen					
GGD	V/A	110	3	50%	55
MARN	V/A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
ODRN	V/A	-	2	0%	-
VRGZ	V/A	123	1	10%	12
MGR Werkbedrijf en ICT	V/A	575	3	50%	288
Grondexploitatie					
Toerekening apparaatskosten grex	V	236	1	5%	12
Economische risico's en vertraging	V/A	435	1	10%	43
Grote projecten					
Toerekenen apparaatskosten aan projecten	V	1.020	1	10%	102
Overige financiële risico's					
BTW subsidies sport	A	930	1	20%	186
Opbrengst verpakkingsafval	A	121	4	80%	97
Loonontwikkelingen	A/V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Ontwikkeling pensioen premie	A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Prijsontwikkelingen	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

Algemene uitkering	A/V	200	2	25%	50
Renterisico	A	25	2	30%	8
Beleggingen - dividend	A	100	1	15%	15
Decentralisatie Rijkstaken	A	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Oninbare vorderingen	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Bezwaarschriften	V	5	4	80%	4
Garanties en borgstellingen	A	3.900	1	1%	39
Hypotheken personeel	V/B	100	1	3%	3
Wachtgeld/pensioenen bestuurders	V	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Eigendommenadministratie gemeentelijke gronden	A	25	1	2%	1
Totaal		10.332			1.875

De risico's bij dit onderdeel hebben betrekking op open-einde regelingen, schadeclaims, verbonden partijen, grondexploitatie, grote projecten en overige financiële risico's.

Open-einde regelingen (totaal risico € 960.000)

Doelgroepenvervoer

De DRAN heeft een bijgestelde begroting 2018 neergelegd. Er komt een overgangsregeling voor de jaren 2017-2020 in verband met aanpassing van de verdeelsleutel. Ook vindt er onderzoek plaats naar de mogelijke besparingen op kosten. In 2018 is hierover door het bestuur reeds een besluit genomen. Voor toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.044 mln.

Nieuwe Wmo en Jeugdwet

Hier is sprake van een open-einde regeling. Afgelopen jaren zijn de uitgaven voor zorgkosten en ondersteuning fors toegenomen door toename van de aanvragen. De uitgaven zijn inmiddels gestabiliseerd en we verwachten nog een lichte stijging. Hiermee is in de raming rekening gehouden. Het tekort op sociaal domein bedraagt ca. € 1 mln. In de begroting is een taakstelling opgenomen om dit tekort tot nihil om te buigen. Een raadsvoorstel hierover behandelen we in de raad van september 2018. We lopen het risico dat de kosten verder stijgen en of we de bezuiniging niet halen. We schatten het risico in op 10%.

Hulp bij het huishouden

Toename aanvragen Hulp bij het huishouden

De tarieven voor de hulp bij het huishouden zijn onderbouwd en reëel. Het budget voor 2019 is hierop aangepast. De hoeveelheid ingezette uren voor huishoudelijke hulp blijven stabiel. In de begroting is tevens rekening gehouden met de toename van aanvragen als gevolg van verlaging van het abonnementstarief. Het risico schatten we in op 10% van € 2.66 mln.

Af-/toename aantal uitkeringen Participatiewet PW / IOAW / IOAZ

In de begroting 2019 is rekening gehouden met de vangnetuitkering. Verandering van het aantal klanten leidt tot hogere/lagere uitgaaf maar tegelijkertijd tot een hogere/lagere vangnetuitkering. Het risico wordt daarom p.m. geraamd.

Vangnetuitkering Participatiewet

In de begroting 2019 is rekening gehouden met een vangnetuitkering van € 0,844 mln. Als de uitgaven meer dan 105% van de rijksuitkering bedragen, kan de gemeente een verzoek indienen voor een aanvullende rijksuitkering. Het risico bestaat dat het verzoek om aanvullende uitkering niet of ten dele wordt verkregen wegens het niet voldoen aan de voorwaarden.

Toename aanvragen bijzondere bijstand/armoedebestrijding

De uitgaven worden geraamd op € 1,8 miljoen. De kans dat dit bedrag hoger wordt is aanwezig, maar gezien de uitgaven in de afgelopen jaren niet groot. 10% wordt als risico aangehouden.

Toename aanvragen schuldhulpverlening

Dit gaat om het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben.

Er wordt een stabilisatie van het aantal schuldhulpverlenings- verzoeken verwacht; het risico schatten we in op 10%.

Toename aantal Bbz regeling (leningen)

Dit gaat om het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben.

Er wordt een toename van de aanvragen verwacht, maar gezien de jaarcijfers over voorgaande jaren wordt het huidige budget voldoende geacht. Het risico wordt ingeschat op 10%.

Overige voorzieningen Wmo

Dit gaat om het risico dat het aantal aanvragen groter is dan waarmee we in de begroting rekening gehouden hebben. In de begroting is rekening gehouden met een toename van aanvragen als gevolg van verlaging van het abonnementstarief.

Het risico wordt ingeschat op 10% van € 650.000.

Vermindering legesopbrengsten bouwvergunningen

Dit risico is gebaseerd op 25% van de geraamde opbrengst van € 550.500 en een kans van 10%.

Toename bezwaar/kwijtschelding - kosten/minder opbrengsten

Dit risico is altijd aanwezig, maar wij schatten de kans relatief laag in.

Lagere opbrengsten onroerende zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing door leegstand (bedrijfs)vastgoed

We lopen altijd het risico dat we minder opbrengsten realiseren door leegstand van (bedrijfs)vastgoed.

Verbonden partijen (risico € 355.000)

Hierbij gaat het om partijen waarin de gemeente zowel een financieel als een bestuurlijk belang heeft. De verbonden partijen met de grootste financiële belangen zijn de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ), de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Regio Nijmegen (GGD), de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN), de Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN) en het werkbedrijf Rijk van Nijmegen. Voor een nadere toelichting op de verbonden partijen wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen in deze begroting. Het totale risico ten aanzien van verbonden partijen is voortsnog gekwantificeerd op € 353.000.

GGD

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

MARN

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V.. Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen dient aan te houden anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting.

Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN.

In onze begroting houden we rekening met € 0.

ODRN

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

VRGZ

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

MGR Werkbedrijf en ICT

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 5,745 mln. en het risico op € 2.880 mln. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 10%.

Grondexploitatie (risico € 55.000)

Om de risico's te beperken hanteert de gemeente een overwegend faciliterend grondbeleid. De specifieke risico's met betrekking tot de grondexploitaties zijn omschreven in de paragraaf grondbeleid.

De risico's in de sfeer van de grondexploitatie hebben vooral te maken met algemene economische ontwikkelingen die leiden tot lagere opbrengsten of hogere kosten. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan vertraging van bouwprojecten (vooral rentekosten), het

terugtrekken van partners, of het lager uitvallen van grondprijzen ten opzichte van de ramingen. Hoewel de economische vooruitzichten weer wat gunstiger lijken te zijn, is het in de huidige economische situatie nog steeds de vraag of de geraamde opbrengsten van de bouwkvavels kunnen worden gerealiseerd en op welke termijn. Om de economische risico's te kwantificeren is uitgegaan van een scenario waarin de nog te realiseren opbrengsten na 1 januari 2018 10% lager uitvallen dan geraamd en de nog te realiseren kosten 5% hoger uitvallen dan geraamd in de meest recente rapportage grondexploitaties.

Een ander risico schuilt in de toerekening van apparaatskosten aan de grondexploitaties. Wanneer projecten niet doorgaan komen de apparaatskosten mogelijk ten laste van de exploitatie. Meer informatie over de complexen van de grondexploitatie staat in de paragraaf grondbeleid.

Grote projecten (risico € 102.000)

Ook hier geldt dat we een risico lopen ten aanzien van de toegerekende apparaatskosten. Net zoals bij de grondexploitatie komen deze kosten, bij het niet doorgaan van de projecten, ten laste van de exploitatie. We hebben voor de grote projecten een risico berekend van € 102.000.

Overige financiële risico's (risico € 403.000)

BTW subsidies sport

In onze subsidieregeling staat dat wij investeringen kostendekkend vergoeden. Als er een (BTW-plichtige) sportstichting is opgericht, kan deze stichting de inkoop-BTW terugvorderen bij de belastingdienst. In dat geval vergoeden wij het netto investeringsbedrag (exclusief BTW). Per 1 januari 2019 kunnen sportstichtingen geen inkoop-BTW meer terugvragen. De reden hiervan is dat de Europese regelgeving afwijkt van de Nederlandse en dat Europa gaat eisen dat Nederland het belastingstelsel moet aanpassen.

Gevolg: De sportstichtingen kunnen geen inkoop-BTW meer terugvragen, maar kunnen wel een beroep doen op een subsidieregeling van het rijk van 20% van de kosten. Voor deze regeling geldt een subsidieplafond en een minimumbedrag aan kosten. We lopen het risico wanneer de subsidieaanvragen niet gehonoreerd worden en de investeringslasten nemen met 1% toe. In het meerjarig investeringsplan 2019 (investeringen in sportcomplexen) is in 2019 voor € 930.325 aan investering geraamd. Het risico schatten we in op 20%.

Opbrengst verpakkingsafval

Het verpakkingsafval van kunststof, blik en drankkartons zamelen we in de regio gescheiden in. Die apart ingezamelde hoeveelheid wordt vervolgens gesorteerd en gerecycled. Hiervoor is een sorteerrendement afgesproken van 85%. Over die 85% ontvangen we een vergoeding van Nedvang.

Op basis van een sorteerrendement van 85% is de inkomst geraamd die wij verwachten vanuit Nedvang voor het gerecyclede kunststofafval (plastic, blik, drankkartons)

Wanneer het percentage daadwerkelijk 65% bedraagt, dan realiseren we in Berg en Dal € 117.545 minder aan opbrengst voor kunststofafval. Dit betekent dan een nadeel op afval.

Over de voortgang van dit dossier overleggen we met MARN, ARN en Dar.

Voor 2019 is een nieuwe verwerker gezocht. DAR heeft via midwaste meegedaan aan een aanbesteding voor de verwerking van kunststofafval. De consequentie daarvan is nog niet doorgerekend.

Overig

Dit betreft risico's met betrekking tot loon- en prijsontwikkelingen, ontwikkeling pensioenpremie, de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, het renterisico, de dividenduitkeringen, de decentralisatie van rijkstaken, de oninbaarheid van vorderingen, het ontvangen van bezwaarschriften, de garanties en borgstellingen, de hypotheek voor het personeel en de wachtgelden voor bestuurders.

Berekening weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit geeft aan welke middelen wij beschikbaar hebben om eventuele tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande zaken. De weerstandscapaciteit wordt onderverdeeld in structureel en incidenteel.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de:

1. onbenutte belastingcapaciteit;
2. post onvoorzien;
3. vrije begrotingsruimte;
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden.

1. Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit bestaat uit de mogelijkheden die wij als gemeente nog hebben om onze belastingopbrengsten te verhogen binnen de wettelijke grenzen.

De totale onbenutte belastingcapaciteit bedraagt:

Bedragen x € 1.000	
Belasting c.q. recht	Bedrag
1. OZB	2.945
2. Afvalstoffenheffing	191
3. Rioolheffing	-
4. Leges	p.m.
Totaal	3.136

Toelichting onbenutte belastingcapaciteit.

Onroerende zaakbelastingen

Voor de OZB hanteren we de zogenaamde artikel 12 norm. Op basis van de meicirculaire 2018 is deze norm 0,1905%. De onbenutte belastingcapaciteit is als volgt berekend.

Bedragen x € 1.000	
Onderdeel	Bedrag
Berekende waarde woningen*	3.522.213
Berekende waarde niet-woningen - eigenaren*	420.268
Berekende waarde niet-woningen - gebruikers*	369.538
Totaal waarde	4.312.019
Minimale opbrengst artikel 12-norm	8.214
Opbrengsten 2019	5.269
Onbenutte belastingcapaciteit	2.945

Afvalstoffenheffing

In de begroting 2019 is de kostendeckendheid van de afvalstoffenheffing 96%. Dit betekent dat er sprake is van een onbenutte belastingcapaciteit van € 191.000 voor de afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

Het uitgangspunt is volledige kostendeckering ofwel 100% kostendeckendheid. In de begroting 2019 is dit het geval. Dit betekent dat er geen sprake is van een onbenutte belastingcapaciteit met betrekking tot de rioolheffing.

Leges

Bij de heffing van leges hanteren we volledige kostendekking als uitgangspunt. Van belang hierbij is dat het totale bedrag aan legesinkomsten de aan de leges toegerekende lasten volledig dekt. Wij kunnen deze kosten niet volledig in beeld brengen. Hiervoor is een verfijning van de huidige kostenverdeelsystematiek noodzakelijk. De onbenutte belastingcapaciteit kunnen wij daarom niet in een bedrag uitdrukken. In de tabel is dit aangeduid met p.m. (pro memorie).

2. Post Onvoorzien

In de begroting is voor 2019 € 25.000 geraamd als stelpost voor onvoorziene uitgaven.

3. Vrije begrotingsruimte

In de begroting is een jaarlijkse stelpost van € 49.000 opgenomen voor nieuw beleid. Dit bedrag kan aangemerkt worden als vrije begrotingsruimte.

4. Structurele bezuinigingsmogelijkheden

Er zijn geen structurele bezuinigingsmogelijkheden die ingezet worden als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit de:

1. algemene reserve;
2. bestemmingsreserves, waarvan de bestemming nog kan worden gewijzigd;
3. stille reserves;
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden.

1. Algemene reserve

De begrote stand van de algemene reserve per 31 december 2019 is € 10.781.000. De begrote stand van de vaste algemene reserve bedraagt € 17.220.000. Totaal: € 28.001.000.

2. Bestemmingsreserves

Er zijn geen bestanddelen van de bestemmingsreserves beschikbaar als weerstandscapaciteit.

3. Stille reserves

Het gaat bij stille reserves om de overwaarde van gemeentelijke bezittingen die direct verkoopbaar zijn zonder dat de bedrijfsvoering of het gemeentelijke beleid hierdoor wordt beïnvloed. De overwaarde (stille reserve) betreft het verschil tussen de verwachte verkoopopbrengst en de begrote boekwaarde per 31 december 2019.

Wij hebben onze bezittingen beoordeeld op de benoemde uitgangspunten. Een groot deel van onze bezittingen is nodig voor de bedrijfsvoering en de uitvoering van ons beleid. Ons gemeentehuis gebruiken we voor ons bestuur en de publieksservice. De onderwijs- en welzijnsgebouwen zijn beleidsmatig noodzakelijke voorzieningen. De enige stille reserve die we hebben is de waarde van de gronden, die op de balans verantwoord is onder de materiële vaste activa. De actuele waarde ligt **€ 697.000** hoger dan de boekwaarde van € 303.000.

4. Incidentele bezuinigingsmaatregelen

Er is geen sprake van incidentele bezuinigingsmaatregelen die kunnen bijdragen aan de incidentele weerstandscapaciteit.

Totaaloverzicht weerstandscapaciteit

De totale weerstandscapaciteit van de gemeente ziet er als volgt uit:

		Bedragen x € 1.000
Onderdeel	Bedrag	
<u>Structurele weerstandscapaciteit</u>		
1. onbenutte belastingcapaciteit		3.136
2. post onvoorzien		25
3. vrije begrotingsruimte		49
4. structurele bezuinigingsmogelijkheden		-
Totaal structurele weerstandscapaciteit		3.210
<u>Incidentele weerstandscapaciteit</u>		
1. algemene reserve		28.001
2. bestemmingsreserves		-
3. stille reserves		697
4. incidentele bezuinigingsmogelijkheden		-
Totaal incidentele weerstandscapaciteit		28.698
Totaal weerstandscapaciteit per 31-12-2019		31.908

Ratio weerstandsvermogen

Op basis van het risicoprofiel en de inventarisatie van de weerstandscapaciteit bepalen wij ons weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen drukken wij uit in een verhoudingsgetal.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (= totaal risicoscore)}}$$

Op basis van de begroting 2019 ziet de weerstandsratio er als volgt uit:

		Begroting 2019	Begroting 2018	Rekening 2017	Begroting 2017
Ratio	$\frac{31.908}{2.649} =$	12,05	9,88	11,33	8,31
weerstandsvormogen					

Conclusie

Onze weerstandsratio is uitstekend.

Hierbij maken wij de volgende kanttekening:

Veel risico's zijn niet of nauwelijks in te schatten. Deze hebben we als "p.m." (pro memorie) meegenomen. We weten dat we de risico's lopen, maar weten niet hoe hoog deze zijn. Deze risico's nemen we niet (of met de waarde 0) mee in de totaalstellingen. Dit betekent eigenlijk dat het totaal van de risico's te laag is.

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dienen we dit te normeren. Hiervoor maken we gebruik van onderstaande waarderingstabel. Deze tabel is ontwikkeld door het

Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente. Diverse gemeenten gebruiken deze tabel, die een goed inzicht geeft in de vraag of er genoeg weerstandscapaciteit is.

Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
$> 2,0$	Uitstekend
$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
$0,8 < x < 1,0$	Matig
$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Met een weerstandsvermogen van 12,05 beschikken wij op dit moment over een uitstekend weerstandsvermogen. Er zijn voldoende middelen om de in beeld gebrachte risico's op te kunnen vangen.

In 2019 komen wij met een visie hoe we willen om gaan met ons weerstandsvermogen en de zeer gunstige ratio.

Financiële kengetallen

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (Bbv) moeten gemeenten een vijftal financiële kengetallen opnemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting en de jaarstukken. Het doel is om op deze wijze makkelijker inzicht te verschaffen in de financiële positie van de gemeente.

De vijf kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen. Ze geven inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Hoe de kengetallen in relatie tot de financiële positie moeten worden beoordeeld, is voorbehouden aan de raad. Hiervoor zijn geen algemene normen gegeven.

Toelichting kengetallen

De kengetallen betreffen:

- 1a. de netto schuldquote;
- 1b. de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. de solvabiliteitsratio;
3. de grondexploitatie;
4. de structurele exploitatieruimte;
5. de belastingcapaciteit.

De kengetallen worden hieronder inhoudelijk toegelicht.

Netto schuldquote & de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden te berekenen. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is én wat dat betekent voor de schuldenlast.

De solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal verstaan. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant beoordeelt ieder jaar bij de jaarrekening of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Berekening kengetallen

Kengetal		Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1a. Netto schuldquote		28%	41%	47%	50%	49%	44%
1b. Netto schuldquote	met correctie alle verstrekte leningen	16%	26%	33%	37%	37%	31%
2. Solvabiliteitsratio		55%	50%	46%	44%	43%	44%
3. Grondexploitatie		2%	6%	6%	5%	4%	4%
4. Structurele exploitatieruimte		-2%	0,3%	0,2%	0,1%	0,6%	0,6%
5. Belastingcapaciteit		92%	93%	98%	98%	98%	98%

Beoordeling kengetallen

Zoals aangegeven bestaan er geen algemeen geldende of wettelijk voorgeschreven normen voor de beoordeling van de financiële kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente. Voor een afgewogen beoordeling van de financiële positie moeten de financiële kengetallen in hun onderlinge samenhang en binnen de specifieke context van de gemeente worden bekeken.

Om de beoordeling gemakkelijker te maken hebben wij in de laatste kolom van bovenstaande tabel een normering opgenomen. Deze normering is gelijk aan de normen die de provincie Gelderland in het kader van haar financiële toezichtsfunctie hanteert. Hierbij wordt gewerkt met de drie categorieën 'A', 'B' en 'C'. Aan deze categorieën is geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf plaats dient te vinden. Wel kan over het algemeen worden gesteld, dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

In samenhang geven de kengetallen een positief beeld van de financiële positie van de gemeente Berg en Dal. De schuldpositie is op een aanvaardbaar niveau, er is sprake van enige onbenutte belastingcapaciteit en het weerstandsvermogen is uitstekend zodat wij in staat zijn om eventuele financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a. de netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
1b. de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%
2. de solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
3. de grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
4. de structurele exploitatieruimte	Begr én MJR >0%	Begr én MJR >0%	Begr én MJR <0%
5. de belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Ten aanzien van de grondexploitaties geldt dat deze jaarlijks worden geactualiseerd en dat de waardering van de grondexploitaties wordt betrokken in het oordeel van de accountant ten aanzien van de getrouwheid van de jaarrekening. Dit oordeel is tot op heden positief. Waar nodig zijn voor voorziene exploitatietekorten afdoende voorzieningen getroffen.

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente heeft veel wegen, riolen, lichtmasten, speeltuinen en gebouwen in eigendom. Dit noemen we kapitaalgoederen.

De gemeente zorgt voor het onderhoud van kapitaalgoederen, dit is belangrijk om prettig en veilig te kunnen leven in de gemeente. Om de kapitaalgoederen goed te onderhouden is de manier van onderhoud beschreven in een beheerplan. Zo weten we wat de huidige kwaliteit is en wanneer we onderhoud moeten uitvoeren en wat dat gaat kosten.

Algemeen

De gemeente heeft veel wegen, riolen, lichtmasten, speeltuinen, groen en gebouwen in eigendom. Deze noemen we kapitaalgoederen. Kapitaalgoederen vertegenwoordigen over het algemeen het grootste kapitaal van de gemeente. Beheer en onderhoud kost de gemeente jaarlijks veel geld.

De gemeente zorgt op een verantwoorde manier voor het onderhoud van deze kapitaalgoederen. Dit is belangrijk om prettig en veilig te kunnen leven in onze gemeente. Om de kapitaalgoederen goed en planmatig te kunnen onderhouden, zijn beheerplannen opgesteld. Daardoor weten we wat de huidige kwaliteit is en wanneer we onderhoud uit moeten voeren. Ook staat in deze plannen hoeveel geld wij hiervoor nodig hebben.

Algemeen

De kwaliteit, kosten en planning voor onderhoud van kapitaalgoederen zijn beschreven in verschillende beheerplannen. In deze paragraaf beschrijven we hoe wij kapitaalgoederen onderhouden en wat de kosten zijn. Om een beter en totaaloverzicht te krijgen van alle kapitaalgoederen, zijn ze in zes categorieën onderverdeeld.

In onze gemeente hebben we beheerplannen voor:

1. Wegen
2. Riolering
3. Groen
4. Gebouwen
5. Verlichting
6. Speelplekken

Wetten en regels

Er bestaat geen algemene wet waarin staat hoe gemeenten om moeten gaan met het onderhoud van kapitaalgoederen. Dit is in verschillende wetten beschreven. Bijvoorbeeld vanuit de provincie en waterschappen bestaan er specifieke wetten en regels.

Algemeen uitgangspunt is dat de gemeente verplicht is om te zorgen voor een veilige openbare ruimte. Wij moeten aan kunnen tonen dat er zo voldoende gedaan is om de veiligheid te behouden. Dit doen wij door regelmatig inspecties uit te voeren en aan de hand daarvan onderhoud te plannen.

Wij doen er alles aan om te voorkomen dat iemand bijvoorbeeld ernstig letsels oploopt door nalatig of achterstallig onderhoud. Als we onderhoud onvoldoende is of er is geen goede administratie, dan kan dit leiden tot het betalen van een schadevergoeding.

De provincie toetst of er voldoende geld beschikbaar is voor het onderhouden van onze kapitaalgoederen.

In het “Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)” staat wat wij moeten schrijven over het onderhoud van kapitaalgoederen. Wij moeten in ieder geval iets schrijven over de uitgesplitste categorieën wegen, riolering, water, groen en gebouwen. Daaraan hebben wij zelf speeltuinen toegevoegd. Gemeentelijke regels voor het onderhoud van onze kapitaalgoederen schrijven we op in onderhouds-/beheerplannen.

Beheerplan	Jaar	Planperiode	Inhoud
Onderhoudsplan Wegen	2018	2019-2022	Beheer van wegen in gemeente
Openbare verlichting	2015	2016-2020	Beleids- en beheerplan
Bomenstructuurplan	2013	2013-2025	Wenselijke laan structuren die wij in stand moeten houden door b.v. tijdige vervanging
Lijst bijzondere houtopstanden	2013	2013-2020	Waardevolle bomen die niet zonder vergunning gekapt mogen worden, in tegenstelling tot de meeste niet waardevolle bomen
Vervangingsplan Speelvoorzieningen	2018	2019-2028	Onderhouds- en vervangingsplan speeltoestellen
Gemeentelijk Rioleringsplan	2015	2016-2020	Aanleg, beheer en onderhoud voorzieningen voor inzamelen en transport/verwerken van stedelijk afvalwater en hemelwater. Tevens wordt aangegeven hoe met grondwater moet worden omgegaan.
Gebouwen			Beschrijving van de onderhoudswerkzaamheden

Alle voetpaden, fietspaden en autowegen waar iedereen gebruik van mag maken noemen we openbare wegen. Hieronder leggen we uit wie verantwoordelijk is voor deze wegen. Ook leggen wij uit aan welke wetten en regels we ons moeten houden.

Wegenlegger

De meeste wegen in Berg en Dal zijn in eigendom en beheer van de gemeente. Een aantal wegen zijn in eigendom van Waterschap rivierenland en Staatsbosbeheer. Het beheer en onderhoud van deze wegen is een taak van de gemeente. Een paar grote wegen zijn van provincie Gelderland. Voor beheer en onderhoud van die wegen zijn zij verantwoordelijk. Wie er verantwoordelijk is voor welke weg staat in de wegenlegger.

Wegenwet, Wegenverkeerswet en convenant duurzaam veilig (1997)

In de Wegenwet staat dat de beheerder van de weg moet zorgen voor goed onderhoud van de openbare weg. Hierin staat ook dat we er voor moeten zorgen dat de weg openbaar blijft. In de Wegenverkeerswet staat dat wij moeten zorgen voor de veiligheid in het verkeer. Samen met de politie leggen we de regels vast. Daarna plaatsen we verkeersborden. Hierbij is het convenant duurzaam veilig (1997) belangrijk. Dit zijn afspraken tussen het Rijk, provincies en gemeentes. In dit plan staan uitgangspunten voor het verkeersveilig gebruik en inrichten van de openbare ruimte.

Onderhoudsniveau

Wij vinden het belangrijk om de wegen goed te onderhouden. Daarom laten wij iedere twee jaar de wegen inspecteren. Schade aan wegen kunnen onze inwoners doorgeven aan de gemeente. Kleine schades laten wij zo snel mogelijk repareren. Dat noemen we klein onderhoud.

Het is soms niet mogelijk om alle schades direct op te lossen. Hiervoor is onvoldoende geld. Dit betekent dat de weggebruiker zichzelf aan de situatie aan zal moeten passen. Belangrijke wegen onderhouden we vaker. Ook fietspaden en voetpaden onderhouden we regelmatig.

In het beheerplan staat welke wegen we belangrijk vinden. Deze onderhouden we op hoog niveau. In 2015 heeft de gemeenteraad bepaald wat de onderhoudsniveaus van elke weg zijn. We noemen dit het uitgebalanceerde onderhoudsniveau.

Soort weg	Kwaliteitsnorm	Toelichting
Verhardingen in centrum (Mlg, Grb, Bk)	Hoog	Visitekaartje gemeente
Ontsluitingswegen (rijbanen/fietspaden)	Hoog	Representatie en verkeersveiligheid
Wegen op dijken langs de Rijn en de Waal	Hoog	Waterveiligheid, representatie

Binnen bebouwde kom

- Trottoirs en fietspaden	Minimaal basis	Comfort en veiligheid van personen
- Rijbanen en parkeerplaatsen	Laag	Lage snelheid; weinig risico

Buiten bebouwde kom, m.u.v. wijk-ontsluitingswegen

Laag (tijdelijk)	Eens per 40 jaar groot onderhoud
------------------	----------------------------------

Er is bijna 2 miljoen vierkante meter aan wegen, fietspaden en voetpaden in de gemeente. Hiervan onderhouden wij:

- 29%	op	hoog niveau
- 15%	op	basisniveau
- 56%	op	laag niveau

In de tabel hieronder staan per onderhoudsniveau het aantal wegen dat wij onderhouden.

Hoeveelheden x 1.000 m ²							
Hoeveelheden	Hoofd-structuur	Wijk-ontsluiting	Centrum	Bedrijven-terrein	Overige binnen kom	Overige buiten kom	Totaal
<u>Asfalt</u>							
Rijbanen	280	102	11	26	151	204	774
Fietspaden	44	3	0	1	15	4	67
Voetpaden	0	0	0	0	1	0	1
Parkeren en overig	1	0	0	0	3	0	4
<u>Straatstenen en tegels</u>							
Rijbanen	38	21	19	3	437	23	540
Fietspaden	23	0	0	1	6	0	30
Voetpaden	44	28	21	0	233	3	331
Parkeren en overig	22	6	10	6	125	3	172
Totaal	451	160	62	37	971	238	1.919

Financiën

Voor het onderhoud van wegen reserveren we jaarlijks geld. We noemen deze "spaarpot" de "onderhoudsvoorziening wegen". Ieder jaar doen we € 1.343.000 in deze onderhoudsvoorziening. Het ene jaar geven we meer uit dan het andere jaar. Iedere vier jaar bekijken we of we nog voldoende geld reserveren. In 2020 bepalen we dit opnieuw aan de hand van de dan uit te voeren weginspectie.

We schatten dat er op 1 januari 2019 nog € 300.000 in de voorziening zit. In 2019 stoppen we er ook weer € 1.343.000 in. Volgens de onderhoudsplanning 2019 geven we in dit jaar € 495.870 uit aan groot onderhoud. Daarnaast voeren we ook nog onderhoud uit dan in 2018 niet is uitgevoerd.

Omschrijving	Bedrag 2019
Groot onderhoud	
Heumensebaan/Rijlaan	80
Renovatie verharding begraafplaatsen	200
Grootschalig klein onderhoud volgens GBI-inspectie	216
Totaal 2019	496

Uit 2018:

Wegkantverbetering	200
Herwendaalseweg	500
Hogewaldseweg	80
Nassaulaan	227
Totaal	1.007

Risico's

- De kwaliteit van de rijbanen in de oude woonwijken is laag. Dit is niet gevaarlijk, omdat hier langzaam gereden wordt (30 zone).
- De kwaliteit van de wegen buiten de bebouwde kom is redelijk. Enkele wegen zijn slecht. Deze blijven we repareren. Daardoor voorkomen wij onveilige situaties. Het risico is laag.

Het stelsel aan leidingen, straatkolken en putten is een belangrijk onderdeel van onze dagelijkse hygiëne. Onder andere om deze reden zijn er nogal wat regels waar we ons in Nederland aan moeten houden. Hieronder staan de belangrijkste:

- De Wet milieubeheer en de Waterwet vertellen ons wat de taak is van de gemeente. Wij hebben de zorgplicht voor:
 - o het inzamelen van ons afvalwater en afvoeren naar de waterzuivering;
 - o het doelmatig inzamelen en verwerken van regenwater;
 - o grondwatermaatregelen.
- Het Nationaal Bestuursakkoord Water en het Bestuursakkoord Waterketen 2007. Hierin staan afspraken over de kwaliteit en hoeveelheid water (berging) binnen de grenzen van de gemeente.
- Het bestuursakkoord water wil de doelmatigheid van het beheer en onderhoud vergroten door samenwerking tussen gemeenten en waterschap. Dit gaat vooral om het realiseren van:
 - o kostenbesparingen in het beheer;
 - o verhogen van kwaliteit van het beheer;
 - o verminderen van kwetsbaarheid bij de uitvoering van de beheertaken.

We zijn onder andere als één van de eerste gemeenten binnen Gelderland met het waterschap bezig om de aansturing van onze rioolgemaal efficiënter te maken. Ook hebben wij nauw overleg met de gemeente Nijmegen. Het rioolwater van onze kernen Berg en Dal en Heilig Landstichting lost op de riolering van Nijmegen.
- De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is erop gericht de kwaliteit van watersystemen te verbeteren:
 - o Door lozingen aan te pakken;
 - o Duurzaam gebruik van water te bevorderen;
 - o Verontreiniging van grondwater te verminderen.
- De Keur- en Peilbesluit regels voor het onderhoud van watergangen en oevers.
- Het Gelders Milieuplan (GMP-3) en het Waterhuishoudingsplan 3. Hierin ligt de nadruk op de kwaliteit van de leefomgeving en het anders omgaan met regenwater.

- Eind 2009 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden. Deze vervangt alle bestaande wetten op het gebied van waterbeheer in Nederland.

Taak van gemeente

De watertaak van de gemeenten is de laatste jaren steeds groter geworden. Naast de verantwoordelijkheid voor het inzamelen en transport van ons afvalwater hebben we zorgplicht voor:

- Transport, infiltratie en berging van een omschreven hoeveelheid regenwater in de dorpen;
- Grondwater.

Zorgplicht betekent dat we de burgers moeten helpen en adviseren. De gemeente is er niet alleen verantwoordelijk voor. Burgers, waterschap en de provincie hebben hun eigen taken.

Onderhoud

De gemeente Berg en Dal heeft veel riolering in beheer. In de kern Groesbeek is in de jaren 50 van de vorige eeuw begonnen met grootschalige aanleg. Deze wordt nu langzamerhand vervangen. In de andere dorpen wordt dat ongeveer 10 jaar later.

In Groesbeek-Noord zijn de riolen het oudste. In de huidige raadsperiode moeten we hier vier kilometer riolering vervangen. Iedere acht jaar inspecteren we de riolering. Uit deze inspecties volgen de onderhoudsmaatregelen. Uit de inspecties van de laatste acht jaren blijkt dat de oudere riolen ongeveer 60 jaar goed blijven. Daarna moeten we ze vervangen of "relinen" (renoveren).

Object	Hoeveelheid
Vrijvervalriolering, onderverdeeld in:	266 km
- Gemengde riolering + DWA (vuilwaterriool)	196 km
- Regenwaterafvoerriool (HWA)	52 km
- Infiltratie transportriool	8 km
- Transportriool	1 km
- Drainage	8 km
Bergbezinkvoorzieningen	5 st
Rioolgemalen	20 st
Persleidingen	1,6 km
Minigemalen	241 st
Drukriolering	80 km

Financiën

Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) Berg en Dal 2016-2020 is vastgesteld. Volgens de financiële prognose halen we in 2023 een kostendekkend niveau. De rioolheffing stijgt hiervoor met 5% per jaar vanaf 2014.

Voor het onderhoud van rioleringen is een voorziening riolering beschikbaar. De stand hiervan is per 1 januari 2019 € 1.324.046. De toevoeging 2019 bedraagt € 319.219. De voorziening gebruiken we als de onderhoudskosten hoger zijn dan de jaarlijkse inkomsten uit de rioolheffing. De investeringen in ons rioleringsnetwerk moeten we activeren en drukken door middel van de kapitaallasten op onze exploitatie. Zie hiervoor het meerjareninvesteringsplan (MIP).

Ontwikkelingen

Het klimaatbestendig maken van Nederland is een nieuwe uitdaging voor de overheid. We moeten hierbij denken aan:

- het voorkomen van wateroverlast;
- het terugdringen van verdroging;
- hoogwaterveiligheid langs de Rijn en Waal;
- het verminderen van hittestress in woonkernen;
- Het opstellen van een klimaatadaptatiestrategie in de regio.

De komende jaren gaan we hierop extra capaciteit inzetten. Voor de eerste twee punten intensiveren we de samenwerking met waterschap rivierenland.

Risico's

- Overlast door hevige regenbuien komt steeds vaker voor. Het rioolstelsel is ooit aangelegd om een regenbui van ongeveer 20 mm per uur te kunnen verwerken. Het overige water loopt via wegen en sloten weg.
De hevige regenbui van mei 2016 boven Breedeweg had een intensiteit van 55 mm in 40 minuten. In Apeldoorn is in 2010 zelfs 100 mm in 2 uur gevallen. Hierdoor blijft water op straat staan. In enkele gevallen is water in gebouwen gestroomd. Momenteel gebruiken wij de buien van mei 2016 als norm voor onze afstromingsberekeningen.
Landelijk zijn 7 standaard neerslaggebeurtenissen vastgesteld. Deze gaan wij gebruiken voor het in beeld brengen van de effecten van hevige neerslag (klimaatstresstest).
- De openbare ruimte is nog niet volledig ingericht op het opvangen en wegleiden van regenwater. In de afgelopen jaren is hieraan vooral in het centrum van Beek en in het centrum van Groesbeek hard gewerkt. De grootste knelpunten in de gemeente zijn in beeld en worden de komende jaren aangepast. De prioriteit voor de kern Breedeweg is hoger geworden. We zijn in overleg met het Waterschap en de Provincie voor een structurele oplossing, die we op korte termijn kunnen realiseren.

Buien komen echter op wisselende plaatsen met wisselende intensiteiten voor. In de toekomst kan een zware bui op een onbekende plaats een nu nog onbekend probleem gaan veroorzaken. De komende jaren gaan we meer kennis van het watersysteem verzamelen:

- Met moderne rekentechnieken, krachtige computers en eigen meetgegevens gaan we nieuwe modellen voor de Berg en Dalse rioleringsystemen doorrekenen.

Er is een onderhoudsachterstand in het rioleringsstelsel van Groesbeek-Noord.

Instortingsgevaar en lekkage in de bodem zijn niet ondenkbaar. Daarom investeren we hier de komende jaren flink in. Het risico is aanvaardbaar, omdat in dit gebied geen sprake is van veel zwaar vrachtverkeer.

Wij laten gemeentelijk groen op hoge kwaliteit onderhouden. Hierdoor zien plantsoenen en grasvelden er netjes uit. Tijdens het groenonderhoud ruimt de aannemer ook zwerfvuil op. Samen met goed licht van de straatverlichting en vlakke trottoirs zorgt dit voor een fijne en verzorgde leefomgeving.

Als we de groenvakken vernieuwen, planten we niet meer alleen de standaard bodembedekkers. We kiezen vaker voor gras. Gras is veel goedkoper in onderhoud en ziet er verzorgd uit. Op A-locaties kiezen we steeds vaker voor vaste planten. Deze brengen meer kleur in het straatbeeld.

Financiën

Omdat planten gemiddeld na ongeveer 30 jaar slecht en oud zijn, moeten wij ze tijdig vervangen. Elk najaar vervangen wij ruim 15.000 planten en struiken. Daardoor ontstaat geen achterstand en blijft ons groen gezond. Hiervoor is budget binnen de begroting. Ook is er structureel geld voor het vervangen van bomen. Eens per drie jaar is er extra geld om waardevolle bomenlanen te verjongen. In het bomenstructuurplan staat welke bomenlanen wij belangrijk vinden. Op basis van dit plan en de kwaliteit van de bomen maken wij plannen voor verjonging.

Voor het onderhoud van het groen hebben we een contract met DAR. Zij voert het onderhoud in het groeiseizoen uit met 20 medewerkers van het werkbedrijf. In de winter zijn

dit 10 medewerkers. Daardoor kost het contract voor groenonderhoud ons extra geld. Onze financiële bijdrage aan het werkbedrijf is hierdoor wel lager. Daarnaast ontvangen we inkomsten uit dividend van de DAR. Zie hiervoor de paragraaf "Verbonden partijen".

Risico's

Wij zien dat het klimaat vrij snel veranderd. Er valt meer regen in minder tijd. Ook was er in 2018 een lange periode van extreme droogte. Deze veranderingen vragen om andere inrichting van openbaar groen. Bepaalde boom- en plantsoorten overleven dit veranderende klimaat niet. Daarom kiezen we steeds vaker voor soorten die beter tegen de droogte kunnen.

Ook ligt er een opgave om water langer op de plekken te houden waar het valt. Dit kan door waterbergingen te maken in grasvelden of door plantsoenen om te vormen tot waterberging.

Wij voeren planmatig onderhoud uit aan onze gebouwen. Iedere drie jaar voeren we inspecties uit en maken wij een onderhoudsplanning. Hiermee bepalen we de jaarlijkse toevoeging aan de onderhoudsvoorzieningen. Daadwerkelijk onderhoud voeren wij overigens pas uit na een actuele inspectie. Bij deze inspectie beoordelen wij of het geplande onderhoud echt noodzakelijk is of dat het nog uitgesteld kan worden.

Financiën

Op het gebied van groot onderhoud hebben we de voorziening "Onderhoud gebouwen" gevormd. Het saldo van deze voorzieningen bedraagt per 1 januari 2019 € 1.496.812.

De geraamde toevoeging in 2019 bedraagt in totaal € 329.991.

Onze gebouwen onderhouden we sober en doelmatig. Alleen het gemeentehuis onderhouden we op hoog kwaliteitsniveau. Dit is nodig gezien de open en transparante structuur van het gebouw. De kwaliteit van de gebouwen is gemiddeld goed te noemen.

De onderhoudsplanning 2018-2020 leggen wij eind september voor aan de gemeenteraad. In het voorstel is het onderhoudsprogramma vanaf 2018 licht gewijzigd. De dotaties wijzigen per 2019.

Het onderhoud en de kosten die voor 2019 gepland zijn, staan in de onderstaande tabel.

	2019	Opmerkingen
Gemeentelijke gebouwen		
Gemeentehuis (Grb)	65.801	
Gemeentewerf/kantoor brandweer (Grb)	11.804	
Trouwzaal Zalmkerkje (Mlg)	10.856	
Totaal gemeentelijke gebouwen	88.461	
Welzijnsaccommodaties		
Kulturhus den Ienloop (Mlg)	11.845	
De Mallemolen (Grb)	37.701	
Kloosterstraat 7-9 Maddogs/Wilhelmina (Grb)	29.316	
Jeugdsoos/Duivenvereniging (Ooij)	1.217	
Total welzijnsaccommodaties	80.079	

Sportaccommodaties

Sporthal Heuvelland (Grb)	75.960
Sportzaal BIGA (Grb)	11.996
Sporthal De Duffelt (Mlg)	41.688
Zwembad De Lubert (Grb)	10.960
Totaal sportaccommodaties	140.604

Begraafplaatsen

Dienstgebouw De Heselenberg (Grb)	414
Dienstgebouw (Mlg)	240
Drenkelingenbegraafplaats (Mlg)	144
Aula algemene begraafplaats (Mlg)	1.080
Totaal begraafplaatsen	1.878

Kunstwerken en objecten

Stadsmuur Kasteelhof (Grb)	558
Uitkijkplateau's Romeins waterwerk (BenD)	1.775
NH toren (Grb)	519
Kunstwerken/monumenten(incl.Waco-glider)	24.405
Trafohuis (Ubb)	257
Totaal kunstwerken en objecten	27.514

Totaal onderhoud	338.536
-------------------------	----------------

Ontwikkelingen

- De Kulturhusen Leuth en Kekerdome zijn nog niet opgenomen in dit overzicht.
- Voormalig gemeentehuis Beek is nog niet definitief verkocht. Wij voeren geen onderhoud meer uit aan dit gebouw.
- Voor zwembad "de Lubert" is de afgelopen zeven jaar geen geld meer toegevoegd aan de onderhoudsvoorziening. Het onderhoud is echter wel doorgegaan. De onderhoudsvoorziening voor dit gebouw is nu bijna leeg. Vanaf 2018 storten we weer €30.000 in de voorziening. In 2018 is er een inspectie geweest van het gebouw. Daardoor krijgen wij de werkelijke onderhoudskosten in beeld.
- Eind 2018 is opdracht gegeven voor het plaatsen van zonnepanelen op de korte vleugel van het gemeentehuis.
- Eind 2018 is eveneens gestart met het aanpassen van de gemeentewerf in Groesbeek. Aanleiding hiervoor zijn Arbo-technische redenen en ruimtegebrek.

Risico's

Uit de risico-inventarisatie voor de Arbo-wet volgt dat we meer moeten investeren voor veiligheid binnen gemeentelijke gebouwen. De kosten zullen hierdoor geleidelijk oplopen.

In de gemeente Berg en Dal staan ongeveer 5.700 lichtmasten. Daarvan zijn er 2.400 ouder dan 30 jaar. Ongeveer 1.500 lichtmasten zijn nieuw en hebben zuinige lampen.

Door de oude verlichting te vervangen is:

- het veiliger op straat, want er zijn minder donkere plekken;
- dit goedkoper en beter voor het milieu, want de lampen verbruiken minder stroom;
- het risico op ongelukken kleiner.

In een gedeelte van Beek en Leuth en in heel Ooij is de verlichting nu nog slecht. Er staan te weinig lichtmasten en er zijn veel donkere plekken. Zoals beschreven in het beheerplan "Openbare Verlichting" zullen we daar in veel wijken oude lichtmasten en lampen vervangen. Tot 2030 willen we 300 lichtmasten per jaar vervangen.

Duurzaamheid wordt steeds belangrijker. Daarom gaan we in 2020 19% minder stroom gebruiken dan in 2013. In 2030 willen we nog maar de helft van de stroom gebruiken. Dat hebben de gemeenten in Nederland samen afgesproken. De oude lampen gebruiken veel stroom. Daarom gebruiken we sinds 2013 LED-lampen. Deze gebruiken nog maar 16 Watt.

Financiën

Het vervangen van slechte lichtmasten kost € 256.000 per jaar. Als we in 2030 ook nog de helft van de energie willen besparen dan is het duurder. Dan kost het € 292.132. Hiervoor is gekozen omdat de raad belangrijk vindt dat wij onze duurzaamheidsdoelstelling snel behalen.

Het vervangen van lichtmasten betalen we uit de voorziening "Openbare Verlichting". Jaarlijks storten we hier € 292.132 in. We verwachten dat er op 1 januari 2019 € 9.703 in de voorziening zit. We zijn van plan om in 2019 € 292.000 uit te geven aan vervangingen van lichtmasten.

In het najaar van 2020 bekijken we of de jaarlijkse toevoeging moeten aanpassen voor de jaren 2021 tot 2025.

In de tabel hieronder staat waar we dat gaan doen.

Bedragen x €1.000	
Omschrijving	Bedrag 2019
Beek Vogelbuurt	80
Leuth overig deel	106
Ooij (Loeffen, Prinsen-en Prinsessenbuurt)	106
Totaal	292

Ontwikkelingen

Het beheerplan openbare verlichting geldt van 2016 tot en met 2020. Hierin staat centraal dat:

- de openbare verlichting duurzaam is. Hierdoor zijn de jaarlijkse kosten minder. Tevens verbruiken we minder stroom;
- we nieuwe en slimme technieken snel gaan gebruiken bij de openbare verlichting.

In de woonwijken staan nu nog hoge en lage masten door elkaar. Hoge masten staan verder uit elkaar. Dat geeft veel schaduw als er ook bomen en auto's staan. Daarom plaatsen we nu lage lichtmasten van 4 meter hoog in de woonwijken. Deze plaatsen wij dichter bij elkaar. Op deze masten zit een armatuur met LED-lamp die de omgeving goed verlicht. We verwachten dat de nieuwe armaturen langer dan 20 jaar meegaan.

Voor de hoofdwegen kiezen we voor hoge lichtmasten omdat deze wegen zijn breder. Het licht van een lage lichtmast komt niet goed aan de overkant van de weg.

Aan de Pannenstraat, Dorpsstraat en Burgemeester Ottenhoffstraat in Groesbeek staan al nieuwe hoge masten met LED-lampen.

Hoge masten zijn duur. Daarom vervangen we ze niet zomaar. Zijn ze nog sterk genoeg, dan laten we ze nog minstens 10 jaar staan. Daarna testen we ze opnieuw.

Traditionele lampen vervangen we iedere 3 jaar (jaarlijks 1/3^e deel). LED lampen gaan 10 tot 12 jaar mee. Dat is vier keer langer dan oude lampen. Hierdoor worden de jaarlijkse kosten voor onderhoud en energie lager.

Wij dienen speelplekken goed te onderhouden. Het risico op ongelukken willen wij zo klein mogelijk houden. Ook moeten wij voldoen aan wet- en regelgeving. Voor speeltoestellen is het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen van toepassing.

Een specialist inspecteert de speeltoestellen één keer per jaar. Daarnaast controleren wij zelf speeltoestellen. Dat doen wij twee tot drie keer per jaar. Als er iets kapot is, dan maken we het meteen.

Onze ervaring is dat metalen speeltoestellen na 18 jaar aan vervanging toe zijn. Houten toestellen zijn na 12 jaar al aan vervanging toe. Na die periodes zien we dat de kwaliteit snel achteruit gaat. Toestellen zijn niet meer op verantwoorde manieren te herstellen. Dit leidt tot onveilige situaties en opmerkingen van de inspecteur.

Wij kiezen er voor om alle speeltoestellen op een plek tegelijkertijd te vervangen. Hierdoor kunnen we met het volledige budget een totaal nieuwe speeltuin maken. Samen met de kinderen uit de buurt maken wij een ontwerp. De kinderen mogen dan zelf kiezen welke speeltoestellen ze het leukste vinden.

Op sommige plekken in de gemeente zijn veel speelplekken dicht bij elkaar. Soms kiezen we er dan voor om één speeltuin helemaal weg te halen. Het budget dat voor die speelplek begroot is, gebruiken wij om een andere speeltuin in de buurt groter en leuker te maken.

We hebben een vervangingsplan dat gebaseerd is op de leeftijd van de speelplekken. Speeltoestellen vervangen wij in principe na 12 of 18 jaar. Dit is afhankelijk van het materiaal en hoeveel de toestellen gebruikt zijn. Op basis van de kwaliteit en inspectieresultaten passen wij het onderhouds- en vervangingsplan aan. Na de afschrijvingstermijn beslissen we of we de speelplek moeten vervangen. Dit is afhankelijk van de behoefte in de wijk. Soms is een speelplek eerder aan vervanging toe doordat toestellen slecht zijn. Dit verwerken wij in de actualisatie van het vervangingsschema. Dit schema leggen wij eens in de drie jaar voor aan de gemeenteraad. We bekijken

Er zijn ook speelplekken in de gemeente die inwoners zelf onderhouden (bewonersinitiatieven). Denk bijvoorbeeld aan de Speulplek in Ooij of de Torteltuinen in Beek. Hier werken inwoners samen aan het beheer van de speelplek. Ook organiseren zij verschillende activiteiten waarbij men elkaar ontmoet, met elkaar speelt, enzovoorts. De gemeente ondersteunt deze initiatieven waar nodig.

De gemeente Berg en Dal kent onderstaand areaal:

Omschrijving	Aantal
Speelplekken	71
Speeltoestellen	± 300
Overige speelvoorzieningen	35

Financiën

Voor het vervangen van de speeltoestellen is een spaarpot gemaakt. Deze noemen we de “voorziening speeltuinen”. De geraamde stand hiervan is per 1 januari 2019 € 70.042. Het bedrag dat we jaarlijks moeten toevoegen om de speelplekken in stand te houden is € 69.246. Het huidige bedrag is onvoldoende. Aan de raad is in 2018 voorgesteld om meer geld beschikbaar te stellen.

In 2019 vervangen wij speeltoestellen op de volgende plekken:

- Twee speelplekken aan de Kievitstraat in Beek.
- Een speelplek aan de Hengemunde in Leuth.

Mogelijk leggen wij ook een nieuwe speelplek aan in Groesbeek. Inwoners zijn bezig met een initiatief voor een speelplek aan de Kerkstraat.

Risico's

Onderhoud en reparaties voeren wij direct uit na de inspectie. De inspectie laten wij doen door een hierin gespecialiseerd bedrijf en volgens de eisen in het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen. Hierdoor voorkomen wij letsel van spelende kinderen door achterstallig onderhoud en/of kapotte speeltoestellen.

Financiering

Op grond van het BBV, Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, moeten we een paragraaf financiering opstellen. In deze paragraaf staat hoe wij de risico's op het geld dat we uitlenen en lenen beheersen. De risico's die we moeten beheersen zijn koersrisico's en renterisico's.

Financiering

Financieringsstatuut

In het financieringsstatuut zijn door het college de richtlijnen vastgesteld voor het sturen en beheersen van, het verantwoorden over, en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Financiële verordening (artikel 212 Gemeentewet)

Met het vaststellen van de financiële verordening heeft de raad de kaders aangegeven voor de inrichting van de financiële functie en de uitgangspunten voor het financieel beleid en het financieel beheer. Er is een relatie gelegd met het financieringsstatuut.

Financieringspositie

De financieringspositie geeft de financieringsbehoefte van de gemeente aan.

Bedragen x € 1.000

Financieringspositie	1-1-2019
----------------------	----------

Totaal vaste activa (a)	92.397
-------------------------	--------

Financieringsmiddelen:

Reserves en voorzieningen	59.557
---------------------------	--------

Langlopende leningen	27.344
----------------------	--------

Voorziening grondexploitatie	1.534
------------------------------	-------

Totaal financieringsmiddelen (b)	88.434
----------------------------------	--------

Financieringspositie (b-a)	-3.963
----------------------------	--------

Bovenstaande berekening is een momentopname. De feitelijke omvang van het financieringssaldo is onder andere afhankelijk van het daadwerkelijke verloop van de geplande investeringen en de dagelijkse ontvangsten en betalingen tijdens het jaar.

Langlopende leningen

Op 1 januari 2019 is het verwachte totaal aan opgenomen geldleningen € 27,4 miljoen. Rekening houdend met het aantrekken van een vaste geldlening van € 6.000.000 en de reguliere aflossingen ramen we het totaalbedrag aan langlopende leningen op 31 december 2019 op € 31,5 miljoen.

Liquiditeitenplanning

In 2019 is er sprake van een liquiditeitstekort van ongeveer € 5 miljoen. Omdat de rente op kort geld (< 1 jaar) zeer laag tot zelfs negatief is, financieren we het liquiditeitstekort met kasgeldleningen (kort geld). In 2018 hebben wij rente ontvangen over de afgesloten kasgeldleningen. Ook in 2019 kan dit het geval zijn.

Zolang deze situatie zich voordoet en we binnen de kasgeldlimiet blijven kan het liquiditeitstekort met kort geld gefinancierd blijven. Stijgt de rente op korte termijn dan maken wij de afweging om een deel van het liquiditeitstekort met een langlopende geldlening te financieren.

Het verloop van de liquiditeiten is sterk afhankelijk van de tijd en de mate waarin de voorgenomen investeringen feitelijk worden gerealiseerd. Per kwartaal brengen we de liquiditeiten in beeld.

Relatiebeheer

De NV Bank voor Nederlandse Gemeenten is de huisbankier van de gemeente.

Dit betekent dat nagenoeg al het gemeentelijk betalingsverkeer via deze bank loopt. Uit oogpunt van doelmatig kasbeheer proberen wij het contante geldverkeer zo veel mogelijk te beperken.

Schatkistbankieren

Per 15 december 2013 is Schatkistbankieren wettelijk verplicht. Dagelijks worden alle overtoollige liquiditeiten boven een drempelbedrag afgeroomd en aangehouden in de schatkist bij het Ministerie van Financiën. De drempel is vastgesteld op 0,75% van het jaarlijkse begrotingstotaal, met een minimum van € 250.000. Dit betekent voor ons dat € 667.000 (0,75% van afgerond € 89.000.000) buiten de schatkist mogen houden.

Het doel van de deelname aan schatkistbankieren is om de EMU-schuld van de collectieve sector te verlagen (zie Bijlage EMU-saldo). De decentrale overheden krijgen geen leenfaciliteit bij de schatkist.

Rente

Koersrisico

Het koersrisico is het risico dat de waarde van aandelen of obligaties daalt door koersontwikkelingen. Wij lopen weinig koersrisico, omdat onze gelden zijn uitgezet op vastrentende waarden die niet gevoelig zijn voor koersontwikkelingen.

Renterisico

Er zijn twee normen die aangeven hoe groot het renterisico is.

1. Kasgeldlimiet

Dit is een norm die aangeeft hoeveel geld we mogen lenen voor een periode korter dan een jaar. De kasgeldlimiet voor het jaar 2019 bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal van de gemeente. Volgens deze norm mogen we voor 2019 € 7,5 miljoen lenen.

We verwachten de kasgeldlimiet niet te overschrijden.

2. Renterisiconorm

Deze norm geeft aan dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen van huidige en nieuwe leningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

Als de aflossingen en de renteherzieningen onder de € 17,8 miljoen blijven is het goed. Wij verwachten lasten voor renteherziening en aflossing van € 1,9 miljoen.

Doordat we uitsluitend leningen zijn aangegaan met een vast rentepercentage gedurende de gehele looptijd, is er geen sprake van renteherziening op vaste schuld.

Rentebeleid

Zowel de korte als de lange rente is momenteel historisch laag. De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB heeft in juni 2018 een besluit genomen om in december 2018 te stoppen met het opkoopprogramma of de huidige verwachtingen moeten anders uitvallen. Aan renteverhogingen wil de ECB nog niet denken. Op zijn vroegst in de zomer van 2019 wordt een eerste renteverhoging doorgevoerd. De verwachting is dat de rente in 2019 licht stijgt.

In de begroting 2019 hebben wij gerekend met een rente percentage van 1,50% voor de reserves en vaste activa. Voor de grondexploitatie zijn we uitgegaan van een rentepercentage van 0,96%.

In 2016 heeft de Commissie BBV een notitie rente 2017 geschreven met nieuwe bepalingen en richtlijnen. In de notitie wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en –baten in de begroting en jaarstukken. Doelstelling van deze notitie is het bevorderen van een eenduidige handelswijze over rente door gemeenten.

De commissie BBV adviseert het renteschema uit deze notitie op te nemen.

Dit schema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering en het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Schema rentetoerekening zonder bespaarde rente

Externe rente korte en lange financiering	725.813	
Externe rentebaten	-270.053	
		455.760
Af : rente grondexploitatie	-10.075	
Af: rente projectfinanciering	0	
		445.685
Saldo door te rekenen externe rente		
		445.685
Rente eigen vermogen	786.062	
Rente voorzieningen contante waarde	107.286	
		1.339.033
Toe te rekenen rente taakvelden		
		1.339.033
Werkelijk aan taakvelden toegerekend	1,50%	1.385.958
Renteresultaat		46.925

Staat van herkomst en besteding van middelen

De Staat herkomst en besteding van middelen geeft inzicht in de achterliggende bronnen die de ingaande en uitgaande kasstromen veroorzaken.

Operationele activiteiten die bestaan uit transacties die veelal direct leiden tot opbrengsten en kosten.

Investeringsactiviteiten zijn de investeringen in en de desinvesteringen van immateriële, materiële en financiële vaste activa.

Financieringsactiviteiten bestaan uit de activiteiten ter financiering van de operationele en investeringsactiviteiten.

Bedragen x € 1.000

Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo begroting		0
Afschrijvingen		3.497
Mutatie werkkapitaal		1.582
- Mutatie voorraden	97	
- Mutatie vorderingen	100	
- Mutatie kortlopende schulden excl. Bankschulden	1.385	
Onttrekkingen reserves		-3.855
Toevoegingen reserves		1.102
Onttrekkingen voorzieningen		-2.208
Toevoegingen voorzieningen		2.474
Totaal uit operationele activiteiten		2.592
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings materiële vaste activa		-7.298
Desinvesteringen materiële vaste activa (bijdrage derden)		0
Investerings financiële vaste activa		0
Desinvesteringen financiële vaste activa		644
Totaal investeringsactiviteiten		-6.654
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Opname langlopende geldleningen		6.000
Aflossing langlopende geldleningen		-1.938
Mutatie kasgeldleningen		0
Totaal financieringsactiviteiten		4.062
Mutatie geldmiddelen		0
De mutatie in geldmiddelen is als volgt te specificeren:		
Liquide middelen ultimo vorig dienstjaar:	200	
Liquide middelen ultimo dienstjaar:	200	
Afname liquide middelen		0

Bedrijfsvoering

Wij blijven de dienstverlening ontwikkelen. Daardoor krijgt ook de bedrijfsvoering, de organisatie van de gemeente, doorlopend aandacht. In deze paragraaf gaan wij in op ons beleid rond de bedrijfsvoering en de maatregelen die we treffen om de bedrijfsvoering ook in 2019 en volgende jaren bij de tijd te houden.

Algemeen

De ambities bepalen de richting van ons doen en laten. We streven naar goede dienstverlening en hier is onze bedrijfsvoering ook op gericht. Uiteraard tegen de juiste prijs/kwaliteitsverhouding. In deze paragraaf vertellen we hoe we dit doen.

Personeel

'Hier wordt gewerkt'

Medewerkers zijn de succesfactor en het visitekaartje van onze gemeente en organisatie. Wij willen onze inwoners goede diensten leveren. Dat is waar wij voor staan. De 'tevreden inwoner' is daarvoor ons symbool geworden. Wij werken met elkaar aan een organisatie die goede dienstverlening levert en veranderingen aan kan. Om dit te kunnen doen, is ons personeel samen met onze organisatie steeds in ontwikkeling.

Ontwikkelingen in de organisatie

Op dit moment vinden er in de organisatie verschillende ontwikkelingen plaats. De werkzaamheden die hier uit voortvloeien zorgen er voor dat we aansluiten bij externe ontwikkelingen en dat we onze dienstverlening naar inwoners verbeteren.

De samenstelling van de organisatie

De Sociale teams zijn onderdeel van de afdeling sociale zaken. De sociale teams worden in 2018 vernieuwd. De teams komen op afstand van de organisatie te staan. Het aantal afdelingen blijft gelijk, maar het managementteam gaat terug naar vijf leden (vier afdelingsmanagers en de gemeentesecretaris). De manager blijft nauw samenwerken met het management maar maakt geen deel uit van het management team. Vanwege de vernieuwing van de Sociale teams staat het bespreken van het functieboek (bevat alle functieomschrijvingen) in de loop van 2019 gepland.

Informatiebeveiliging en privacy

Vanaf mei 2018 is de nieuwe privacywetgeving ingevoerd: de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Met de komst van deze wet is het verplicht om een aantal functies op te nemen in de begroting. Het gaat om functies die de informatiebeveiliging en privacy op orde houden. Er is een samenwerking tussen gemeente Berg en Dal, gemeente Heumen en gemeente Beuningen (BHBD) tot stand gebracht. Deze samenwerking houdt in dat verschillende medewerkers voor de drie gemeente samenwerken op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Dit doen we om efficiënter te werken. Ook is samenwerken goedkoper dan zelfstandig invulling te geven aan de functies.

De functies

- De Functionaris Gegevensbescherming (FG) adviseert en houdt toezicht op de naleving van de AVG.
- De FG wordt juridische bijgestaan door de Juridisch adviseur Privacy.
- De Chief Information Security Officer (CISO) en de Information Security Officer (ISO) zorgen dat iedereen zich aan de regels van informatiebeveiliging houdt.

Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA)

De planning is dat op 1 januari 2020 de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) landelijk van kracht wordt. Dit betekent een verandering in de rechtspositie van

onze medewerkers. Een goede voorbereiding is belangrijk. Daarom is in 2018 een werkgroep WNRA begonnen met voorbereidingen, aan de hand van het draaiboek dat de VNG heeft samengesteld. In 2019 zullen we hier invulling aan geven, na publicatie van de cao door de VNG.

Formatie

We bekijken de formatie en inhuur steeds opnieuw als er nieuwe of veranderende taken ontstaan. Door veranderende taken kunnen functies veranderen. De kans bestaat dat er nieuwe functies komen of dat we functies anders of niet meer invullen. Ook inhuur is een punt van aandacht, mede naar aanleiding van het vergelijkingsonderzoek dat in 2017 is uitgevoerd. In het coalitieakkoord is naar voren gekomen dat we de komende 4 jaar in totaal € 400.000,- gaan bezuinigen. Dit geldt specifiek voor de Sociale teams. Het vergelijkingsonderzoek dat in 2017 is uitgevoerd betrekken we hierbij.

Voor 2019 is de geraamde formatie ongeveer 187 fte (inclusief flexibele schil). Ten opzichte van de raming in 2018 is dit gelijk. De bovengenoemde bezuiniging is nu nog niet zichtbaar. Zodra de verzelfstandiging van de Sociale teams afgerond is, maken we deze zichtbaar en verwerken we deze.

Flexibele schil

De totale formatie is afgestemd op de omvang van de taken die de gemeente uitvoert. Om goed in te kunnen spelen op externe ontwikkelingen en niet voortdurend een beroep te hoeven doen op extra (belasting)gelden, is een flexibele organisatie nodig. Een gedeelte van de formatie (± 15 fte) is daarom flexibel (de flexibele schil). Voor 2019 is van deze flexibele schil nog 16% beschikbaar om in te zetten.

Resultaatgedreven werken

Resultaatgedreven werken zorgt er voor dat de medewerkers een goede dienstverlening richting de inwoners blijven verbeteren. Zo kunnen onze medewerkers de resultaten behalen die het college en de organisatie afspreken met onze inwoners. Dit hebben we ondergebracht in onze organisatie waarden.

Loopbaanbeleid

We willen een goede werkgever zijn. Daarvoor werken we in 2019 het loopbaanbeleid verder uit. Dit beleid biedt alle medewerkers mogelijkheden om actief met hun loopbaan en ontwikkelkansen aan de slag te gaan. Door gebruik te maken van een loopbaanbeleid denken wij dat medewerkers beter in staat zijn om te bepalen of ze nog op de juiste plaats in de organisatie zitten. Als medewerkers op een voor hun betere plek in de organisatie zitten komt dit het werkplezier en de productiviteit ten goede. Ook kan dit een positief effect hebben op de balans tussen werk en privé, wat resulteert in medewerkers die gelukkiger zijn.

Veel medewerkers zijn ambassadeur en aanjager van loopbaanontwikkeling. Er zijn diverse jaarlijkse activiteiten in het kader van loopbaanontwikkeling. Het regionale loopbaanfestival en de Meester in je Werk-week zijn voorbeelden van activiteiten waardoor wij als organisatie regionaal meer zichtbaar zijn. Op die manier krijgen de medewerkers een goed beeld van de loopbaanmogelijkheden

Gezond en Fit

Er is een steeds kleinere scheiding tussen werk en privé. Om die reden voelen wij ons als werkgever betrokken bij de gezondheid van onze medewerkers. Een andere reden is dat een goede balans tussen werk en privé de kans op gezonde en fitte medewerkers verhoogt. Dit verhoogt de productiviteit en het werkplezier van onze medewerkers. Het gaat hierbij niet alleen om sportieve activiteiten, maar ook om bewustwording van gezonde voeding en een gezonde leefstijl. Voor 2019 is er een planning gemaakt met verschillende activiteiten in het kader van gezond en fit.

Natuurlijk verloop

Vanaf 2019 bereiken 16 medewerkers binnen vijf jaar hun AOW gerechtigde leeftijd. Hierdoor ontstaan mogelijk vacatures. Bij iedere vacature bekijken we of en op welke manier we deze moeten invullen. Het overdragen van kennis is door het vertrek van de medewerkers de komende jaren belangrijk. De bestaande kennis mag niet verdwijnen uit de organisatie. Hierdoor blijft de kwaliteit van onze dienstverlening richting de inwoners op peil.

De organisatie biedt medewerkers van 60 jaar of ouder de mogelijkheid om gebruik te maken van het generatiepact. Het generatiepact houdt in dat we oudere medewerkers de mogelijkheid geven om minder te gaan werken. Hierdoor ontstaat er ruimte om nieuwe medewerkers aan te nemen. Een extra voordeel is dat oudere medewerkers totdat ze met pensioen gaan hun kennis geleidelijk kunnen overdragen aan nieuwe medewerkers. In de loop van 2019 besluiten we of we met de regeling doorgaan.

Diversiteit

We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Ons personeelsbestand kenmerkt zich door diversiteit. Talenten doen er toe, niet geslacht, leeftijd, herkomst of handicap. In de hele organisatie maken we ruimte voor werkervaringsplaatsen en banen die onder de banenafpraak vallen. Ook statushouders voorzien wij wanneer dit kan van een werkervaringsplaats of taalstage. Een taalstage is een combinatie tussen een kennismaking op de arbeidsmarkt en de ontwikkeling van de Nederlandse taal. Iedereen verdient een kans om aan het werk te zijn en om zijn of haar plaats op de arbeidsmarkt te verbeteren. Wij vinden als gemeente dat wij een voorbeeld zijn. We werken aan verjonging door onder andere stages en traineeships beschikbaar te stellen. Dit heeft als gevolg dat wij soms banen, werkplekken of opdrachten creëren voor stagiairs en trainees.

Medewerkers onderzoek

In mei 2017 heeft er een medewerkers onderzoek plaatsgevonden. Hierdoor werd duidelijk hoe de medewerkers vinden dat het met de organisatie gaat. Welke zaken lopen goed en welke knelpunten en oplossingen zien de medewerkers zelf?

Verschillende werkgroepen zijn in de loop van 2017 en 2018 aan de slag gegaan met de verbeterpunten. In het tweede kwartaal van 2018 zijn er adviezen gegeven door de werkgroepen. In 2018 en 2019 werken we aan de verbeterpunten. Het volgende medewerkers onderzoek staat gepland in november 2019.

Organisatie

Wij willen een betrouwbare en service verlenende organisatie zijn. Hierbij luisteren we goed naar de klant en bieden we waar nodig maatwerk aan. Onze omgeving verandert voortdurend. Daarom moeten wij als moderne organisatie ons werk hierop aanpassen.

Regiegemeente

Wij hebben er voor gekozen om te groeien naar een regiegemeente. Bij een regiegemeente doen we niet meer al het werk zelf, maar is onze invloed wel zichtbaar. Wij richten ons vooral op het stellen van voorwaarden (ontwikkeling van beleid “in eigen huis”), het controleren van processen en de uitvoering van kerntaken. Uitvoeringstaken laten we steeds meer aan partners over. Sommige taken zijn uitbesteed en andere taken worden onder verantwoordelijkheid en regie van de gemeente uitgevoerd. We controleren hierbij op prijs en kwaliteit. In de afgelopen jaren zijn verschillende mogelijkheden van uitbesteding en regionale samenwerking onderzocht en aangegaan.

- We nemen deel aan de belastingsamenwerking in Beuningen, via het belastingkantoor Munitax.
- Daarnaast is de brandweer gaan deelnemen in de Veiligheidsregio Gelderland Zuid (VRGZ).

- Ook zijn de Wabotaken ondergebracht bij de Omgevingsdienst regio Nijmegen (ODRN).
- In 2016 is de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR) gestart, hieronder valt het Werkbedrijf en de samenwerking op het gebied van ICT (iRvN). Onze medewerkers van het cluster Werk en het cluster ICT zijn per 1 april 2016 in dienst van deze nieuwe organisatie gekomen.
- Met de gemeenten Heumen en Beuningen werken we sinds 2017 samen op het gebied van informatievoorziening en digitale ontwikkeling. We hebben met Heumen en Beuningen een Regionaal Informatie Beleidsplan opgesteld. Mede als gevolg hiervan zijn in gezamenlijkheid een Chief Information Security Officer (CISO), een Information Security Officer (ISO) en een Functionaris Gegevensbescherming geworven.

Administratieve organisatie

De administratieve organisatie gaat over de regels, procedures en werkafspraken van onze organisatie. Die regels zijn er om onze organisatie goed en betrouwbaar te laten werken. Dit sluit aan bij onze ambitie “Zichtbaar en betrouwbaar”.

Het accountantskantoor Baker Tilly Berk controleert onze administratieve organisatie en adviseert hierover. Deze adviezen bespreken wij regelmatig in de auditcommissie, dit is één van onze raadscommissies. Op basis van de bevindingen van de accountant stelt het college jaarlijks een plan op. In dit plan staat hoe we de adviezen moeten invoeren in de bedrijfsvoering agenda. De belangrijkste agendapunten voor 2019 blijven de ontwikkelingen in het sociaal domein en de verzelfstandig van de Sociale teams.

In 2019 loopt het contract met Baker Tilly Berk af. Dat betekent dat we in 2019 de accountantsopdracht opnieuw moeten aanbesteden.

Contact Centrum Berg en Dal (CCB)

Ontwikkeling CCB

De teams van telefonie/receptie en de frontoffice van Burgerzaken vormen samen het CCB van de gemeente Berg en Dal. Het CCB is de eerste toegang voor inwoners, ondernemers e.d. met hun vragen. Het CCB is in ontwikkeling. We sturen steeds minder vragen door in de organisatie. Het is de bedoeling dat het CCB op zo veel mogelijk eenvoudige vragen zelf antwoord kan geven. Op deze manier krijgt de inwoner snel antwoord en belasten we de afdelingen niet met eenvoudige vragen.

In 2019 gaan we verder met het inrichten en ontwikkelen van het CCB en het opleiden van de medewerkers. We zorgen ook dat de medewerkers van telefonie prettig en efficiënt kunnen werken door het in 2018 aangeschafte Klant Contact Systeem (KCS) verder in te richten. In een goed ingericht KCS is alle informatie over activiteiten van de gemeente beschikbaar. Op deze manier kan het CCB beter invulling geven aan de ‘eerstelijns’ dienstverlening van de gemeente.

Telefonische bereikbaarheid

In 2018 bleek uit onderzoek dat onze telefonische dienstverlening verbeterd is ten opzichte van 2017. Maar we zijn nog niet tevreden. We blijven inzetten op het verbeteren van onze telefonische bereikbaarheid. Via het eerder genoemde KCS krijgt het CCB zicht op welke vragen er binnenkomen en of het CCB deze ook kan beantwoorden. Daarmee kunnen wij gericht werken aan onze eigen informatievoorziening vanuit de organisatie. Datzelfde KCS geeft zicht op de afhandeling van terugbel notities. Zo brengt het CCB samen met de rest van de organisatie onze dienstverleningsniveau opnieuw een stapje hoger.

Nieuwe systemen en kanalen

Om onze dienstverlening verder te verbeteren onderzoeken we in 2019 de mogelijkheden voor een nieuw gebruiksvriendelijker afsprakensysteem voor de balie burgerzaken. Ook willen we een extra communicatiekanaal openstellen: inwoners kunnen ons dan ook vragen stellen via Whatsapp.

Informatievoorziening

Informatiebeveiliging en privacy

De gemeente wil een betrouwbare partner zijn voor inwoners en bedrijven. Wij gaan daarom zorgvuldig om met gegevens van inwoners en organisaties. Dat is belangrijk nu we steeds vaker werken met digitale informatie. Digitale informatie is eenvoudig te kopiëren en te verspreiden. Om te voorkomen dat vertrouwelijke informatie in verkeerde handen valt, is aandacht nodig voor de beveiliging van informatie. Daarom zijn er landelijke veiligheidseisen opgesteld, de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). Onze gemeente moet aan deze veiligheidseisen voldoen. Ze gaan bijvoorbeeld over de beveiliging van informatiesystemen, maar ook over de toegang tot het gemeentehuis. Vanaf 25 mei 2018 moeten gemeenten ook voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Samen met de gemeenten Beuningen en Heumen is binnen het samenwerkingsverband BHBD (Beuningen, Heumen, Berg en Dal) invulling gegeven aan de functies die nodig zijn om aan onze ambities op Informatiebeveiliging en Privacy te voldoen. De Chief Information Security Officer (Beuningen), de Information Security Officer (Heumen) en de Functionaris Gegevensbescherming (Berg en Dal) zullen allen in 2019 met plannen komen om zowel op het gebied van Informatiebeveiliging als Privacy verbeteringen door te voeren.

Bewustwording onder medewerkers over informatiebeveiliging en privacy staat in ieder geval hoog op de agenda. We zijn er binnen de gemeente met alle medewerkers samen voor verantwoordelijk voor dat we op de juiste manier met gegevens omgaan. Daarnaast zal in 2019 ook de ENSIA weer aan bod komen. Met deze methode leggen wij jaarlijks verantwoording af over de Informatiebeveiliging aan de gemeenteraad en aan het Rijk

Documentaire informatie voorziening (DIV)

Het hebben en het snel kunnen delen van informatie is belangrijk voor onze (interne en externe) dienstverlening. We doen er veel aan om goede informatie beschikbaar te hebben en om deze informatie op een goede manier te ordenen en te bewaren. Dat gebeurt nog steeds met analoge én digitale dossiers. Maar steeds vaker gaat het om digitale informatie.

In 2019 willen wij als DIV meer zichtbaar zijn voor de interne en externe klant. We stellen de gewenste competenties vast en maken een opleidingsplan. Het werken met het Document Management Systeem (DMS) gaan we aanpassen volgens de normen NEN 2082 en RODIN. Dit is een belangrijke stap in de overgang van analoog naar digitaal werken. We gaan onderzoeken hoe we een digitaal duurzaam archief (e-depot) kunnen gaan inrichten. Een kwaliteitszorgsysteem wordt in 2019 ingevoerd.

Als belangrijk project in het kader van burgerparticipatie gaat DIV werken als adviseur voor het Erfgoednet Berg en Dal. De raad is akkoord en er komt een platform voor de historie van de gemeente. Dit platform wordt beheerd vóór en dóór de burgers. Hiervoor heeft de raad ingestemd met € 15.000 uit de algemene reserve en € 12.000 jaarlijks uit het ICT budget.

De digitale bouwvergunningendossiers komen in 2019 op de website. Natuurlijk in een beveiligde omgeving en eenvoudig te raadplegen door de burger. Financieel betekent dit eenmalige kosten van € 30.000 en jaarlijkse kosten van € 6.000.

Gegevensbeheer

De gemeente beheert een aantal belangrijke basisregistraties. In een basisregistratie is een set van gegevens opgenomen, die op een betrouwbare en veilige manier kunnen worden ingezien. Voorbeelden zijn de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT), de Basisregistratie Kadaster (BRK) en het Handelsregister (KvK). De verschillende basisregistraties zijn onderling gekoppeld. Zo kunnen veranderingen in deze gegevens eenvoudiger worden uitgewisseld tussen gemeenten en andere overheidsinstanties in Nederland.

Met ingang van 1 juli 2018 is de Wet BAG gewijzigd (BAG 2.0). Een aantal processen worden aangepast of uitgebreid en er zal meer afstemming met de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie) zijn. In 2019 zal de daadwerkelijke invoering van BAG 2.0 plaats gaan vinden.

Op 1 januari 2018 is de Wet BRO (Basisregistratie Ondergrond) in werking getreden. Deze basisregistratie wordt per (registratie)gebied opgebouwd. Streefdatum is dat alle 28 registratiegebieden in 2022 zijn ingevoerd. Binnen de gemeente Berg en Dal moet de invoering en de regiovoering van deze basisregistratie nog een plaats krijgen. Het is overigens niet de bedoeling dat het bestuursorgaan zelf gegevens aan de LV BRO gaat leveren, maar dat dit wordt gedaan door opdrachtnemers die de werkzaamheden uitvoeren. De gemeente is echter wel verantwoordelijk voor de kwaliteit van de aangeleverde gegevens.

Omdat ze in 2021 de WOZ-waarde gaan waarderen op basis van de gebruiksoppervlakte die in de BAG is geregistreerd, berekenen we van alle woningen deze oppervlakte opnieuw. Dit is een grote kwaliteitsverbetering voor zowel de BAG, BGT en de WOZ.

In 2019 leggen we een koppeling tussen de BGT en de BOR (beheerprogramma openbare ruimte). Hierdoor vervalt grotendeels het “dubbel” intekenen van geometrie.

Naast het gebruik van gegevens zal het stimuleren van “terug melden” verder worden uitgewerkt. Het doel hiervan is kwaliteitsverbetering van de verschillende basisregistraties.

Digitale dienstverlening

Landelijk is vastgesteld welke diensten gemeenten digitaal kunnen regelen en hoe we dat het beste kunnen aanpakken. Voor gemeenten zijn twee notities beschikbaar: “Overheidsbrede dienstverlening 2020” en “Digitale Agenda 2020”. Wij sluiten zo veel mogelijk aan bij deze landelijke doelstellingen en hanteren een maat die passend is voor Berg en Dal. We volgen de landelijke ontwikkelingen van VNG Realisatie: ‘Samen organiseren’ op de voet. Onze doelstelling is om de informatievoorziening zo veel mogelijk voor een grote groep te organiseren in plaats van individueel.

We digitaliseren onze dienstverlening en bedrijfsvoering steeds meer. Ook stimuleren we inwoners, bedrijven, verenigingen en instellingen om gebruik te maken van de digitale mogelijkheden die we bieden. Onze gemeentelijke website is daarbij erg belangrijk. Daarom zorgen we er voor dat de informatie op de website leesbaar, actueel en volledig is. Door de digitalisering kunnen inwoners steeds vaker zelf bepalen waar en wanneer ze iets willen regelen.

Ook in de komende jaren gaan we verder met het aanbieden en uitbreiden van de digitale diensten via de website. We blijven de digitale formulieren die we al hebben verbeteren. Verder kan onze inwoner steeds meer informatie vinden op de website mijn.overheid.nl. Dit is uw persoonlijke website voor al uw overheidszaken. De gemeente verstuurt al een aantal brieven digitaal via MijnOverheid. In de toekomst zal dit steeds meer worden, maar hierin blijven wij ook oog houden voor de minder digitaal vaardige inwoners. Zo zorgen we er voor dat we iedereen bereiken op de manier zoals onze inwoner dat wenst.

Inkoop en aanbesteding

Wij hebben onze inkoopregels vastgelegd in ons inkoopbeleid. Bij al onze inkopen en opdrachten volgen we ons inkoopbeleid. Ons uitgangspunt is dat we inkopen op basis van de beste prijs-kwaliteitverhouding.

Onze inkoopregels passen ook bij een professionele aanpak van de inkoop. Wij willen een betrouwbare opdrachtgever zijn, die leveranciers eerlijke en gelijke kansen biedt. Via ons inkoopbeleid geven we ook aandacht aan:

- lokale werkgelegenheid en economie;
- duurzaamheid;
- het inzetten van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt (social return);
- het verminderen van administratieve rompslomp.

Om onze doelstellingen te halen, gaan wij verder met het ontwikkelen van de 'inkoop-functie'. Het gaat om de volgende onderdelen:

- Het meenemen van onze inkoopdoelstellingen in de Planning en control cyclus;
- Het verder inrichten en monitoren van een systeem voor contractbeheer;
- Het opstellen en beheren van inkoopjablonen in Decos/JOIN;
- Het ondersteunen van de organisatie met inzet van onze inkoopadviseur en contractbeheerder

Duurzaamheid

Aanschaf nieuw materieel

Bij de vervanging van gemeentelijke voertuigen kijken we nadrukkelijk naar het aspect duurzaamheid. In de Nota Inkoopbeleid is hier extra aandacht voor gevraagd in het hoofdstuk Duurzaam inkopen. Mochten er meerkosten ontstaan als gevolg van deze hogere ambitie, dan leggen we die vooraf ter besluitvorming voor aan het College.

Gemeentehuis

Ook binnen het Gemeentehuis kijken we naar mogelijkheden om bij te dragen aan onze duurzaamheidsambities. In 2019 gaan we onder andere alle koelkasten in het gemeentehuis vervangen die 5 jaar of ouder zijn. Deze vervangen we voor een koelkast met een energielabel A++. Ook gaan we in 2019 het gesprek aan met onze afvalverwerker om onze afvalstromen nog beter gescheiden te verwerken.

Gemeentewerf

De gemeentewerf/het kantoor brandweer dateert uit 1990. Sindsdien zijn er als gevolg van onderhoud diverse duurzaamheidsmaatregelen genomen waarmee het kantoordeel gebouw het energie label A krijgt.

Als gevolg van onder andere ruimte gebrek en nieuwe wetgeving is de huidige gemeentewerf toe aan een aantal aanpassingen en verbeteringen;

Dit betekent dat de huidige energieprestatie van het gebouw verder kan verbeteren door;

- Vervanging CV Installatie (reeds uitgevoerd door einde technische levensduur/voortijdig uitval)
- Vervanging warm water voorziening
- Aanleg vloerverwarmingssysteem in combinatie met ruimte koeling met behulp van een luchtwarmtepomp
- Toepassing LED verlichting kantoor gedeelte en hal/werkplaats in combinatie met bewegingsmelders, schemerschakelingen en schakelklokken
- Uitbreiding ruimteventilatie met WTW (waterterugwinning)
- Aansluiten op GBS (gebouwbeheerssysteem) met weersafhankelijke regeling
- Aanleg 200 zonnepanelen (door Energie coöperatie)
- Toepassing HR ++ beglazing

Het is de uitdaging om bovengenoemde maatregelen te gelijktijd met de verbouwing uit te voeren. Hierbij zijn natuurlijke vervangingsmomenten en technische levensduur van belang. Hier houden we dan ook rekening mee.

Verbonden partijen

Wij spreken van een Verbonden partij als het een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie betreft waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), dient de gemeente in de begroting aandacht te besteden aan partijen, waarmee de gemeente een bestuurlijke en financiële band heeft. Er zijn immers bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en risico's, die uit gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen in NV's, stichtingen of verenigingen of andere overeenkomsten kunnen voortvloeien.

Wat is bestuurlijk belang?

Onder bestuurlijk belang verstaan we: een zetel in het bestuur van een bestuurlijke participatie of het hebben van stemrecht. Deze zetel of het stemrecht is om het algemeen belang van de gemeente te kunnen uitoefenen.

Wat is financieel belang?

Alleen een bestuurlijk belang (zie hierboven) maakt een partij nog geen zogenaamde verbonden partij. Daarvoor is ook een financieel belang vereist. Bijvoorbeeld eigendomsrechten, zoals het bezit van aandelen, maar ook zaken als het verstrekken van geldleningen, het geven van subsidies en het geven van garanties.

Centraal advies

Met de gemeente Nijmegen zijn afspraken gemaakt over de advisering van begroting- en jaarrekeningstukken van de volgende gemeenschappelijke regelingen:

- GGD Gelderland Zuid
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)
- Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN)
- Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN)
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR)

De afdeling stadscontrol van de gemeente Nijmegen adviseert de besturen van de gemeenschappelijke regelingen en de gemeentebesturen. Per gemeente komt een advies ook bij een centrale coördinator. Wij zijn uiteraard vrij om dit advies over te nemen, te wijzigen of te negeren. De bevoegdheid om te beslissen over begroting- en jaarrekeningstukken ligt bij het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling.

Bank Nederlandse gemeenten

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Den Haag
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	Overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang

Openbaar en gemeentelijk belang

BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.

Visie

De primaire doelstelling van de BNG is uitoefening van het bankbedrijf voor overheden.

Missie en strategie hierbij zijn:

- behoud van een substantieel marktaandeel in de Nederlandse (semi)publieke sector;
- behalen van een redelijk rendement voor aandeelhouders;
- behoud van een excellente kredietwaardigheid.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	169	260	178

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	103.116 aandelen (0,19%)	103.116 aandelen (0,19%)
Resultaat		393
Omvang eigen vermogen	448.600	495.300
Omvang vreemd vermogen	1.494.830	1.350.410

Toelichting

Gemeente Berg en Dal heeft 103.116 aandelen van de BNG.

Jaarlijks wordt over de winst 25% dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders.

De BNG verstrekt geen begrotingscijfers. Zij moet zich houden aan de regels van de Autoriteit Financiële Markten. Deze regels houden onder andere in dat er geen koersgevoelige informatie wordt verstrekt.

Opgenomen zijn daarom de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

Gedurende het begrotingsjaar hebben zich geen veranderingen voorgedaan in de belangen van aandeelhouders in BNG Bank.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Bestuurslid
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De vervoersorganisatie heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.

De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de vervoersorganisatie.

Visie

De BVO DRAN is een gemeenschappelijke regeling van de 18 gemeenten in de regio Arnhem en Nijmegen. De BVO DRAN koopt voor de gemeenten het doelgroepenvervoer in (Wmo-, leerlingen-, dagbestedings- en Jeugdwetvervoer) en ziet toe op de uitvoering ervan.

Beleidsvoornemens

De negentien gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen en de provincie Gelderland werken samen aan het regionale doelgroepenvervoer. Doelgroepenvervoer is vervoer voor inwoners die geen of niet altijd gebruik kunnen maken van regulier openbaar vervoer. De samenwerkende gemeenten hebben hiervoor de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen opgericht.

De vervoersorganisatie brengt de belangen van de gemeenten samen op het gebied van aanvullend vervoer. Samen werken de gemeenten aan het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken vervoersysteem. Dit vervoer rijdt per 1 september 2016 onder de naam Avan. Het houdt rekening met de mogelijkheden van de reizigers en hun sociale netwerk. En het bedient ook het buitengebied en de kleine kernen, met optimale aansluiting op het reguliere openbaar vervoer.

In de vervoersorganisatie sturen en beheersen de gemeenten samen de uitvoering en ondersteunende processen voor dit aanvullend openbaar vervoer.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-492	-966	-1.025

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	4,5%	4,5%

Resultaat

Omvang eigen vermogen

Omvang vreemd vermogen

Toelichting

Ontwikkelingen

De BVO DRAN is in september 2016 gestart. Het blijkt dat onze kosten voor het vervoer de afgelopen jaren flink zijn gestegen. Dit heeft te maken met de wijze waarop het vervoer is aanbesteed (kostenverhogende factoren in het bestek) en met een nieuwe verdeling van de kosten over de gemeenten. Die nieuwe verdeling is gekozen omdat de oude verdeling de kosten niet goed toerekende aan de gemeenten. Berg en Dal is een nadeelgemeente en moet veel meer betalen, vooral voor het leerlingenvervoer. Dit leidt ertoe dat we overwegen om (deels) uit de BVO DRAN te stappen, bijvoorbeeld het leerlingenvervoer eruit halen en weer zelf of samen met andere gemeenten gaan inkopen. We gaan dit onderzoeken. Daarnaast bekijkt de BVO DRAN of er op de korte termijn al kostenbesparende maatregelen genomen kunnen worden.

Risico's

De DRAN heeft een bijgestelde begroting 2018 neergelegd. Er komt een overgangsregeling voor de jaren 2017-2020 in verband met aanpassing van de verdeelsleutel. Ook vindt er onderzoek plaats naar de mogelijke besparingen op kosten. In 2018 is hierover door het bestuur reeds een besluit genomen. Voor toename van het aantal ritten schatten we het risico op 10% van de kosten van € 1.044 mln.

Dar N.V.

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Algemene vergadering aandeelhouders
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Verwerking van afval in de regio Nijmegen.

Visie

Samen met andere regiogemeenten is er nu een intensieve samenwerking op het gebied van afvalbeheer. Het is de bedoeling de komende jaren het afvalbeheer verder te verduurzamen en schaalvoordelen te realiseren.

Beleidsvoornemens

De bekende slogan is: "Dar, en 't is weer fris!" Fris is de kernboodschap van de visie, 'Dar houdt de regio fris'. Fris is immers ambitieus en zegt meer dan 'schoon'. Wij vinden die bredere visie noodzakelijk. Fris staat ook voor duurzaam ondernemen. Het staat voor intensieve betrokkenheid van medewerkers, partners en burgers bij alles dat wij doen. Fris betekent dat de regio uitstekende dienstverlening krijgt en dat iedereen begrijpt hoe hij of zij daar een directe rol in speelt. Fris betekent niets minder dan op weg zijn naar de schoonste regio van Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	65	30	30

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	6.234 aandelen (5,67%)	6.234 aandelen (5,67%)
Resultaat		201
Omvang eigen vermogen	14.042	13.094
Omvang vreemd vermogen	11.896	13.186

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017

Ontwikkelingen

Door de bundeling van kennis van de uitvoering en afvalbeleid bij DAR versterken we de regionale afvalsamenwerking. Dit geeft een impuls aan het afvalbeleid. Het wordt eenvoudiger om de ambities en gewenste innovaties rondom duurzaam afvalbeheer te realiseren. Innovatie vraagt immers kennis, kennis vraagt schaalgrootte. Een gezamenlijke aanpak kan, mits goed uitgevoerd, ook op een efficiëntere manier gebeuren. Door de grotere schaal (gemeente Nijmegen zorgt voor een verdubbeling van de schaalgrootte) kunnen meer financiële en kwaliteitsvoordelen behaald worden. Ook zijn er synergievoordelen te behalen bij de inzameling. De inzamelroute hoeft immers niet op te houden bij een gemeentegrens.

Voor sommige afvalstromen is er echter eerst wel een zekere harmonisatie nodig in de inzamelmethodiek. Zo is een synergievoordeel behaald bij een regionale infrastructuur van milieustraten. Als aandeelhouder is de gemeente verbonden aan één partij. Dit geeft meer stabiliteit in de begroting en in de communicatie naar de burger. Een nadeel van het aansluiten bij een regionaal afvalbedrijf is een verlies van marktwerking. De regiogemeenten hebben vooraf daarom de eis van marktconforme tarieven neergelegd. De marktconformiteit is gewaarborgd door van DAR een hybride organisatie te maken die met een bepaalde basis aan capaciteit en know how de inzamelactiviteiten rond restafval, gft, plastic+ en papier indien mogelijk aan de markt overlaat. Jaarlijks verantwoordt Dar de mate waarin de activiteiten aan de markt worden overgelaten. Dit betekent dat gemeenten de zekerheid hebben dat bij een imperfecte markt de tarieven niet onverwacht zullen stijgen. DAR functioneert immers als tariefplafond. Aan de onderkant kunnen gemeenten binnen de toekomstige DAR wel profiteren van de (incidentele) marktvoordelen zolang deze wel functioneert. Het inzetten van DAR als gezamenlijk regiebedrijf c.q. hybride organisatie geeft regiogemeenten een gezamenlijk instrument in handen om de regionale afvalsamenwerking te intensiveren. Daarmee worden op een meer gestructureerde manier synergie- en efficiencyvoordelen gerealiseerd. Hierbij wordt ook gedacht aan voordelen op andere gebieden zoals sociale werkgelegenheid. Inmiddels voert DAR ook IBOR (Integraal Beheer Openbare Ruimte) -taken uit; in combinatie met inzet van medewerkers van het Werkbedrijf.

Risico's

Dar wordt hoofdzakelijk gefinancierd via langlopende leningen met de gemeente Nijmegen en de gemeenten geven voorschotten gedurende het jaar. Bij eventuele kortlopende tekorten heeft Dar een kredietfaciliteit bij de ING bank.

De realisatie van een gepland regionaal textielsorteerbedrijf gaat niet door. De sterk schommelende marktontwikkelingen in de textielmarkt maken de ontwikkeling van een dergelijke onderneming een te risicovolle onderneming.

Euregio (Rhein-Waal)

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Kleve
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Euregioraad
Deelnemers	Duitse en Nederlandse gemeenten, regionale overheden

Openbaar en gemeentelijk belang

Stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking in het Nederlands-Duits grensgebied.

Visie

De Euregio Rijn-Waal geldt als pleitbezorger voor de gehele grensregio. Wij zetten ons bij Nederlandse, Duitse en Europese instellingen en organen in voor de belangen van de grensregio, om de grensoverschrijdende toegankelijkheid duurzaam te verbeteren. De belangenbehartiging vindt plaats op alle maatschappelijk relevante gebieden, van economie en infrastructuur tot onderwijs en cultuur.

Daarnaast biedt de Euregio Rijn-Waal ook een platform voor diverse doelgroepen in de regio. Enkele voorbeelden zijn het Euregio Forum voor Grensoverschrijdende Gezondheidszorg en de Ronde Tafel Openbare Orde en Veiligheid. Ook faciliteert de Euregio Rijn-Waal desgewenst grensoverschrijdende ad-hoc werkgroepen rondom diverse actuele thema's.

Beleidsvoornemens

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam, waarbij circa 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking te verbeteren en te intensiveren. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten.

De Euregio Rijn-Waal wil zich nog duidelijker positioneren en onderscheiden als expert op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking. De Euregio Rijn-Waal is vertegenwoordigd in vele netwerken aan beide zijden van de grens en heeft veel expertise in huis om grensoverschrijdende vragen te kunnen beantwoorden. De Euregio Rijn-Waal is niet alleen expert op het gebied van het Europese subsidieprogramma's als INTERREG en Eures, maar is ook het aanspreekpunt voor haar inwoners als het gaat om grensoverschrijdend wonen en werken. De Euregio Rijn-Waal faciliteert actief de netwerken op het gebied van onder andere intergemeentelijke samenwerking, gezondheidszorg en openbare orde en veiligheid. Met haar brede kennis wil de Euregio Rijn-Waal haar leden en stakeholders motiveren grensoverschrijdend actief te worden.

Meer beleidsvoornemens zijn te vinden in de Strategische Agenda 2020 Euregio.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-8	-8	-8

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	Niet bekend	Niet bekend
Resultaat		1.314
Omvang eigen vermogen	1.315	1.406
Omvang vreemd vermogen	2.391	2.453

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De versterking van grensoverschrijdende samenwerking geldt voor vele beleidsterreinen zoals economische ontwikkeling, onderwijs en arbeidsmarkt, cultuur en sport, toerisme en recreatie, milieubescherming en afvalverwerking, natuurbehoud en landschapsbeheer en sociale zaken.

Risico's

Risico's van enige omvang zijn niet te verwachten. De Euregio heeft een stabiele en solide financiële positie.

Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

Na de opheffing van de Stadsregio Arnhem – Nijmegen is in de regio Arnhem-Nijmegen de wens blijven bestaan om op een aantal gebieden samen te blijven werken. Dit zijn de gebieden economie, wonen, mobiliteit en duurzaamheid. Deze samenwerking is geregeld in een lichte vorm van een gemeenschappelijke regeling: het Gemeenschappelijk Orgaan (GO). Het GO richt zich op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de Arnhem Nijmegen City Region, in zowel nationaal als internationaal perspectief. Het doel van het GO is om op de gebieden economie, mobiliteit, wonen en duurzaamheid het beleid onderling en met de provincie af te stemmen. Het GO bestaat uit een Bestuurlijk Overleg (hier nemen over het algemeen de burgemeesters in plaats). Onder dit Bestuurlijk Overleg hangen 4 regionale portefeuillehoudersoverleggen: economie, wonen, duurzaamheid en mobiliteit.

Visie

De Regio Arnhem Nijmegen is een regionaal samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten gericht op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de regio Arnhem Nijmegen, in nationaal en internationaal perspectief. De Regio Arnhem Nijmegen is een platform van overleg en afstemming, gericht op de thema's Duurzaamheid, Economie, Wonen en Mobiliteit.

Beleidsvoornemens

De Stadsregio Arnhem Nijmegen als WGR+ regio is geliquideerd en functioneert niet meer als regionaal samenwerkingsverband. De gemeenten hechten nog wel waarde aan een vorm van regionale samenwerking op de terreinen Economie, Mobiliteit, Wonen en Duurzaamheid. Voor deze samenwerking is het Gemeenschappelijk Orgaan opgericht. Deze samenwerking moet leiden tot een structureel betere positie van de regio in (inter)nationaal perspectief. Ook moet het leiden tot een intensieve samenwerking met ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en de overheid: de Triple Helix.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-51	-51	-68

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	4,47%	4,47%
Resultaat		0
Omvang eigen vermogen	0	0
Omvang vreemd vermogen	0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in de uitgaven van het gemeenschappelijk orgaan. De bijdrage per inwoner is € 1,88.

Ontwikkelingen

De ambitie is om te werken aan een steviger profiel van de regio.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Gemeentelijke GezondheidsDienst

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	lid algemeen bestuur
Deelnemers	18 gemeenten

Openbaar en gemeentelijk belang

De GGD voert de wettelijke taken uit de Wet Publieke Gezondheid en Jeugdwet uit. Daarnaast voert de GGD-Gelderland Zuid ook andere taken uit bijvoorbeeld op het gebied van maatschappelijke opvang en jeugd.

Visie

De kracht en kennis van de GGD ligt in het vormgeven van collectieve en individuele preventie, signalering en behandeling. Zo werkt het team Gezonde wijk van de GGD samen met gemeenten aan het verbeteren van de gezondheid van mensen in de gemeenten en wijken in onze regio. De ambitie is om sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen en de zelfredzaamheid van burgers te vergroten. Dit doen we door te stimuleren dat de gezonde keuze ook de makkelijkere keuze wordt.

Beleidsvoornemens

- In 2019 starten we met het opstellen van een nieuwe meerjarenstrategie 2020-2023.
- GGD voert een radarfunctie in voor de gewijzigde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling die in gaat vanaf 2019.
- Er is een bezuinigingstaakstelling i.v.m. HR21 (functiewaarderingsstelsel) oplopend tot € 556.000 in 2021.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-1.307	-1.307	-1.543

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	5,85%	5,85%
Resultaat		-1.254
Omvang eigen vermogen	912	786
Omvang vreemd vermogen	5.463	4.280

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De GGD heeft eind 2015 de meerjarenstrategie 2016-2019 vastgesteld. Dit heeft geleid tot een zevental verbindende en vernieuwende producten:

1. Goed begin;
2. Gezond ouder worden;
3. Welbevinden op school;
4. Vluchtelingen;
5. infectiepreventie/ antibioticaresistentie;
6. Integrale advisering gezonde leefomgeving;
7. Personen met verward gedrag;

Door deze producten is de GGD integraler gaan werken en is de samenwerking met de netwerkpartners versterkt. Ook zijn er nieuwe netwerkingsverbanden ontstaan door de nieuwe taken Wmo en jeugdhulp en de kanteling en de wijkgerichte werkwijze met lokale netwerken/sociale teams. De GGD wil met zijn dienstverlening aansluiten bij de veranderende samenleving en de (nieuwe) taken van gemeenten. Om dit mogelijk te maken, investeren en innoveren zij intern en samen met hun ketenpartners op de volgende terreinen:

1. Partner op het gebied van een gezonde jeugd
2. Het organiseren van preventie in het sociaal domein
3. Samenwerken aan sociale veiligheid
4. Betrouwbare bijdrage aan een veilige en gezonde leefomgeving

Per 1 januari 2019 geldt de gewijzigde wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Organisaties zijn vanaf dat moment verplicht een afwegingskader op te stellen. Het afwegingskader wordt opgesteld door beroepsorganisaties in overleg met Veilig Thuis. Van Veilig Thuis wordt een actieve rol verwacht in ondersteuning en verbinding met andere beroepsvelden, het aantal meldingen en adviezen zal toenemen alsmede het aantal zaken dat op de radar komt en waarbij Veilig Thuis moet blijven monitoren.

Risico's

In de begroting 2019 GGD is rekening gehouden met de extra taken voor veilig thuis vanaf 2019. Het AB heeft besloten om slechts het extra rijksbudget hiervoor in te zetten. We lopen het risico dat deze rijksmiddelen niet toereikend zijn. Dit risico schatten we in op 10%.

Grenzland Draisine GMBH

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Kranenburg(Duitsland)
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid toezichtsraad
Deelnemers	Kleve, Kranenburg en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Toeristische exploitatie van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve

Visie

Het exploiteren van het spoortracé Groesbeek-Kranenburg-Kleve.

Beleidsvoornemens

Mede in het kader van het project "Zorgeloos op Vakantie" en de ambitie een toegankelijke regio te zijn, zijn in 2019 enkele familie-draisinen geschikt gemaakt voor rolstoelgebruikers. De drie Draisinestations in Groesbeek, Kranenburg en Kleef krijgen een rolstoeloprit. Daarnaast geeft de Grenzland Draisine GmbH in 2018 meer aandacht aan promotie in Nederland.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	0	0	0

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	33,33%	33,33%
Resultaat		2
Omvang eigen vermogen	25	28
Omvang vreemd vermogen	64	64

Toelichting

Door de gemeente Berg en Dal is in totaal € 40.000 ingelegd. Bij de oprichting € 10.000 en in 2015 een eenmalige exploitatiebijdrage van € 30.000.
Het financieel resultaat en de omvang van het eigen vermogen is gebaseerd op het jaar 2017.

Ontwikkelingen

Risico's

Geen gegevens bekend.

Instituut Bijzonder Onderzoek

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Wijchen
Verantwoordelijke portefeuille	I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Wijchen, Beuningen, Heumen en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Opsporing van oneigenlijk gebruik van uitkeringsgelden.

Visie

Behartiging van de gemeenschappelijke belangen op het gebied van de naleving van sociale zekerheidswetgeving. Dit betreft de naleving van de onderhoudsplicht en terugvordering van teveel ontvangen uitkering door (voormalige) uitkeringsgerechtigden, onderhoudsplichtigen en partners van (voormalig) uitkeringsgerechtigden. Een onderzoek tot bijzondere controle op de naleving vindt plaats na een daartoe strekkende opdracht van de deelnemende gemeente aan het Instituut Bijzonder Onderzoek. Het IBO wordt in stand gehouden door de gemeenschappelijke Regeling tussen de gemeente Berg en Dal, Beuningen, Heumen en Wijchen. De gemeente Wijchen fungeert als centrumgemeente.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-59	-79	-71

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	29,54%	29,54%
Resultaat		0
Omvang eigen vermogen	5	2
Omvang vreemd vermogen	164	179

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen bij in het begrotingstekort.

De bijdrage wordt berekend op basis van het aantal inwoners per 1 januari van het betreffende jaar en het aantal afgewikkelde opdrachten.

Het IBO brengt éénmaal per jaar een voorschot in rekening bij de deelnemende gemeenten. Het IBO kan hierdoor aan haar betalingsverplichtingen voldoen. Als er onvoldoende geld mocht zijn, schiet de gemeente Wijchen voor.

Ontwikkelingen

Handhaven in de sociale zekerheid is een van de voornaamste doelen van het huidige kabinet.

Centraal staan een steviger aanpak van fraude in de sociale zekerheid, het betrappen van fraudeurs en het aanpakken van uitbuiting van werknemers. Per 1 januari 2013 is de wetgeving rondom handhaving fors aangescherpt. Dit resulteert in een hardere aanpak van (sociale zekerheid) fraude met daarbij behorende hogere straffen. De straffen bestaan uit een forse boete bij het schenden van de plicht om informatie te verstrekken (een boete die in verhouding staat tot de benadeling of het financiële voordeel) en bij herhaalde fraude gedurende enkele maanden geen uitkering.

Risico's

Door verdeling van het nadelig saldo over de deelnemende gemeenten heeft de gemeenschappelijke regeling geen behoefte aan extra reserves. Voor de gemeente vormt dit wel een risico.

Leisurelands

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde aandeelhoudersvergadering
Deelnemers	22 Gemeenten en een gemeenschappelijke regeling met recreatiegebieden in Gelderland en Noord Limburg.

Openbaar en gemeentelijk belang

Het in stand houden, optimaliseren en laagdrempelig toegankelijk houden van openbare recreatieplassen.

Visie

Leisurelands heeft de ambitie om in een sterk veranderende wereld en markt verder uit te groeien tot een nog slagvaardiger en toonaangevender recreatiebedrijf. Dat vraagt om een bij de tijd passend aanbod dat afgestemd is op de wensen en eisen van gasten (bezoekers, organisaties) en de op de gebieden gevestigde leisure ondernemers. Daartoe zal het productaanbod kwalitatief en kwantitatief verder worden verbreed en uitgebreid.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	0	0	0

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	3.098 aandelen (1,57%)	3.098 aandelen (1,57%)
Resultaat		1.277
Omvang eigen vermogen	56.279	57.556
Omvang vreemd vermogen	20.195	21.679

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.
De gemeente Berg en Dal verstrekt geen subsidie aan deze verbonden partij en Leisurelands keert geen dividend uit.

Ontwikkelingen

De kans op maatschappelijk rendement kan worden vergroot als de recreatieplassen van Leisurelands door meer inwoners worden bezocht. Ondermeer door het laagdrempelig houden van deze recreatievoorzieningen. Bij het Wylermeer staat dit onder druk door de terugkerende algenproblematiek.

Risico's

Geen gegevens bekend

Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Dagelijks Bestuur & Algemeen Bestuur
Deelnemers	10 gemeenten in de regio Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

De MARN is een samenwerking tussen een tiental gemeenten in de regio Nijmegen. Deze samenwerking richt zich op het brede terrein van milieu.
Door de regionalisering van de Dar en de komst van de Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN) is het (regionale) belang van MARN op het gebied van projecten voor afval en milieu afgenomen.
MARN heeft als gemeenschappelijke regeling nog wel een belangrijke rol om met de regiogemeenten onze belangen in de ARN te behartigen.

Visie

De Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen, afgekort MARN, is een samenwerkingsverband van tien gemeenten in de regio Nijmegen. De MARN ondersteunt de deelnemende gemeenten bij de bescherming van het milieu op de onderwerpen afval, bodem, externe veiligheid, klimaat en energie.

Beleidsvoornemens

MARN heeft zelfstandig geen beleidsvoornemens. In ieder geval wordt uitvoering gegeven aan het aandeelhouderschap van ARN BV. Daarnaast wordt naar wens samenwerking tussen de regiogemeenten gefaciliteerd op de verschillende beleidsterreinen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	52	48	52

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	10,33%	10,33%
Resultaat		11.007
Omvang eigen vermogen	517	11.073
Omvang vreemd vermogen	2.000	2.000

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De gemeente Berg en Dal maakt samen met 7 regiogemeenten deel uit van de gemeenschappelijke regeling MARN. De MARN is medeaandeelhouder van de afvalenergiecentrale ARN BV te Weurt. Daar wordt het huishoudelijke restafval uit de regio verbrand. Dit levert stroom en warmte op. Ook wordt het huishoudelijk GFT afval bij ARN vergist en gecomposteerd, dit levert biogas, CO2 en compost op.

Naast aandeelhouder is de MARN ook klant van ARN B.V. en heeft in die zin een "afval-aanleveringsovereenkomst" met ARN. In 2015 is door MARN besloten deze overeenkomst met 5 jaar te verlengen, waarbij afgesproken is dat de in 2010 bedongen korting van 25,71% op het verwerkingstarief wordt voortgezet én aanvullend vanaf 2021 een korting van 6% op het tarief zal worden toegepast.

Bovendien is de ARN gevraagd meer inzicht te geven in onder andere de tariefopbouw. De geboden korting beschouwen we dan ook als een minimum en de discussie over het tarief zullen we blijven voeren.

Als afvalverwerker is ARN bezig met de ontwikkeling van een milieuvriendelijke verwerkingsmethode van incontinentiemateriaal.

Met de komst van Dar en ODRN is de personele capaciteit van de gemeenschappelijke regeling gereduceerd, de organisatie is omgebouwd naar een netwerkorganisatie waarbij de deelnemers in onderling overleg capaciteit leveren. De secretariële en administratieve taken zijn uitbesteed aan Dar.

Risico's

De risico's van de MARN zijn beperkt. Het Algemeen Bestuur heeft in de notitie Weerstandsvermogen bepaald dat voor de afdekking van de risico's de begrotingspost Onvoorzien voldoende is. Daarnaast is MARN aandeelhouder in ARN B.V.. Zij heeft één lening (in verband met grondverkoop) en geen garanties meer uitstaan naar ARN B.V.. De lening is afgedekt met een eerste recht van hypotheek. Tevens heeft MARN met ARN B.V. een vast tarief met indexering voor het door de deelnemers in de MARN aangeleverde afval. Het risico dat MARN loopt bedraagt ten hoogste de waarde van de aandelen die MARN heeft in ARN B.V.. Deze zijn gewaardeerd op verkrijgingsprijs en wel voor een waarde van € 1.701.675. Verder wordt verwezen naar de paragraaf verbonden partijen.

Door het Algemeen Bestuur is in juni 2014 besloten dat de MARN geen weerstandsvermogen dient aan te houden anders dan de € 10.000 Post onvoorzien uit de begroting.

Indien de Algemene reserve onvoldoende is om in een bepaald jaar tekorten op te vangen, die voortvloeien uit de rekening en er geen andere dekking kan worden gevonden, wordt het bepaalde in de tekst van de gemeenschappelijke regeling MARN artikel 28 van toepassing. Daarin is bepaald dat de gemeenten naar rato van het inwonertal dienen bij te dragen in tekorten van de MARN.

In onze begroting houden we rekening met € 0.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren/I.v.d.Scheur
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Dagelijks Bestuur/ Lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Mook en Middelaar, Wijchen, Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

De MGR heeft twee modules, het Werkbedrijf en IRvN. De gemeente Berg en Dal is deelnemer in beide modules. Het Werkbedrijf voert voor de regiogemeenten de wettelijke re-integratie taken uit op grond van de Participatiewet. Daarnaast voert ze de wettelijke taken uit op grond van de Wet sociale werkvoorziening. De module IRvN voert een aantal ICT-taken uit voor de regiogemeenten.

Visie

In het koersdocument "In een goede relatie geef je elkaar de ruimte" staat een aantal principes gedefinieerd voor regionale samenwerking. Principes die tot stand zijn gekomen na een traject van ruim 2 jaar met raden en colleges:

1. Samenwerking haalt het maximale uit de uitvoering.
2. Samenwerking laat beleid een lokale aangelegenheid.
3. Samenwerking levert geen bestuurlijke drukte op.
4. Samenwerking gaat uit van ontkokering en integraliteit.

Het werkbedrijf en ICT Rijk van Nijmegen staan als modules van de MGR voor de uitdaging vorm te geven aan de eerste twee principes. Het is aan de MGR om invulling te geven aan de laatste twee principes. Dit wordt onder meer gedaan door de platformfunctie, waarmee gesprekken op het niveau van het Rijk van Nijmegen over thema's die meerdere gemeenten aangaan gefaciliteerd kunnen worden. Ook de overige ondersteuning van het bestuur, breder dan alleen voor wat betreft de invulling van de platformfunctie, val onder dit kopje. Hiermee is er aansluiting bij de praktijk, waarin dit ook geen gescheiden taken en werkzaamheden betreft.

Beleidsvoornemens

Met betrekking tot het Werkbedrijf zijn de voornemens:

- Meer arbeidsgehandicapten aan de slag.
- Dienstverlening aan statushouders.
- Invullen wettelijke verplichting beschut Werk Participatiewet.
- Verbeteren samenspel met afdelingen Inkomen.
- De positieve lijn van een stijgende toegevoegde waarde per SW-medewerker wordt doorgezet.
- Verder bouwen aan de keten van loonvormende arbeid.
- Kandidaten die zich ontwikkelen in de niet-loonvormende keten, de stap naar de loonvormende keten te laten zetten. Iemand die door bepaalde omstandigheden niet meer in staat is tot loonvormende arbeid, toe te leiden naar de lokale situatie voor een niet-loonvormende activiteit.

Met betrekking tot de platformfunctie zijn de voornemens:

- Evaluatie van de platformfunctie van de MGR;
- Aanknopingspunten uit de evaluatie benoemen en uitvoeren om op andere wijze de platformfunctie uit te gaan voeren;
- Het thema demografie verdiepen met het oog op regionale samenwerking;
- In samenwerking met de Agendacommissie twee regionale (raads)bijeenkomsten organiseren;
- Verbeteren van de website, zodat de openbare vergaderingen en stukken toegankelijk zijn.

Voor nadere informatie: zie [MGR Regio Rijk van Nijmegen Begroting 2019-2022 en bijstelling 2018](#)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-7.058	-7.117	-7.184

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	10,96%	10,96%
Resultaat		-164
Omvang eigen vermogen	4.433	6.468
Omvang vreemd vermogen	19.409	10.377

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers van laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

Risico's

De risico's van het werkbedrijf zijn gekwantificeerd in de begroting van het werkbedrijf. Aangezien het werkbedrijf geen algemene reserve mag aanhouden, moet elke gemeente haar risicodeel in de begroting opnemen. De verwachtingswaarde van de risico's bedraagt € 5,745 mln. en het risico op € 2.850 mln. Ons aandeel bedraagt daarin ongeveer 10%.

Munitax Gemeentelijk belastingkantoor

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Beuningen
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	Beuningen, Heumen, Wijchen, Druten en Berg en Dal

Openbaar en gemeentelijk belang

Munitax is de uitvoeringsorganisatie van vijf regiogemeenten op het gebied van belastingen. Deze organisatie is ondergebracht bij de centrumgemeente Beuningen, op basis van de wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De taken van Munitax zijn vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling en bestaan uit:

- de heffing en invordering van belastingen;
- de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ);
- het administreren van de relevante vastgoedgegevens;
- het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en aan derden.

Visie

Munitax staat voor kwaliteit en efficiënt werken. Dit merken de deelnemende gemeenten en hun inwoners. We zijn continu bezig met het optimaliseren van onze dienstverlening. Verbetering van (interne) processen, digitalisering en het uitbreiden en delen van onze kennis zijn daarbij essentieel. We zijn transparant naar de inwoners, bedrijven en deelnemende gemeenten. Informeel contact is daarbij erg belangrijk voor ons. Daarom moedigen we persoonlijk, telefonisch contact aan. Want een eenvoudig telefoontje met een van onze specialisten kan veel verhelderen.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-584	-559	-599

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	25,23%	25,23%
Resultaat		0
Omvang eigen vermogen	0	0
Omvang vreemd vermogen	0	0

Toelichting

De deelnemende gemeenten dragen ieder voor hun aandeel bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.

Ontwikkelingen

Risico's

Geen gegevens bekend.

Omgevingsdienst Rijk van Nijmegen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	N.Verheul
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid algemeen bestuur/Lid dagelijks bestuur
Deelnemers	Beuningen, Druten, Heumen, Nijmegen, Wijchen, Berg en Dal en provincie Gelderland

Openbaar en gemeentelijk belang

De ODRN behartigt de belangen van de deelnemers op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht.

Het doel van de vorming van de ODRN is het bereiken van een hogere kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en door bundeling van deze taken de efficiency te verbeteren.

Alle deelnemende gemeenten hebben hun milieutaken ingebracht (verplichting vanuit het Rijk). De gemeente Berg en Dal, gemeente Nijmegen en de provincie Gelderland hebben ook de uitvoering van de bouwtaken (Wabo-breed) ingebracht.

Visie

De opgedragen taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving zodanig uitvoeren dat deze dienstbaar zijn aan veilige fysieke leefomgeving. Hierbij vindt de uitvoering plaats op kwalitatief goed niveau, efficiënt en met het oog voor de klant. Extra aandacht wordt hierbij gegeven aan de risicovolle (bedrijfs)activiteiten in het kader van het toezicht op risicobedrijven en de vergunningverlening bij complexe bedrijven.

Beleidsvoornemens

Bij uitvoering van de taken gelden, naast wettelijke voorschriften, de beleids -en/of toetsingskaders die worden ingebracht door de partners. Steeds zal worden beoordeeld in hoeverre er verschillen zitten in deze beleidskaders van de partners en zullen voorstellen gedaan worden hoe met deze verschillen om te gaan.

Er loopt een discussie over de cultuurverandering bij de ODRN naar de 'Ja, mits' houding. Deze verandering sluit ook aan bij de transitie die de komende Omgevingswet van ons vraagt.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-1.796	-1.630	-1.588

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	13,87%	13,87%
Resultaat		730
Omvang eigen vermogen	738	1.405
Omvang vreemd vermogen	3.252	919

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De lokale zichtbaarheid verder uitbreiden, bijvoorbeeld door middel van het Lokale Omgevings Loket en het Omgevingsloket online.

De investering in het management informatiesysteem (WRS) van de laatste jaren betaalt zich uit. Het permanente zicht op de stand binnen het primaire proces maakt dat de ODRN levert wat afgesproken is. Daarmee presenteert het zich als een betrouwbare partner naar de opdrachtgever. Het wetsvoorstel omtrent private kwaliteitsborging en de Omgevingswet (geplande gefaseerde invoering vanaf 2019) zullen effect hebben op de uitvoering van de VTH-taken door de ODRN.

Risico's

Het totaal van de risico's van de ODRN bedraagt € 803.000. De ODRN rekent vervolgens met een dempingsfactor van 0,6 omdat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. $0,6 \times € 803.000 = € 482.000$. Het weerstandsvermogen van de ODRN bedraagt € 675.000. Dit is ruim voldoende om de risico's op te vangen. In onze begroting houden we rekening met € 0.

Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen

Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Elst
Verantwoordelijke portefeuille	S. Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde gemeente
Deelnemers	18 gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen

Openbaar en gemeentelijk belang

Het vergroten van het toeristisch marktaandeel van de Regio Arnhem Nijmegen.

Visie

De vrijetijdseconomie vormt een belangrijk onderdeel van de economie in de regio Arnhem Nijmegen. Het streven naar economische groei binnen recreatie en toerisme zorgt voor meer bestedingen en werkgelegenheid. Hierdoor ontstaat een kwalitatief goed verblijfsklimaat. Een klimaat dat uitnodigt om te bezoeken, in te wonen en in te werken. RBT KAN heeft de ambitie een belangrijke partner te zijn in deze regionale ontwikkelingen.

Beleidsvoornemens

De missie van RBT KAN is het in gang zetten en beschikbaar stellen van een collectieve marketingaanpak die ingezet kan worden om duurzame groei te realiseren in de vrijetijdseconomie van de regio Arnhem Nijmegen. Daarvoor werkt RBT KAN intensief samen met een grote hoeveelheid aan partners binnen en buiten de regio. We intensiveren in 2019 de samenwerking met de provincie. Hun recente koersnotitie biedt daartoe kansen.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-46	-46	-46

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	Niet bekend	Niet bekend

Resultaat

Omvang eigen vermogen

Omvang vreemd vermogen

Toelichting

De gemeentelijke bijdrage is bepaald op basis van het aantal inwoners.
De bijdrage per inwoner bedraagt € 1,34.

Ontwikkelingen

Samen met het Veluws Bureau voor Toerisme (VBT) heeft RBT/KAN Regiomarketing Gelderland opgericht voor de toeristische marketing van beide regio's.
In september 2016 is de strategische marketingvisie 2017-2020 gepresenteerd.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Veiligheidsregio Gelderland Zuid

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Nijmegen
Verantwoordelijke portefeuille	M. Slinkman
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Lid Algemeen bestuur
Deelnemers	Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Geldermalsen, Heumen, Lingewaal, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.

Openbaar en gemeentelijk belang

De VRGZ behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid.

Visie

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid opereert in een samenleving die zich kenmerkt door snelle technologische en infrastructurele ontwikkelingen, een toenemende invloed van de media, individualisering, economische en demografische veranderingen en groter wordende veiligheidsrisico's. De veiligheidsregio signaleert deze maatschappelijke ontwikkelingen, speelt hier alert en proactief op in en stemt haar beleid en taakuitvoering hierop af.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zorgt voor een snelle en goede geneeskundige hulpverlening en brandweerbijstand aan de inwoners van de regio.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is leidend op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Zij neemt initiatief en zorgt voor coördinatie tussen gemeenten en alle betrokken organisaties op dit gebied. Zij levert meerwaarde door kwalitatief goede producten, bindend vermogen, betrouwbaarheid en een open communicatie.

Door opleiding, oefening en training, maar ook door het vergroten van het lerend vermogen en professionalisering van de informatievoorziening, zorgt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid voor een optimale voorbereiding op grootschalige incidenten, rampen en crises.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid is een expert in het inschatten van veiligheidsrisico's en het voorkomen van onveilige situaties. Deze rol vervult zij via een krachtig netwerk, een proactieve en alerte houding en gevraagde en ongevroegde adviezen van hoogwaardig niveau.

Een focus op vernieuwen, verbeteren en professionele ontwikkeling maakt de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid tot een vanzelfsprekende en leidende partner in veiligheid.

Beleidsvoornemens

Overkoepelend voor alle ambities voor de komende vier jaar is het begrip 'integraliteit': het vinden van samenhang en bundelen van krachten binnen en buiten de organisatie

Het beleidsplan is opgebouwd volgens een aantal regionale en landelijke ontwikkelingen die zijn geclusterd tot vier thema's: informatiemanagement, communicatie, risicogerichtheid en zelfredzaamheid en burgerparticipatie.

Tevens richt het beleidsplan de aandacht op de belangrijkste risico's in Gelderland-Zuid die zijn genoemd in het regionaal risicoprofiel. Deze zijn in het beleidsplan weggezet als jaarthema's. Doel van een jaarthema is om een belangrijk risico in de volle breedte te bekijken en te onderzoeken.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	-1.974	-2.132	-2.145

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	5,75%	5,75%
Resultaat		-1.379
Omvang eigen vermogen	5.732	4.030
Omvang vreemd vermogen	75.301	66.214

Toelichting

Opgenomen zijn de cijfers uit het laatst bekende verantwoordingsjaar 2017.

Ontwikkelingen

De programmabegroting 2017 van de VRGZ is opgesteld volgens de indeling van het Regionaal Beleidsplan 2016-2019. In dit plan zijn de bestuurlijke ambities voor de komende jaren verwoord. Eens in de 4 jaar stelt de Veiligheidsregio zo'n regionaal beleidsplan vast, met betrokkenheid van alle relevante partners. In 2019 zal worden gewerkt aan de totstandkoming van het Regionaal Beleidsplan 2020-2023.

Risico's

Over 2017 heeft VRGZ een negatieve exploitatieresultaat dat ten laste moet komen van de algemene reserve van VRGZ, waardoor de algemene reserve fors onder de bestuurlijk afgesproken normwaarde (5% van de omzet) komt te liggen. Hierdoor is de algemene reserve C&R (Crisisbeheersing en Rampenplan) nu ook onvoldoende op peil om daarmee de gewogen risico's volledig af te dekken. In het uiterste geval staan gemeenten garant voor het restant. Voor ons betekent dit theoretisch een risico van maximaal € 122.962.

Vitens NV

Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Vestigingsplaats	Arnhem
Verantwoordelijke portefeuille	S.Fleuren
Functie(s) betrokken bestuurder(s)	Afgevaardigde in Algemene Vergadering van Aandeelhouders
Deelnemers	Gemeenten en provincies in het verzorgingsgebied van Vitens

Openbaar en gemeentelijk belang

Het voorzien in schoon en veilig drinkwater.

Visie

Vitens wil water voor mensen laten werken.

Door te zorgen voor een voortreffelijke dienstverlening, handige producten en diensten en betrouwbare informatieverstrekking. Daarom zoekt Vitens voortdurend naar verbeteringen. Waar iedereen zijn voordeel mee kan doen. De klant, het milieu, de economie en de maatschappij. Daarom gaat Vitens de dialoog aan over de rol van drinkwater, over thema's als duurzaamheid en innovatie, zowel nationaal als internationaal.

Waardevol water voor nu en in de toekomst. Dat is hun missie.

Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich ook actief in om onze kostbare drinkwaterbronnen te beschermen.

Beleidsvoornemens

Bedragen x € 1.000			
	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Jaarlijkse bijdrage Berg en Dal	44	32	32

	Begin boekjaar	Eind boekjaar
Aandeel belang (%)	13.352 gewone aandelen (0,23%)	13.352 gewone aandelen (0,23%)
Resultaat		64.000
Omvang eigen vermogen	489.100	533.700
Omvang vreemd vermogen	1.249.200	1.194.399

Toelichting

Financieel resultaat en omvang eigen- en vreemd vermogen op basis van jaarverantwoording 2017.

Ontwikkelingen

Vitens wil vooruitlopen op de volgende ontwikkelingen:

- toenemende mate transparantie en verantwoording richting burgers en gemeenten;
- zichtbaar maken hoe de kwaliteit van drinkwater hoog wordt gehouden;
- uitspraak doen in het debat over bescherming waterbronnen;
- leveren van hoge flexibiliteit en service;
- meer online-dienstverlening.

Risico's

Geen gegevens bekend.

Grondbeleid

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt in artikel 9.2 aangegeven dat de paragraaf grondbeleid een verplicht onderdeel vormt van de begroting. De verplichte paragraaf grondbeleid moet ten minste ingaan op (artikel 16 van het BBV):

1. Een visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
2. Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
3. Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
4. Een onderbouwing van de geraamde winstneming;
5. De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Visie op en wijze van het grondbeleid

De Wet op de ruimtelijke ordening verplicht de gemeente om haar ruimtelijk beleid vast te leggen in een structuurvisie. Ondanks de herindeling per 1 januari 2015 blijven de visies ten aanzien van de kernen geldig. In 2019 zal dan ook geen nieuwe gemeentelijke structuurvisie opgesteld worden. In onderstaande tabel volgt een korte toelichting op de ruimtelijke visie voor de drie voormalige gemeenten.

Visie	Toelichting
Millingen aan de Rijn	Op 29 januari 2013 heeft de gemeenteraad van Millingen aan de Rijn de Structuurvisie Millingen aan de Rijn 2025 "Millingen is het Waard" vastgesteld. In de structuurvisie legt de gemeente de hoofdlijnen vast van het ruimtelijk beleid tot 2025, evenals de manier waarop dit bereikt kan worden. Aan de structuurvisie is een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Door de gemeenteraad is, in aanvulling op de structuurvisie, een strategische visie vastgesteld. De strategische visie bestaat uit 10 punten die de bevolking het meest belangrijk vindt voor de toekomst van Millingen a/d Rijn.
Ubbergen	Op 6 oktober 2011 heeft de gemeenteraad van Ubbergen de structuurvisie "Buitengewoon Ubbergen 2020" vastgesteld. De structuurvisie geeft het ruimtelijk beleid voor een periode van 10 jaar weer.
Groesbeek	Op 21 juni 2012 heeft de gemeenteraad van Groesbeek de Strategische Visie Groesbeek 2025 vastgesteld. Hiermee schetst de gemeente de koers van de gemeente richting het jaar 2025. Deze koers is integraal, gemeentebreed en vraagt om een nadere ruimtelijke concretisering in de vorm van een structuurvisie. Op 27 juni 2013 heeft de gemeenteraad van Groesbeek dan ook de Structuurvisie Groesbeek 2025 vastgesteld. Met deze structuurvisie schetst het gemeentebestuur de strategie en kaders op hoofdlijnen voor de ruimtelijke ontwikkeling van Groesbeek. De structuurvisie zelf volgt in haar opbouw de pijlers uit de strategische visie.

Nota grondbeleid

Het gemeentelijk grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken op het terrein van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, recreatie en natuur. Het grondbeleid is geen doel op zich, maar dienstbaar aan de hiervoor benoemde beleidsvelden. De wijze waarop deze doelstellingen kunnen worden bereikt, is vastgelegd in de Nota grondbeleid.

Het grondbeleid van de gemeente Berg en Dal is verantwoord in de Nota grondbeleid gemeente Berg en Dal 2017, die op 13 juli 2017 is vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin geeft de raad de kaders aan waarbinnen het college en de ambtelijke organisatie het grondbeleid kunnen uitvoeren.

In de nota kiest de raad voor een overwegend faciliterend beleid. De redenen hiervoor zijn het risico, de beperkte grondpositie en het ontbreken van middelen. Hierdoor komen grondverwerving en zelfstandige gronduitgifte niet vaak voor.

Visie in relatie tot de begroting – Programma 3 Onze gemeente

Het grondbeleid is onderdeel van programma 3 – Onze gemeente. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:

Economie en werkgelegenheid

In de afgelopen periode hebben de 19 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen – allen vertegenwoordigd in het Portefeuillehoudersoverleg Economie – samen met de provincie Gelderland gewerkt aan de totstandkoming van het Regionaal Programma Werklocaties (RPW). Dit RPW is 6 februari 2018 vastgesteld door de Gedeputeerde Staten. Doel van het RPW is ruimte te maken voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. Dit doet het RPW door te zorgen voor evenwicht tussen vraag en aanbod van werklocaties (detailhandel, bedrijventerreinen en kantoorlocaties).

In het RPW staat dat onze gemeente haar bedrijventerrein nog kan uitbreiden. In januari 2018 heeft het college besloten bedrijventerrein Hulsbeek fase 1 weer in ontwikkeling te nemen. De markt is duidelijk aangetrokken en de verkoop van de kavels op De Mies gaat goed. De Hulsbeek fase 1 bedraagt ca. 1,8 hectare. Er moet nog wel een bestemmingsplanwijziging plaatsvinden. Daarvoor moeten we de ladder voor duurzame verstedelijking doorlopen.

Wonen

Onze ambitie is een gevarieerd aanbod van duurzame, betaalbare en levensloopbestendige woningen. In 2016 is een woningmarktonderzoek uitgevoerd, op basis waarvan in 2017 een uitvoeringsprogramma (woonagenda) is vastgesteld. Ook zijn de mogelijke gevolgen voor de projecten inzichtelijk gemaakt. In 2018 is in de regio Nijmegen en omstreken een nieuwe Subregionale Woonagenda opgesteld. Deze agenda geldt voor de periode 2017-2027 en is gebaseerd op de nieuwste bevolkingsprognoses. Hierin staat dat de woningbouwmogelijkheden voor de regiogemeenten groter worden. We kiezen voor inbreiding en voor versnelling van de nieuwbouwopgave in de eerste 5 jaren. Het huidige woningbouwprogramma is voldoende om te voorzien in de woningbouwbehoefte voor de komende 6 tot 8 jaar. Ook voorzien we dat er nog bestaande gebouwen vrijkomen voor een eventuele woningbouwlocatie. In ieder geval is duidelijk dat er geen nieuwe gronden voor planontwikkeling nodig zijn, buiten de al bekende locaties.

Grondzaken

Doelstelling is het opzetten van actuele beleidskaders en een administratie. Deze zijn nodig om gepast te kunnen handelen bij vastgoed - en grondtransacties in het algemeen en bij verboden situaties in het bijzonder. In 2015 is begonnen met een inventarisatie voor de opzet van een eigendomsadministratie (vastgoed- en grondregistratiesysteem). Dit is inmiddels afgerond. Alle contracten zijn nu digitaal beschikbaar.

Te verwachten resultaat

Algemeen

In deze paragraaf geven we een verwachting van het resultaat van de grondexploitaties. De raad van gemeente Berg en Dal heeft op donderdag 5 juli 2018 de geactualiseerde grondexploitaties vastgesteld als financieel kader. De vastgestelde grondexploitaties kennen als peildatum 1 januari 2018 en de gepresenteerde cijfers van het te verwachten resultaat in deze paragraaf is hier dan ook op gebaseerd.

Het resultaat van de vastgestelde grondexploitaties bestaat uit het saldo van de gemaakte kosten minus de opbrengsten per 31 december 2017 (= boekwaarde per 31 december 2017), maar ook uit de kosten en opbrengsten die voor de periode na 1 januari 2018 voorzien zijn (en daarmee ook voor 2019). Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording is voorgeschreven dat, indien sprake is van een grondexploitatie met een verwacht tekort, hiervoor een voorziening getroffen moet worden ter grootte van het verwachte tekort. De boekwaarde per 31 december 2017 wordt vervolgens gecorrigeerd met de getroffen voorzieningen en op de balans verantwoord als voorraad gronden onderhanden werken.

Bouwgrond In Exploitatie

Het complex Bouwgrond In Exploitatie wordt op de balans verantwoord onder vlottende activa (voorraad gronden onderhanden werken). Het gaat hier om projecten waarvoor kaders door de raad zijn vastgesteld (waaronder het financieel kader). Voor elk van deze projecten heeft de raad een grondexploitatiebegroting vastgesteld. Hierbij is sprake van actief grondbeleid en dat betekent dat de gemeente risicodragend optreedt. Daarbij moet gedacht worden aan het zelf aankopen van gronden, het bouw – en woonrijp maken en vervolgens het uitgeven van bouwrijpe gronden. De gemeentelijke kosten worden in dit geval gedekt door het uitgeven van bouwrijpe gronden. In onderstaande tabel worden de resultaten van de diverse projecten, verantwoord in het complex Bouwgrond In Exploitatie, op peildatum 1 januari 2018 weergegeven:

Project	Boekwaarde	Te verwachten na 01.01.2018	
	per 31.12.2017	Kosten	Opbrengst
	A	B	C
<i>Bouwgrond in Exploitatie</i>			
Bedrijventerrein Mies	-1.620	-234	1.854
Dorpsstraat Mariendaal	-2.164	-39	2.203
Spoorlaan	-1.107	-241	1.348
Markt	329	-495	-824
Kloosterpad West	-476	-64	540
Openbare ruimte	-265	0	-265
Drulse Beek	-9	-78	-69
Bouwkamp	-162	-44	-206
Pastoor van Tielstraat	0	-17	-17
Totaal	-5.474	-1.214	4.260

Tabel: Voorzieningen per 1 januari 2018

In het Besluit Begroting en Verantwoording is aangegeven dat het treffen van een afboeking of een voorziening direct gebeurt bij een verwacht verlies ter grootte van dit volledige verlies. Als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in

grondexploitaties, dan moeten die worden gepresenteerd als een waarde correctie op de post bouwgrond in exploitatie. De grondexploitaties voor Dorpsstraat Mariendaal, Spoorlaan, Markt, Kloosterpad West en de Openbare Ruimte (allen onderdeel van het Centrumplan Groesbeek) kennen een tekort en daarvoor zijn dan ook voorzieningen getroffen. In onderstaande tabel wordt het saldo voorraad gronden onderhanden werken per 31 december 2017 weergegeven:

Bedragen x € 1.000			
Project	Boekwaarde per 31.12.2017	Voorzieningen exploitatietekort	Saldo voorraad gronden
<i>Bouwgrond in Exploitatie</i>			
Bedrijventerrein Mies	-1.620	0	-1.620
Dorpsstraat Mariendaal	-2.164	2.082	-82
Spoorlaan	-1.107	1.314	207
Markt	329	160	169
Kloosterpad West	-476	60	-416
Openbare ruimte	-265	250	-15
Drulse Beek	-9	0	-9
Bouwkamp	-162	0	-162
Pastoor van Tielstraat	0	0	0
Saldo voorraad gronden onderhanden werken	-5.474	3.866	-1.608

* Bij een project, waarvoor geldt dat per saldo meer kosten dan opbrengsten zijn gerealiseerd, wordt gesproken van een negatieve boekwaarde in plaats van een positieve boekwaarde.

Uit het overzicht volgt dat de boekwaarde per saldo uitkomt op € 5.474.000 negatief per 31 december 2017. In totaliteit is een voorziening voor het tekort op de grondexploitaties getroffen van € 3.866.000 per 31 december 2017 en dat resulteert uiteindelijk in een saldo onderhanden werken van € 1.608.000 negatief per 31 december 2017.

In de volgende tabel vindt u verwachte uitgaven en inkomsten in het begrotingsjaar.

Bedragen x € 1.000			
Project	Begrote Uitgaven	Begrote Inkomsten	Saldo
<i>Bouwgrond in Exploitatie</i>			
Bedrijventerrein Mies	-75.183	443.376	368.193
Dorpsstraat Mariendaal	0	0	0
Spoorlaan	-32.621	0	-32.621
Markt	-209.189	0	-209.189
Kloosterpad West	0	0	0
Openbare ruimte	0	0	0
Drulse Beek	-39.212	0	-39.212

Bouwkamp	0	0	0
Pastoor van Tielstraat	0	0	0
Saldo voorraad gronden onderhanden werken	-356.205	443.376	87.171

Per project zoals verantwoord in het complex Bouwgrond In Exploitatie volgt een korte toelichting.

Bedrijventerrein Mies

We ontwikkelen het bedrijventerrein door actief grondbeleid waarbij de gemeente risicodrager is. De geactualiseerde grondexploitatie kent op peildatum 1 januari 2018 een overschot. Alle benodigde gronden voor de ontwikkeling van het project zijn aangekocht. Er is nog een voorraad beschikbaar van 17.000 m2 aan bouwrijpe grond. Voor een totaal oppervlak van ca.11.000 m2 aan kavels zijn opties afgesloten, die we naar verwachting in 2018 verkopen.

Centrumplan Groesbeek

Dorpsstraat Mariendaal

De grondexploitatie voor Dorpsstraat Mariendaal kent een tekort en zal naar verwachting met een verlies sluiten per 31 december 2018. De inrichting van de buitenruimte is klaar. De eindafrekening met de aannemer gebeurt waarschijnlijk nog in 2018. Verder zijn alle subsidies afgewikkeld. Dit geldt voor alle grondexploitaties binnen het Centrumplan van Groesbeek.

Spoorlaan

Ook de grondexploitatie voor Spoorlaan kent een tekort. De geraamde grondopbrengsten zijn gerealiseerd en de twee supermarkten zijn geopend. De buitenruimte is bijna volledig ingericht. Wel is sprake van een herontwikkeling van de tweede fase. Dit betekent minder winkelvloeroppervlak en in plaats daarvan komen appartementen.

Markt

De grondexploitatie voorziet in de herinrichting van de Markt. Dit is de huidige parkeerplaats op maaiveld tussen Dorpsstraat, Spoorlaan, Scapino en Dorpsstraat Mariendaal. Naar verwachting zal het herinrichten van de Markt in 2019 en 2020 plaatsvinden. De grondexploitatie kent een tekort.

Kloosterpad West

Voor de ontwikkeling van de locatie is een principe overeenstemming met Projectontwikkeling Kaal uit Groesbeek. Deze loopt tot 2020. In de grondexploitatie wordt rekening gehouden met de ruimtelijke procedure, het bouwrijp maken van de locatie en met de verkoop van de bouwrijpe grond ten behoeve van woningbouw. De ontwikkeling van de locatie zal naar verwachting rond 2020 plaatsvinden. De planvorming is inmiddels weer opgepakt.

Openbare ruimte

De grondexploitatie voor openbare ruimte (Dorpsstraat en Pannenstraat) kent een tekort. De betreffende grondexploitatie zal naar verwachting per 31 december 2018 afgesloten worden.

Drulse Beek

Voor de ontwikkeling van het voormalige sportpark is een overeenkomst gesloten met Oosterpoort. Het plan voorziet in de bouw van huur- en koopwoningen.

De gemeente heeft de gronden verkocht aan Oosterpoort. Oosterpoort is pas verplicht om af te nemen als de uiteindelijke afnemer dan wel bewoner een kavel of woning heeft gekocht. Voor de latere betaling van de koopsom van de bouwkavels waarvoor een bouwvergunning is afgegeven, moet Oosterpoort een rentevergoeding betalen aan de gemeente.

De kavels voor grondgebonden woningen zijn verkocht. In 2017 heeft Oosterpoort een ontwikkelaar gevonden voor de ontwikkeling van de appartementen. De benodigde grond voor de ontwikkeling van de appartementen is in 2017 verkocht. Dit betekent dat alle gronden zijn verkocht. De gemeente moet alleen nog een klein deel van het plangebied (rondom de appartementen) woonrijp maken. De bouw van de appartementen is gestart. We verwachten in 2019 het woonrijp maken af te ronden.
Per 31 december 2017 is een deel van de verwachte winst genomen.

Bouwkamp

Op het bedrijventerrein is per 1 januari 2018 nog een laatste bedrijfskavel in voorraad. In 2017 hebben gesprekken plaatsgevonden met twee ondernemers uit Beek Ubbergen. De gesprekken zijn goed verlopen. Met de ondernemers is een overeenkomst gesloten. De gronden worden naar verwachting september 2018 afgenomen. Daarna kunnen we de grondexploitatie per 31 december 2018 afsluiten.

Pastoor van Tielstraat

Het oorspronkelijk plan betreft de sloop van 20 huurwoningen en de bouw van maximaal 37 nieuwe woningen (waarvan 19 betaalbaar en 18 duur). Voormalig gemeente Ubbergen heeft een realisatie - overeenkomst met Oosterpoort gesloten. Het plangebied is door Oosterpoort bouwrijp gemaakt. Daarnaast heeft een grondruil van een bouwperceel met een bijveld van de voetbalvereniging plaatsgevonden, tussen Oosterpoort en Jansen Bouwontwikkeling. Dit in het kader van het opknappen van de sportvelden Leuth. Oosterpoort heeft aangegeven op deze locatie zelf geen sociale huurwoningen te bouwen. Inmiddels heeft Jansen Bouwontwikkeling een omgevingsvergunning gekregen voor de bouw van 16 koopwoningen. De verkoop van de woningen (waarvan 8 stuks onder de € 180.000 vrij op naam) is ook gestart. 1 Bouwkavel is particulier verkocht en vergund. Peter Kaal realiseert de overige 20 woningen. Daarvan worden 9 huurwoningen afgenomen door Newomij.

Er wordt een bijeenkomst belegd voor de nieuwe bewoners om deze te informeren over de wens van de gemeente om de doodlopende straten te verbinden en te vragen wat zij daarvan vinden. Daarna wordt Oosterpoort gevraagd om de inrichting van de openbare ruimte en de verwachte oplevering ter goedkeuring voor te leggen aan burgemeester en wethouders.

Inzicht in gronden als materieel vaste activa

Algemeen

Voor de gronden die aanvankelijk in het complex Niet In Exploitatie Genomen Gronden waren opgenomen (vlottende activa – voorraad gronden zonder kostprijsberekening) geldt dat ze, als gevolg van de wijzigingen vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording, met ingang van 1 januari 2018 als Materieel Vaste Activa op de balans worden verantwoord. In onderstaande tabel is op hoofdlijnen een overzicht opgenomen van de boekwaarde per 31 december 2017:

Project	Boekwaarde per 31.12.2016	Mutaties 2017	Boekwaarde per 31.12.2017
<i>Materieel Vaste Activa</i>			
Complex Algemeen	-304	0	-304
Hemeltje in Groesbeek	-53	0	-53
Bedrijventerrein Hulsbeek in Groesbeek	-136	0	-136
Voormalig Sportpark De Hove in Millingen a/d Rijn	-20	0	-20
Totaal gronden als Materieel Vaste Activa	-514	-	-514

Uit het overzicht volgt dat in 2017 geen kosten dan wel opbrengsten aan de gronden zijn toegekend en dat is in overeenstemming met de vereisten ten aanzien van materieel vast actief.

Ten aanzien van het complex algemeen geldt dat een onderscheid te maken is in verhuurde gronden en in gronden die als voorraad dienen te worden vermeld. De grondvoorraad kent een oppervlak van 135.027 m² per 31 december 2016 en gerelateerd aan € 2,25 per m² resulteert dat in de waarde van € 303.810 per 31 december 2017.

De gemeentelijke eigendommen met betrekking tot 't Hemeltje (8.905 m²), Hulsbeek (22.637 m²) en de voormalige oefenhoek van sportpark De Hove (3.410 m²) zijn per 31 december 2017 gewaardeerd tegen € 6 per m² exclusief BTW. De prijs van € 6 per m² komt overeen met de agrarische waarde.

Actuele ontwikkelingen

Bedrijventerrein Hulsbeek in Groesbeek

Eind 2014 is besloten om de ontwikkeling van de eerste fase van bedrijventerrein Hulsbeek uit te stellen, omdat de behoefte onvoldoende kon worden aangetoond. Begin 2018 is besloten om de ontwikkeling weer op te pakken. Aanleiding hiervoor is het aantrekken van de markt voor bedrijfskavels. Op bedrijventerrein De Mies zijn de meeste bedrijfskavels verkocht of in optie. Daarnaast hebben verschillende partijen interesse getoond voor een kavel op bedrijventerrein Hulsbeek. De planvorming pakken we in 2018 verder op. Er is regionaal toestemming gegeven voor de ontwikkeling van het nieuwe bedrijventerrein. Uiteindelijk moet het leiden tot een bestemmingsplan. Op het moment dat de gemeenteraad het bestemmingsplan inclusief grondexploitatiebegroting vaststelt, verantwoorden we het project in het complex Bouwgrond In Exploitatie. De gronden zijn in eigendom van de gemeente.

Voormalig Sportpark De Hove in Millingen aan de Rijn

Op 28 augustus 2017 is een overeenkomst tussen gemeente Berg en Dal en de ontwikkelaar Van Wanrooij aan de raad voorgelegd. De overeenkomst gaat om de ontwikkeling van de voormalige oefenhoek van Sportpark De Hove in Millingen aan de Rijn. We werken nog aan het ontwerp van de woningen. De uiteindelijke opbrengst van het terrein is daardoor nog niet duidelijk. Na goedkeuring van het ontwerp zal de bestemmingsplanprocedure worden opgestart.

Vorderingen op de balans

Algemeen

Voor een vijftal projecten geldt dat de gemeente een ondersteunende rol inneemt en daarmee niet actief risicodragend deel neemt in een ontwikkeling. Met ingang van 1 januari 2017 zijn deze projecten, in navolging op de wijzigingen vanuit het BBV, op de balans verantwoord als vordering (overlopende passiva en activa - vooruit ontvangen en betaalde bedragen). Per 1 januari 2016 stonden de gronden nog als vlottende activa en dan specifiek als voorraad gronden onderhanden werken verantwoord op de balans. Het gaat om de volgende projecten: Dekkerswald, Heikant in de Horst, Lieskes Wengs, Jan Arntzstraat en Morgenbad. In alle gevallen geldt dat een (anterieure) overeenkomst gesloten is met de betreffende ontwikkelaar. In deze overeenkomsten is bijvoorbeeld een bijdrage aan de gemeente opgenomen.

Actueel inzicht

Lieskes Wengs

In 2014 kon de ontwikkelaar niet tijdig voldoen aan zijn betalingsverplichtingen door de tegenvallende verkopen. Voormalig gemeente Ubbergen heeft ter zekerheidstelling tijdelijk een kavel in eigendom gekregen. De gemeenteraad van Ubbergen heeft in november 2014 het besluit genomen om de kavel aan te kopen. Zij stelde hier bij de voorwaarde dat de kavel zonder winstoogmerk aan de ontwikkelaar wordt terug verkocht als hij binnen twee jaar aan zijn verplichtingen heeft voldaan. Op 28 februari 2017 heeft het college besloten om de termijn met een half jaar te verlengen tot 1 juli 2017. Inmiddels is duidelijk dat de ontwikkelaar niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. De gemeente heeft dan ook besloten om de betreffende kavel zelf te verkopen. Er is inmiddels al een geïnteresseerde voor de kavel, die een optie heeft genomen op de kavel.

Morgenbad in Leuth

Het Morgenbad is lang in beeld geweest als nieuwbouw locatie voor de school Bijenveld (als onderdeel van een breed voorzieningencomplex Leuth – Zuid). Eind 2011 is echter besloten om Bijenveld als 'brede school' op de bestaande locatie te herbouwen. In 2012 is daarom gestart met een haalbaarheidsonderzoek om het voormalige Morgenbad tot een woningbouw locatie te herontwikkelen.

Op 27 februari 2014 is een realisatie-overeenkomst gesloten tussen de gemeente en de ontwikkelaar voor de herontwikkeling van deze locatie. De herontwikkeling betreft: de sloop van het vervallen zwembadgebouw; de realisatie van 14 huurwoningen (waarvan 8 levensloopbestendig) in een hofje; de uitgifte van 11 vrije sector kavels in de tweede fase met een uitwerkingsverplichting. De gemeente heeft geen grondpositie in het plangebied, maar faciliteert de ontwikkeling.

Het bestemmingsplan Morgenbad Leuth is op 9 september 2016 vastgesteld door de gemeenteraad. Het bestemmingsplan maakt de realisatie mogelijk van het nieuwe wijkje Kalfsheuvel. Voor de eerste fase (14 huurwoningen) is al een vergunning verleend en de woningen zijn voor 1 juli 2017 opgeleverd. De huurwoningen (Kalfsheuvel 1 t/m 27 oneven) worden verhuurd door WIBECO Vastgoed.

Voor de 2e fase (realisatie van 11 vrije sector woningen) moet nog een uitwerkingsplan worden opgesteld en in procedure worden gebracht. Verwacht wordt dat het uitwerkingsplan vóór 2019 in procedure gaat. Oosterhout Ontwikkeling gaat de woningen in de 2e fase bouwen en verkopen. De Groene Landen (ontwikkelaar van de hele locatie) wil de openbare ruimte graag voor de realisatie van de bouw van de 2e fase overdragen. We zijn hierover in overleg met Oosterhout en De Groene Landen.

Jan Arntzstraat/(verlengde) Schoolstraat Kekerdom

De gemeente heeft met Oosterpoort projectontwikkeling BV in 2010 een realisatie – overeenkomst gesloten. Deze overeenkomst betreft de herstructurering van de bestaande woningen aan de Jan Arntzstraat (12 sloop / nieuwbouw plus 5 aanvullende nieuwbouw) en het realiseren van 19 nieuwe woningen aan de (verlengde) Schoolstraat in Kekerdom. Sinds december 2010 is sprake van een onherroepelijk bestemmingsplan.

De vastgestelde verdeling binnen dit plan (gedeelte Jan Arntzstraat) betrof 7 sociale huurwoningen en 10 koopwoningen. Door wijziging van de Woningwet mag Oosterpoort echter geen koopwoningen meer bouwen. Oosterpoort heeft nu geen intentie om op korte termijn woningen te bouwen. Er is hier dan ook geen nieuwbouw-investering gepland binnen de komende vier jaar.

Aan de (verlengde) Schoolstraat in Kekerdom zouden 19 nieuwe woningen worden gerealiseerd. Van de 19 woningen aan de (verlengde) Schoolstraat in Kekerdom moeten nog 5 koopwoningen en een bouwkaavel worden gerealiseerd. De locatie met de nog te bouwen woningen wordt gekocht en ontwikkeld door Kaal Projectontwikkeling.

Beleidsuitgangspunten reserves en voorzieningen

Reserves

Er zijn op dit moment geen reserves die een directe relatie hebben met grondexploitaties.

Voorzieningen

In het Besluit Begroting en Verantwoording is aangegeven dat het treffen van een afboeking of een voorziening direct gebeurt bij een verwacht verlies ter grootte van dit volledige verlies. Als sprake is van een voorziening ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties, dan moet die worden gepresenteerd als een waarde correctie op de post bouwgrond in exploitatie (voorraden). De volgende grondexploitaties kennen een tekort en daarvoor is dan ook een voorziening getroffen:

	einddatum	
Dorpsstraat Mariendaal	-2.082	31.12.2018
Spoorlaan	-1.314	31.12.2019
Markt	-160	31.12.2020
Kloosterpad West	-60	31.12.2022
Openbare ruimte	-250	31.12.2018
Totaal	-3.866	

Tabel: Begrote uitgaven en inkomsten in 2019

Bij de jaarrekening brengen we de hoogte van de voorziening in overeenstemming met de verwachte tekorten van de grondexploitatie (BIE).

Financiële begroting

Inleiding

Met het vaststellen van de Programmabegroting geeft de raad het college opdracht tot het realiseren van het programmaplan en autoriseert het college tot het doen van de daarvoor benodigde uitgaven (lasten) en het realiseren van inkomsten (baten). In dit deel van de financiële begroting vindt u naast een overzicht van de baten en lasten per programma ook een overzicht met het verloop van het financieel meerjarenperspectief (FMP) met een toelichting daarop.

Financiële kaders

Voor het opstellen van de financiële begroting hebben wij de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Loonontwikkeling	cao/ 3,0%
Prijsontwikkeling / inflatiecorrectie	2,40%
Rente	1,50%
Leges m.u.v. bouwleges	diversen
Bouwleges	volgt bouwkosten
Toeristenbelasting	+ € 0,01
Forensenbelasting	+ 2,00%
OZB-woningen	+ 2,40%
OZB-niet-woningen	+ 2,40%
Overige rechten	+ 2,40%
Afvalstoffenheffing	+ 3,40%
Rioolheffing	100% kostendekkendheid

Aantal inwoners:

- per 01-01-2019	34.700
- per 01-01-2020	34.600
- per 01-01-2021	34.500
- per 01-01-2022	34.500

Wij werken in onze kostenraming niet met algemene indexen. Er is voor het betreffende begrotingsjaar (in dit geval 2019) zo reëel mogelijk geraamd. Dit prijsniveau houden we constant in de meerjarenraming. Hiermee sluiten wij aan bij de methodiek die we hanteren bij het ramen van de algemene uitkering ("constante prijzen").

Voor de prijsontwikkeling, die we gebruiken bij de berekening van tarieven, is aansluiting gezocht bij het percentage van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Dit percentage is berekend door het CPB (Centraal Plan Bureau) en is voor 2019 2,4%.

Voor verdere informatie over de tariefstijgingen verwijzen we naar de paragraaf lokale heffingen.

Overzicht baten en lasten

In onderstaande tabel vindt u een overzicht van de baten en lasten per programma. Dit levert een raming op van het saldo van de rekening van baten en lasten. Vervolgens is een aantal toevoegingen en onttrekkingen uit de reserves geraamd. Dit resulteert in het resultaat van de rekening van baten en lasten.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2018 actueel			Begroting 2019			Vershil 2018/2019
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Saldo
Inwoner	11.302	-44.763	-33.461	11.333	-45.176	-33.843	-382
Onze buurt	8.497	-20.920	-12.422	8.855	-21.487	-12.632	-209
Onze gemeente	1.753	-6.631	-4.877	1.369	-6.688	-5.320	-442
Ons geld	62.223	-4.898	57.324	63.343	-5.245	58.098	774
Overhead	0	-9.282	-9.282	0	-9.052	-9.052	230
Saldo rekening baten en lasten	83.776	-86.494	-2.718	84.900	-87.648	-2.749	-30
Toevoeging aan reserves	-	-2.778	-2.778	-	-1.102	-1.102	1.676
Onttrekking aan reserves	3.838	-	3.838	3.855	-	3.855	17
Resultaat rekening baten en lasten	87.613	-89.272	-1.658	88.755	-88.751	4	1.662

Incidentele baten en lasten

Een goed beeld van de financiële positie van de gemeente vereist ook inzicht in de incidentele baten en lasten die in de begroting zijn verwerkt.

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten.

	Bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022
Programma Inwoner				
Bij preventie is een aanpak van middelengebruik (alcohol en drugs) van groot belang	-	-5	-	-
Extra gelden voorkomen schulden	-50	-50	-	-
Professionaliseren beheer jongerencentrum Maddogs	-30	-30	-	-
Totaal programma Inwoner	-80	-85	-	-
Programma Onze Buurt				
Vervanging AED's	-	-24	-	-
Onderhoud Groenestraat Millingen aan de Rijn	-	-	-5	-
Samen met de raad de vragen bedenken voor nader mobiliteitsonderzoek	-15	-	-	-
Kosten aanleg glasvezel buitengebied	-55	-	-	-
Leges aanleg glasvezel buitengebied	55	-	-	-
Fiets-/ voetveer Bommel- Ooij	-40	-	-	-
Investeringsbijdrage Tennisvereniging Berg en Dal	-10	-	-	-
Horeca sporthal De Duffelt	19	-	-	-
Verbeteringen wijk Nonnenkamp Millingen aan de Rijn	-50	-	-	-
Bijdrage GOAN deelonderwerp Duurzaamheid	-7	-	-	-
Totaal programma Onze Buurt	-103	-24	-5	-
Programma Onze Gemeente				
Kadernota Toerisme: van trots naar topbestemming	-15	-	-	-
Uitvoering geven aan de vastgestelde Woonagenda en woonvisie	-15	-	-	-
Bijdrage GOAN deelonderwerp Economie en Wonen	-10	-	-	-
Totaal programma Onze Gemeente	-40	-	-	-
Programma Ons geld				
Algemene uitkering; extra rijks gelden voorkomen schulden	50	50	-	-
Totaal programma Ons geld	50	50	-	-
Programma Overhead				

Veranderingen Wet BAG	-15	-	-	-
Totaal programma Overhead	-15	-	-	-
Totaal exploitatie	-188	-59	-5	-
Reserves				
Bijdrage Algemene reserve; beheer Maddogs	30	30	-	-
Bijdrage Algemene reserve; niet 100% kostendekkendheid afvalstoffenheffing	191	-	-	-
Bijdrage reserve attributen sportattributen; led-verlichting Groesbeekse Boys	37	-	-	-
Bijdrage egaliseringsreserve ODRN	40	-	-	-
Totaal reserves	77	-	-	-
Totaal	-111	-59	-5	-

Financieel MeerjarenPerspectief

Het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) ziet er voor de komende jaren als volgt uit:

	<i>Bedragen x € 1.000</i>			
	2019	2020	2021	2022
FMP na vastgestelde Kadernota 2019	-466	-6	675	672
Ontwikkeling saldo	470	56	-166	-120
Actueel FMP	4	50	509	552
<i>waarvan incidenteel</i>	<i>-111</i>	<i>-59</i>	<i>-5</i>	<i>0</i>
<i>structureel</i>	<i>115</i>	<i>109</i>	<i>514</i>	<i>552</i>
FMP in begroting 2019	4	50	509	552

Een begroting is structureel sluitend als deze sluitend is op basis van de structurele lasten en structurele baten. Incidentele lasten en baten blijven hierbij buiten beschouwing. Wanneer in dit kader het begrotingsjaar zelf (2019) niet sluitend is, wordt gekeken of het laatste jaar van de meerjarenraming (2022) structureel sluitend is.

Zowel de begroting 2019 als het laatste jaar van de meerjarenraming (2022) zijn sluitend.

Verwachte balans

Hier vindt u de volgende onderdelen:

- de verwachte balans
- de reserves met toelichting
- de voorzieningen met toelichting

Verwachte balans

Bedragen x € 1.000

A C T I V A	1-1- 2019	31-12- 2019	31-12- 2020	31-12- 2021	31-12- 2022
<u>Vaste activa</u>					
Materiële vaste activa	79.763	83.564	86.616	87.562	86.269
Financiële vaste activa	12.634	11.990	11.316	10.622	9.921
Totaal vaste activa	92.397	95.554	97.932	98.184	96.190
<u>Vlottende activa</u>					
Vorraden	1.248	1.151	827	-	-
Vorderingen	10.800	10.700	10.600	10.500	10.400
Liquide middelen	200	200	200	200	200
Overlopende activa	150	150	150	150	150
Totaal vlottende activa	12.398	12.201	11.777	10.850	10.750
Totaal activa	104.795	107.755	109.709	109.034	106.940

Bedragen x € 1.000

P A S S I V A	1-1- 2019	31-12- 2019	31-12- 2020	31-12- 2021	31-12- 2022
<u>Vaste passiva</u>					
Eigen vermogen	52.404	49.651	48.083	46.782	47.424
Voorzieningen	7.152	7.418	8.170	9.743	11.412
Langlopende schulden	27.344	31.406	35.213	32.721	30.228
Totaal vaste passiva	86.900	88.475	91.466	89.245	89.064
<u>Vlottende passiva</u>					
Kortlopende schulden	13.895	15.280	14.243	15.789	13.876
Overlopende passiva	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal vlottende passiva	17.895	19.280	18.243	19.789	17.876
Totaal passiva	104.795	107.755	109.709	109.034	106.940

Reserves

Hieronder vindt een overzicht van de reserves met een toelichting.

		Bedragen		
Nummer	Reserve	Stand 1-1-2019	Mutaties 2019 Onttrekking	Toevoeging
1.1. Algemene reserves				
891400000	Algemene Reserve vrij aanwendbaar	12.302	-1.706	185
891400010	Vaste Algemene reserve	17.220	-	-
899000000	Reserve Rekeningresultaat	2.495	-624	-
899000000	Saldo vorig dienstjaar	-	-	-
899000000	Saldo huidig dienstjaar	-	-	-
Totaal 1.1. Algemene reserves		32.016	-2.329	185
1.2. Bestemmingsreserves				
821400000	Bestemmingsreserve Exploitatietekort parkeergarage Dorpsstraat	316	-120	-
821400020	Reserve verv.investering parkeergarage Dorpsstraat	107	-	36
853000000	Bestemmingsreserve Onderhoud Gymzalen	249	-	36
853100010	Bestemmingsreserve Attributen sportcomplexen	219	-37	22
854000000	Bestemmingsreserve Aankoop kunstwerken	84	-	-
855000010	Bestemmingsreserve Natuur en Landschap	124	-	-
855000020	Bestemmingsreserve Groenblauwe diensten	1.657	-73	25
866100000	Reserve Jeugd en Wmo	-	-	-
867000000	Bestemmingsreserve Exploitatietekort Kulturhus den Ienloop	136	-16	-
872000000	Bestemmingsreserve aanpak extreme wateroverlast	500	-500	-
882200000	Bestemmingsreserve Egalisatiebijdrage ODRN	40	-40	-
892200000	Bestemmingsreserve Lopende projecten (gelabeld)	646	-	20
896000000	Bestemmingsreserve Kapitaallasten	16.136	-740	779
896000030	Bestemmingsreserve Opleidingen personeel	174	-	-
Totaal 1.2. Bestemmingsreserves		20.388	-1.526	918
Totaal 1. Reserves		52.404	-3.855	1.102

Algemene reserves

Algemene reserve

De berekende rente van € 184.528 voegen we toe aan de algemene reserve. Deze reserve zetten we af tegen de risico's bij het bepalen van het weerstandsvermogen. De benodigde omvang is afhankelijk van de weerstandsratio en de vaste algemene reserve. Dit bepalen we jaarlijks bij de vaststelling van de begroting.

In 2019 halen we € 1.705.700 uit de algemene reserve als dekking voor de huisvestingskosten voormalig gemeentehuis Ubbergen (€ 10.950), de afbouw van het tekort op het sociaal domein (€ 1.474.000), de professionalisering van het beheer in jongerencentrum Maddogs (€ 30.000) en het niet 100% kostendekkend zijn van de afvalstoffenheffing (€ 190.750).

Vaste algemene reserve

De reserve is gevormd om de risico's die wij als gemeente lopen af te dekken.

Reserve rekeningresultaat

De bestemmingsreserve rekeningresultaat is ontstaan bij het vaststellen van de jaarrekeningen 2014 van de voormalige gemeenten Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek. Door de gemeenteraad is besloten deze reserve in te zetten voor de tekorten in de (meerjaren)begroting. Van 2019 tot 2022 halen we jaarlijks € 623.664 uit deze reserve.

Bestemmingsreserves

Reserve exploitatietekort parkeergarage Dorpsstraat

Deze reserve heeft als doel het dekken van de exploitatietekorten van de parkeergarage aan de Dorpsstraat in Groesbeek. In 2019 onttrekken we € 120.021 aan de reserve. Als we huidige ramingen uit komen dan is deze reserve leeg in 2021. Vanaf 2022 drukt het exploitatietekort van de parkeergarage dan ook volledig op de begroting.

Reserve vervangingsinvestering parkeergarage Dorpsstraat

Het doel van deze reserve is de dekking van toekomstige investeringen voor het onderhoud van de parkeergarage aan de Dorpsstraat. In 2019 voegen we € 35.781 toe aan de reserve.

Reserve onderhoud gymzalen

Deze reserve heeft als doel reserve het dekking van de kosten voor groot onderhoud van de gymzalen en de egalisatie van de exploitatiekosten over een langere periode. In 2019 voegen we € 36.000 toe aan deze reserve.

Reserve Attributen sportcomplexen

Het doel van de reserve is het dekken van kosten voor het vervangen van attributen van de sportaccommodaties (voetbalclubs) en het egaliseren van de exploitatiekosten over een langere periode. In 2018 voegen we € 21.620 toe aan de reserve. Ook halen we € 37.440 uit de reserve voor de bijdrage veldverlichting bij de Groesbeekse Boys. Die investering moeten we activeren en leidt tot jaarlijkse kapitaallasten. Daarom hevelen we het bedrag van € 37.440 over de naar de reserve dekking kapitaallasten. De investering heeft dan geen effect op de exploitatie.

Reserve Aankoop kunstwerken

Deze reserve is voor de dekking van kosten in het kader van aankoop en onderhoud aan kunstwerken in de gemeente. In 2019 voegen we niets toe aan de reserve en halen we er ook niets uit.

Reserve Natuur en Landschap

De reserve heeft tot doel, het beschikbaar houden van middelen voor natuur en landschap. De werkelijke uitgaven en de begrote uitgaven worden niet altijd binnen een boekjaar afgewikkeld. Om middelen beschikbaar te houden is deze reserve gevormd. We verrekenen tekorten en overschotten via deze reserve. Bij de jaarrekening 2019 bepalen we welk bedrag we moeten verrekenen met deze reserve.

Reserve Groenblauwe diensten

De reserve heeft als doel het dekken van de kosten voor de uitvoering van het project Groen-Blauwe diensten. Jaarlijks halen we € 72.500 uit de reserve voor de beheersvergoedingen. In 2019 voegen we de rente (€ 24.853) toe aan de reserve.

Reserve Jeugd en Wmo

Deze reserve heeft als doel het dekken van de exploitatierisico's die samenhangen met de nieuwe taken binnen het Sociaal Domein (WMO en Jeugdwet). De verwachting is dat de reserve op 31 december 2018 leeg is. Daarom is er voor 2019 geen toevoeging of onttrekking geraamd.

Reserve Exploitatietekort Kulturhus den Ienloop

Het doel van deze reserve is het dekken van het verwachte exploitatietekort van Kulturhus den Ienloop in Millingen aan de Rijn. In 2019 halen we € 16.146 uit de reserve om het exploitatietekort op te vangen.

Reserve aanpak extreme wateroverlast

Deze reserve is gevormd bij het vaststellen van de begroting 2018 (aangenomen motie). In 2019 gaan we diverse projecten uitvoeren om extreme wateroverlast te verminderen/te voorkomen. Die investeringen moeten we activeren en leiden tot jaarlijkse kapitaallasten. Daarom hevelen het beschikbare bedrag van € 500.000 over de naar de reserve dekking kapitaallasten. De investeringen hebben dan geen effect op de exploitatie.

Reserve egalisatie bijdrage Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN)

Het doel van deze reserve is het egaliseren van de bijdrage aan de ODRN. In 2019 halen we € 39.686 uit de reserve om een deel van de exploitatielast te dekken. Eind 2019 is de reserve leeg. Vanaf 2020 zijn de lasten van de ODRN volledig verwerkt in de exploitatie.

Reserve Lopende projecten (gelabeld)

De reserve heeft als doel het dekken van de uitgaven aan lopende projecten, waarvoor de raad een krediet beschikbaar heeft gesteld. Daarnaast voegen we vanaf 2017 jaarlijks € 20.000 aan de reserve toe voor de uitvoering van het lustrum Vrijheid en herinnering dat elke vijf jaar plaatsvindt.

Reserve Kapitaallasten

De reserve heeft als doel het dekken van de geactiveerde activa (investeringen). In 2019 voegen we € 779.473 toe aan de reserve. Dit is de rente (€ 242.033), € 500.000 voor projecten aanpak extreme wateroverlast en € 37.440 bijdrage veldverlichting Groesbeekse Boys.

Daarnaast halen we € 739.920 uit de reserve om de diverse kapitaallasten van de diverse investeringen te dekken.

Reserve Opleidingen personeel

Het doel van deze reserve is het egaliseren van de opleidingskosten van het personeel. Omdat de uitgaven jaarlijks sterk kunnen verschillen, verrekenen we een tekort of overschot op het budget met deze reserve.

Voorzieningen

Hieronder vindt u een overzicht van de voorzieningen met een toelichting.

		Bedragen		
Nummer	Voorzieningen	Stand	Mutaties 2019	
		1-1-2019	Onttrekking	Toevoeging
2.1. Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's				
800102000	Voorziening Pens.verpl.vw wethouders	3.755	-	120
896000010	Voorziening (Voormalig) personeel	197	-	-
Totaal 2.1. Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's		3.952	-	120
2.2. Voorzieningen t.b.v. lastenegalisatie				
850300000	Voorziening Onderhoud gemeentewerf	158	-12	24
850600000	Voorziening Onderhoud gemeentehuis	438	-66	93
800300000	Voorziening Onderhoud Trouwzaal (M)	17	-11	3
821000000	Voorziening Onderhoud wegen	300	-1.503	1.343
821010000	Voorziening Openbare Verlichting	10	-292	292
853001000	Voorziening Onderhoud Heuvelland	31	-76	33
853001010	Voorziening Onderhoud Biga	45	-12	3
853001020	Voorziening Onderhoud Sporthal De Duffelt	191	-42	61
853001030	Voorziening Onderhoud Dispel/Til (U)	16	-1	3
853002000	Voorziening Onderhoud De Lubert	36	-11	30
853010000	Voorziening Onderhoud kunst en oorlogsmonumenten	48	-24	16
854000010	Voorziening Onderhoud Waco-glider	17	-0	-
854100010	Voorziening Onderhoud N.H. Kerk	0	-1	0
854100020	Voorziening Onderhoud kasteelmuur	1	-1	0
854100030	Voorziening Onderhoud trafo Wercheren	2	-0	-
855000000	Voorziening Onderhoud Aquaduct	14	-2	3
856000000	Voorziening Recreatievoorzieningen (U)	12	-	-
858000010	Voorziening Speeltuinen	70	-75	69
867000010	Voorziening Onderhoud De Mallemolen	256	-38	26
867000020	Voorziening Onderhoud Kloosterstraat 7-9	24	-29	8
867000030	Voorziening Onderhoud De Ubburch	-	-	-
867000040	Voorziening Onderhoud Kulturhus den Ienloop	48	-12	20
872400000	Voorziening Onderhoud gebouw begraafplaats Heselenberg	32	-0	7
872400010	Voorziening Onderhoud Aula begraafplaats (M)	31	-1	-
872400001	Voorziening Onderhoud begraafplaats (M)	76	-0	-
872400020	Voorziening Onderhoud Drenkelingen begraafplaats (M)	4	-0	-
872500000	Voorziening Afvalstoffen	-	-	-
872200000	Voorziening Riolering	1.324	-	319
Totaal 2.2. Voorzieningen t.b.v. lastenegalisatie		3.201	-2.208	2.354
Totaal 2. Voorzieningen		7.152	-2.208	2.474

Voorzieningen ten behoeve van verplichtingen en/of risico's

Voorziening Pensioenverplichtingen voormalige wethouders

Deze voorziening heeft als doel het afdekken van de pensioenverplichtingen van (voormalige) wethouders. Jaarlijks bepalen we op basis van actuariële berekeningen de stand van de toekomstige pensioenen. Uit de voorziening betalen we jaarlijks de reeds ingegane pensioenen en wachtgelden. We verwachten jaarlijks € 120.000 aan de voorziening toe te moeten voegen om de voorziening op het noodzakelijke peil te houden. De werkelijke toevoeging gebeurt op basis van actuariële berekeningen.

Voorziening Voormalig personeel

Het doel van de voorziening is het egaliseren van de verplichtingen voor voormalig personeel. In 2019 bekijken we opnieuw of we een bedrag uit de voorziening moeten halen.

Voorzieningen ten behoeve van lastenegalisatie

Voorziening Onderhoud gemeentewerf

Deze voorziening maakt deel uit van de voorziening onderhoud gemeentelijke objecten. Het doel is de onderhoudskosten van de gemeentewerven te egaliseren. De onttrekking betreft de uitgaven op basis van de onderhoudsplanung. In 2019 geven we volgens de planning € 11.804 uit aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 24.152 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud gemeentehuis

Deze voorziening maakt deel uit van de voorziening onderhoud gemeentelijke objecten. Het doel is om de onderhoudskosten van het gemeentehuis te egaliseren. In 2019 geven we volgens planning € 65.801 uit aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 92.541 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud trouwzaal

Deze voorziening maakt deel uit van de voorziening onderhoud gemeentelijke objecten en heeft als doel de onderhoudskosten van de trouwzaal aan de Zalmstraat in Millingen aan de Rijn te egaliseren. In 2019 geven we naar verwachting € 10.856 uit aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 3.133 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud wegen

De doel van deze voorziening is het dekken van de onderhoudskosten voor het in stand houden van een kwalitatief goed wegennet in het kader van de verkeersveiligheid en egalisatie van de lasten. In 2019 geven we naar verwachting € 1.502.870 uit aan onderhoud van de diverse wegen. De jaarlijkse toevoeging op basis van de onderhoudsplanung is € 1.343.000.

Voorziening Openbare verlichting

Het doel is het egaliseren van de kosten voor het groot onderhoud van de openbare verlichting. In 2019 geven we volgens planning € 292.000 uit aan onderhoud of vervanging. De jaarlijkse toevoeging op basis van de onderhoudsplanung is € 292.132.

Voorziening Onderhoud Heuvelland

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanung voor het onderhoud aan gebouw en installaties. In 2019 verwachten we € 75.960 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 32.756 op basis van het onderhoudsplan. In 2018/2019 stelt de raad de nieuwe onderhoudsplanung vast. We brengen de voorziening dan weer op peil.

Voorziening Onderhoud Biga

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. In 2019 verwachten we € 11.996 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 3.101 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud sporthal De Duffelt

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. In 2019 verwachten we € 41.688 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 60.794 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud Dispel/Til

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan gebouw en installaties. In 2019 verwachten we € 1.217 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 3.057 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud De Lubert

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud aan het gebouw en de installaties van het zwembad. De Lubert is in 2016-2018 gerenoveerd. In 2019 verwachten we € 10.960 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 30.000 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Kunst- en oorlogsmonumenten

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud van kunst- en oorlogsmonumenten. In 2019 verwachten we € 24.205 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 16.000 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud Waco-glider

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de Waco-glider. In 2019 verwachten we € 200 uit te geven aan diverse onderhoudskosten

Voorziening Onderhoud N.H. Kerk

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven volgens de onderhoudsplanning voor het onderhoud van de N.H.-kerk. In 2019 verwachten we € 519 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 100 op basis van het onderhoudsplan. In 2018/2019 stelt de raad de nieuwe onderhoudsplanning vast. We brengen de voorziening dan weer op peil.

Voorziening Onderhoud kasteelmuur

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de kasteelmuur. In 2019 geven verwachten we € 558 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 100 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud trafo Wercheren

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de trafo. In 2019 geven verwachten we € 257 uit te geven aan diverse onderhoudskosten.

Voorziening Onderhoud Aquaduct

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan het aquaduct. In 2019 geven verwachten we € 1.775 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 2.902 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Recreatievoorzieningen

Het doel van deze voorziening is het dekken van de uitgaven voor onderhoud aan de recreatievoorzieningen. We verwachten in 2019 geen uitgaven voor onderhoud.

Voorziening Speeltuinen

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de gemeentelijke speeltuinen. In 2019 geven verwachten we € 75.000 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 69.246 op basis van het nieuwe onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud De Mallemolen

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan De Mallemolen. In 2019 geven verwachten we € 37.701 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 25.981 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud Kloosterstraat 7-9

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan het gebouw. In 2019 geven verwachten we € 29.316 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 8.474 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud De Ubburch

De voorziening is per 31 december 2018 vervallen. Het gebouw is overgedragen aan Havo Notre Dame.

Voorziening Onderhoud Kulturhus den Ienloop

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan Kulturhus den Ienloop. In 2019 geven verwachten we € 11.845 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 20.000 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud gebouw begraafplaats Heselenberg

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan het gebouw op begraafplaats Heselenberg. In 2019 geven verwachten we € 414 uit te geven aan diverse onderhoudskosten. De jaarlijkse toevoeging is € 6.900 op basis van het onderhoudsplan.

Voorziening Onderhoud Aula begraafplaats Vossengraaf

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de aula op de begraafplaats aan de Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. In 2019 geven verwachten we € 1.080 uit te geven aan diverse onderhoudskosten.

Voorziening Onderhoud begraafplaats Vossengraaf

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de begraafplaats aan de Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. In 2019 geven verwachten we € 240 uit te geven aan diverse onderhoudskosten.

Voorziening Onderhoud Drenkelingen begraafplaats

Het doel van de voorziening is het dekken van de uitgaven voor het onderhoud aan de drenkelingenbegraafplaats in Millingen aan de Rijn. In 2019 geven verwachten we € 144 uit te geven aan diverse onderhoudskosten.

Voorziening Riolering

In de notitie riolering van de commissie Bbv is bepaald dat we de overschotten bij de rioolheffing in een voorziening moeten opnemen. De reden hiervan is dat een voorziening niet vrij inzetbaar is en dat de middelen beschikbaar blijven voor de riolering.

Het doel van de voorziening is het opvangen van schommelingen in de exploitatie voor wat betreft de kosten en opbrengsten van het rioolstelsel. We verwachten in 2019 € 319.219 aan de voorziening toe te voegen.

Bijlagen

Raadsvoorstel

Raadsvoorstel

Griffiersnummer:	B53
Onderwerp:	Programmabegroting 2019
Datum B&W-vergadering	25 september 2018
Datum raadsvergadering	1 november 2018
Datum carrousel:	nvt omdat 4 oktober toelichting wordt gegeven
Portefeuillehouder:	S.G.P. Fleuren
Ambtenaar:	R.M.A. Jilisen
Telefoonnummer:	14024
E-mailadres:	R.Jilisen@bergendal.nl
Zaaknummer:	Z-18-69073
Documentnummer:	VB/Raad/18/00696

Aan de gemeenteraad,

Voorstel

1. De programmabegroting 2019 vast te stellen inclusief:
 - 1.1 De meerjarenraming 2020-2022
 - 1.2 Het meerjareninvesteringsplan 2019-2022
 - 1.3 Het kader voor de subsidies
2. Het resterende saldo 2019 van € 4.000 toe te voegen aan de algemene reserve.

1. Inleiding

Wij bieden u de Programmabegroting 2019 in digitale vorm aan. Deze begroting is beschikbaar via <http://programmavan.bergendal.nl/>.

De begroting is gebaseerd op de kaders, die zijn opgenomen in de Kadernota 2019 en is structureel sluitend. Wij hebben ten opzichte van de Kadernota 2019 nog diverse ramingen aangepast. Verder is in deze begroting nog geen rekening gehouden met de septembercirculaire. Deze was op het moment van opstellen van de begroting 2019 nog niet beschikbaar.

De meerjarenbegroting is na vaststelling van de begroting als volgt:

	Bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022
FMP na vastgestelde Kadernota 2019	-466	-6	675	672
Ontwikkeling saldo	470	56	-166	-120
Actueel FMP	4	50	509	552
waarvan <i>incidenteel</i>	-111	-59	-5	0
<i>structureel</i>	115	109	514	552
FMP in begroting 2019	4	50	509	552

Hoe is het proces van de totstandkoming van deze begroting verlopen?

U heeft de kadernota 2019 niet behandeld in de vergadering van 5 juli 2018. De Kadernota staat nu geagendeerd voor de vergadering van 27 september 2018. Wij hebben de begroting 2019 gebouwd op de kaders die in de kadernota 2019 zijn voorgesteld. De kadernota 2019 was niet sluitend zoals u in de tabel kunt zien. Wij vinden het belangrijk om u een sluitende begroting voor te leggen. Daarom hebben we binnen onze portefeuilles bekeken, waar mogelijkheden zijn om de begroting toch sluitend te maken.

We zijn blij dat dit toch is gelukt en we dus een sluitende begroting kunnen voorleggen.

2. Beoogd effect

Op grond van de Gemeentewet moeten wij de programmabegroting vóór 15 november van het jaar voorafgaande aan het begrotingsjaar aan Gedeputeerde Staten aan te bieden. We hebben de doelen en resultaten opnieuw geformuleerd. De basis van de nieuwe doelen en resultaten ligt in het coalitieprogramma "Duurzaam verder bouwen".

3. Argumenten

1.1 De gemeente is financieel gezond

Het is de bevoegdheid van de gemeenteraad om de begroting vast te stellen. Hierbij willen wij een financieel gezonde gemeente zijn met structureel sluitende begrotingen.

1.2 Apart voorstel voor investeringen is mogelijk

In deze begroting zijn investeringen voor het jaar 2019 en verder opgenomen. Als uw raad van bepaalde nieuwe investeringen een apart voorstel voor goedkeuring van het investeringskrediet wil ontvangen, dan moet u dat bij de begrotingsbehandeling aangeven. Wij verwijzen hierbij naar de door uw raad vastgestelde Financiële verordening Berg en Dal 2017, artikel 5. Daar staan de afspraken met betrekking tot de investeringen in het meerjareninvesteringsplan bij de begroting.

1.3 Kader subsidies

Met het vaststellen van het kader voor de gemeentelijke subsidies voorkomen wij open-einde regelingen. De ramingen hebben we gebaseerd op onze deelverordeningen en/of op de betreffende begrotingsposten 2019.

4. Kanttekening

a. Stelpost onderuitputting

We hebben net zoals in de begroting 2018 een stelpost van € 500.000 voor onderuitputting opgenomen. Aanleiding hiervoor is het feit dat wij bij het opstellen van de jaarstukken (achteraf) ieder jaar weer een overschot hebben. Dit overschot heeft vaak incidentele oorzaken, die vooraf niet aan te wijzen zijn. Door deze stelpost op te nemen in de begroting houden vooraf rekening met deze onderuitputting.

b. Bijdrage reserve rekeningresultaten

Onze begroting is structureel sluitend. Dit betekent dat we de structurele lasten kunnen opvangen met de structurele baten. Onder deze structurele baten hebben we ook de jaarlijkse bijdrage uit de reserve rekeningresultaten van € 622.000 opgenomen.

c. Notitie “Grip op kosten in het sociaal domein”

De notitie “Grip op kosten in het sociaal domein” stond geagendeerd voor de raad van 27 september 2018. Deze notitie is van de agenda van deze datum afgehaald en behandelen we nu later. Uit deze notitie blijkt dat de bezuinigingen meer opleveren dan de taakstellende opdracht uit de kadernota 2019. Hieronder geven we dit weer.

Omschrijving	2019	2020	2021	2022
Te realiseren bezuinigingen notitie grip op kosten	383.750	728.750	978.750	1.128.750
Taakstellende bezuiniging kadernota	242.834	485.669	728.503	971.338
Verschil	€ 140.916	€ 243.081	€ 250.247	€ 157.412

In de begroting 2019 is de taakstellende bezuiniging van de Kadernota 2019 verwerkt. De te realiseren bezuinigingen uit deze notitie zijn niet verwerkt in de begroting 2019. Dit omdat deze bezuinigingen zijn gebaseerd op aannames en wij onder meer afhankelijk zijn van de medewerking van externe partijen. In 2019 informeren wij u over de daadwerkelijke realisatie van deze bezuinigingen en passen wij de begrotingsbedragen aan.

d. Taakstelling op afval ten laste van algemene reserve

In de begroting hebben we de afvalstoffenheffing niet kostendekkend verwerkt. Dit wil zeggen dat de kosten voor het ophalen en verwerken van ons afval duurder zijn dan de opbrengsten die we verwachten. Onze uitgangspunten zijn:

1. De vervuiler betaalt.
2. De afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend.
3. De lasten voor de inwoners houden we zo laag mogelijk.

We moeten hiervoor wel maatregelen nemen. Dat betekent dat we misschien ons serviceniveau verlagen. Een andere keuze is, dat we de kosten voor het afvoeren van afval verhogen. Er zijn daarnaast nog meer knoppen om aan te draaien.

In 2019 lossen we dit op door een bedrag van onze spaarrekening (de algemene reserve) te halen. Voor de behandeling van de Kadernota 2020 gaan we met u in gesprek over de oplossingsrichtingen.

e. Weerstandsratio

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is een weerstandsratio opgenomen van 12,05 opgenomen. Bij de beoordeling van de risico's weten we in sommige gevallen niet hoe hoog het financiële risico en de kans daarop zijn. Maar we weten wel dat we een risico lopen. Dit hebben we aangegeven met “p.m.”. Deze risico's tellen niet mee in de risicoscores. De werkelijke ratio kan daardoor lager zijn.

f. Septembercirculaire 2018

We hebben de cijfers van de septembercirculaire niet in de begroting opgenomen. De circulaire was te laat beschikbaar om nog te verwerken in de begroting. Wij berekenen de gevolgen van de septembercirculaire op korte termijn door. Leidt dit tot belangrijke verschillen, dan brengen wij u hiervan zo snel mogelijk op de hoogte.

5. Financiële onderbouwing

Zoals hiervoor al aangegeven is de begroting structureel sluitend: structurele lasten vangen we op met structurele baten. Voor een vergelijking met de begroting 2018 verwijzen we u naar de financiële toelichting per programma in de begroting.

In de begroting is een weerstandsratio (hoe gezond is de gemeente) opgenomen van 12,05.

Als we de (vaste) algemene reserve met bijvoorbeeld € 1.000.000 verlagen, komt de gewijzigde weerstandsratio uit op 11,67. Dit is nog altijd een uitstekende score. We nodigen u uit om in 2019 met voorstellen te komen, waarbij we de algemene reserve inzetten om belangrijke (grote) projecten in onze gemeente mogelijk te maken. Zo bereiken we samen onze ambities.

6. Communicatie

Na vaststelling van de Programmabegroting 2019 bieden wij deze aan de Provincie aan (dit moet voor 15 november). De kaders voor de subsidies maken we na vaststelling bekend in het Gemeentenieuws.

7. Aanpak/uitvoering

Over de voortgang van de Programmabegroting 2019 rapporteren wij u via de voorjaars- en najaarsnota. In de jaarstukken 2019 leggen wij vervolgens verantwoording af. Dit doen wij zowel inhoudelijk als financieel.

Burgemeester en wethouders van gemeente Berg en Dal	
De secretaris,	De burgemeester,
E.W.J. van der Velde	mr. M. Slinkman

Bijlagen digitaal ter inzage

- Begroting 2019 en meerjarenbegroting

Bijlage ter inzage griffier

De raad van de gemeente Berg en Dal;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 september 2018.

overwegende dat in de vergadering amendementen zijn aangenomen over wateroverlast, de bibliotheek en jeugdparticipatie;

b e s l u i t :

1. Een bedrag van 460.000 beschikbaar te stellen:
 - a. Voor extra maatregelen om wateroverlast tegen te gaan € 400.000;
 - b. Om de bezuiniging op de bibliotheek van € 50.000 voor 2019 te schrappen;
 - c. Voor invulling van nieuwe vormen van jeugdparticipatie € 10.000.
2. De financiële gevolgen te verwerken in de 1^e begrotingswijziging 2019;
3. De programmabegroting 2019 vast te stellen inclusief:
 - 3.1 De meerjarenraming 2020-2022
 - 3.2 Het meerjareninvesteringsplan 2019-2022
 - 3.3 Het kader voor de subsidies
4. Het resterende saldo 2019 van € 4.000 toe te voegen aan de algemene reserve.

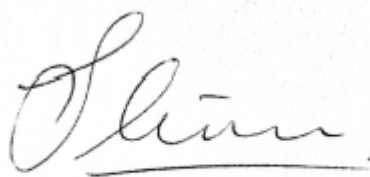
Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Berg en Dal op 1 november 2018.

De raadsgriffier,

J.A.M. van Workum

De voorzitter,

mr. M. Slinkman

Griffiersnummer:	B59
Onderwerp:	1e wijziging Programmabegroting 2019 Berg en Dal
Datum B&W-vergadering	23 oktober 2018
Datum raadsvergadering	1 november 2018
Datum carrousel:	nvt
Portefeuillehouder:	S.G.P. Fleuren
Ambtenaar:	J.M.G. Jeurissen
Telefoonnummer:	14024
E-mailadres:	H.Jeurissen@bergendal.nl
Zaaknummer:	Z-18-69073
Documentnummer:	VB/Raad/18/00723

Aan de gemeenteraad,

Voorstel

De 1^e wijziging van de Programmabegroting 2019 vast te stellen en het voordelig resultaat na de 1^e wijziging van € 474.000 toe te voegen aan de algemene reserve.

1. Inleiding

Wij hebben u eind september 2018 de Programmabegroting 2019 aangeboden.

Hierna is nieuwe informatie over een drietal onderwerpen beschikbaar gekomen die leidt tot aanpassing van diverse begrotingsbedragen. Deze onderwerpen zijn:

- Bijstelling rijksuitkering 2019 bijstandsuitkeringen
- Kosten Huishoudelijke hulp
- Septembercirculaire 2018.

Deze ontwikkelingen zijn de reden voor deze begrotingswijziging.

2. Beoogd effect

Een zo juist, volledig en actueel mogelijk inzicht geven in de ramingen in de begroting 2019.

3. Argumenten

De genoemde ontwikkelingen leiden tot het volgend Financieel MeerjarenPerspectief (FMP).

		Bedragen x € 1.000			
Nr	Omschrijving	2019	2020	2021	2022
1	FMP in primaire begroting 2019	4	50	509	552
2	Bijstelling rijksuitkering bijstand	772	772	772	772
3	Reële tarieven hulp bij het huishouden	-182	-222	-222	-222
4	Septembecirculaire algemene uitkering				
a.	algemene uitkering (accres)	-120	-36	-116	-31
b.	algemene uitkering sociaal domein	-64	-14	-14	-14
b1.	mutaties sociaal domein	79	79	79	79
b2.	ombuigingsmaatregelen tekort sociaal domein	-4	-32	-49	-65
b3.	aanwending algemene reserve	-11	-33	-16	0
c.	algemene uitkering : budgettair neutraal	34	14	-8	-8
c1.	rijksvaccinatieprogramma	-57	-57	-57	-57
c2.	voorschoolse voorziening peuters	20	39	59	59
c3.	reintegratietrajecten MGR	3	4	6	6
5	Geactualiseerd FMP	474	564	943	1.071
	waarvan incidenteel	110	-29	-5	0
	waarvan structureel	364	593	948	1.071

Hieronder vindt u een nadere toelichting op deze cijfers.

1. Deze cijfers staan in de programmabegroting 2019 die u is aangeboden.
2. Tot voor kort was de rijksuitkering niet voldoende om onze bijstandsuitgaven te dekken. In de raming voor 2019 hebben we rekening gehouden met een aanvullende rijksuitkering (vangnetuitkering). De berekening van deze aanvullende uitkering is als volgt: bijstandsuitgaven -/- eigen risico(drempel) -/- rijksuitkering.
Na aanbieding van de begroting aan de raad is nieuwe informatie ontvangen:
 - a. Het aantal uitkeringsgerechtigden is met ongeveer 40 personen gedaald. Hierdoor dalen de uitkeringslasten met € 553.000 (V).
 - b. Het rijk past een andere verdeling van de rijksmiddelen toe. Hierdoor stijgt de rijksuitkering met € 912.000 (V).
 Door deze mutaties kunnen we geen aanspraak meer maken op de vangnetuitkering van € 693.000 (N). Per saldo leveren deze mutaties een voordeel van € 772.000. De totale bijstandsuitgaven zijn hierna € 150.000 hoger dan de rijksuitkering. Dit bedrag komt voor eigen rekening van de gemeente (eigen risico).
3. In 2017 heeft het rijk besloten dat gemeenten een reëel tarief moeten betalen voor Huishoudelijke Hulp. Voor onze gemeente geldt dit vanaf 2018, omdat toen het contract voor Huishoudelijke Hulp is verlengd. Daarnaast is er op 1 april 2018 een cao-loonsverhoging doorgevoerd voor verpleeg-, verzorgingshuizen en thuiszorg. Per 1 juni 2019 stijgen de lonen nog eens met 4%. Het reële tarief en de loonstijging volgens de cao zorgen voor een verhoging van de huidige tarieven. We verwachten dat dit € 182.000 meer gaat kosten in 2019. Vanaf 2020 zijn de extra kosten € 222.000. Daarmee komt het totale budget voor huishoudelijk hulp in 2019 in onze begroting uit op € 2.342.000.
- 4a. De septembecirculaire 2018 leidt tot een aanpassing van de algemene uitkering die we van het rijk ontvangen. Het rijk verwacht dat het de komende jaren minder uitgeeft. Omdat de algemene uitkering is gekoppeld aan de rijksuitgaven, ontvangen we een lagere algemene uitkering van het rijk.

- 4b. Het effect van de mutaties op het sociaal domein voor onze begroting is in 2019 € 15.000 (nummers 4b en 4b1) en volgende jaren € 65.000 voordelig. Het tekort op het sociaal domein van € 971.000 daalt hierdoor structureel tot € 906.000. Dit voordeel realiseren we doordat de academische functie van Karakter nu landelijk wordt gefinancierd. Voorheen moest onze regio dit betalen. In 2019 is het voordeel slechts € 15.000, omdat we eenmalig extra meebetalen aan de uitvoeringskosten PGB van de Sociale Verzekeringsbank.

Het tekort op het sociaal domein bouwen we in 4 jaar af tot 0. Dit doen we in stappen van 25% per jaar. Omdat het tekort daalt, ramen we een lager bedrag voor de te realiseren ombuigingen (nummer 4b2; 25% in 2019, 50% in 2020, 75% in 2021 en 100% daarna). Het resterend tekort dekken we in de jaren 2019 tot en met 2021 door aanwending van de algemene reserve (nummer 4b3; 75%-50%-25%). Omdat het tekort op het sociaal domein daalt, ramen we ook een lagere bijdrage uit de algemene reserve.

- 4c1. Met ingang van 2019 ontvangen gemeenten de rijksmiddelen voor het rijksvaccinatieprogramma via de algemene uitkering. Voorheen ontvingen de GGD's deze middelen. Tegenover deze uitkering staat een hogere bijdrage aan de GGD. Per saldo heeft deze mutatie dus geen invloed op het begrotingssaldo.
- 4c2. Het rijk had een budget oplopend tot € 60 miljoen beschikbaar gesteld om alle peuters de gelegenheid te geven naar een voorschoolse voorziening te gaan. Berekend was dat het hierbij zou gaan om 40.000 peuters. Uit de eerste meting blijkt dat deze groep veel kleiner is, namelijk 11.400 peuters. Het rijksbudget is nu vastgesteld op € 30 miljoen. Dit betekent dat we een lagere rijksuitkering krijgen. Tegelijk verlagen we onze raming aan de uitgavenkant met dezelfde bedragen. Ook in onze gemeente hebben wij het extra bedrag niet nodig. Per saldo heeft deze mutatie geen invloed op het begrotingssaldo.
- 4c3. De rijksmiddelen voor reïntegratietrajecten zijn bijgesteld. Deze middelen sluizen we door naar het werkbedrijf. Per saldo heeft deze mutatie dus geen invloed op het begrotingssaldo.

5. Deze cijfers geven het nieuwe begrotingssaldo weer na deze mutaties.

4. Kanttekening

N.v.t.

5. Financiële onderbouwing

Deze begrotingswijziging laat een positief saldo van € 470.000 zien. Dit bedrag is het verschil tussen het geactualiseerd FMP van € 474.000 (nummer 5 van de tabel) en het saldo van het FMP van de programmabegroting van € 4.000 (nummer 1). Omdat we in de programmabegroting het bedrag van € 4.000 storten in de algemene reserve, stellen wij u nu ook voor om € 474.000 toe te voegen aan de algemene reserve.

6. Communicatie

N.v.t.

7. Aanpak/uitvoering

Na vaststelling zenden wij deze begrotingswijziging samen met de Programmabegroting 2019 naar de provincie (toezichthouder).

Burgemeester en wethouders van gemeente Berg en Dal	
De secretaris,	De burgemeester,
E.W.J. van der Velde	mr. M. Slinkman

Bijlagen digitaal ter inzage
Bijlage ter inzage griffier

De raad van de gemeente Berg en Dal;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 oktober 2018.

overwegende dat de Bijstelling rijksuitkering 2019 bijstandsuitkeringen, een verplichte reële bijdrage in de kosten Huishoudelijke hulp en de Septembercirculaire 2018 effect hebben op de begroting 2019;

deze ontwikkelingen niet bekend waren bij de opstelling van de begroting 2019 en leiden tot een positief saldo van 470.000 extra;

dat bij de behandeling van de begroting 2019 besloten is een bedrag van 460.000 beschikbaar te stellen:

- a. Voor extra maatregelen om wateroverlast tegen te gaan € 400.000;
- b. Om de bezuiniging op de bibliotheek van € 50.000 voor 2019 te schrappen;
- c. Voor invulling van nieuwe vormen van jeugdparticipatie € 10.000.

b e s l u i t :

De 1^e wijziging van de Programmabegroting 2019 vast te stellen en het voordelig resultaat na de 1^e wijziging van € 14.000 toe te voegen aan de algemene reserve.

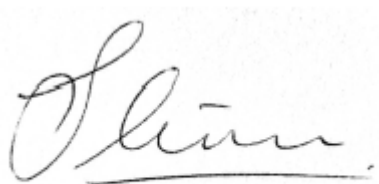
Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Berg en Dal op 1 november 2018,

De raadsgriffier,

J.A.M. van Workum

De voorzitter,

mr. M. Slinkman

MeerjarenInvesteringsPlan

Project	Onderdeel	Looptijd	Jaar inv.	Bruto inv.	Bijdrage	Netto inv.	K
Programma 5: Overhead							
Materieel							
5.1	Aanschaf materieel 2019	8	2019	184.000	-	184.000	
5.2	Aanschaf materieel 2020	8	2020	158.500	-	158.500	
5.3	Aanschaf materieel 2021	8	2021	46.000	-	46.000	
5.4	Aanschaf materieel 2022	8	2022	232.000	-	232.000	
Totaal Materieel				620.500	-	620.500	
Werkplaats							
5.5	Verbouwing gemeentewerf	25	2019	275.000	-	275.000	
Totaal werkplaats				275.000	-	275.000	
Totaal programma 5 Overhead				895.500	-	895.500	
Programma 1: Inwoner							
1.1	Adaptieve school: aanpassing huisvesting		2019	pm	-		
1.2	Verduurzaming Kulturhus Millingen	Uitvoering	15	2020	750.000	-	750.000
Totaal programma 1 Inwoner				750.000	-	750.000	
Programma 2: Onze buurt (wegen/openbaar groen/waterlossingen)							

2.1	Aanleg tijdelijke opslag depot	Vorbereiding	25	2019	5.000	-	5.000
		Uitvoering	25	2021	267.000	-	267.000
2.2	Reconstructie Ravelstraat	Uitvoering	25	2020	135.000	-	135.000
2.3	Verbreiding Meerwijkselaan	Vorbereiding	25	2019	65.000	-	65.000
		Uitvoering	25	2021	585.000	170.000	415.000
2.4	Upgraden watergang Hulsbeek	Uitvoering	25	2019	112.500	-	112.500
2.5	Schoolroute Marktpluin Groesbeek-Nijmeegsebaan	Uitvoering	25	2020	900.000	-	900.000
2.6	Vervanging asfalttribanen binnen de bebouwde kom 2019	Uitvoering	25	2019	600.000	-	600.000
2.7	Vervanging asfalttribanen binnen de bebouwde kom 2020-2028	Uitvoering	25	2020-2028	4.800.000	-	4.800.000
2.8	Mobiliteitsvisie	Uitvoering	25	2020-2022	1.465.000	-	1.465.000
2.9	Reconstructie Hoflaan Oost	Vorbereiding	25	2019	52.000	-	52.000
		Uitvoering	25	2020	416.000	-	416.000
2.10	Reconstructie Gooiseweg Zuid	Vorbereiding	25	2019	109.000	-	109.000
		Uitvoering	25	2020	887.000	-	887.000
2.11	Reconstructie Wisselpad	Vorbereiding	25	2020	22.000	-	22.000
		Uitvoering	25	2021	179.000	-	179.000
2.12	Reconstructie Gooiseweg Noord	Vorbereiding	25	2019	72.000	-	72.000
		Uitvoering	25	2020	577.000	-	577.000
2.13	Bypass riolering Nassaulaan-Pr.Christinalaan	Vorbereiding	25	2020	35.000	-	35.000
		Uitvoering	25	2021	278.000	-	278.000
2.14	Reconstructie Parallelweg Ubbergen	Uitvoering	25	2019	377.000	-	377.000
2.15	Reconstructie Pr.Hendrikstraat-Kon.Wilhelminastr.Ooij	Uitvoering	25	2019	357.000	-	357.000
2.16	Reconstructie Waterstraat Beek (klimaatmaatregelen)	Uitvoering	25	2019	200.000	-	200.000
2.17	Centrumgebied Ooij (og Reinier van Ooijplein)	Vorbereiding	25	2021	247.500	-	247.500
2.18	Aanleg fietsverbinding Dennenkamp-Driestenenpad	Uitvoering	25	2020	17.000	-	-
2.19	Wateroverlast Wilgstraat-Kruksebaan en buurtsuper	Uitvoering	25	2019	225.000	-	225.000

2.20	Waterberging Knapheideweg	Uitvoering	25	2019	150.000	-	150.000
2.21	Waterafvoer Beek	Vorbereiding	25	2019	62.500	-	62.500
		Uitvoering	25	2019	250.000	-	250.000
2.22	Wateropvang Keteldal	Uitvoering	25	2021	200.000	-	200.000
2.23	Afkoppelen daken Heilig Landstichting	Uitvoering	25	2021-2024	1.200.000	-	1.200.000
2.24	Renovatie "water werkt"Beek	Vorbereiding	25	2019	90.000	-	90.000
		Uitvoering	25	2019	150.000	-	150.000
2.25	TOP Ooij	Grondaankoop	25	2020	100.000	-	100.000
		Uitvoering	25	2021	500.000	-	500.000
2.26	Wegwzh.vervangen riolering/duiker Bredeweg	Uitvoering	25	2022	250.000	-	250.000
2.27	Burg.Ottenhoffstraat (Dries-Stekkenberg)	Uitvoering	25	2022	400.000	-	400.000
2.28	Zevenheuvelenweg	Uitvoering	25	2023	300.000	-	300.000
2.29	Reconstructie Dasstraat, Eekhoornstraat en Fretstraat	Uitvoering	25	2020	342.000	-	342.000
2.30	Vergroenen Leuth	Vorbereiding	25	2019	10.000	-	10.000
		Uitvoering	25	2020	100.000	-	100.000
2.31	Aanleg fietspad Leuth	Uitvoering	25	2020	125.000	-	125.000

Totaal programma 2: Onze buurt (wegen/openbaar groen/waterlossingen)

17.214.500 170.000 17.027.500

Programma 2: Onze buurt (riolering/rioolgemalen)

2.32	Aanleg regenwaterriool Ravelstraat	Uitvoering	50	2020	180.000	-	180.000
2.33	Verbetermaatregelen Groesbeek Noord	Uitvoering	50	2019	169.000	-	169.000
2.34	Vergroten transportriool Breedeweg/Bruuk	Vorbereiding	50	2019	37.500	-	37.500
		Uitvoering	50	2020	337.500	-	337.500
2.35	Regenwateroverlast centrum Groesbeek	Afvoerbuiss Burg.Ottenhoffstr.	50	2019	75.000	-	75.000
2.36	Rioolvervanging Vissenbuurt Ooij	Uitvoering	50	2019	760.000	-	760.000

2.37	Vervanging riolering Binnenveld	Uitvoering	50	2019	315.000	-	315.000
2.38	Reconstructie Hoflaan Oost	Vorbereiding	50	2019	28.000	-	28.000
		Uitvoering	50	2020	224.000	-	224.000
2.39	Reconstructie Gooiseweg Zuid	Vorbereiding	50	2019	59.000	-	59.000
		Uitvoering	50	2020	475.000	-	475.000
2.40	Reconstructie Wisselpad	Vorbereiding	50	2020	12.000	-	12.000
		Uitvoering	50	2021	95.000	-	95.000
2.41	Reconstructie Gooiseweg Noord	Vorbereiding	50	2019	38.000	-	38.000
		Uitvoering	50	2020	310.000	-	310.000
2.42	Bypass riolering Nassaulaan-Pr.Christinalaan	Vorbereiding	50	2020	18.000	-	18.000
		Uitvoering	50	2021	150.000	-	150.000
2.43	Reconstructie Parallelweg Ubbergen	Uitvoering	50	2019	203.000	-	203.000
2.44	Reconstructie Pr.Hendrikstraat-Kon.Wilhelminastraat Ooij	Uitvoering	50	2019	190.000	-	190.000
2.45	Vervangen M+E gemalen diverse locaties 2019	Uitvoering	15	2019	157.000	-	157.000
2.46	Vervangen riolering/duiker Bredeweg	Vorbereiding	50	2021	50.000	-	50.000
		Uitvoering	50	2022	150.000	-	150.000
2.47	Relinen riolering Lijsterbesstraat en afkoppelen HWA	Vorbereiding	50	2021	10.000	-	10.000
		Uitvoering	50	2022	90.000	-	90.000
2.48	Burg.Ottenhoffstraat (Dries-Stekkenberg)	Vorbereiding	50	2021	50.000	-	50.000
		Uitvoering	50	2022	800.000	-	800.000
2.49	Zevenheuvelenweg	Vorbereiding	50	2022	25.000	-	25.000
		Uitvoering	50	2023	375.000	-	375.000
2.50	Reconstructie Dasstraat, Eekhoornstraat en Fretstraat(De Horst)	Uitvoering	50	2020	238.000	-	238.000
2.51	Wylbergpark en Groot Berg en Dal	Vorbereiding	50	2022	10.000	-	10.000
		Uitvoering	50	2023	170.000	-	170.000
2.52	Vervanging riool Esdoornstraat Beek	Uitvoering (aanvulling)	50	2019	165.000	-	165.000
Totaal programma 2: Onze buurt (riolering/rioolgemalen)					5.966.000	-	5.966.000

Programma 2: Onze buurt (sportaccommodaties)

2.53	Sportaccommodaties	Vervanging kleedkamers	40	2020-2021	1.461.328	-	1.461.328
2.54	Sportaccommodaties	Vervanging velden	20	2020-2023	1.775.023	-	1.775.023
		Gr.Boys: led-verlichting	25	2019	37.440	-	37.440
2.55	Tennisaccommodaties	SVO: ombouw 2 banen ondergr.	30	2019	33.225	-	33.225
		SVO: ombouw 2 banen kunstgras	10	2019	38.850	-	38.850
		SVO: led-verlichting	25	2019	11.241	-	11.241
		TV Groesbeek:led-verlichting	25	2019	27.172	-	27.172
		TV Groesbeek:banen toplaag	10	2019	124.312	-	124.312
		Aanpassing/vervanging	20	2020-2022	921.530	-	921.530
Totaal programma 2: Onze buurt (sportaccommodaties)					4.430.121	-	4.430.121

Hieronder zijn de op het MIP opgenomen investeringen kort toegelicht.

Programma Overhead

5.1/ 5.2/ 5.3/ 5.4 Aanschaf materieel 2019, 2020, 2021 en 2022

Dit betreft de vervanging en/of aanschaf van materieel bij de buitendienst. Het gaat om de aanschaf van auto's, materieel om te vegen en zout te strooien.

5.5 Verbouwing gemeentewerf Groesbeek

Er is sprake van nieuwe ARBO-eisen en een te krappe kleedruimte voor de groter gegroeide personeelsbezetting. Daarom is een verbouwing van de werf noodzakelijk. De kosten hiervan ramen we op € 275.000.

Programma 1: Inwoner

1.1 Adaptieve school: aanpassing huisvesting

Dit betreft een inwonersinitiatief. Zij willen in Berg en Dal een nieuwe vorm van onderwijs lanceren. Daarvoor is draagvlak. De gemeente is verplicht hen van huisvesting te voorzien. We zijn bezig een geschikte locatie te vinden.

1.2 Verduurzaming Kulturhus Millingen

Het Kulturhus in Millingen heeft duurzaamheidslabel F. De ambitie van de gemeente Berg en Dal is minimaal label B. Hiervoor moeten we flink investeren in het dak, W-installaties, gedeeltelijk HR++ glas en spouwmuurisolatie. De investering staat voor het jaar 2020. Voordat we deze investering uitvoeren, willen we eerst een breed onderzoek naar de toekomst van onze kulturhuzen. Dit sluit aan bij de vervolgfase van het accommodatiebeleid.

Programma 2: Onze buurt: wegen/openbaar groen/waterlossingen

2.1 Aanleg tijdelijk opslag depot

Tijdens werken komt vaak grond en andere materiaal vrij. Er is geen terrein voor opslag waar wij deze materialen tijdelijk kwijt kunnen. Voorheen brachten wij materiaal naar de waterzuivering (betonbak van Waterschap) aan de Heikant. De bak moet vrij blijven voor waterberging. Daardoor is het niet meer mogelijk om daar materiaal op te slaan. We zoeken hiervoor nog een geschikte locatie.

2.2 Reconstructie Ravelstraat Millingen aan de Rijn

Aanleiding voor dit project is de ondergrondse inrichting (riolering). De rijbaan bestaat gedeeltelijk uit asfaltverharding en heeft een sobere uitstraling. Dit komt onder andere door de parkeervakken van grijs/grijze stenen. De rijbaan heeft ook haar technische levensduur bereikt. De vervanging van het gemengde riool en de aanleg van een apart hemelwaterriool, is de aanleiding om de complete straat (van gevel tot gevel) te reconstrueren.

2.3 Verbreding Meerwijkselaan Heilig Landstichting

De Meerwijkselaan is aan groot onderhoud toe. In het verleden is gekozen voor één rijbaan met aan weerszijden een asfalt rammelstrook. Doel van deze strook is de snelheid van het verkeer te drukken. Deze stroken geven (geluids-)overlast. We willen we de weg verbreden en tegelijkertijd de rammelstroken laten vervallen.

2.4 Upgraden watergang Hulsbeek Groesbeek

De Hulsbeek is samen met de Groesbeek aangewezen als een SED-watergang. Dit is een watergang met specifiek ecologische doelstellingen. Dit betekent dat wij de kwaliteit van het water op peil moeten houden en in sommige gevallen zelfs moeten verbeteren. De Groesbeek is reeds geheel natuurvriendelijk ingericht en kan het overtollige water bij hevige regenbuien afvoeren. Bij de Hulsbeek zijn dezelfde zaken/doelstellingen aan de orde. De uitvoering van dit project is gestart. Hierover zijn afspraken gemaakt met Waterschap Rivierenland.

2.5 Schoolroute Marktplaats Groesbeek - Nijmeegsebaan

Op dit moment ontbreekt een bewegwijzerde, comfortabele en veilige fietsroute tussen het centrum van Groesbeek (via de noordelijke woonwijken) naar de hoofd fietsroute van/naar Nijmegen. Dit project betreft een onderzoek naar de mogelijkheden van een goede fietsroute tussen de Nijmeegsebaan en het centrum van Groesbeek. Zie ook 2.27.

2.6/ 2.7 Vervanging asfaltwegen binnen de bebouwde kom 2019-2028

Een aantal asfaltwegen binnen de bebouwde kom zijn in slechte staat/ aan het einde van de levensduur. We gaan deze wegen de komende 10 jaar vervangen. Het asfalt vervangen we door elementverharding. Het gaat hier om wegen in woonwijken (30 km/uur).

2.8 Mobiliteitsvisie

Wij doen een nieuw, breed opgezet mobiliteitsonderzoek waarbij de raad de kaders en vraagstelling vast stelt. Hierbij kijken we naar vervoer over de weg (auto, fiets, lopend, OV) en via het water en naar bestaande wegen en nieuwe mogelijkheden.

Voor een betere veiligheid van schoolgaande kinderen is het gewenst om het stukje weg tussen de Hoflaan en de Mariëndaalseweg (naast basisscholen Adelbrecht-Windekind en Carolus) om te bouwen tot een volwaardig fietspad.

2.9 Reconstructie Hoflaan Oost Groesbeek

Begin 2014 is de riolering rondom de Hoflaan visueel geïnspecteerd bij een reguliere inspectie. Daaruit is gebleken dat diverse strengen in de Hoflaan dusdanig beschadigd zijn dat ze aan vernieuwing toe zijn. Het gaat om het stuk tussen de Mariëndaalseweg en de basisscholen. Ook is de asfaltverharding niet al te best meer. Daarnaast biedt vervanging van de strengen de mogelijkheid tot aanleg van gescheiden riolering. Hierdoor kunnen wij de openbare ruimte afkoppelen.

2.10 Reconstructie zijwegen Gooiseweg Zuid Groesbeek

Naast vervanging van de ondergrondse infra (riolering, zie ook 2.39), is de asfaltverharding op de wegen ten zuiden van de Gooiseweg ook aan vervanging toe. De riolering ligt grotendeels in de voetpaden. Dat is onwenselijk. In combinatie met vervanging van de riolering, reconstrueren we ook de wegen ten zuiden van de Gooiseweg.

2.11 Reconstructie Wisselpad Groesbeek

In 2017 zijn de Hoflaan en Mariëndaalseweg (grotendeels) ingericht als 'Erftoegangsweg +'. Waar mogelijk is een profiel van zes meter breed in het asfalt toegepast. Dit is opgebouwd uit een tweezijdige fietsstrook van twee meter breed en daartussen een rijbaan van ook twee meter breed. De wens is om dit profiel door te zetten tot de kruising Spoorlaan – Nijverheidsweg. Aan de kant van de woningen vervangen we daarbij het voetpad. Daarbij handhaven wij een minimale voetpadbreedte van vier tegels (1,20m exclusief band). Zie ook 2.40.

2.12 Reconstructie zijwegen Gooiseweg Noord Groesbeek

De ondergrondse infra in de Frieselaan, Drentselaan, Vermeerweg, Frans Halsweg en Aelbert Cuypweg is aan vernieuwing toe. Zie ook 2.41. Ook de technische levensduur van de bestaande verharding is bereikt. Daarnaast biedt vervanging de mogelijkheid tot aanleg van gescheiden riolering. Daardoor kan de openbare ruimte afgekoppeld worden. In combinatie met vervanging van de riolering, reconstrueren we ook de wegen ten noorden van de Gooiseweg.

2.13 Bypass riolering Nassaulaan - Prinses Christinalaan Berg en Dal

Ondergronds gaat de infrastructuur stevig op de schop. Zie ook 2.42. Ook hier geldt dat de bovengrondse inrichting wat betreft de kwaliteit te wensen overlaat. Vooralsnog gaan we uit van herstraten van de aanwezige elementenverharding en handhaving van de halfverharding in de Prinses Christinalaan.

Voor de Nassaulaan gaan we uit van een volledige reconstructie. Het gaat om het stuk tussen de Oude Kleefsebaan en Prins Bernhardlaan. We vervangen het asfalt door elementenverharding. Voor de voetpaden, parkeervakken en dergelijke in de Nassaulaan maken we gebruik van nieuwe materialen (geen herstraten).

2.14 Reconstructie Parallelweg Ubbergen

Dit stukje weg maakt onderdeel uit van de hoofdfietsroute tussen Nijmegen en Millingen aan de Rijn (fietsstructuurvisie). Het is gewenst om het fietscomfort en de –veiligheid te vergroten. In combinatie met vervanging van de riolering, reconstrueren we ook de weg. Zie ook 2.43.

2.15 Reconstructie Prins Hendrikstraat - Koningin Wilhelminastraat Ooij

We vervangen het riool volledig. Zie ook 2.44. Daarnaast is de bovengrondse inrichting erg sober en is er een gebrek aan parkeerplaatsen. Vandaar dat we ook gekozen hebben voor een volledige reconstructie van de weg.

2.16 Reconstructie Waterstraat Beek (klimaatmaatregelen)

We gaan maatregelen nemen om bij hevige regenval de wateroverlast te verminderen.

2.17 Centrumgebied Ooij (omgeving Reinier van Ooijplein)

We gaan een gebiedsvisie opstellen voor Ooij in nauw overleg met de bewoners. Daarbij maken we een uitvoeringsplan voor het centrumgebied.

2.18 Aanleg fietsverbinding Dennenkamp - Driestenenpad Groesbeek

Dit plan voorziet in een extra fietspad door een toeristisch interessant gebied. Daarnaast vormt het een comfortabele fietsverbinding tussen de Wylerbaan en het gebied rond De Horst.

2.19 Wateroverlast Wilgstraat- Kruksebaan en buurtsuper Groesbeek

Door extreme regenval is de parkeerplaats Wilgstraat-Kruksebaan al twee keer ondergelopen met bijna een meter water. Dit willen we structureel oplossen. Daarnaast gaan we aanpassingen doen rondom de buurtsuper Bredeweg-St.Antoniusweg. Over de waterafvoer hebben we een mondeling akkoord met Waterschap Rivierenland.

2.20 Waterberging Knapheideweg Groesbeek Breedeweg

Aanleg van een wateropvang die het water vanaf “Klein Amerika” opvangt en afvoert naar de retentievoorziening aan de Knapheideweg- Zandbaan/Hemeltje. Dit doen we samen met Waterschap Rivierenland. We hebben allebei een aandeel van 50% in de kosten.

2.21 Waterafvoer Beek

Aanleg “watersnelwegen”. Het water uit het Keteldal kunnen we relatief eenvoudig via de Lindenstraat afvoeren naar de groene ruimte tussen de huizen en de N325. Hiervoor moeten we aanpassingen maken in het straatprofiel. Het water uit het Elzendal kunnen we afvoeren via het tracé Waterstraat, Bongerdstraat, Colonel Ekmanstraat en Reigerstraat. Over de waterafvoer hebben we een mondeling akkoord met Waterschap Rivierenland.

2.22 Wateropvang Keteldal Beek

De stuwwal droogt langzaam uit. In het Keteldal bestaat de mogelijkheid om water op te vangen en te laten infiltreren in de bodem. Overeenkomsten met grondeigenaren zijn hiervoor noodzakelijk.

2.23 Afkoppelen daken Heilig Landstichting

Bij hevige regenval ontstaat wateroverlast op het laagste punt (Andreaslaan). De oorzaak hiervan is dat te veel hemelwater op de riolering komt, waardoor vervuild water overstort op straat (er zijn daar geen sloten). Omdat de openbare wegen al voor 90% zijn afgekoppeld

biedt dit ook geen uitkomst meer. Het probleem is op te lossen door alle daken in Heilig Landstichting af te koppelen en water te infiltreren in de tuinen. Eerst willen we dit doen op vrijwillige basis en met subsidie. Later verplichten wij dit via een "hemelwater-verordening Heilig Landstichting". De looptijd hiervan is 10 jaar.

2.24 Renovatie "water werkt" Beek

20 jaar geleden zijn de natuurlijke beken in Beek en Ubbergen weer zichtbaar gemaakt. Dit is destijds met veel subsidie aangelegd. De totale kosten bedroegen toen 2 miljoen gulden. Het systeem raakt in verval. Er is een plan gemaakt om alle gemetselde natuurstenen goten voor verval te behoeden. Voor de watervoerende functie is dit systeem essentieel. Landelijk wordt "water werkt" als schoolvoorbeeld genoemd van modern beekbeheer. Samen met "het Groeske" en "de Groesbeek" wordt het regelmatig bezocht door bestuurders en waterdeskundigen uit Nederland.

2.25 TOP Ooij

Om de Ooijpolder toeristisch goed te ontsluiten zijn TOP's (Toeristisch OpstapPunten) nodig. De voormalige gemeenteraad van Ubbergen heeft hiertoe besloten en het is ook opgenomen in de Mobiliteitsvisie Berg en Dal. Aan het einde van de Hubertusweg ligt een zeer geschikte kavel. Deze is bereikbaar via de Bouwkamp. Wij verkennen de mogelijkheden voor grondaankoop van Staatsbosbeheer (ongeveer 1 hectare).

2.26 Vervangen riolering/ duiker Groesbeek (Breedeweg)

Het asfalt op de Breedeweg is slecht. We gaan tegelijk met het vervangen van de riolering/duiker de weg vervangen. Het betreft het gedeelte van de Breedeweg vanaf de St. Antoniusweg tot en met huisnummer 94.

2.27 Burgemeester Ottenhofstraat (Dries-Stekkenberg) Groesbeek

Het weggedeelte van de Dries- Stekkenberg en Burgemeester Ottenhofstraat (het gedeelte vanaf de Margrietstraat tot aan de Molenweg/Dorpsstraat) is aan vervanging toe. We onderzoeken de mogelijkheden voor een combinatie met het project schoolroute Marktplaats Groesbeek - Nijmeegsebaan (2.5).

2.28 Zevenheuvelenweg Groesbeek

De Zevenheuvelenweg is aan vervanging toe. Het gaat om het weggedeelte vanaf de Burgemeester Ottenhofstraat tot aan de Nieuweweg.

2.29 Reconstructie Dasstraat, Eekhoornstraat en Fretstraat Groesbeek wegen (de Horst)

In combinatie met vervanging van de riolering gaan we ook de wegen reconstrueren. Zie ook 2.13.

2.30 Vergroenen Leuth

Ooij en Leuth zijn twee versteende kerkdorpen. Voor Ooij gaan we een omgevingsplan opstellen. Voor Leuth willen we het steense karakter doorbreken, door samen met de inwoners een plan te maken.

2.31 Aanleg fietspad Leuth

Dit jaar starten we een variantenstudie voor het fietspad Plezenburgsestraat-Leutherstrasse, ten zuiden van de kern Leuth. Hiervoor is in de begroting 2018 € 50.000 beschikbaar gesteld. De totale kosten voor de bestemmingsplanprocedure, grondaankoop en aanlegkosten ramen we op € 500.000.

Programma 2: Onze buurt: riolering/rioolgemalen

2.32 Aanleg regenwaterriool Ravelstraat Millingen aan de Rijn

De voorbereiding is gestart. Het werk bestaat uit het verlengen van een regenwaterriool. We koppelen hierdoor het regenwaterriool in 't Gengske en de Zeelandsestraat aan elkaar.

2.33 Verbetermaatregelen Groesbeek Noord

We zijn een nieuw basis rioleringsplan Groesbeek Noord aan het opstellen. Hierin nemen we verbetermaatregelen op voor aanpassingen aan de riolering in Groesbeek Noord.

2.34 Vergroten transportriool Groesbeek Breedeweg/ Bruuk

Vanaf de Parachutistenstraat tot aan de waterzuivering in de Bruuk gaan we het transportriool vergroten. De reden hiervan is het verminderen van wateroverlast.

2.35 Regenwateroverlast centrum Groesbeek

We gaan de duiker onder de oude Jan Linders vergroten.

2.36 Rioolvervanging Vissenbuurt Ooij

Het huidige rioolstelsel is aan vervanging toe gelet op leeftijd en kwaliteit.

2.37 Vervanging riolering Binnenveld Groesbeek

Het huidige rioolstelsel is aan vervanging toe gelet op leeftijd en kwaliteit.

2.38 Reconstructie Hoflaan Oost Groesbeek

We vervangen de oude riolering in combinatie met de reconstructie van de weg. Het oude stelsel vervangen we door een dubbel stelsel (schoon en vuil water). Dit doen we ook om ook wateroverlast te verminderen.

2.39 Reconstructie zijwegen Gooiseweg Zuid Groesbeek

Een aantal strengen in de Rembrandtweg, Jozef Israëlweg, Jan Steenweg, Breitnerweg, Pieter de Hooghweg en Vincent van Goghweg zijn dusdanig beschadigd dat ze aan vervanging toe zijn. Ook ligt de riolering grotendeels in de voetpaden. Dat is onwenselijk. Daarnaast biedt vervanging de mogelijkheid tot de aanleg van gescheiden riolering. Daardoor kunnen wij de openbare ruimte afkoppelen.

We vervangen de oude riolering in combinatie met een reconstructie van de wegen ten zuiden van de Gooiseweg (zie ook 2.10).

2.40 Reconstructie Wisselpad Groesbeek

We vervangen de oude riolering in combinatie met een reconstructie van de weg.

2.41 Reconstructie zijwegen Gooiseweg Noord Groesbeek

Nagenoeg alle strengen in de Frieselaan, Drentselaan, Vermeerweg, Frans Halsweg en Aelbert Cuypweg vertonen dusdanige schades dat ze aan vernieuwing toe zijn. Daarnaast biedt vervanging de mogelijkheid tot aanleg van gescheiden riolering. Daardoor kunnen we de openbare ruimte afkoppelen. We vervangen de oude riolering in combinatie met een reconstructie van de wegen ten noorden van de Gooiseweg (zie ook 2.12).

2.42 Bypass riolering Nassaulaan - Prinses Christinalaan Berg en Dal

In het kader van het verminderen van wateroverlast in Nijmegen-Oost passen wij het rioolstelsel aan. Door een bypass te maken kan het regenwater naar de infiltratie bassin aan de Nassaulaan. Zie ook 2.13.

2.43 Reconstructie Parallelweg Ubbergen

De riolering aan de Parallelweg ligt in particuliere tuinen en is slechte staat. We gaan de riolering verleggen naar openbaar terrein. Zie ook 2.14.

2.44 Reconstructie Prins Hendrikstraat - Koningin Wilhelminastraat Ooij

Het riool is van 1964 en verkeerd in slechte staat. We hebben gekozen voor een volledige reconstructie van het riool. Redenen hiervoor zijn de ongelukkige ligging, weinig afschot (zelfs tegenschot), te hoge ligging en vele insteken/inlaten. We vervangen de oude riolering in combinatie met een reconstructie van de wegen. Zie ook 2.15.

2.45 Vervangen M+E gemalen diverse locaties 2019

We vervangen de mechanische en elektrische onderdelen van diverse rioolgemalen. Dit gebeurt op basis van de leeftijd en onderhoudsstatus van de rioolgemalen.

2.46 Vervangen riolering/ duiker Groesbeek (Breedeweg)

In 2018 is een rioolinspectie uitgevoerd. Daaruit is gebleken dat het hemelwaterriool van de Breedeweg aan vernieuwing toe is. Onder de grond bestaat een ongewenste situatie door diversiteit aan materiaal en diameters van buizen. Met wegbeheer is overlegd om het geheel vanaf de Sint Anthoniusweg tot aan huisnummer 91 opnieuw in te richten. Zowel het hemelwaterriool als de weg vernieuwen wij.

2.47 Relinen riolering Lijsterbesstraat en afkoppelen HWA Groesbeek (Breedeweg)

In 2018 is een rioolinspectie uitgevoerd. Daaruit is gebleken dat het riool in de Lijsterbesstraat (Breedeweg) aan vernieuwing toe is. Het betreft het gedeelte vanaf de Kruksebaan tot en met het Hemeltje. De weg is nog in goede conditie. Het riool kan gerelined worden. Relinen is het vanuit de binnenkant vernieuwen van het riool. Daarnaast stellen we voor om de verbinding tussen de riolering op het Hemeltje dicht te zetten. Kolken in de openbare ruimte willen we afkoppelen zodat water kan infiltreren in de bodem.

2.48 Burgemeester Ottenhofstraat (Dries-Stekkenberg) Groesbeek

Het gaat om het riool tussen Dries-Stekkenberg en Burgemeester Ottenhofstraat/ Margrietstraat tot aan de Molenweg/Dorpsstraat. We stellen voor dit gedeelte af te koppelen, zodat het water kan infiltreren in de grond. Daarvoor willen we infiltratieriolen aanleggen en de bestaande riolering vervangen. Het stuk riolering tussen de Bosstraat en de Molenweg/Dorpsstraat kunnen we relinen (vanuit de binnenkant vernieuwen) in plaats van vervangen.

2.49 Zevenheuvelenweg Groesbeek

We willen de Zevenheuvelenweg (van de Burgemeester Ottenhofstraat tot aan de Nieuweweg) afkoppelen, zodat het water kan infiltreren in de ondergrond. De bestaande riolering en putten gaan we relinen. De kolken koppelen wij af door middel van verticale infiltratieputten.

2.50 Reconstructie Dasstraat, Eekhoornstraat en Fretstraat Groesbeek riolering (de Horst)

In de genoemde straten is de waterleiding de afgelopen jaren zeer regelmatig gesprongen. Als gevolg daarvan raakte de laatste keer ook de gasleiding lek. Vitens heeft het plan om de waterleiding in 2020 volledig te vervangen. Het huidige gemengde riool gaan we vervangen voor gescheiden riool. Zie ook 2.18.

2.51 Wylerbergpark en Groot Berg en Dal

We gaan de hemelwaterafvoer afkoppelen van het Wylerbergpark. Dit werk bestaat uit het opheffen van de afvoerleiding van Groot Berg en Dal door het bos en het opheffen van de afvoerleiding van Wylerbergpark door het bos.

2.52 Vervanging riool Esdoornstraat Beek

Op deze locatie vervangen wij het riool omdat deze slecht is. Tevens hebben wij aandacht voor de waterproblematiek in deze wijk. Het riool ligt nu onder de bomen en die verplaatsen wij naar het midden van de weg. In de aangepaste groenstrook planten wij nieuwe bomen. Omdat wij voor het vervangen van het riool de weg open breken, moeten we ook het straatwerk opnieuw leggen. In principe gebruiken we hiervoor bestaande materialen.

Programma Onze buurt: overige

2.53/2.54/2.55 Sportaccommodaties en Tennisaccommodaties

Er is een meerjarig vervangingsschema gemaakt voor alle sportvelden en kleedkamers. We hebben een prognose gemaakt voor de komende jaren. Sportverenigingen moeten een aanvraag indienen voor een investeringsbijdrage.

Reserves en voorzieningen

Nummer	Naam reserve	Stand	Mutaties 2019		Stand	Mutaties 2020	
		1-1-2019	Onttrekking	Toevoeging	31-12-2019	Onttrekking	Toevoeging
1. Reserves							
1.1. Algemene reserves							
891400000	Algemene Reserve vrij aanwendbaar	12.302	-1.706	185	10.781	-527	
891400010	Vaste Algemene reserve	17.220	-	-	17.220	-	
899000000	Reserve rekeningresultaat	2.495	-624	-	1.871	-624	
899000000	Saldo vorig dienstjaar	-	-	-	-	-	
899000000	Saldo huidig dienstjaar	-	-	-	-	-	
Totaal 1.1. Algemene reserves		32.016	-2.329	185	29.871	-1.151	
1.2. Bestemmingsreserves							
821400000	Bestemmingsreserve exploitatietekort parkeergarage Dorpsstraat	316	-120	-	196	-120	
821400020	Reserve verv.investering parkeergarage Dorpsstraat	107	-	36	143	-	
853000000	Bestemmingsreserve Onderhoud Gymzalen	249	-	36	285	-	
853100010	Bestemmingsreserve Attributen sportcomplexen	219	-37	22	203	-	
854000000	Bestemmingsreserve Aankoop kunstwerken	84	-	-	84	-	
855000010	Bestemmingsreserve Natuur en Landschap	124	-	-	124	-	
855000020	Bestemmingsreserve Groenblauwe diensten	1.657	-73	25	1.609	-73	
866100000	Reserve jeugd en Wmo	-	-	-	-	-	
867000000	Bestemmingsreserve Exploitatietekort Kulturhus den Ienloop	136	-16	-	120	-15	
872000000	Bestemmingsreserve aanpak extreme wateroverlast	500	-500	-	-	-	

882200000	Bestemmingsreserve egalisatiebijdrage O.D.R.N	40	-40	-	-	-
892200000	Bestemmingsreserve Lopende projecten (gelabeld)	646	-	20	666	-
896000000	Bestemmingsreserve Kapitaallasten	16.136	-740	779	16.175	-752
896000030	Bestemmingsreserve Opleidingen personeel	174	-	-	174	-

Totaal 1.2. Bestemmingsreserves	20.388	-1.526	918	19.780	-960
--	---------------	---------------	------------	---------------	-------------

Totaal 1. Reserves	52.404	-3.855	1.102	49.651	-2.111
---------------------------	---------------	---------------	--------------	---------------	---------------

Nummer	Naam voorziening	Stand	Mutaties 2019		Stand	Mutaties 2020	
		1-1-2019	Onttrekking	Toevoeging	31-12-2019	Onttrekking	Toevoeging

2. Voorzieningen

2.1. Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's

800102000	Voorziening Pens.verpl.vm wethouders	3.755	-	120	3.875	-
896000010	Voorziening (voormalig) personeel	197	-	-	197	-

Totaal 2.1. Voorzieningen t.b.v. verplichtingen e/o risico's	3.952	-	120	4.072	-
---	--------------	----------	------------	--------------	----------

2.2. Voorzieningen t.b.v. lastenegalisatie

850300000	Voorziening Onderhoud gemeentewerf	158	-12	24	170	-11
850600000	Voorziening Onderhoud gemeentehuis	438	-66	93	465	-98
800300000	Voorziening Onderhoud Trouwzaal (M)	17	-11	3	9	-1
821000000	Voorziening Onderhoud wegen	300	-1.503	1.343	140	-1.113
821010000	Voorziening Openbare Verlichting	10	-292	292	10	-295
853001000	Voorziening Onderhoud Heuvelland	31	-76	33	-12	-33

853001010	Voorziening Onderhoud Biga	45	-12	3	36	-30
853001020	Voorziening Onderhoud Sporthal De Duffelt	191	-42	61	210	-9
853001030	Voorziening Onderhoud Dispel/Til (U)	16	-1	3	18	-2
853002000	Voorziening Onderhoud De Lubert	36	-11	30	55	-47
853010000	Voorziening onderhoud kunst en oorlogsmonumenten	48	-24	16	39	-11
854000010	Voorziening Onderhoud Waco-glider	17	-0	-	16	-0
854100010	Voorziening Onderhoud N.H. Kerk	0	-1	0	-0	-1
854100020	Voorziening Onderhoud kasteelmuur	1	-1	0	1	-0
854100030	Voorziening Onderhoud trafo Wercheren	2	-0	-	1	-1
855000000	Voorziening Onderhoud Aquaduct	14	-2	3	15	-2
856000000	Voorziening Recreatievoorzieningen (U)	12	-	-	12	-
858000010	Voorziening Speeltuinen	70	-75	69	64	-103
867000010	Voorziening Onderhoud De Mallemolen	256	-38	26	245	-120
867000020	Voorziening Onderhoud Kloosterstraat 7-9	24	-29	8	3	-15
867000030	Voorziening Onderhoud De Ubburch	-	-	-	-	-
867000040	Voorziening Onderhoud Kulturhus den Ienloop	48	-12	20	56	-9
872400000	Voorziening Onderhoud gebouw begraafplaats Heselenberg	32	-0	7	38	-0
872400010	Voorziening Onderhoud Aula begraafplaats (M)	31	-1	-	30	-0
872400001	Voorziening Onderhoud begraafplaats (M)	76	-0	-	76	-0
872400020	Voorziening Onderhoud Drenkelingen begraafplaats (M)	4	-0	-	4	-0
872500000	Voorziening Afvalstoffen	-	-	-	-	-
872200000	Voorziening Riolerings	1.324	-	319	1.643	-
Totaal 2.2. Voorzieningen t.b.v. lastenegalisisatie		3.201	-2.208	2.354	3.346	-1.902
Totaal 2. Voorzieningen		7.152	-2.208	2.474	7.418	-1.902

Langlopende leningen

Bank	Oorspronkelijk bedrag	Jaar laatste aflossing	Looptijd (in jaar)	Rente-perc.	Restant-bedrag 1-1-2019	Opgenomen in loop van 2019	Rente	Aflossing	Restant-bedrag 31-12-2019
NWB	€ 1.500.000	2028	25	4,945%	600.000	-	29.304	60.000	540.000
BNG 40.101876.00	€ 5.000.000	2031	25	4,275%	2.600.000	-	106.067	200.000	2.400.000
NWB	€ 6.000.000	2048	40	4,970%	4.500.000	-	219.790	150.000	4.350.000
BNG 40.99948.00	€ 2.700.000	2030	25	4,070%	1.296.000	-	48.484	108.000	1.188.000
BNG 40.102901.00	€ 2.000.000	2032	25	4,845%	1.100.000	-	50.895	80.000	1.020.000
BNG 40.88795.00	€ 907.560	2019	20	4,530%	45.378	-	17	45.378	-
NWB	€ 1.361.341	2026	25	4,790%	435.629	-	20.432	54.454	381.176
BNG 40.98091.00	€ 1.000.000	2028	25	4,610%	400.000	-	17.795	40.000	360.000
BNG 40.108124.00	€ 2.000.000	2023	10	2,110%	1.000.000	-	17.232	200.000	800.000
BNG 40.109992	€ 4.000.000	2025	10	0,878%	2.800.000		22.984	400.000	2.400.000
BNG 40.109993	€ 4.000.000	2035	20	1,537%	3.400.000		50.858	200.000	3.200.000
BNG 40.109994	€ 4.000.000	2055	40	1,940%	3.700.000		70.896	100.000	3.600.000
BNG 40.111613	€ 500.000	2032	15	0,920%	466.667		4.293	33.333	433.333
BNG 40.111909	€ 1.000.000	2033	15	1,040%	1.000.000		9.967	66.667	933.333
Nieuw af te sluiten	€ 4.000.000	2038	20	1,420%	4.000.000		56.800	200.000	3.800.000
Nieuw af te sluiten	€ 6.000.000	2039	20	1,420%		6.000.000			6.000.000
Nieuw af te sluiten	€ 6.000.000	2040	20	1,420%					
Totaal					27.343.674	6.000.000	725.813	1.937.832	31.405.842

EMU-saldo

Het EMU-saldo is, macro-gezien, het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Omdat de overheid in het verleden gedurende vele jaren meer geld heeft uitgegeven dan er binnenkwam, is er een schuld ontstaan. De schuld wordt uitgedrukt in een percentage van het BBP (Bruto Binnenlands Product) ofwel de schuldquote. Het BBP is een optelling van alles wat we met zijn allen in het Nederlands productieproces verdienen + geld uit indirecte belastingen (bijvoorbeeld BTW) -/- subsidies die de kostprijs van producten verlagen.

Centraal Bureau voor de Statistiek

Sector Overheidsfinanciën en consumentenprijzen

Antwoordnummer 25000, 2490 XA Den Haag

Vragenlijst

Berekening EMU-saldo

Gemeente Berg en Dal (1945)

Algemene gegevens:

Gemeentenaam:

Berg en Dal

Gemeentennummer:

1945

Jaar:

2019

Naam contactpersoon:

Telefoon:

E-mail:

Bestandsnaam:

EMU190061945.XLS

Omschrijving	2018	2019
	x € 1.000	x € 1.000
	raming	raming
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-2.718	-2.749
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.227	3.497
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	2.410	2.474
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	6.919	7.298
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4		
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:		

Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord		
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)		
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorover transacties niet op exploitatie verantwoord		
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	4.425	3.522
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten		
11 Verkoop van effecten:		
a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)		
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?		
Berekend EMU-saldo (1+2+3-4+5+6-7+8-9-10-11)	-8.425	-7.599

Kader subsidies

Omschrijving	Bedrag kader subsidie
1. Subsidies op grond van deelverordening	
a. Sport	329.480
b. Amateurkunst	105.986
c. Ouderbonden	63.274
d. Vrouwenverenigingen	1.500
e. Volksfeesten	9.750
f. EHBO en AED	16.755
g. Jeugd- en jongerenwerk	16.600
h. Wijkraden	3.750
i. Buurtverenigingen	900
j. Musea	49.000
k. Groene leefruimte	8.020
l. Muziekonderwijs	98.750
m. Overige organisaties	5.970
totaal subsidies deelverordening	709.735
2. Subsidie uit begrotingsposten	
Kinderopvang Domino	119.300
Kinderopvang Humanitas	74.000
Peuterspeelzaalwerk Kion	54.900
Peuterspeelzaalwerk Partou Leuth	10.900
Montessori College Nijmegen (schoolmaatschappelijk werk)	31.276
HAVO Notre Dames (school maatschappelijk werk)	5.680
Gemeente Nijmegen bijdrage Groesbeekse leerlingen	26.139
Scholen voor basisonderwijs	7.200
Zwem- en waterpolovereniging Groesbeek	21.500
Basten run	500
St. MTB Gelderland Zuid	500
St. Zevenheuvelenloop	3.000
Stichting Muzida	1.650
Stichting concertserie Beek	1.130
Stichting Kakatoe Leuth (Polderpop)	1.145
St. Kunstcommissie Millingen a.d. Rijn	2.500
St. filmarchief Groesbeek	1.850
Gemeentelijke monumenten	58.500
Provinciale gemeentelijke monumenten	42.000
Molens	14.000

Vereniging voor Behoud Dorpsgezichten	500
Stg Monument en landschap	1.179
Heemkundekring De Duffelt Millingen	330
Stichting Heemkunde Berg en Dal	330
Stichting Van Ploeg tot Heiliglandstichting (heemkunde)	330
Heemkunde Groesbeek	330
Openbare bibliotheek	656.258
Lokale omroep	25.000
Onderhoud speeltuin Kros	3.857
St. Berg en Dals bloei burgerparticipatie	217
Platform Leuth Actief	1.600
Stichting Behoud Dierenweide	1.250
St. Gemeenschapshuis 't Zaalte	2.500
SWOM (St. Welzijn Ouderen Mill.a.d.R)	50.000
St. Mentorschap Midden Gelderland (Millingen)	93
St. Mentorschap Oost Nederland Gelderland (Groesbeek)	296
Seniorenraad Groesbeek	4.000
Wmo adviesgroep	3.500
Wmo adviesraad	3.500
St. tot expl. Parochiehuis de Horst Step/dorpshuis Slenk	3.403
St. Vluchtelingenwerk Oost Nederland (Groesbeek)	86.498
Steunpunt trefpunt de meent	9.700
Coöperatie verloskundigen Nijmegen eo (Millingen)	12.000
Werkgroep Milieubeheer Groesbeek	1.000
Forte Welzijn	683.476
totaal subsidies uit begrotingsposten	2.028.817
3. Totaal	2.738.552

Formatie

Organisatie-eenheid	Formatie		Aantal personen		Loonsom	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Bestuur						
Raad			23	23	317.684	316.090
B&W			5	5	464.651	507.016
Griffie	1,50	1,50	2	2	135.303	148.128
Uitkering gepens. weth.			29	31	179.712	291.253
Subtotaal bestuur	1,50	1,50	59	61	1.097.350	1.262.487
Personeel						
Directie	1,67	1,67	2	2	238.970	249.500
Generatiepact	3,26	2,22	0	0	180.141	82.954
Beleid	30,35	32,01	35	36	2.383.837	2.625.943
Bedrijfsvoering	31,20	33,57	37	41	2.220.425	2.563.736
Dienstverlening	37,16	37,37	44	44	2.261.334	2.375.351
Openbare Ruimte	31,85	31,65	32	32	1.984.721	2.031.874
Sportaccommodaties	7,00	6,83	8	9	362.594	367.219
Sociale zaken	38,41	40,64	37	43	2.603.461	2.918.934
Subtotaal personeel	180,90	185,96	195	207	12.235.482	13.215.511
Flexibele schil	4,50	2,38			287.777	197.217
Bovenformatief					-	-
Inkomsten bovenformatief					-	-
Gedetacheerd			2	0	70.097	-
Inkomsten gedetacheerd					-41.885	-
Subtotaal flexibele formatie	4,50	2,38	2	0	315.990	197.217
Overigen						
Ambtenaren burgerlijke stand					12.000	17.000
Flexibel belonen					20.000	20.000
Stagiaires/cafetariamodel/BHV					35.000	35.000
Wachtgelders personeel			6	6	92.396	74.119
Inhuur					406.000	416.000
Subtotaal overigen	0,00	0,00	6	6	565.396	562.119
Totale loonsom	186,90	189,84	262	274	14.214.217	15.237.334

Toelichting financiële begrippen

Begrip

Activeren

Omschrijving

Als iets langere tijd mee gaat en een bepaalde waarde heeft wordt het gezien als langlopende bezitting op de balans (langer dan 1 jaar). We moeten het dan activeren volgens de verwachte levensduur (afschrijvingstermijn.)

Afschrijvingen

Omdat bedrijfsmiddelen meerdere jaren mee gaan moeten de aanschafkosten over meerdere jaren verspreid worden. Dit noemen we afschrijven. Van te voren worden de bedrijfsmiddelen afschrijvingstermijnen vastgelegd. Dit geeft aan in hoeveel jaar we het bedrijfsmiddel afschrijven.

Algemene uitkering

Iedere gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk uit het Gemeentefonds. Dit is de algemene uitkering. De gemeente mag zelf bepalen waar ze het geld aan wilt besteden.

Algemene reserve

Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

Baten en lasten

Baten zijn inkomsten. Lasten zijn uitgaven. Het gaat hier om de inkomsten en uitgaven in het jaar waarin het product gebruikt wordt. Als het geld in een ander jaar ontbaten wordt, dan wordt het bedrag bij het jaar van gebruik gerekend.

BCF

Afkorting voor BTW-Compensatiefonds. Gemeenten kunnen een deel van de BTW-betalingen betaald hebben terugvragen. Het Rijk betaalt dit geld aan de gemeente uit het BTW-Compensatiefonds.

Bedrijfsvoering

De wijze waarop de gemeente is georganiseerd en wordt aangestuurd.

Begroting

Een overzicht van alle verwachte inkomsten en uitgaven van een (toekomstige) gemeente.

Begrotingswijziging

Een besluit van de Raad om de vastgestelde begroting te veranderen.

Beleidsindicatoren

Niet-financiële informatie om makkelijk een inschatting te maken van de resultaten van beleidskeuzes.

Bestemmingsreserve

Wanneer al bekend is waarvoor een reserve wordt gebruikt, spreken we van een bestemmingsreserve.

Boekwaarde

De daadwerkelijke waarde van de bedragen die op de balans zijn opgenomen.

Dividend

Winstuitkering van een onderneming aan haar aandeelhouders.

Doeluitkering

De gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk. De gemeente moet dit geld gebruiken voor taken die bepaald zijn door het Rijk.

Dotatie

Ander woord voor toevoeging. Gebruiken we meestal als we het hebben over een toevoeging aan een voorziening.

Eigen vermogen

Alle bezittingen zonder de schulden.

EMU-saldo	Het verschil tussen inkomsten en uitgaven.
Exploitatie	Overzicht van lasten en baten van een project of een gemeentelijke dienst.
Financiering	Het beleid van de gemeente over geld en de risico's die hierbij horen.
Gemeentebrede aspecten	Sommige onderwerpen staan in een aparte paragraaf. Deze onderwerpen horen specifiek bij één programma. De onderwerpen zijn: Risico's en weerstandsvermogen, financiering, lokale heffingen, verbonden partijen, onderhoud van kapitaalgoederen en grondbeleid.
Gemeentefonds	Iedere gemeente krijgt geld van het Rijk. Dit geld wordt betaald uit een spaarreserve van het gemeentefonds genoemd wordt.
Grondbeleid	Een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van volkshuisvesting, economie, natuur en groen, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te bereiken en te voeren.
Incidenteel geld	Geld dat bestemd is voor één jaar.
Index	Het aanpassen van de geldbedrag aan de inflatie zodat het reële bedrag gelijk blijft.
Inflatie	Stijging van het algemene prijspeil in de economie
Investeringsplan	Een overzicht van de geplande investeringen. Investeringsplan zijn uitgaven om kapitaalgoederen aan te schaffen.
ISV	Afkorting voor Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Gemeenten kunnen om de vijf jaar geld vragen om de plaatselijke omgeving te verbeteren. Zoals voor wonen, ruimte en milieu.
Kapitaalgoederen	Wegen, bruggen, kades/steigers, riolering, water, groen, gebouwen, materieel, verkeersregelininstallaties, openbare verlichting, machines en apparaten in eigendom van de gemeente.
Leges	Een betaling aan de gemeente voor het afnemen van een gemeentelijke dienst.
Liquiditeit	Geeft aan of een bedrijf aan zijn lopende betalingsverplichting kan voldoen.
Lokale heffingen	Belastingen die aan de gemeente betaald moeten worden. Bijvoorbeeld: afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting.
Prognose	Voorspelling van een te verwachten resultaat of vermoedelijke uitkomst.
Programma	Verzameling van beleidsterreinen waarbinnen te bereiken doelen, resultaten en verrichten activiteiten in samenhang met de kosten en opbrengsten zijn gefinancierd.
Reserve	Reserves zijn een onderdeel van het eigen vermogen. Reserves zijn vrij te besteden, wil zeggen dat tot het moment van besteding er voor gekozen kan worden om het geld op te heffen en in te zetten voor een ander doel.
Resultaat	Het verschil tussen baten en lasten
Retributie	Een belasting betalen aan de gemeente voor een dienst die zij voor inwoners verricht. Bijvoorbeeld het aanvragen van een paspoort.
Risico register	Lijst met alle bekende risico's. Ook staat daar in wat de kans is dat deze risico's zich voordoen, de oorzaak, de gevolgen en de beheersmaatregel.
Risico's en weerstandsvermogen	Risico: de kans op een financiële tegenslag. Weerstandsvermogen: de mate waarin een gemeente onverwachte kosten op kan vangen, zonder dat dit gevolgen heeft voor de gemeente.
Schuldquote	Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van eigen middelen.
Structureel geld	Geld dat bestemd is voor meerdere jaren.

Subsidieplafond	Overzicht van het maximale aan subsidies die het College wil verstrekken na de Gemeenteraad.
Overhead	Indirecte kosten gericht op sturing en ondersteuning van de gemeentelijke o
Treasury	Beheren van het geld van de gemeente.
Vaste activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor langer dan een jaar is va gebouwen).
Verordening	Een document met vastgelegde regels.
Vlottende activa	bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor korter dan een jaar is va
Voorzieningen	Een boekhoudkundige rekening waar periodiek geld op wordt gezet om dit in te gebruiken voor het doel waarvoor de voorziening is opgezet. Bijvoorbeeld onderhoud aan gebouwen.
Vordering	Iets opeisen van iets of iemand.
Vreemd Vermogen	Alle verplichtingen en schulden.
Weerstandscapaciteit	De middelen en mogelijkheden waarover we beschikken om niet begrote ko vangen.
Weerstandsvermogen	Een cijfer wat aangeeft in hoeverre een organisatie eventuele risico's financ vangen.

Toelichting afkortingen

Afkorting	Omschrijving
3 O's	Onvoorzien, Onvermijdelijk (of Onontkoombaar), Onuitstelbaar
3 D's	3 decentralisaties: van AWBZ naar Wmo, jeugdzorg en Participatiewet
Abw	Algemene bijstandswet
AED	Automatische Externe Defibrillator
AH	AfvalstoffenHeffing
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AOW	Algemene OuderdomsWet
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARN	Afvalverwerking Regio Nijmegen
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BCF	BTW CompensatieFonds
BGO	Bijzonder Georganiseerd Overleg
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BHBD	Samenwerkingsverband Beuningen, Heumen, Berg en Dal
BIBOB	Wet Bevordering Integriteits Beoordelingen door Openbaar Bestuur
BIZ	Bedrijven Investerings Zone
BL	(afdeling) Beleid
BMO	(afdeling) Bestuur en Management Ondersteuning
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BNP	Bruto Nationaal Product
BOA	Buitengewoon OpsporingsAmbtenaar
BOR	Bijzondere OndernemingsRaad
BOR	Bestuurlijk Overleg Regiogemeenten
BOV	Bestuurlijke Overeenkomsten Verstedelijking
BRN	Begrotingsrichtlijnen Regio Nijmegen
BRK	Basisregistratie Karakter
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	(afdeling) Bedrijfsvoering
BVO DRAN	Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen

CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
CAZ	Collectieve Aanvullende Ziektekostenregeling
CCB	Contact Centrum Berg en Dal
CER	(Regeling) Compensatie eigen risico
CISO	Chief Information Security Officer
CJG	Centrum Jeugd en Gezin
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheid
CPB	Centraal PlanBureau
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
Daeb	Diensten van algemeen economisch belang
DAR	Dienst Afvalstoffen en Reiniging
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DNB	De Nederlandse Bank
DV	(afdeling) Dienstverlening
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
EZ	Economische Zaken
FG	Functionaris Gegevensbeheer
FLO	Functioneel Leeftijds Ontslag
FMP	Financieel MeerjarenPerspectief
FPU	Flexibele Pensioen Uitkering
Fte	Fulltime equivalent
GBA	Gemeentelijke Basis Administratie
GBS	Gebouw Beheers Systeem
GGD	Gemeentelijke GezondheidsDienst
GNN	Gelders NatuurNetwerk
GO	Georganiseerd Overleg
GO	Gemeenschappelijk Orgaan
GOA	Gemeentelijk Onderwijs Achterstandsbeleid
GR	Gemeenschappelijk Regeling
GREX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk RioleringsPlan
GS	Gedeputeerde Staten
GW	Gemeentewet
HALT	Het ALternatief : Preventie en bestrijding van jeugdcriminaliteit
HRM	Human Resource Management
HR21	functiewaarderingssysteem voor gemeenten
I&A	Informatisering & Automatisering
I/D-baan	Instroom-/Doorstroombaan
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater

IBO	Instituut Bijzonder Onderzoek
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatie technologie
IEGG	In Exploitatie Genomen Gronden
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOAW	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IRvN	ICT Rijk van Nijmegen
ISO	Information Security Officer
IV3	Informatie Voor Derden
IZA	Instituut Zorgverzekering Ambtenaren
JGZ	Jeugd Gezondheidszorg
KAB	KABinet
KAN	Knooppunt Arnhem Nijmegen
KCA	Klein Chemisch Afval
KCS	Klant Contact Systeem
KI	KapitaalLasten
KRW	Kader Richtlijn Water
KTO	Klant Tevredenheid Onderzoek
KvK	Kamer van Koophandel
KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
LOGA	Landelijk Overleg Gemeentelijke Arbeidsvoorwaarden
LOP	Landschaps Ontwikkelings Plan
M+E gemalen	Mechanische en elektrische gemalen
MARN	Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen
MIP	Meerjaren InvesteringsPlan
MGR	Modulaire Gemeenschappelijke Regeling
MJR	Meerjarig
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MPG	Meerjaren Prognose Grondexploitaties
MUG	Millingen – Ubbergen – Groesbeek
N	Nadelig
NCW	Netto Centrale Waarde
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
NIM	Nijmeegs Instituut voor Maatschappelijk werk
NUP-bouwstenen	Nationaal UitvoeringsProgramma dienstverlening en e-overheid
OBGZ	Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid
ODRN	OmgevingsDienst Regio Nijmegen
OGGZ	Openbare Geestelijke GezondheidsZorg
OM	Openbaar Ministerie
OPR	(afdeling) Openbare ruimte
OR	Ondernemingsraad

OZB	Onroerend Zaak Belasting
P&C	Planning & Control
P&O	Personeel & Organisatie
Pfo	Portefeuillehouderoverleg
PGB	Persoonsgebonden Budget
PM	Pro Memorie
PW	Participatiewet
RBT-KAN	Regionaal Bureau voor Toerisme – Knooppunt Arnhem Nijmegen
RDW	RijksDienst voor Wegverkeer
RGV	RecreatieGebieden op de Veluwe
RH	Rioolheffing
RIE	Risico Inventarisatie en Evaluatie
RIO	Regionaal Indicatie Orgaan
RO	(wet) Ruimtelijke Ordening
ROA	Regeling Opvang Asielzoekers
ROB	Regionaal OndersteuningsBureau
RPB	Regionaal Programma Bedrijventerrein
RUD	Regionale uitvoeringsdiensten
SAN	Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer
SEV	Sociaal Economische Versterking
Sisa	Single information single audit
SMV	Sociaal Maatschappelijke Visie
STER	Stichting Toerisme En Recreatie
SVB	Sociale Verzekerings Bank
SZ	(afdeling) Sociale Zaken
SW	Sociale Werkvoorziening
SWG	Stichting Welzijn Groesbeek
TOP	Toeristisch Opstap Punt
TOP	Tijdelijke Opslag Depot
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
V	Voordelig
VBT	Veluws Bureau voor Toerisme
VCP	VerkeersCirculatiePlan
VJN	VoorJaarsNota
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRGZ	VeiligheidsRegio Gelderland-Zuid
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VTU	Vorbereiding Toezicht en Uitvoering
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
WABO	Wet Algemene Bepaling omgevingsrecht
WEB	Wet Educatie en Beroepsonderwijs

Wet Arhi	Wet Algemene regels herindeling
Wet BUIG	Wet Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
Wet FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
WI	Wet Inburgering
WIJ	Wet Investeren in Jongeren
WIW	Wet Inschakeling Werkzoekenden
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WNO	Werkvoorzieningsschap Nijmegen en Omstreken
WNV	Werk naar Vermogen
WOR	Wet op de Ondernemingsraden
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRS	WABO Registratie Systeem
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
Wtcg	Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten
WTW	Water Terug Winning
WVG	Wet Voorzieningen Gehandicapten
WWB	Wet Werk en Bijstand
WWNV	Wet Werk Naar Vermogen
ZLTO	Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie
ZZP	Zelfstandigen Zonder Personeel